

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. NY RÆKKE.
UDGIVEN I AARET 1882.

C. No. 1.

Bidrag til en norsk Befolkningsstatistik.

Indledning til Tabeller indeholdende Resultaterne af
Folketællingen i Norge i Januar 1876.

Udgivet af

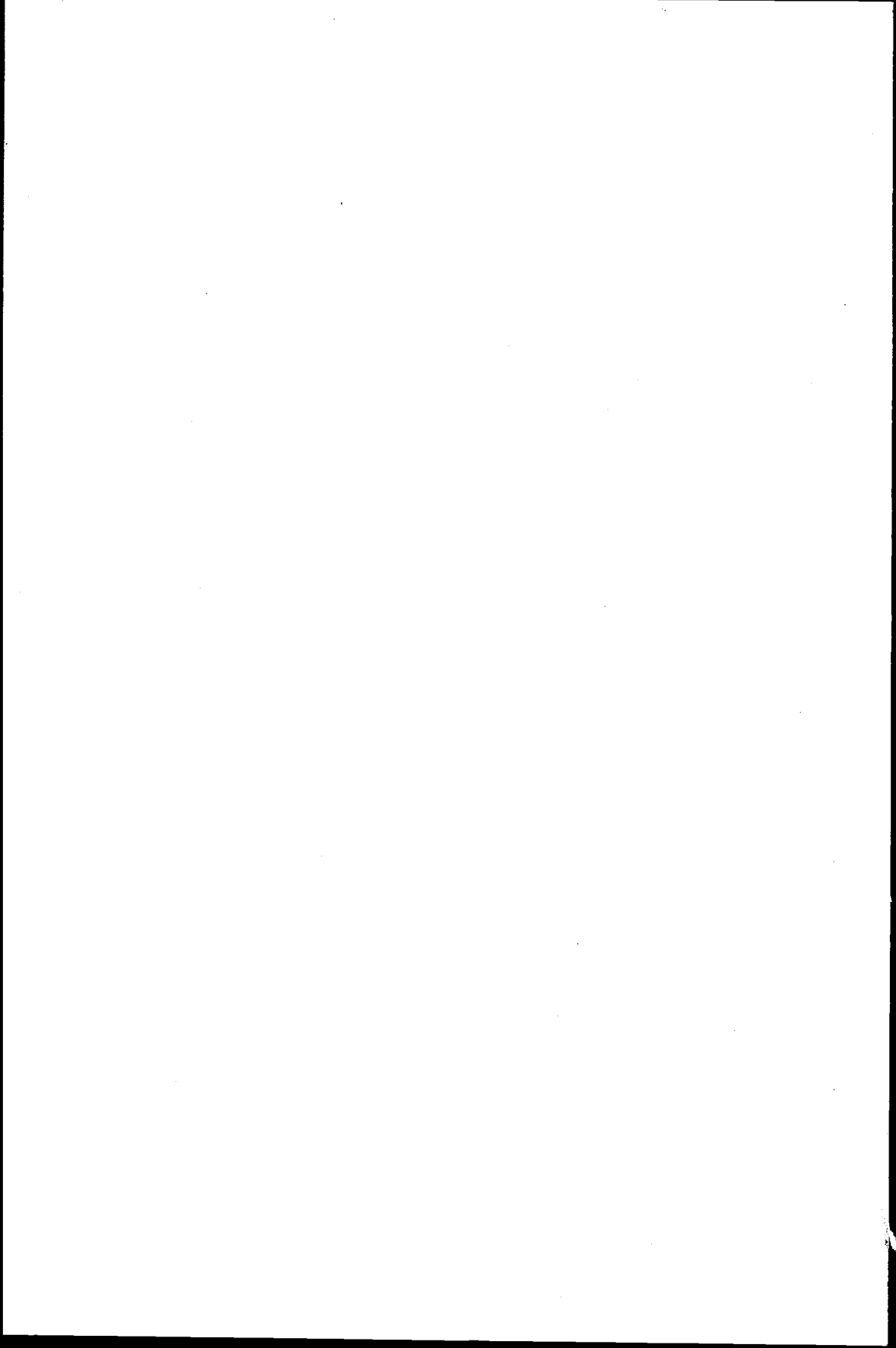
Det statistiske Centralbureau.

KRISTIANIA.

TRYKT I RINGVOLDS BOGTRYKKERI.

1882.

Indledende Bemærkninger.

§ 1. Folketællingernes Betydning for Statistiken. Historiske Oplysninger om Folketællinger i ældre og nyere Tider. Nærværende Arbejdes Plan.

Befolkningsstatistiken og særlig den Del af samme, der beskæftiger sig med Folketællingerne, er den vigtigste Gren af den hele Statistik. Saa vist som et Lands største Rigdom er det Folk, der bygger og bor inden dets Grændser, saa vist er dette Folk selv, i sin samfundsmæssige Organisme, den vigtigste Gjenstand for al statistisk Forskning. De øvrige Grene af Statistiken beskæftige sig hver med sin særskilte Side af den menneskelige Virksomhed eller af de menneskelige Tilstande, men Befolkningsstatistiken har mere umiddelbart Mennesket selv til sin Gjenstand og danner derfor al Statistiks Kjerne. Og dette ikke alene ved den Betydning, som Befolkningsstatistikens Resultater have i sig selv, men fordi Folketællingerne tillige danne Grundlaget for den øvrige Del af Statistiken, idet Folkemængden ved enhver statistisk Undersøgelse er det vigtigste Sammenligningsled, og Befolkningen — middelbart eller umiddelbart — er det Midtpunkt, hvori den hele statistiske Forskning samler sig.

Folketællingerne ere af gammel Oprindelse.

Den ældste, os overleverede, er den, der blev foretaget af Moses i det andet Aar efter Udgangen af Ægypten, og som omfattede alt Mandkjøn fra 20 Aar og derover (4 Moseb. Kap. 1). I den hellige Skrift omtales foruden denne flere andre Tællinger af det israelitiske Folk, saaledes i 4 Moseb. Kap. 26, 2 Sam. Kap. 24, Esra Kap. 2, Nehemia Kap. 7.

I Ægypten anordnede Amasis (6te Aarhundrede før Chr.) aarlige Folketællinger¹⁾. Ligeledes er der bleven holdt Folketællinger i Athen og flere andre af de græske Republikker.

I Rom anordnedes en Folketælling for første Gang af Servius Tullius, den 6te romerske Konge (578—534 før Chr.), hvilket Livius roser med følgende Ord: „Servius census instituit rem saluberrimam tanto futuro Imperio“ (Liv.

¹⁾ Efter Herodots og Diodors Beretninger. — Disse og de fleste af de følgende Meddelelser om ældre Folketællinger ere hentede fra en Afhandling af Dr. F. X. v. Neumann-Spallart i det i Wien udkommende Statistische Monatschrift 1879.

IV. lib. 1.)¹⁾. Paa Republikens Tider gjentoges disse Folketællinger hvert femte Aar. Efter en høitidelig til det hele Folk rettet Opfordring havde enhver selvstændig Romer at fremmøde for Censorens Stol i Villa publica paa Marsmarken og at angive sit fuldstændige Navn, sin Faders Navn (eller, hvis han var Frigiven, sin Patrons), sin Alder og Bopæl, fremdeles Navn, Kjøen og Alder for hvert Familielem, samt de enkelte Census undergivne Bestanddele af Formuen, altsammen offentlig og under Ed. Ved Siden af Censor sad et stort Antal Hjælpere og Skrivere, som indførte samtlige Opgaver i Lister, hvilke da senerehen tjente som Grundlag for de statistiske Sammenstillinger, som Statsstyrelsens forskjellige Formaal paakrævede.

Alle kjende vi den store og mærkelige Folketælling, der foregik ved Begyndelsen af vor Tidsregning, da efter Keiser Augustus's Befaling „al Verden skulde indskrives i Mandtal, og alle gik for at lade sig indskrive hver i sin egen Stad.“ Den sidste bekjendte romerske Folketælling afholdtes under Keiser Vespasian Aar 74 efter Chr., men er ikke bleven fuldstændig opbevaret. Derimod skulle Resultaterne af den Aar 48 efter Chr. af Keiser Claudius foretagne Folketælling endnu forefindes i sin Helhed.²⁾

I Middelalderens urolige og uordnede Tider er der neppe i nogen af de europæiske Stater bleven holdt Folketælling. Først i det 16de og 17de Aarhundrede tog de igjen sin Begyndelse i enkelte Stater, saaledes i Kanton Zürich, i Frankrige, i Preussen, i Kurhessen³⁾ og i Spanien⁴⁾. I Norge blev der i Aarene 1660 og 1662 foretaget en Tælling af samtlige Mandspersoner over 12 Aar, hvis Resultater findes meddelte i „Norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur“ for 1848 samt i Kristiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger for 1874.

Fra den sidste Halvdel af det 18de Aarhundrede haves Folketællinger for Danmark, Island, Færøerne, Norge, Sverige, Finland, Preussen, Kurhessen, Wald-eck, Frankfurt, Østerrige, Frankrige, Spanien, Italien samt de Forenede Stater i Nordamerika, der i sin Konstitution optog en Bestemmelse om, at der skulde holdes Folketælling hvert 10de Aar. I England besluttede Parlamentet i 1753, at der skulde holdes en Folketælling, men den blev ikke iværksat før i 1801⁵⁾. Skotlands Folkemængde blev for første Gang nogenlunde nøiagtig opgjort 1755 ved Hjælp af Opgaver meddelte af Geistligheden⁶⁾. Dog synes Tællingsmetoden i de fleste Lande at have været meget ufuldkommen, og i nogle af dem fortjener den anvendte Fremgangsmaade neppe Navn af Folketælling⁷⁾. En Und-

1) \circ : Servius indstiftede Census, en særdeles hensigtsmæssig Ting for det saa stort vordende Rige.

2) Efter et Foredrag af Dr. E. Engel trykt i Zeitschrift des Kön. Preuss. Stat. Bur. Februar 1862.

3) Haushofer: Lehrbuch der Statistik, Wien 1872.

4) Statistique internationale: État de la Population, Stockholm 1875—76, page 24.

5) M'Culloch's British Empire, London 1851, I. S. 399.

6) Sammesteds S. 428.

7) Saaledes i Frankrige. Maurice Block, Handbuch der Statistik, Leipzigerudgaven 1879, S. 207.

tagelse herfra danner de skandinaviske Lande, navnlig Sverige, hvis Folketal kjendes for hvert Aar siden 1748.

I dette Aarhundrede er Folketællingerne bleven indført i alle civiliserede Lande, ligesom ogsaa Folketællingsmetoden næsten overalt er bleven betydelig forbedret, navnlig som Følge af de Forhandlinger, der have fundet Sted paa de siden 1853 begyndte internationale statistiske Kongresser.

Kundskaben om Jordens Befolkning staar imidlertid endnu meget tilbage, og der er endnu umaadelige Strækninger, hvis Folkemængde alene kan ansættes efter et løst Skjøn. Hvor lidet vi endnu ved om den nulevende Slægt, end sige om tidligere Generationer, vil sees deraf, at ikke engang Halvparten af Jordens antagelige Folkemængde — 685 Millioner af 1456 — kjendes paa Grundlag af virkelige Folketællinger. Af de 316 Millioner, som ifølge Behm's og Wagner's aarlige Sammenstillinger tillægges Europa, er vistnok kun 8 Millioner, d. e. hovedsagelig Tyrkiets og Bulgariens Befolkning, ansat efter Skjøn, og for Amerikas og Australiens Vedkommende staar Forholdet næsten ligesaa godt. Men af Asiens 835 Millioner er alene 269 Millioner statistisk konstateret, deraf 194 Mill. i de britiske Besiddelser og 34 Millioner i Japan; thi den Folketælling, der i 1812 blev holdt i Kina, og ifølge hvilken dette Land dengang skulde have haft 363 Mill. Indbyggere, er, endog bortset fra den Omstændighed, at man intet ved om Udførelsesmaaden, i ethvert Fald nu for gammel til at bygge noget paa. End daarligere staar det til med vort Kjendskab til Afrika, af hvis til 206 Millioner anslaaede Folkemængde endog kun 12 Millioner kjendes paa Grundlag af Folketællinger. Det er jo endnu i friskt Minde, hvorledes Stanley paa sin berømte Opdagelsesreise igjennem det mørke Fastland ved Kongos Bredder traf folkerige Lande, om hvis Tilværelse man i vor civiliserede Verden end ikke havde den mindste Forestilling. Saa lidet kjender man endnu i vore Dage til selve Menneskeslægten.

Undersøger man nærmere Beskaffenheden af de Folketællinger, som i den senere Tid ere blevne udførte, vil man derhos finde, at flere af dem lide af betydelige Mangler. I Rusland er saaledes Opgjøret af Folketallet kun for Byernes samt for endel Gouvernementers Vedkommende bygget paa nøiagtig Tælling af Indbyggerne, idet Folketallet forøvrigt beregnes efter Befolkningsregistre, der holdes à jour ved Hjælp af Opgaver over Folkemængdens Bevægelse og som i dette Land vistnok paa mange Steder ikke ere synderlig nøiagtige¹⁾. Hertil kommer, at Folketællingerne i de forskellige Lande tildels holdes i forskellige Aar, saa at Sammenligningen mellem dem forstyrres ved de i Mellemtiden indtraadte Forandringer. Først naar Folketællingerne i de forskellige Lande blive foretagne i samme Aar, paa samme Aarstid og efter samme System, ville de internationale Sammenligninger angaaende Folkemængden kunne tilfredsstille de Fordringer, man i vore Dage er berettiget til at stille til samme. I Henseende til Folketællingsaaret synes nu flere og flere Stater at ville slutte

¹⁾ Travaux du Congrès de St-Petersbourg, S. 592.

sig til den af de internationale statistiske Kongresser anbefalede Regel at afholde Folketælling hvert 10de Aar og da i det Aar, hvis sidste Ziffer er 0; men endnu mangler der meget paa, at denne Regel er bleven gennemført.

Foruden det ovenfor omtalte Mandtal fra Aarene 1660—1662 er der her i Norge bleven afholdt 9 fuldstændige Folketællinger, nemlig den 15de August 1769, den 1ste Februar 1801, den 30te April 1815, den 27de November 1825, den 29de November 1835, samt den 31te December 1845, 1855, 1865 og 1875. Saavel i Henseende til Tællingernes Nøjagtighed som i Henseende til Bearbejdelsens Omfang indtager vort Fædreland en hæderlig Plads i de civiliserede Staters Række. Vort Lands eiendommelige Forhold baade vanskeliggjør og letter Folketællingernes Udførelse. Paa den ene Side gjør den spredte Bebyggelse selve Indhentelsen af Opgaverne overmaade besværlig i vort vidtstrakte Land, hvorfor ogsaa Udgifterne ved enhver Folketælling blive forholdsvis betydelige. Men paa den anden Side indeholde vore enkle og let overskuelige Forhold i Forbindelse med Folkets Kulturstandpunkt og den gode og faste Ordning af Administrationen værdifulde Betingelser for Opnaaelsen af nøjagtige Resultater. Som en særskilt Fordel i denne Henseende maa deshos fremhæves den gode Bistand, man har havt i Skolelærerne paa Landet, af hvilke de fleste have været ganske vel kjendte i den lille Kreds, hvis Folkemængde de have havt at tælle.

Idet jeg for dem, der maatte ønske mere specielle Oplysninger angaaende den Fremgangsmaade, der er bleven befulgt ved vore Folketællinger og særskilt ved den heromhandlede, henviser til, hvad derom af Sekretær N. R. Bull i Slutningen af dette Skrift er meddelt, gaar jeg over til Fremstillingen af Folketællingens vigtigste Resultater i følgende Afsnit:

- I. Befolkningens samlede Størrelse og dens geografiske Fordeling;
- II. Befolkningens Fordeling i Huse og Husholdninger;
- III. — — — — — efter Kjønn, Alder og ægteskabelig Stilling;
- IV. — — — — — - Livsstilling og Næringsvei;
- V. — — — — — - Nationalitet og Fødesteder;
- VI. — — — — — - Trossamfund, samt endelig
- VII. Oplysninger om Antallet af Blinde, Døvstumme og Sindssyge.

Folkemængdens Tilvæxt vil derimod ikke blive behandlet i nærværende Skrift, da Fremstillingen deraf finder en mere passende Plads ved Behandlingen af Folkemængdens Bevægelse.

Første Afsnit: Befolkningens samlede Størrelse og dens geografiske Fordeling.

§ 2. Befolkningens samlede Størrelse. Den hjemmehørende og den hjemmевærende Folkemængde. Midlertidigt nærværende og midlertidigt fraværende Personer.

Norges Folkemængde udgjorde den 31te December 1875 1 818 853, regnet efter de her i Landet bosatte Personer. Derimod var Antallet af de til samme Tid indenfor Rigets Grændser tilstedeværende, den saakaldte faktiske eller hjemmевærende Folkemængde, kun 1 806 900, idet 14 195 af de her i Landet bosatte ved Aarsskiftet vare fraværende paa Reiser i Udlandet, medens Antallet af de Fremmede, der ved samme Tidspunkt befandt sig i Norge, kun beløb sig til 2 242. Af de fraværende vare de 12 861 søfarende, et Tal, der i Vaar-, Sommer- og Høstmaanederne voxer ganske betydeligt. Nu er det vistnok saa, at ogsaa Antallet af de fremmede Søfolk, der besøger de norske Havne, er større i Sommermaanederne end ved Aarsskiftet, hvorhos det bør erindres, at Norge i denne Aarstid besøges af forholdsvis mange fremmede Reisende. Men det synes dog ikke tvivlsomt, at Fraværet af de mange Sømænd har til Følge, at Norges faktiske Befolkning fra den Tid, da Vaarflaaden er seilet afsted, d. v. s. i Marts Maaned, og indtil Skibenes Hjemkomst om Høsten er noget mindre end ved Aarsskiftet. Altsaa: Norges gennemsnitlige Befolkning Aaret rundt er antagelig noget under den Folkemængde, der er tilstede her i Landet ved Aarsskiftet.

Medtages derimod alle de Personer, der ved Udgangen af 1875 befandt sig enten indenfor Norges Landomraade eller ombord paa norske Skibe, hvad enten disse vare i norsk Havn eller i Udlandet eller paa Søen, da stiger den faktiske Folkemængde til 1 821 113. Saamange befandt sig altsaa enten paa norsk Grund eller ombord i norsk Skib.

Denne Forskjel mellem den hjemmehørende og den faktiske Folkemængde berører saagodtsom udelukkende den mandlige Del af Befolkningen, medens den kvindelige Del, der jo ogsaa i det hele taget holder sig mere i Hjemmet, viser en mærkelig Stabilitet. Dette vil nærmere erfares af nedenstaaende tabelariske Oversigt, der tillige giver Oplysning om Forholdet mellem de enkelte Bestanddele, af hvilke den hjemmehørende og den faktiske Befolkning er sammensat.

Personer tilstedeværende den 31te December 1875:	Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Tilsammen.
1. Paa Rigets Landomraade:			
a. bosatte i Norge	870 840	929 781	1 800 621
b. — i Udlandet	1 311	240	1 551
Tilsammen	872 151	930 021	1 802 172
2. Paa norske Fartøier i norske Havne:			
a. bosatte i Norge	3 905	109	4 014
b. — i Udlandet	54	1	55
Tilsammen	3 959	110	4 069
3. Paa fremmede Fartøier i norske Havne:			
a. bosatte i Norge	23	-	23
b. — i Udlandet	629	7	636
Tilsammen	652	7	659
4. Paa norske Fartøier udenfor Norge:			
a. bosatte i Norge	12 809	52	12 861
b. — i Udlandet	2 011	-	2 011
Tilsammen	14 820	52	14 872
5. Andre Norske fraværende i Udlandet . .	994	340	1 338
Sammendrag:			
A. Norges hjemmehørende Befolkning (1 a, 2 a, 3 a, 4 a, 5)	888 571	930 282	1 818 853
B. Norges faktiske Befolkning (1, 2, 3)	876 762	930 138	1 806 900
C. Faktisk Befolkning i Norge og paa norske Skibe (1, 2, 4)	890 930	930 183	1 821 113

Af de i Norge bosatte Personer var 1 761 849 bosatte i de samme Herreder eller Byer, hvor de opholdt sig paa Tællingsdagen, 42 809 bosatte i andre norske Herreder eller Byer, og 14 195 fraværende i Udlandet. Over de to sidstnævnte Bestanddele af Befolkningen har man to forskjellige Slags Opgaver, hvis Resultat ikke ganske stemmer med hinanden. De Personer, som paa Tællingsdagen midlertidigen have været fraværende fra sine Hjemsteder, ere nemlig for det første talte i de norske Herreder eller Byer eller paa de norske Skibe, hvor de paa Tællingsdagen have været tilstede, og det er Resultatet af denne Tælling, som ligger til Grund for de ovenfor meddelte Opgaver; men dernæst ere de samme Personer eller de fleste af dem paa sine respektive Hjemsteder blevne anførte som midlertidigt fraværende, dog uden at medregnes blandt den øvrige Befolkning, da de ellers vilde være blevne regnede to Gange. Det er nu klart, at dersom disse to Slags Opgaver vare aldeles fuldstændige, skulde de give nøjagtigt det samme Resultat; men der er, som anført, nogen, om end ikke væsentlig, Forskjel, hvilket vil sees af følgende Sammenstilling over de midlertidigt tilstedeværende og fraværende:

Personer bosatte i Norge og fraværende fra sine Hjemsteder den 31te Decbr. 1875:	a) Optalte som midlertidigt tilstedeværende.			b) Optalte som midlertidigt fraværende.		
	Mandkj.	Kvindekj.	Tilsammen.	Mandkj.	Kvindekj.	Tilsammen.
1. Paa Reiser eller Besøg i Norge	23 822	14 950	38 772	22 963	12 756	35 719
2. I norsk Kystfart	3 928	109	4 037	616	11	627
3. I udenrigsk Søfart	12 809	52	12 861	13 777	118	13 895
4. Ellers i Udlandet	¹⁾ 994	¹⁾ 340	¹⁾ 1 334	994	340	1 334
Tilsammen	41 553	15 451	57 004	38 350	13 225	51 575

Det hele Antal af fraværende skulde altsaa være 57 004 efter den første og 51 575 efter den anden Opgave, en Forskjel, som dels hidrører fra den Vanskelighed, som det i en Mængde Tilfælde er ved at afgjøre, om et Ophold eller et Fravær er af midlertidig Beskaffenhed eller ikke, og dels maa antages at have sin Grund i ufuldstændige Opgaver over de fraværende. Efter den førstnævnte Opgave bliver Norges hjemmehørende Befolkning 5 429 større end efter sidstnævnte; men det er ikke tvivlsomt, at hin giver det rigtigste Resultat for det hele Rige. Derimod har denne sin Betydning i Henseende til Fordelingen af den hjemmehørende Befolkning i de enkelte Dele af Riget, idet de hidhenhørende Opgaver vistnok i det hele maa ansees for at være noget for lave, men dog ikke mere end ved de tidligere Folketællinger og i ethvert Fald ikke i nogen saadan Grad, at de forstyrrer Sammenligningen mellem de enkelte Landsdele, da den hele Forskjel overhovedet kun udgjør 3 af Tusinde.

Antallet af fraværende Sømænd skulde efter den ovenfor ved litr. a betegnede Opgave have udgjort 16 737, efter de paa Hjemstederne meddelte Oplysninger derimod 14 393. Forskjellen mellem Opgaverne er her 16.3 Procent eller omtrent dobbelt saa stor som ved Mandkjøn overhovedet, hvilket finder sin Forklaring deri, at der netop blandt Søfolk er mange enslige Personer, som ikke have noget fast Hjem, og om hvilke man derfor ikke kan vente at faa Oplysning, naar de ere ude paa Reiser. Forsaavidt de have været ombord paa norske Skibe, ere de blevne talte; men et stort Antal norske Sømænd fare, som bekjendt, med fremmede Skibe, og om disse savnes enhver Oplysning. Imidlertid tør det vel antages, at en stor Del, maaske Flerheden, af dem, der seile under fremmed Flag, have saaledes skilt sig fra sit Fædreland, at de ikke længere kunne ansees som bosatte i Norge, og det vilde derfor ikke være rigtigt at medregne samtlige disse til Norges hjemmehørende Befolkning, om man kjendte deres Tal. I Forbindelse hermed kan det mærkes, at efter et af

¹⁾ Da man for disses Vedkommende kun har Opgaver fra Hjemstederne, ere de samme Tal blevne benyttede i begge Afdelinger af Tabellen.

Generalkrigskommissæren gjort Sammendrag over de værnepligtige Matroser var disses Antal ved Udgangen af 1875 ialt 18 879, hvoraf 3 676 var fraværende i Udlandet efter at have rømt fra norsk Skib.

Som det af foranstaaende Tabel vil sees, er der en betydelig Forskjel mellem Opgaverne over Antallet af de i norsk Kyøstfart fraværende Sømænd. Dette har sin Grund deri, at det for et stort Antal af disse i de paa Hjemstederne indhentede Opgaver alene har været oplyst, at de have været ude paa Søreise, i hvilke Tilfælde de have været henregnede blandt dem, der have været fraværende i Udlandet som det hyppigst forekommende Tilfælde.

De Opgaver, der paa Hjemstederne ere blevne meddelte over andre Norske, der paa Tællingstiden opholdt sig i Udlandet, ialt 1 334 Personer, savner man enhver Anledning til at kontrollere; men i Analogi med de ovenfor omhandlede Erfaringer tør man vistnok slutte, at Tallet er noget for lavt.

Dels i Betragtning heraf, men fornemmelig af den Grund, at mange norske Søfolk, uden at være fraflyttet Landet, fare under fremmed Flag, tør det vistnok antages, at den ovenfor (S. 6) meddelte Opgave over den hjemmehørende Befolkning maa forøges med omtrent et Par Tusinde, og vi komme saaledes til det Resultat, at Norges hjemmehørende Befolkning temmelig nær svarer til den paa Norges Landomraade og paa norske Fartøier faktisk tilstedeværende Befolkning, og altsaa ved Udgangen af 1875 udgjorde omtrent 1 820 000 Mennesker.

§ 3. Den relative Folkemængde pr. Kvadratkilometer i Norge og andre Lande.

Da Norges Fladeindhold udgjør 318 195 Kilometer, bliver den midlere Folkemængde kun 5 à 6 Mennesker (5.7) pr. Kilometer.

Ifølge Behm's og Wagner's Oversigt over Jordens Befolkning¹⁾ findes der overhovedet henved 11 Mennesker (10.7) for hver Kvadratkilometer af Jordens Landomraade, de arktiske Lande fraeregnet. Europa har 31.6, Asien 18.5, Afrika 6.9, Amerika 2.1 og Australien 0.5 Mennesker pr. Kvadr. Kilom.

Af Lande i Europa er alene Finland (med 5.0) Mennesker pr. Kv. Kilom. ligesaa tyndt befolket som Norge. Sverige har næsten dobbelt saamange, altsaa meget nær Gjennemsnitsforholdet, Rusland næsten tre Gange saa mange (14.5) Mennesker paa hver Kvadratkilometer. Undersøger man Forholdet særskilt for den Del af disse Lande, der ligger nordenfor den 64de Breddegrad, finder man derimod i Norge en Befolkning af henved 2 Mennesker pr. Kvadr. Kilom., i Sverige og Finland derimod kun 1.1 og i Rusland 0.4. Søndenfor nævnte Breddegrad har Norge 9, Sverige 16 og Finland 10 Indbyggere paa hver Kvadr. Kilom. Mellem 64° og 58° nordlig Bredde har Sverige 13 Mennesker pr. Kvadr. Kilom., hvilket altsaa er henved 1¹/₂ Gang saa mange, som den under de samme

¹⁾ Die Bevölkerung der Erde V., Gotha 1878. — En Del af det følgende er med nogen Omarbejdelse og Tillæg hentet fra Forfatterens Afhandling i Norsk Retstidende 1879, No. 3.

Breddegrader liggende Del af Norge. Den sydlige Del af Sverige tæller derimod 27 Mennesker pr. Kvadr. Kilom., medens det omtrent lige i Vest for samme liggende Danmark har henved 50, — Øerne 63.5 og Jylland 33.5. Island har kun 0.7 Mennesker pr. Kvadr. Kilom. og er saaledes ikke synderligt bedre befolket end norsk Finmarken, hvis Forholdstal er 0.5; derimod have Færøerne næsten 8 Mennesker pr. Kvadr. Kilom. Norges nærmeste Nabo i S. V., Skotland, har 44 Mennesker pr. Kvadr. Kilom.; men dets nordlige, bjergfulde Halvpart tæller kun 18 Mennesker pr. Kvadr. Kilom., deraf Northern Division 14, North-Western Division 8 og North-Eastern Division 40.

Vest-Europa overhovedet, d. e. Storbritannien og Irland, Holland og Belgien samt Frankrige, har 78.4 Mennesker pr. Kv. Kilom., Mellem-Europa 70 og Syd-Europa 45, medens vore bedst befolkede Amter, Jarlsberg og Laurvik, Smaalenene og Akershus med Kristiania, har 34.

De tættest befolkede Lande i Europa ere Sachsen og Belgien, hvor der bor 184 og 183 Mennesker pr. Kv. Kilom. En ligesaa tæt Befolkning findes i enkelte Strøg af andre Lande i vor Verdensdel, nemlig i de engelske Industriadistrikter omkring Manchester, Omegnen af London, Nordholland, den preussiske Rhinprovinds, den lombardiske Slette samt Omegnen af Paris, Lyon og Neapel. Disse Strøg staa dog, saavel i Henseende til Udstrækning som hvad Bebyggelsens Tæthed angaar, tilbage for Gangesdalen samt den nordøstlige Del af Kina; paa førstnævnte Sted er der store sammenhængende Strækninger med en Folkemængde af 200—300 Mennesker pr. Kvadratkilometer¹⁾, og tilsvarende findes vistnok ogsaa i Kina.

§ 4. Folkemængdens geografiske Fordeling i Norge. De mere og de mindre vel befolkede Strøg.

Folkemængdens større eller mindre Tæthed er af stor Betydning for det sociale Liv. Naar et Folk bor meget spredt, kan Samfærdselen ikke være saa livlig, som hvor der er en tæt Bebyggelse. I det hele maa en livlig Samfærdsel ansees som et stort socialt Gode, Samfundslivet faar et større og rigere Indhold, Kulturudviklingen befordres ved den stærkere Berøring mellem Indbyggerne indbyrdes og med Udenverdenen.

Naar man imidlertid sammenligner de forskellige Landes Vilkaar i heromhandlede Henseende, maa det ikke oversees, at det her mere kommer an paa Befolkningens Fordeling i Landet end paa dettes gennemsnitlige Befolknings-tæthed. I et overhovedet tyndt befolket Land kan der være mere og mindre vel befolkede Strøg, og det kan hælde, at en betydelig Del af Folket bor paa et forholdsvis lidet Omraade under relativt gunstige Befolkningsforhold, medens Landet forøvrigt bestaar af store svagt befolkede eller endog ganske folketomme Strækninger. I dette Tilfælde, der til en vis Grad netop finder Sted i vort Land, vil en stor Del af Indbyggerne nyde Fordelen ved at staa i nær Forbindelse med hinanden indbyrdes, medens den øvrige Del af Folket

¹⁾ c: 25 500—38 000 Mennesker pr. norsk Kvadratmil.

ved en hensigtsmæssig Udvikling af Kommunikationsmidlerne vil kunne sættes i Forbindelse med de Dele af Landet, hvor Indbyggerne bo mere samlet, og hvor derfor saavel det økonomiske som det sociale Liv ytrer sig kraftigst. Hvor derimod Befolkningen er lige sparsomt fordelt overalt, stiller der sig overmaade store Hindringer iveien for Samfundslivets Udvikling.

Nu er det vistnok saa, at der i de fleste større Lande findes større eller mindre Forskjelligheder i Henseende til de enkelte Landsdeles Bebyggelse; men der er faa Lande, hvor dette er Tilfældet i høiere Grad end i Norge, og det tør hælde, at man ved Sammenligningen mellem Befolkningstætheden i Norge og andre Lande ofte har overseet dette Forhold.

Vort Land bestaar i heromhandlede Henseende for det første af to vidt forskellige Hoveddele: det sydlige Norge, indbefattende de fem sydlige Stifter, og det nordlige Norge, indbefattende Tromsø Stift. Førstnævnte, der strækker sig gennem noget over 8 Breddegrader fra $57^{\circ} 57'$ til $65^{\circ} 10'$ nordlig Bredde og har en i det hele temmelig afrundet Form, indtager et Fladeindhold af 1619 norske Kvadratmile eller 206 531 Kvadratkilometer og har en Folkemængde af 1 631 939 Mennesker, altsaa gennemsnitlig 1 008 pr. Kvadratmil eller 7.9 pr. Kvadratkilometer. Tromsø Stift derimod strækker sig som et i det hele taget smalt Kystland gennem 6 Breddegrader, har et samlet Fladeindhold af omtrent¹⁾ 875 Kvadratmile (111 664 Kvadratkilometer), altsaa mere end $\frac{1}{3}$ af det hele, medens Folkemængden kun udgjør 181 485 eller $\frac{1}{10}$. For hver Kvadratmil bor der i dette nordlige Strøg gennemsnitlig kun 207 Mennesker eller 1.6 for hver Kvadratkilometer.

Det sydlige Norge er altsaa overhovedet omtrent fem Gange saa tæt befolket som det nordlige. Men indenfor det sydlige Norge er der igjen meget stor Forskjel mellem Fjeldbyggerne og de samme omgivende lavere liggende Distrikter, idet det i det hele gjælder som en næsten undtagelsesfri Regel, at jo nærmere man kommer Kysten, desto bedre er Landet befolket. Naar man optrækker en Grændse mellem de Herreder, der tælle over, og de, der tælle under 500 Mennesker pr. norsk Kvadratmil, deles det sydlige Norge i et indre og et ydre Strøg, af hvilket det første paa 853 Kvadratmile kun tæller 214 282 Mennesker, eller 251 pr. Kvadratmil, medens det andet har 1 417 657 Mennesker paa 766 Kvadratmile, altsaa 1 850 Mennesker pr. Kvadratmil eller 14.5 pr. Kvadratkilometer.

Grændsen mellem det indre tyndt befolkede og det ydre langt bedre befolkede Strøg kan selvfølgelig ikke optrækkes med fuldstændig Skarphed, da der er mange Herreder, som danne et Overgangsled mellem dette og hint. Dog er Overgangen for det meste temmelig brat, saa at de Distrikter, der høre til det ene, og de, der høre til det andet Strøg, i det hele og store skille sig temmelig skarpt fra hinanden.

¹⁾ Denne Del af Landet er nemlig ikke fuldstændig opmaalt, hvorfor dens Fladeindhold kun tilnærmelsesvis kan angives.

I det nordligste af Trondhjems Stift gaar Grændsen mellem det ydre og det indre Strøg temmelig nær Kysten, idet alene de yderste Kystherreder i Namsdals Fogderi have en Befolkning af over 500 Mennesker pr. Kvadratmil. Lidt søndenfor Namsos bøier Linien mod Øst og følger først i nogen Afstand Trondhjemsfjordens østlige Bredder, idet den i Omegnen af Stenkjær, Levanger og Trondhjem gaar dybere ind i Landet, og derefter dens sydlige. Søndenfor Trondhjemsfjorden gaar Grændsen først nogenlunde parallelt med den ydre Kyst, nærmer sig i Søndfjord denne temmelig betydeligt, men trænger derpaa i Sogn dybt ind i Landet, saa at det bedre befolkede Strøg her har en Bredde af 13 à 14 Mile.

I Syd for Sognefjorden nærmer Grændsen sig igjen mere og mere Kysten, som den rundt Lindesnæs følger i en Afstand af 4—5 Mile. Ved Arendal er Afstanden mellem Grændselinien og Havet neppe mere end 2 Mile, men derfra udvider det bedre befolkede Strøg sig mere og mere, idet det først gjør en stor Bugtning indover mod Vest i de telemarkiske Dalfører, derefter to mindre i Numedal og Hallingdal og endelig to betydelige i Valders og Gudbrandsdalen, i hvilket sidste Dalføre Grændselinien skiller mellem nordre og søndre Gudbrandsdalens Fogderier. I Østerdalen drager Linien sig igjen mere mod Syd og gaar tilsidst mellem Elverum og Tryssil over Rigsgrændsen.

I det nordlige Norge har den ydre Kystrand fra Grændsen af Trondhjems Stift og et Stykke ind i Tromsø Amt en Befolkning af 500 Mennesker og derover pr. Kvadratmil; men denne Kystrand er i det hele meget smal, idet den paa de fleste Steder kun har en Bredde af 1—3 Mile. Det indenfor samme liggende betydeligt bredere Strøg er derimod yderst tyndt befolket, og det samme er Tilfældet med den største Del af Tromsø Amt og med hele Finmarkens Amt, hvilket sidste overhovedet kun tæller 65 Mennesker pr. Kvadratmil.

Nedenstaaende Tabel viser for hvert Stift, hvor stor Del af Fladeindhold og Folkemængde der optages af Byer samt af Herreder med over eller under 500 Mennesker pr. Kvadratmil:

Stifter og Amter.	Byer.		Landdistrikter				Tilsammen.	
	Fladeindhold i Kvadratmil.	Folkemængde.	med over 500 Indbyggere pr. Kvadratmil.		med under 500 Indbyggere pr. Kvadratmil.		Fladeindhold i Kvadratmil.	Folkemængde.
			Fladeindhold.	Folkemængde.	Fladeindhold.	Folkemængde.		
Kristiania Stift	0.4	157 622	134.2	312 820	70.1	19 909	204.7	490 351
Hamars Stift	0.1	5 874	146.3	168 738	254.1	60 359	400.5	234 971
Kristianssands Stift . .	0.2	79 580	129.4	224 637	185.4	45 636	315.0	349 913
Bergens Stift	0.1	40 663	115.0	215 407	186.8	30 605	301.9	286 675
Trondhjems Stift	0.4	35 711	168.2	176 545	228.3	57 773	396.9	270 029
Tromsø Stift	0.2	12 938	75.5	67 308	799.6	101 239	875.3	181 485
Tilsammen	1.4	332 398	768.6	1 165 505	1 724.3	315 521	2 494.3	1 813 424

Det tættere bebyggede Areal fordeler sig altsaa nogenlunde jævnt mellem de fem sydlige Stifter, idet den mindste Del, 115 Kvadratmile, findes i Bergens Stift og den største, 168 Kvadratmile, i Trondhjems Stift; Tromsø Stift har noget over 75 Kvadratmile af samme, deraf 55 Kvadratmile i Nordlands Amt.

Disse Distrikter have imidlertid en meget forskjellig Grad af Befolkningstæthed. Det gennemsnitlige Antal Indbyggere pr. Kvadratmil var nemlig i heromhandlede Del af Kristiania Stift 3 495, deraf 2 324 i Bygderne alene, i Hamars Stift derimod kun 1 193, i Kristianssands Stift 2 341, i Bergens Stift 2 226, i Trondhjems Stift 1 136 og endelig i Tromsø Stift 1 060.

Mest samlet er Bebyggelsen i de Kristianiafjorden omgivende Trakter. Naar man i Kristiania og Hamars Stifter samt i Bratsbergs Amt af Kristianssands Stift medtager alle Herreder med over 500 Indbyggere pr. Kvadratmil samt Byerne, faar man et i det hele temmelig afrundet Strøg med et samlet Fladeindhold af 319 Kvadratmile eller 40 700 Kvadratkilometer og en Folkemængde af 708 960 Mennesker, altsaa 17 pr. Kvadratkilometer, deraf 200 048 i Byerne¹⁾. Denne Del af Landet, hvis Fladeindhold er lidt større end Kongeriget Danmarks, medens dens Folkemængde er lidt under $\frac{4}{10}$ af dettes, optager hele Kristiania Stift med Undtagelse af Hallingdal og Numedal, og dernæst den sydlige Del af Hamars Stift samt i Bratsbergs Amt Bamble (undtagen Drangedal), Nedre Telemarken samt en Del af Øvre Telemarken.

Holder man sig blot til de Distrikter, hvor Folkemængden er mindst 1 000 Mennesker pr. Kvadratmil, indsnevres det heromhandlede Strøg til 200 Kvadratmile, der optages af hele Akershus og Jarlsberg og Laurviks Amter, saagodtsom hele Smaalenenes Amt, hvis østligste Grændsebygder mod Sverige har ikke fuldt 1 000 Mennesker paa Kvadratmilen; dernæst Hedemarken, den sydligste Del af Gudbrandsdalen, Toten, Hadeland, Ringerike samt Størstedelen af Bamble og Nedre Telemarken. Folkemængden i dette 200 Kvadratmil store Strøg var 624 408, altsaa gennemsnitlig 3 122 pr. Kvadratmil (24.5 pr. Kv. Kil.).

Endnu mere indsnevres selvfølgelig Strøget, naar man udelukker de Herreder, der tælle mellem 1 000 og 2 000 Mennesker pr. Kvadratmil, og de indenfor sammes Grændser liggende Byer²⁾; men ogsaa da faar man paa begge Sider af Kristianiafjorden et sammenhængende temmelig bredt Strøg, der fortsætter sig fra Fjordens Bund omtrent 10 Mile i Nord, først som et smalt Bælte gennem Nedre og Øvre Romerike til Sydenden af Mjøsen, og derefter udvidende sig omkring denne Indsøes Midtparti. Paa et samlet Fladeindhold af kun 73 Kvadratmile eller 9 300 Kvadratkilometer bo i dette Strøg, der saaledes danner Kjernen af det søndenfjeldske Norge, 432 350 Mennesker, deraf 95 836 i Kristiania¹⁾ og 97 440 i de øvrige i denne Del af Landet beliggende Byer³⁾.

¹⁾ Iberegnet de i Kristiania i 1878 indlemmede Forstæder.

²⁾ Kongsberg, Lillehammer og Kongsvinger.

³⁾ Ved Udgangen af 1880 kan Folkemængden i dette Strøg beregnes til 470 000 Mennesker, hvoraf 120 000 i Kristiania.

Foruden Kristiania, der med de samme omgivende Dele af Aker og Bærum danner vort Lands største Befolkningscentrum med en Folkemængde i 1875 af henved 110 000, har man 4 Mile i Sydvest et andet saadant med omtrent 33 000 Mennesker, af hvilke 18 851 vare bosatte i Drammen og de øvrige i de tilstødende tæt befolkede Dele af Eker, Skoger og Lier¹⁾. Længere i Syd er der mellem Horten og Laurvik ligeledes et stærkt befolket Strøg, idet der paa et Areal af kun 4.4 Kvadratmil findes en Folkemængde af 53 676 Mennesker²⁾, hvoraf 21 000 i Byerne Laurvik, Tønsberg, Horten og Sandefjord. Ligeoverfor paa Østsiden af Kristianiafjorden er der atter et tæt bebygget Strøg paa begge Sider af Glommen mellem Fredriksstad og Sarpsborg, idet disse to Byer med de dem omgivende Landdistrikter³⁾ tælle 35 777 Indbyggere paa et Areal af 3.4 Kvadratmile. Medtages hele Kyststrækningen fra Fredrikshald til Moss, vil man finde, at de til samme hørende Herreder og Byer paa et samlet Fladeindhold af 9.6 Kvadratmil tælle en Folkemængde af 68 046 Mennesker, deraf 27 361 i Byerne.

Omkring Skiensfjorden bo 29 304 Mennesker i Distriktets 4 tæt ved hinanden liggende Byer samt i de nærmest tilstødende Herreder⁴⁾, hvis Fladeindhold er ialt $8\frac{3}{4}$ Kvadratmil, medens dog Størstedelen af ovennævnte Folkemængde er bosat paa et meget mindre Areal i Fjordens umiddelbare Nærhed.

Den i Henseende til Norges Bebyggelse almindeligt gjældende Regel, at Befolkningstætheden aftager, jo længere man fjerner sig fra Kysten, fremtræder i Særdeleshed i den heromhandlede Del af Riget. Naar man paa et Kart optrækker Grændselinierne mellem de Herreder, der have over 2 000, 1 000—2 000, 500—1 000, 200—500 og under 200 Mennesker pr. Kvadratmil, faar man, som ovenfor nævnt, først en indre Kjerne omkring Kristianiafjorden og dernæst fire udenom dette liggende Bælter, hvis Grændser gaa i tilnærmelsesvis parallelle Bugtninger i større og større Afstand fra dette indre Strøg.

Vi skulle i denne Forbindelse anføre nogle Exempler paa, hvorledes Befolkningstætheden i heromhandlede Del af vort Land trinvis aftager, eftersom man fjerner sig fra Kysten. I Glommens Hoveddalføre ligger Fet, Søndre Odalen, Hof, Elverum, Aamot, Lilleelvedalen, Tønset og Tolgen i en midlere Afstand fra Kristiania af henholdsvis 2, 6, 9, $10\frac{1}{2}$, $12\frac{1}{2}$, 15, 22, 23 og 25 Mile; Folkemængden pr. Kvadratmil aftager paa følgende Maade: 2 455, 1 743, 1 031, 661, 405, 264, 202, 349 og 133. I Laagens, Mjøsens og Vormens Dalføre ligger Næs (Romerike), Eidsvold, Stange, Næs (Hedemarken), Faaberg, Nordre Fron, Dovre og Lesje i en Afstand fra Kristiania af henholdsvis 4, 5, 8, 9, 13, 18, 22 og 24 Mile; her stiger først Befolkningstætheden indtil Næs (Hedemarken), men synker dernæst

¹⁾ Iberegnet af Eker: Haugs og Nedre Ekers Sogne; af Skoger: Strømsgodset; af Lier: Frogner samt Bragerøen Landsogn.

²⁾ Af Landdistrikter er her medregnet: Borre, Søm, Stokke, Tjømsø, Nøtersø, Sandeherreder og Tjølling.

³⁾ Borge, Glemminge, Tune og Onsø.

⁴⁾ Eidanger, Gjerpen, Bamble og Solum.

hurtigt, idet Folkemængden pr. Kvadratmil i nævnte Herreder efter Rækkefølgen er 1 750, 2 796, 2 246, 3 008, 1 550, 495, 219 og 189. I Drammenselvns Hoveddalføre aftager Befolkningstætheden fra Eker, hvor den er 2 997 pr. Kvadratmil, til Vang, hvor den alene er 197, idet der navnlig viser sig en meget brat Overgang fra Vestre Slidre med 854 Mennesker pr. Kvadratmil til det et Par Mile længere op i Dalen liggende Vang. I Numedalslaagens Dalføre synker Befolkningstætheden trinvis fra 1 654 i Hedrum til 150 i Nore og i Telemarkens Hoveddalføre fra 2 113 i Solum til 214 i Vinje.

De ovenfor meddelte Opgaver over Antallet af Indbyggere pr. Kvadratmil betegne det gennemsnitlige Antal af disse i Forhold til de enkelte Herreders hele Fladeindhold. Dette Forhold er imidlertid ofte et meget ufuldkomment Udtryk for Befolkningstætheden, navnlig i Fjeldbygderne, hvor Folkemængden i Regelen er samlet i Dalstrøget, medens den mangedobbelt større Del af Herredernes Fladeindhold bestaar af ubeboede Fjeldvidder. Dersom man kunde udsondre disse store Strækninger og indskrænke Sammenligningen til de egentlige Dalfører, vilde Fjeldbygderne paa mange Steder vise en forholdsvis stærk Bebyggelse. Den tætteste Folkemængde i Hamars Stift er fra enhver Side betragtet Egnene omkring Mjøsen; men foruden disse er ogsaa Gudbrandsdalens Dalføre i det hele godt befolket, navnlig dens nederste Del; dernæst den midtre Del af Valdars (Nordre Aurdal og Vestre Slidre), fremdeles Hadeland, hvor der omkring Sydenden af Randsfjorden er et temmelig stort, velbefolket Strøg. Glommens Dalføre er ogsaa ret godt befolket i Odalen og Solør, men den nordenfor liggende Del af samme er meget svagt bebygget.

I Kristiania Stift bør foruden de ovenfor nævnte tæt bebyggede Strøg ved Kysten ogsaa nævnes Ringerike samt det indre af Smaalenene paa begge Sider af Glommen i Syd for Øieren; saavel i Vest som i Øst for dette Strøg er der tyndere befolkede Trakter, navnlig i Grændsebygderne mod Sverige. Forøvrigt kan Kristiania Stift overhovedet deles i to i geografisk Henseende saavel som i Henseende til Bebyggelsesforholdene skarpt adskilte Dele, nemlig 1) den sydlige, lavere liggende, overhovedet godt befolkede Del, bestaaende af Smaalenenes, Akershus og Jarlsberg og Laurviks Amter, Kristiania samt Buskeruds og Ringerikes Fogderier med de indenfor sammes Grændser liggende Byer, og 2) Hal-lingdals samt Numedal og Sandsværs Fogderier, der paa mere end $\frac{1}{3}$ af Stiftets Fladeindhold kun tæller $\frac{1}{18}$, eller med Tillæg af Kjøbstaden Kongsberg $\frac{1}{16}$, af Stiftets Folkemængde.

I Kristianssands Stift viser især Kysten mellem Østerrisør og Grimstad en stærk Bebyggelse; her bor paa et Areal af henved 3 Kvadratmile¹⁾ 33 351 Mennesker, hvoraf 9 340 i Arendal med Forstæder. Ogsaa mellem Kristianssand og Flekkefjord er Kysten noksaa vel befolket. Ligeledes Jæderen, navnlig omkring Stavanger, samt Karmøen og de paa Fastlandet ligeoverfor samme liggende Dele af Torvestads og Avaldsnæs Herreder med Byerne Haugesund, Sku-

¹⁾ Dybvaag, Østre Moland, Øiestad og Fjære Herreder samt Byerne Arendal, Tvede-strand og Grimstad.

desnæshavn og Kopervik samt Vignæs Kobberværk. Af de indre Bygder i heromhandlede Stift viser Telemarkens Hoveddalfører, tildels langt inde i Landet, f. Ex. i Bø og Søvde, en forholdsvis god Bebyggelse, bortset fra de ubeboede Fjeldvidder. Den sydlige Del af Lister og Mandals Amt har en noget spredt, men temmelig jævn Bebyggelse 2 à 3 Mile ind fra Kysten; ligeledes enkelte Distrikter i Ryfylke. Den øvrige Del af Kristianssands Stift er derimod overmaade tyndt befolket i det indre, og enkelte af de øverste Fjeldbygder i Sætersdalen og Telemarken, som Bykle, Grungedal og Mjøsstranden, høre til de mest afsidesliggende Bygdelag i vort Land.

Foruden det betydelige Befolkningscentrum, der dannes af Bergen med nærmeste Omegn, har Bergens Stift sine bedst befolkede Dele i de søndenfor og nordenfor nævnte By liggende Kystdistrikter samt i de inderste Bygder af Sognefjorden. Et i Dalstrøget vel befolket Distrikt, men af mindre Omfang, danner fremdeles Voss; Hardangerfjordens Bredder ere derimod i det hele ikke saa godt befolkede. Den mindst befolkede Del af Bergens Stift er dets østlige, høitliggende Grændsedistrikter samt den indre og midtre Del af den af mægtige Fjelde opfyldte Halvø, der skyder frem i sydvestlig Retning mellem Sogn og Nordfjord.

I Trondhjems Stift danner Trondhjem med de tilstødende Landdistrikter et forholdsvis betydeligt Befolkningscentrum. Den tættere Bebyggelse er her ikke indskrænket til Byens nærmeste Omegn, men strækker sig mod Syd, skjønt med aftagende Bredde, lige til Støren og i Nordost langs Trondhjemsfjordens Østside indtil forbi Stenkjær. Hvad sammenhængende Bebyggelse angaar, er dette Strøg næst Kristianiafjordens og den smale Kystrand i Kristianssands Stift det største i Norge, og her er samlet en forholdsvis meget stor Del af Trondhjems Stifts Folkemængde. Størstedelen af den øvrige Befolkning i Stiftet er bosat ved den ydre Kyst, hvis bedst befolkede Strøg i denne Del af Riget dannes af Kristianssund med tilstødende Herreder. I de østlige Grændsedistrikter mod Sverige findes derimod, navnlig i Nordre Trondhjems Amt store folketomme Strækninger; ligeledes er det indre Midtparti af den store Halvø, der ligger imellem Trondhjemsfjorden og Havet, for Størstedelen ubeboet.

Angaaende Befolkningsforholdene i Tromsø Stift vil det være tilstrækkeligt at henvise til det ovenfor S. 10 og 11 bemærkede.

§ 5. Folkemængdens Fordeling efter Længde- og Breddegrader.

Folkemængdens Fordeling efter Længde- og Breddegrader er fremstillet i den paa omstaaende Side satte Tabel, ved hvis Udarbeidelse man har henført ethvert Herred til den Længde- og Breddegrad, hvorunder dets Hovedkirke er beliggende, en Beregning, der vistnok ikke overalt giver et nøiagtigt Resultat, naar der spørges om Bebyggelsen indenfor de enkelte Herreder, men som dog i det store og hele maa give et fyldestgørende Udtryk for Folkemængdens Fordeling.

Den hjemmehørende Folkemængdes

	22°	23°	24°	25°	26°	27°	28°	29°	30°	31°	32°	33°	34°	35°	36°
72°															
71°															
70°															
69°													2 157	1 722	8 284
68°										2 410	5 922	13 714	9 371	18 897	
67°											2 706	16 027	2 289		
66°										6 546	12 429				
65°									11 375	16 061	1 044				
64°						4 180	13 111	15 599	3 103	1 134					
63°				16 954	24 652	45 024	73 359	10 772							
62°	4 684	25 004	36 379	17 280	12 950	10 250	14 142	3 564							
61°	9 699	33 244	24 859	8 473	23 123	19 560	17 432	8 227							
60°	69 826	42 001	20 988		19 403	40 746	106 556	61 179							
59°	26 891	49 288	3 039	5 467	39 255	144 926	261 927	35 882							
58°		60 986	40 524	49 500	67 824	7 101									
57°															
Tils.	111 100	210 523	125 789	97 674	187 207	271 787	486 527	146 598	28 120	23 235	29 741	13 817	20 619	8 284	

Fordeling efter Længde og Bredde.

	37°	38°	39°	40°	41°	42°	43°	44°	45°	46°	47°	48°	49°	50°	51°	
	2162	3153	1425	2158	3654	2699			680	2092	1287	2848	2101			24259
15570	4637	1646			2360			515				1628				38519
1050					738											52102
																21022
																18975
																28480
																37127
																170761
																124258
																144617
																360699
																566675
																225935
16620	6799	4799	1425	2158	6752	2699	515	680	2092	1287	4476	2101				1813424

Ifølge denne Beregning var 225 935 Mennesker bosatte mellem den 58de og 59de Breddegrad, 566 675 mellem den 59de og 60de og 360 699 mellem den 60de og 61de. I de 3 følgende Breddeafsnit er Folkemængden 145 000, 124 000 og 171 000. Nordenfor den 64de Grad er den meget mindre, idet den varierer mellem 19 000 i Nordre Helgeland (66° — 67°), hvor Landet er meget smalt, og 52 102 i Lofoten og Vesteraalens samt en Del af Saltens og Senjen og Tromsø Fogderier (68° — 69°). Overhovedet er af Norges Folkemængde Halvdelen bosat nordenfor og Halvdelen søndenfor $60^{\circ} 20'$ nordlig Bredde, eller en Linie, der i Vest gaar lidt søndenfor Bergen og i Øst berører Eidsvold. Den midlere Bredde¹⁾, hvorunder Norges Befolkning lever, falder derimod omtrent ved $61^{\circ} 16'$ nordlig Bredde eller lidt nordenfor Lillehammer.

Fra Vest til Øst var Folkemængden saaledes fordelt:

Mellem 22° og 23° Øst for Ferro boede 111 100 Mennesker; mellem 23° og 24° : 210 523, mellem 24° og 25° : 125 789, mellem 25° og 26° : 97 674, mellem 26° og 27° : 187 207, mellem 27° og 28° : 271 787, mellem 28° og 29° : 486 527, mellem 29° og 30° : 146 598. Derefter aftager Bebyggelsen hurtigt, idet Folkemængden mellem den 30te og 31te Grad ø. L. kun er 28 120 og i det fra $38^{\circ} 50'$ til $48^{\circ} 43'$ sig strækkende Finmarkens Amt synker til et gennemsnitligt Folketal af 2 400 Mennesker for hver Længdegrad. Delelinien mellem den østlige og vestlige Halvpart af Folkemængden gaar ved $27^{\circ} 40'$ østlig Længde eller lidt vestenfor Drammen og Trondhjem. Den midlere Længde er $27^{\circ} 29'$.

Den midlere Bredde og den midlere Længde skjærer hinanden i et Punkt, der ligger lidt i Nordvest for Mjøsens nordlige Ende. Her er altsaa i en vis Forstand Midtpunktet for Norges Befolkning.

Nærmere Oplysninger om heromhandlede Forhold vil kunne udledes af ovennævnte Tabel, der bl. a. viser Folkemængden indenfor de forskjellige Firkanter, der begrænses af Bredde- og Længdegraderne. De folkerigeste af disse Firkanter ere:

- 1) Strøget mellem 59° — 60° n. B. og 28° — 29° ø. L. med 261 927 Mennesker (Kristiania—Fredriksstad),
- 2) Strøget mellem 59° — 60° n. B. og 27° — 28° ø. L. med 144 926 Mennesker (Drammen—Skien),
- 3) Strøget mellem 60° — 61° n. B. og 28° — 29° ø. L. med 106 556 Mennesker (Omegnen af Mjøsen samt Romerike),
- 4) Strøget mellem 63° — 64° n. B. og 28° — 29° ø. L. med 73 359 Mennesker (Trondhjem med Omegn),
- 5) Strøget mellem 60° — 61° n. B. og 22° — 23° ø. L. med 69 826 Mennesker (Bergen med Omegn),
- 6) Strøget mellem 58° — 59° n. B. og 26° — 27° ø. L. med 67 824 Mennesker (Arendal med Omegn).

¹⁾ Denne er bleven beregnet paa følgende Maade: Man har først multipliceret Antallet af Indbyggere bosatte mellem Breddegraderne 58—59, 59—60, 60—61, 61—62 o. s. v. med $58\frac{1}{2}$, $59\frac{1}{2}$, $60\frac{1}{2}$, $61\frac{1}{2}$ o. s. v. Dernæst ere de derved udkomne Produkter summerede sammen og dividerede med det samlede Folketal.

Om begge de sidstnævnte Strøg maa det forøvrigt bemærkes, at over Halvdelen af samme optages af Søen, saa at den relative Folkemængde her er forholdsvis betydelig. Nordenfor Polarcirkelen har intet af de saaledes begrænsede Strøg mere end 19 000 og kun 4 Strøg over 10 000 Indbyggere; bedst befolket er her Strøget omkring Ofotenfjord mellem 68° — 69° n. B. og 34° — 35° ø. L. I disse nordlige Trakter, hvor forøvrigt Afstanden mellem hver Længdegrad kun er omtrent $\frac{2}{3}$ af, hvad den er i det sydlige Norge, er der ogsaa enkelte Strøg, der ere ganske blottede for Folk. Af saadanne tæller imidlertid ogsaa det søndenfjeldske Norge et, der begrænses af den 60de og 61de Breddegrad samt den 25de og 26de Længdegrad, og som fordetmeste optages af Hardangerviddens Høifjeldsparti.

§ 6. Byernes Folkemængde i Norge og i andre Lande.

Byernes Folkemængde udgjorde i 1875 332 398 Indvaanere i 61 Kjøbstæder og Ladesteder. Fradrages de Byer, som have mindre end 1000 Indbyggere, bliver Antallet 49 og Folkemængden 325 267. Dersom man imidlertid medregner endel senere end 1875 i forskellige Byer indlemmede Forstæder, af hvilke de vigtigste er Kristianias og Bergens, bliver Byernes Folketal i 1875 efter disse nye Grændser ialt 358 362 og deraf 352 161 i 50 Byer med over 1000 Indbyggere. Ved Udgangen af 1880 kan Bybefolkningen ansættes til noget over 400 000 Mennesker, idet den aarlige Tilvæxt antagelig har været omtrent 10 000.

Bybefolkningen i 1875 udgjorde $18\frac{3}{4}$ Procent eller, regnet efter de nye Grændser, henved 20 Procent af den samlede Folkemængde. Dette er adskilligt mindre end det gennemsnitlige Forhold i Europa, af hvis Befolkning i 1870 noget over $\frac{1}{6}$ (17.3 Procent) boede i Stæder med over 10 000 Indbyggere og mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{3}$ i Stæder med over 2000 Indbyggere, medens de tilsvarende Forholdstal for Norge vare $\frac{1}{10}$ og $\frac{1}{6}$. I England boede i 1880 endog over Halvparten af Befolkningen i Byer med over 10 000 Indbyggere og $\frac{2}{3}$ i Byer med over 3000 Indbyggere.

Af Lande, hvis Bybefolkning udgjør en forholdsvis mindre Del af den hele Folkemængde, kan mærkes Kanada, Grækenland, Rusland, Polen og Sverige, hvor henholdsvis $9\frac{1}{2}$, $8\frac{1}{2}$, 8, $7\frac{1}{2}$ og 7 Procent af samme boede i Stæder med over 10 000 Indbyggere, samt Finland og Serbien, hvor dette Forhold synker ned til 3.7 og 2.0 Procent.

For Aaret 1875 hidsættes følgende Tabel, der viser Folkemængden i de større og de mindre Byer i Norge, Sverige, Danmark og Finland:

Byer med en Folke- mængde af:	Norge.			Sverige.			Danmark. ¹⁾			Finland.		
	Antal Byer.	Folke- mængde.	Procent.	Antal Byer.	Folke- mængde.	Procent.	Antal Byer.	Folke- mængde.	Procent.	Antal Byer.	Folke- mængde.	Procent.
100 000 eller derover	-	-	-	1	152 532	3.5	1	208 273	11.1	-	-	-
100-50 000 ell. derover	1	76 866	4.2	1	65 858	1.5	-	-	-	-	-	-
50-20 000 „ —	3	77 220	4.3	2	58 612	1.3	-	-	-	2	55 620	2.9
20-10 000 „ —	2	31 042	1.7	6	82 193	1.9	5	75 734	4.0	1	12 575	0.7
10- 5 000 „ —	9	62 381	3.4	18	128 510	2.9	10	65 820	3.5	4	30 530	1.6
5- 2 000 „ —	16	51 330	2.9	27	88 662	1.9	25	76 731	4.1	11	34 382	1.8
2- 1 000 „ —	18	26 428	1.4	21	32 423	0.7	23	36 573	2.0	9	11 391	0.6
under 1000	12	7 131	0.4	14	9 666	0.2	5	3 750	0.2	6	3 857	0.2
Tilsammen	61	332 398	18.3	90	613 506	14.0	69	466 881	24.9	33	148 355	7.8
50 000 ell. derover	1	76 866	4.2	2	218 440	5.0	1	208 273	11.1	-	-	-
50-10 000 „ —	5	108 262	6.0	8	140 805	3.2	5	75 734	4.0	3	68 195	3.6
under 10 000	55	147 270	8.1	80	254 261	5.8	63	182 874	9.8	30	80 160	4.2

I Danmark, der har den største Bybefolkning af de nordiske Lande, skyldes dette Forhold hovedsagelig Kjøbenhavn, idet de middelsstore og de smaa Byers Folkemængde i Danmark er lidt mindre end i Norge, men rigtignok forholdsvis betydeligt større end de tilsvarende Tal for Sverige og Finland. Af middelsstore Byer, naar man herved forstaar dem, der have mellem 10 000 og 50 000 Indbyggere, har Norge forholdsvis flere end Danmark, Sverige og Finland.

I de ovenanførte Tal er Kristianias og Kjøbenhavns Forstæder ikke medregnede. Tages disse med, bliver Kristianias Folkemængde 95 836 = 5.3 Procent af Norges og Kjøbenhavns (o: med Frederiksberg) 229 967 = 12.2 Procent af Danmarks. I 1880 var de tre skandinaviske Hovedstæders Folkemængder, som følger:

Kjøbenhavn	235 254
Frederiksberg	26 510
Andre Forstæder ²⁾	11 963

273 727 (1ste Februar 1880).

Stockholm 168 706 (31te December 1880).

Kristiania 119 407 (31te December 1880).

Den aarlige Tilvæxt har i de sidste 10 Aar været 4.08 Procent for Kristiania, 2.82 Procent for Kjøbenhavn og 2.18 Procent for Stockholm.

Nedenstaaende Tabel viser Rækkefølgen af Byer i Norge, Sverige, Danmark og Finland med over 10 000 Indbyggere i 1875:

¹⁾ Den her for 1875 angivne Folkemængde er Middeltallet af Folkemængden den 1ste Februar 1870 og 1ste Februar 1880.

²⁾ o: Sundbyvester, Sundbyøster samt en Del af Utterslev Mark.

	Norge.	Sverige.	Danmark.	Finland.
1. Kjøbenhavn med Forstæder	—	—	229 697	—
2. Stockholm	—	152 582	—	—
3. Kristiania med Forstæder	95 836	—	—	—
4. Göteborg	—	65 858	—	—
5. Bergen med Forstæder . .	39 271	—	—	—
6. Helsingfors	—	—	—	33 602
7. Malmö	—	32 155	—	—
8. Norrköping	—	26 457	—	—
9. Trondhjem	22 544	—	—	—
10. Åbo	—	—	—	22 018
11. Stavanger	20 288	—	—	—
12. Aarhus	—	—	19 928	—
13. Odense	—	—	18 887	—
14. Drammen	18 851	—	—	—
15. Gefle	—	17 119	—	—
16. Karlskrona	—	16 877	—	—
17. Jönköping	—	13 142	—	—
18. Aalborg	—	—	12 936	—
19. Uppsala	—	12 644	—	—
20. Wiborg	—	—	—	12 575
21. Randers	—	—	12 406	—
22. Lund	—	12 218	—	—
23. Kristianssand	12 191	—	—	—
23. Horsens	—	—	11 577	—
25. Örebro	—	10 193	—	—

Af Byer, hvis Folkemængde i 1875 nærmede sig 10 000 Indbyggere, havde Norge 3, nemlig Fredrikshald med 9 913, Fredriksstad med 9 672, samt Arendal, der med sine Forstæder talte 9 340, hvoraf dog kun 4 107 tilhørte Arendals Kommune.

I de enkelte Stifter udgjorde Bybefolkningen nedenstaaende Del af Stiftets hele Folkemængde:

Kristiania Stift	32.2 Procent.
Hamars Stift	2.5 —
Kristianssands Stift	22.7 —
Bergens Stift	14.2 —
Trondhjems Stift	13.2 —
Tromsø Stift	7.1 —

Da Kristiania og tildels ogsaa andre Byer i Kristiania Stift i kommerciel Henseende fungere som Byer ikke alene for det Stift, hvori de ere beliggende, men ogsaa for Hamars Stift, er det rettest ved denne Sammenligning at betragte disse to Stifter som en Enhed, og vil man da finde, at disse Stifters Bybefolkning tilsammen udgjorde 22.5 Procent af deres samlede

Folkemængde. Betragter man paa samme Maade Nordlands Amt som Bergens Opland, faar man for Bergens Stift og Nordland en Befolkning svarende til 11 Procent af den hele Folkemængde og for den øvrige Del af Tromsø Stift 13.7 Procent. Man ser altsaa, at Procentforholdet for det vesten- og nordenfjeldske Norge overhovedet er fra 11 til 13.7 (gjennemsnitlig 12.1) Procent, for det østen- og søndenfjeldske Norge derimod 22.6 Procent.

Af samtlige norske Byer ligge kun 7 med en Folkemængde af tilsammen 11 562, altsaa 3.5 Procent af den hele Bybefolkning, inde i Landet; de største af disse er Kongsberg med 4 295 Indbyggere og Hamar med 2 281.

Foruden Kjøbstæder og Ladesteder er der i Landdistrikterne endel Strandsteder og andre Samlinger af Huse, der findes anførte i Folketællingens Tabelværk, S. 62—65. De ere dog fordetmeste ubetydelige. Nedenfor anføres de, der have 1000 Indbyggere eller derover, forsaavidt de ikke kunne regnes som Forstæder til Byer eller ligge i disses umiddelbare Nærhed.

Røros Bergstad (Søndre Trondhjems Amt)	1 635
Stjørdalshalsen (Nordre Trondhjems Amt)	1 233
Lillestrømmen (Akershus Amt)	1 144
Fredriksværn med Staværn (Jarlsberg og Laurv. Amt)	1 141
Vestfossen (Buskeruds Amt)	1 047
Vignæs Kobberværk (Stavanger Amt)	1 000

Rolfsøen, Kragerøen og Græsvik, der ogsaa have over 1 000 Indbyggere, medtages ikke her, da de ligge lige ved Fredriksstad.

Oplysninger angaaende Folkemængdens Størrelse i tidligere Aar og dens Væxt eller Tilbagegang i de enkelte Landsdele, Byer og Bygder ville findes i de statistiske Tabeller vedkommende Folkemængdens Bevægelse og i den sig dertil sluttende Indledning.

Andet Afsnit: Befolkningens Fordeling i Huse og Husholdninger.

§ 7. Husene og Husholdningerne som Led i den sociale Organisme.

I nær Sammenhæng med Spørgsmaalet om Befolkningens geografiske Fordeling staar Spørgsmaalet om dens Fordeling i Huse og Husholdninger. Familien og den paa samme byggede Husholdning er nemlig den mindste sociale Enhed, den enkleste og tillige inderligste Form for det sociale Samliv; derefter følger som det andet Trin Huset, der forøvrigt i mange Tilfælde faktisk falder sammen med Husholdningen. Af Husenes mere og mindre spredte eller samlede Beliggenhed afhænger igjen Formen for de øvrige sociale Grupper, blandt hvilke vi først ville nævne de mindre, nemlig Bygdelaag og Grænder, mindre Byer samt Strandsteder og andre Samlinger af Huse i Landdistrikterne, hvilke alle kunne betragtes som et Slags Familier i udvidet Forstand, hvor det daglige Samliv under Arbejdets og den selskabelige Omgangs mangehaande Former og det deraf følgende nøie Bekjendtskabsforhold mellem Indbyggerne danner et stærkt Baand mellem de enkelte Familier og Individuer. Dernæst har man de større Grupper af forskjellig Art: By- og Landkommuner og Menigheder, de større Befolkningscentre, større særskilt udprægede og indbyrdes mere eller mindre sammenknyttede Landsdele, altsammen naturlige Befolkningsgrupper, der danne Grundlaget for de forskjellige administrative Inddelinger. Endelig kommer, som en høiere Enhed i den sociale Organisme, det hele ved fælles Lovgivning og Institutioner, fælles Sæder og Skikke, fælles Interesser, fælles historisk Udvikling og tillige ved Blodets Baand sammenknyttede Folk, der imidlertid ogsaa selv danner et Led i Menneskehedens store af saa mangfoldige Folkeslag og Stater dannede Organisme.

Da Familien danner det første Led i den sociale Organisme og Grundlaget for den hele, saa beundringsværdigt sammenføjede, Bygning, kunde det synes rimeligt i nærværende Fremstilling først at behandle de statistiske Forhold, der angaa samme, og derefter dem, der vedrøre Husene. Vi have imidlertid, som det vil erindres, i første Afsnit begyndt med den øverste Gruppe, Befolkningen i dens Helhed, og derefter betragtet sammes Fordeling i de større og mindre Landsdele, og det falder derfor naturligt fra disse at gaa over til de beboede Huse og derefter til Husholdningerne.

§ 8. De beboede Huse og disses Art.

Antallet af beboede Huse udgjorde ved Udgangen af 1875 ialt 284 871, deraf 259 779 almindelige Vaaningshuse, 24 217 til disse hørende beboede Side- og Udhushbygninger samt 975 Huse med særskilt Bestemmelse, som Arbejderboliger, Kaserner, Fabrikbygninger med Beboelsesværelser, Sygehuse, Fængsler o. a.

For 1865 opgaves det samlede Antal af beboede Huse til 266 892. I Indledningen til Folketællingen for dette Aar udtaltes Tvivl i Henseende til disse Opgavers Paalidelighed, idet man befrygtede, at de beboede Side- og Udhushbygninger for en Del ikke vare blevne regnede som særskilte Huse. Sammenligningen med de fuldstændigere Resultater for Aaret 1875 viser imidlertid, at heromhandlede Omstændighed, forsaavidt den har gjort sig gjældende, i det hele kun har havt ringe Indflydelse paa Tallene for 1865, idet Resultaterne for begge Aar paa det nærmeste stemme. Alene for Kristianias Vedkommende tør Opgaven over de beboede Huse i 1865 have været noget for lav, idet det gennemsnitlige Antal Indvaanere for hvert Hus viser sig lidt mindre i 1875 end i 1865, medens man synes at maatte have ventet det omvendte Resultat.

Det gennemsnitlige Antal af Indvaanere pr. Hus var:

	1865.	1875.
for det hele Rige . . .	6.38	6.36
for Landdistrikterne . . .	5.89	5.79
for Byerne	11.55	11.27

Til Sammenligning hidsættes en Opgave over tilsvarende Forhold i endel fremmede Lande:

Tyskland . . .	1871: 7.7,		
heraf Preussen	1871: 8.5, samme i 1867: 8.9	(Byerne 12.7, Landdistr. 7.8).	
Bayern	1871: 6.1, — - — 6.2	(— 10.2, — 5.6).	
Sachsen	1871: 7.5, — - — 9.7	(— 14.8, — 8.0).	
Holland	1869: 5.6, (i de større Byer ¹⁾ : 6.8	og i den øvrige Del	af Landet: 5.1).

England 1871: 5.3, (i Byerne: 5.7, i Landdistr. 4.8).

Frankrige 1876: 4.8, samme i 1861: 4.9, (i Byerne 13.1, Landdistr. 3.9).

De For. Stater i

Nordamerika 1860: 6.3.

Efter disse Opgaver synes Norge i heromhandlede Henseende at indtage en midlere Stilling, idet det for samme beregnede Forholdstal ligger omtrent midt imellem Frankriges og Tysklands, af hvilke førstnævnte har det mindste, sidstnævnte det største Antal Indvaanere for hvert Hus. For Sverige og Danmark findes, saavidt vides, ingen Opgaver over Antallet af Huse, og i det hele er denne Del af Statistiken baade ufuldstændig og lidet bearbejdet. For Landdistrikternes Vedkommende vexler Forholdet i Regelen mellem 4 og 6,

¹⁾ o: Byer med 10 000 Indvaanere og derover.

idet hvert Hus i Regelen kun optages af en Familie. Naar der for de sachsiske og preussiske Landdistrikter i 1867 viser sig et Gjennemsnittsforhold af 8.0 og 7.8, da beror dette maaske for en Del paa Opgavernes Usikkerhed, idet der i 1871, hvor der ikke er skjelnet mellem By og Land, saavel for Preussen som især for Sachsen, viser sig et mindre Antal Indvaanere pr. Hus. Hvad de franske Landdistrikter angaar, hidrører det lave Forholdstal vistnok fra det forholdsvis ringe Antal Personer, der gjennemsnitlig falder paa hver Familie.

Undersøger man heromhandlede Forhold særskilt for Byerne, vil det sees, at det gjennemsnitlige Antal Personer for hvert Hus i Tyskland er 10—13, i Norge 11.3 og i Frankrige 13, i de større Byer i Holland derimod kun 6.8 og i de engelske Byer endog kun 5.7. Selv i London er der gjennemsnitlig kun 7.6 Indvaanere for hvert Hus. I England og Holland søger hver Familie at bo for sig selv, selv om man derved nødsages til at bo i flere Etager, hvilket har tilfølge, at Husene i de større Byer fordetmeste ere meget smale. I de franske og tyske Byer er derimod en Mængde større Huse delt efter Etagerne mellem flere Familier. I Departementet Seine (Paris) var der i 1876 for hvert Hus gjennemsnitlig 21 Beboere; i Berlin var der i 1871 endog 57 Personer for hvert Hus, i Hamburg 18.6, i Lübeck derimod kun 9.1 og i Bremen 6.7 Personer.

Af de norske Byer havde Kristiania i 1875 gjennemsnitlig 23.3 Indvaanere pr. Hus, de øvrige større Byer (o: fra 10 000 Indb. og opover) 10 à 12 og de mindre Byer 9.

Det vilde i heromhandlede Henseende være af Interesse, om man kunde erholde nærmere Oplysninger om Forholdet mellem Antallet af Husholdninger og Antallet af Huse og særskilt om, hvormange Familier der boede alene for sig selv, med eller uden Logerende, og hvormange der delte Hus med to eller flere andre Familier. Dette Forhold er imidlertid ikke bleven undersøgt, og man ser sig alene istand til at meddele nedenstaaende Opgave for Kristiania over et hermed beslægtet Forhold.

Der var ved Udgangen af 1875 i denne By:

240 Huse med	1—	5 Beboere.
456 — ”	6—	10 —
405 — ”	11—	15 —
339 — ”	16—	20 —
278 — ”	21—	25 —
250 — ”	26—	30 —
341 — ”	31—	40 —
205 — ”	41—	50 —
282 — ”	51—	100 —
32 — ”	101—	200 —
12 — ”	over	200 —

Ialt 2 840 Huse.

Da en Familiehusholdning i Kristiania gennemsnitlig talte 5.1 Personer, kan man af denne Tabel nogenlunde slutte sig til heromhandlede Forhold; men herved er at bemærke, at enslige Personer ere medregnede i ovenstaaende Opgave, og dernæst, at der blandt Huse med et større Antal Beboere oftere forekommer Huse med særskilt Bestemmelse, som Kaserner, Strafanstalter, Hospitaler o. a., samt offentlige og andre Fælleshusholdninger. Af disse Grunde blive Opgaverne ikke saa oplysende for vort Øiemed, som de ellers kunde have været.

I denne Forbindelse skulle vi ogsaa meddele følgende Opgave over Husene i Kristiania, fordelte efter Antallet af Etager. Der var:

697	Huse med 1 Etage.
1 083	— " 2 Etager.
772	— " 3 —
277	— " 4 —
11	— " 5 —

Ialt 2 840 Huse, hvoraf 147 med Kvistboliger og 293 med Kjælderboliger.

De i Folketællingstabellerne for 1875 meddelte Opgaver over beboede Huse indeholde nærmere Oplysninger om disses Art, hvoraf bestemte Resultater kunne udledes angaaende det gennemsnitlige Antal Beboere for almindelige Vaaningshuse. Medens Antallet af Indvaanere for samtlige beboede Huse underet, som ovenfor angivet, var 6.36 i det hele Rige, deraf 5.79 i Landdistrikterne og 11.27 i Byerne, blive de tilsvarende Forhold for de almindelige Vaaningshuse henholdsvis 6.58, 6.04 og 11.26, altsaa noget høiere for Bygderne, men saagodtsom uforandret for Byerne. Tillægges Antallet af de i Side- og Udhusbygninger bosatte Personer, men uden at der gjøres noget Tillæg i Antallet af Bygninger, faar man for hvert Bosted i det hele Rige 6.88 Mennesker, i Landdistrikterne 6.31 og i Byerne 11.83.

For de enkelte Landsdele stiller den gennemsnitlige Folkemængde for almindelige Vaaningshuse med deres Tilbehør sig, som følger:

			I Vaaningshuset.	I Side- og Udhus- bygninger.	Samlet Antal Beboere.
Kristiania	Stifts	Bygder	6.13	0.21	6.34
Hamars	—	—	5.90	0.46	6.36
Kristianssands	—	—	5.85	0.06	5.91
Bergens	—	—	5.78	0.47	6.25
Trondhjems	—	—	6.13	0.22	6.35
Tromsø	—	—	6.65	0.29	6.94

Det samlede Antal Indbyggere pr. Bosted er altsaa størst i Tromsø Stift og mindst i Kristianssands Stift. Af Tromsø Stifts Amter have Nordlands og Tromsø 7.0, men Finmarkens kun 6.5 Beboere for hvert Bosted. Det høieste Antal forefindes i Bindalen (8.2), Øksnæs (7.8) og Vefsen (7.6) i Nordlands Amt og Tranø (7.7) i Tromsø Amt. I Kristianssands Stift findes det mindste Antal Indbyggere pr. Bosted i Lister og Mandals Amt (5.5) og særlig i Lyng-

dals og Vanse Herreder (5.1). Man ser altsaa, at heromhandlede Forhold i det hele fremtræder temmelig jævnt i de forskjellige Dele af Landdistrikterne, idet det i Amterne varierer mellem 5.5 og 7.0 og i de enkelte Herreder mellem 5.1 og 8.2.

End mindre Forskjel er der, naar man alene tager Hensyn til de egentlige Vaaningshuses Befolkning. For Amterne stillede sig nemlig dette Forhold, som følger:

	6.2	Beboere pr. Vaaningshus.		
Smaalenene	6.2	—	—	—
Akershus	6.8	—	—	—
Samme med Fradrag af Kristiania				
Forstæder	6.0	—	—	—
Hedemarken	6.0	—	—	—
Kristians	5.8	—	—	—
Buskerud	5.6	—	—	—
Jarlsberg og Laurvik	5.6	—	—	—
Bratsberg	5.7	—	—	—
Nedenæs	6.2	—	—	—
Lister og Mandal	5.5	—	—	—
Stavanger	6.0	—	—	—
Søndre Bergenhus	5.9	—	—	—
Nordre Bergenhus	5.7	—	—	—
Romsdal	6.1	—	—	—
Søndre Trondhjem	6.2	—	—	—
Nordre Trondhjem	6.0	—	—	—
Nordland	6.7	—	—	—
Tromsø	6.8	—	—	—
Finmarken	6.3	—	—	—

Om Beskaffenheden af de til de almindelige Vaaningshuse i Bygderne hørende Side- og Udhushbygninger meddeles nærmere Oplysninger i Folketællingstabel No. 14, ifølge hvilken der i samtlige Landdistrikter i 1875 forefandt det nedenfor angivne Antal af saadanne Huse, hvorved forøvrigt vel maa mærkes, at de kun ere blevne medregnede, forsaavidt de have været beboede:

Beboede Udhushbygninger:	Antal Huse.	Antal Beboere:	
		Mandkjøn.	Kvindkjøn.
1. Føderaadshuse, Kaarstuer	2 976	3 455	4 592
2. Tjenerboliger, Drengestuer	3 808	7 410	4 264
3. Bryggerhuse, Strygestuer	630	987	975
4. Fjøse og Stalde	6 060	5 345	9 116
5. Andre Sidebygninger	2 802	4 391	4 015
6. Side- og Udhushbygninger uden nærmere Betegnelse	5 885	9 298	9 773
Tilsammen	22 161	30 886	32 735

Af Føderaadshuse eller Kaarstuer fandtes de fleste i Romsdals Amt (692), Kristians Amt (631) og Hedemarkens Amt (376). I Kristians Amt udmærker sig især Søndre Gudbrandsdalens Fogderi, hvorimod der i Valdres kun fandtes forholdsvis faa saadanne Huse. I Hedemarkens Amt er det væsentlig kun Fogderiet af samme Navn, som her kommer i Betragtning.

Særskilte Tjenerboliger og Drengestuer findes fornemmelig i Akershus Amt (659), navnlig i Aker og Follo, Smaalenenes Amt (541), Hedemarkens Amt (527), Jarlsberg og Laurviks Amt (360), Buskeruds Amt (337), Kristians Amt (273) og Nordlands Amt (230).

Beboede Bryggerhuse og Strygestuer forekomme især i Kristians Amt (102) og i Smaalenenes Amt (100).

Af større Interesse ere Oplysningerne om det Omfang, i hvilket Fjose og Stalde have været benyttede til Nattelogis i de forskjellige Landsdele. Dette var fornemmelig Tilfældet i Bergens og Hamars Stifter, der i denne Henseende udhæve sig fremfor de øvrige i en ganske paafaldende Grad. Det samlede Antal af disse Nattekwarterer var nemlig i Bergens Stift 3 297 med 8 608 Beboere, og i Hamars Stift 1 920 med 4 380 Beboere, i Trondhjems Stift derimod kun 581 med 1 032 Beboere, i Kristianssands Stift alene 178 og i Kristiania og Tromsø Stifter endog kun 52 og 32. De Fogderier, i hvilke denne Skik finder Sted i nogen betragtelig Grad, ere følgende:

	Antal beboede		
	Fjose og Stalde.	Beboere:	
		Mandkjøn.	Kvindekjøn.
Sønd- og Nordfjord .	1 089	1 319	1 613
Hardanger og Voss .	873	1 036	1 450
Sogn	794	793	1 277
Hedemarken	788	657	1 074
Søndre Gudbrandsdalen	408	403	794
Søndmøre	416	284	517
Nordmøre	324	228	331
Nordre Gudbrandsdalen	241	89	420
Hadeland og Land .	177	70	255
Strinden og Selbu .	160	65	229
Søndre Østerdalen . .	99	39	174
Toten	95	80	136
Nordhordland	68	98	114
Øvre Telemarken . . .	92	7	132
Nedre Telemarken . .	84	10	115

Blandt de øvrige beboede Sidebygninger forekomme navnlig forskjellige Slags Værkstedbygninger, saasom Smediebygninger, Garverværksteder, Farverbygninger, Skrædderstuer, Skomagerværksteder, Bagerbygninger, Ysterbygninger, Kværnhuse, Maskinhuse; fremdeles Krambodbygninger, Butikstuer, Kontorstuer, Skolestuer, Kirkestuer, Stolpeboder, Sengeboder, Rullestuer. Endelig kan mærkes følgende mere eller mindre hyppigt forekommende Benævnelser paa

Sidebygninger, af hvilke Benævnelser forøvrigt endel ikke give nogen Oplysning om Bygningernes særskilte Beskaffenhed: Oppistuen, Nedrestuen, Midtre Stuen, Nordre Stuen, Nystuen, Mostuen, Lillestuen, Gamlestuen og Bedstemørsstuen.

Det største Antal af beboede Udhuse og Sidebygninger af alle Slags forekommer i Bergens og Hamars Stifter, det mindste i Kristianssands Stift og særlig i Lister og Mandals og Nedenæs Amter.

Vi have ovenfor seet, at det gennemsnitlige Antal Beboere for hvert Vaaningshus i Byerne var 11.26.

Et Gennemsnitsforhold af over 20 fandtes alene i Kristiania, der havde 24.0 Beboere pr. Vaaningshus i de ældre Bydele og 16.4 Beboere i Forstæderne, saa at der paa den hele By efter dens nuværende Grændser kommer et Antal af 21.9.

Næst efter Kristiania kommer Hamar med 15.5 Beboere pr. Vaaningshus.

Mellem 15 og 10 Indbyggere pr. Vaaningshus havde følgende Byer:

Fredrikshald (12.6), Fredriksstad (11.8), Sarpsborg (11), Moss (11), Gjøvik (14.4), Drammen (10.1), Tønsberg (12.3), Arendal (11.5), Kristianssand (10.4), Stavanger (11.3), Haugesund (11.8), Bergen (11.7), Aalesund (13.5), Kristianssund (11.6), Trondhjem (12.2), Namsos (12.1) og Tromsø (10.2).

Byer med en Folkemængde af 5000—10 000 havde gennemsnitlig omkring 11 Beboere pr. Hus, Byer mellem 2 000 og 5 000: 9, mellem 1 000 og 2 000: 8 og under 1 000 henved 7.

Et i Forhold til sin Størrelse betydeligt Antal Beboere pr. Hus havde:

Af Byer med over 10 000 Indbyggere: Kristiania (24.0 eller med Forstæder 21.9).

--	”	5—10 000	--	Aalesund (13.5).
--	”	2— 5 000	--	Hamar (15.5), Haugesund (11.8).
--	”	1— 2 000	--	Gjøvik (14.4), Namsos (12.1).
--	”	under 1 000	--	Kongsvinger (9.2).

Et forholdsvis ringe Antal Beboere pr. Hus havde derimod:

Af Byer med over 10 000 Indbyggere: Drammen (10.1).

--	”	5—10 000	--	Skien (8.3), Horten (8.3).
--	”	2— 5 000	--	Brevik (5.9).
--	”	1— 2 000	--	Langesund (5.9).

Om de til de almindelige Vaaningshuse i Byerne hørende beboede Side- og Udhusebygninger findes Oplysning i Folketællingstabel No. 15, af hvilken vi hidsette nedenstaaende Uddrag:

	Beboede.	Antal Bygninger.	Antal Beboere:	
			Mandkjøn.	Kvindekjøn.
1.	Sidebygninger	779	2 850	2 946
2.	Bagbygninger	921	4 106	3 939
3.	Portnerboliger og Drengestuer	109	212	168
4.	Udhuse	247	585	513
		Tilsammen 2 056	7 753	7 566

De to førstnævnte Klasser adskille sig ikke væsentlig fra almindelige Vaaningshuse, undtagen forsaavidt de i Bagbygninger boende Personer i Almindelighed maa antages at have en i Henseende til Beliggenheden mindre heldig Bolig end Vaaningshusenes Beboere. Forøvrigt spille de i det hele ingen vigtig Rolle. Af den hele Bybefolkning boede 2.4 Pct. i Bagbygninger, deraf i Kristiania 4.9 Pct. (samme med Forstæder 4.1 Pct.), i Bergen 3.4 Pct., i Trondhjem 2.5 Pct., i Stavanger 0.7 Pct., i Drammen og i Kristianssand 0.5 Pct. Af de øvrige Byer kan mærkes Sarpsborg med 5.3 Procent.

Det største Antal af beboede Udhuse falder paa Kristianssand, hvor 449 Mennesker boede i saadanne, fornemmelig i Bryggerhuse.

Af Huse med Kjælderbequemmeligheder var der i Byerne tilsammen 781 med 4 158 Beboere i disse Bekvemmeligheder.

Medens ved samtlige Byer gennemsnitlig $1\frac{1}{4}$ Procent af Befolkningen boede i Kjældere, var Forholdet i Kristiania 2.2 Pct. (med Tillæg af Forstæderne endog 2.7 Pct.). I Bergen boede 1.5 Pct., i Stavanger 2.5 Pct., i Drammen 1 Pct. af Befolkningen i saadanne Boliger; i Trondhjem og i Kristianssand derimod ikke engang 1 af hvert Tusinde.

For Aalesund anføres 343 Mennesker eller 5.9 Pct. af Befolkningen som boende i Kjældere; man har imidlertid senere bragt i Erfaring, at Benævnelsen Kjælderetage i Aalesund er bleven brugt om Husenes nederste grundmurede Etage, selv om dennes Gulv ikke ligger under Gadens Niveau. I de fleste Tilfælde burde disse Etager formentlig rettest være bleven benævnt Parterre-etager.

Af Huse med særskilt Bestemmelse var der, som ovenfor nævnt, i det hele Rige tilsammen 975, der fordele sig paa følgende Maade:

Klasser af Huse med særskilt Bestemmelse.	I Land-distrikterne.		I Byerne.		Tilsammen.	
	Antal Hovedbygninger.	Antal Beboere.	Antal Hovedbygninger.	Antal Beboere.	Antal Hovedbygninger.	Antal Beboere.
1. Milde Stiftelser (Hospitaller)	2	97	32	882	34	979
2. Fattighuse	13	226	40	1 508	53	1 734
3. Sygehuse	}	9	36	769	45	1 365
		(740 ¹)		(1 704 ¹)	(2 444 ¹)	
4. Sindssygeasylter	4	742	7	525	11	1 267

¹) o: med Tillæg af de midlertidigt tilstedeværende Patienter.

Klasser af Huse med særskilt Bestemmelse.	I Land- distrikterne.		I Byerne.		Tilsammen.	
	Antal Hoved- bygning- ger.	Antal Beboere.	Antal Hoved- bygning- ger.	Antal Beboere	Antal Hoved- bygning- ger.	Antal Beboere.
5. Fængsler	13	113	36	334	49	447
		(162 ¹⁾)		(564 ¹⁾)		(726 ¹⁾)
6. Strafarbejdsanstalter .	-	-	8	1 547	8	1 547
7. Tvangsarbejdsanstalter	3	1	5	245	8	246
		(43)		(711)		(754)
8. Opdragelsesanstalter .	4	109	19	441	23	550
9. Undervisningsanstalter .	8	411	3	163	11	574
10. Kaserner	-	-	6	385	6	385
11. Arbejderboliger (større)	410	7 537	51	4 673	461	12 210
12. Fabrikbygninger (be- boede)	37	343	32	455	69	798
13. Andre	40	295	26	319	66	614
Tilsammen	543	10 470	301	12 246	844	22 716

Med Tillæg af disse Huses Side- og Udhusbygninger bliver det samlede Antal Huse 975, som ovenfor opgivet.

Da Antallet af Beboere ved Huse med særskilt Bestemmelse tildels betydeligt overstiger det gennemsnitlige Forhold ved almindelige Vaaningshuse, vil det let sees, at Udsondringen af hine er nødvendig for at faa et sikkert Resultat for Vaaningshusenes Vedkommende. Navnlig gjælder dette Byerne, af hvis Befolkning henved 4 Procent — i Kristiania henved 6 Pet. — bo i saadanne Huse, medens dette i Landdistrikterne kun er Tilfældet med 0.7 Pet.

Noget over Halvparten af disse Huses Befolkning falder paa de større Arbejderboliger.

§ 9. Husholdningernes samlede Antal, Familiehusholdninger, enslige Personer, Fælleshusholdninger.

Antallet af Husholdninger og de til samme hørende Personer var i 1875, som følger:

¹⁾ o: med Tillæg af Arrestanterne, der som midlertidigt tilstedeværende ikke ere medregnede blandt den hjemmehørende Folkemængde, der er lagt til Grund for Folketællingstabellerne No. 13—17 (Huse og Husholdninger).

Familiehusholdninger	341 806	med	1 761 330	Personer, altsaa gjennemsn.	5.15
Offentlige og andre					
Fælleshusholdninger	163	-	4 452	— - -	27.31
Enslige Personer . .	47 642	-	47 642	— - -	1.00
<hr/>					
Tilsammen i 1875:	389 611	med	1 813 424	Personer, altsaa gjennemsn.	4.66
— i 1865:	346 061	-	1 701 756	— - -	4.92
— i 1855:	304 822	-	1 490 047	— - -	4.89
— i 1845:	266 913	-	1 328 471	— - -	4.97

Den Formindskelse, som viser sig for 1875 i Henseende til det gjennemsnitlige Antal Personer for hver Husholdning, hidrører antagelig for en Del fra en forskjellig Opfatning af, hvad der skal forstaaes ved en Husholdning. Tidligere har man nemlig i Regelen regnet Logerende med til den Families Husholdning, med hvilken de boede sammen, idet de da kun betragtedes som enslige Personer, naar de ene og alene havde leiet selve Værelset. I 1875 ere de derimod kun da blevne regnede med til Familiehusholdningen, naar de spiste Middag ved Familiens Bord.

Den tidligere anvendte Opfatning stemmer med den, som er gjort gjældende ved de tyske og engelske Folketællinger af 1871 og den franske af 1876¹⁾. Derimod har man i Sverige i 1870²⁾ befulgt samme Regel, som hos os er bleven bragt i Anvendelse i 1875.

For Europa i det hele angives det gjennemsnitlige Antal Personer pr. Husholdning til 4.62³⁾. I England og Wales var Forholdet i 1871: 4.50, i Tyskland samme Aar 4.7, i Frankrige 1876: 3.57 og i Sverige 4.1.

1) *Statistik des Deutschen Reichs, Band II. S. 128*: „Unter Haushaltung sind — — die zu einer Wohn- und wirthschaftlichen Gemeinschaft vereinigten Personen verstanden; auch diejenigen einzeln lebenden selbständigen Personen, welche eine besondere Wohnung innehaben und eine eigene Hauswirthschaft führen, sind einer Haushaltung gleichgeachtet. Nicht eingerechnet sind die Anstalten aller Art für den gemeinsamen Aufenthalt von Personen, wie Kasernen, Erziehungs-, Armen-, Kranken-, Strafanstalten, Gefängnisse u. s. w.“

Census of England and Wales, Vol. IV. S. XX: After the most careful consideration we held the occupier of a house or apartment to be the head of a family and therefore have taken the number of such occupiers to represent the number of families. — — The term „occupier“ is to be understood to apply to the resident owner, or to a person who pays rent, whether (as a tenant) for the whole of a house or (as a lodger) for any distinct floor or apartment.“

Résultats généraux du Dénombrement de 1876, p. XXIX: Par menages on entend, en matière de recensement, non pas les familles, mais les individus, mariés ou non, avec ou sans enfants, occupant un logement distinct.“

2) *Svensk Befolkningsstatistik for 1870, 2den Afdel, S. XV*: „I afseende på begränsningen af benämningarne familj, hushåll eller matlag är det numera mellan de statistiska embetsverken öfverenskommit att ej utesluta ensamt lefvande personer, utan upptaga dessa såsom hushåll af blott en person.“

3) Maurice Block: *Statistique de la France I. p. 47 (Paris 1875)*.

I Norge skulde altsaa Antallet af Personer for hver Husholdning overhovedet være noget større end det gennemsnitlige Forhold, navnlig naar Hensyn tages til den i 1875 anvendte, noget afvigende, Klassifikationsmethode.

Hvorledes dette Forhold stillede sig særskilt i Landdistrikterne og i Byerne efter de fire seneste Folketællinger, vil sees af nedenforstaaende Oversigt:

Aar.	Landdistrikterne.	Byerne.	Heraf Kristiania.
1875	4.75	4.29	4.03
1865	4.92	4.92	5.57
1855	4.89	4.88	5.37
1845	4.99	4.89	5.73

Det er let at se, at den ovenomhandlede Forskjel i Klassifikationsmaaden har øvet sin Indflydelse navnlig for Byernes Vedkommende og særlig for Kristiania, hvor Antallet af Logerende er forholdsvis betydeligt.

Til nærmere Belysning af, hvorledes Forholdet stiller sig i de forskjellige Landdistrikter, hidsættes følgende Opgave over den gennemsnitlige Størrelse af de egentlige Familiehusholdninger samt det procentvise Antal af enslige Personer i de enkelte Stifter og Amter.

Landdistrikterne stiftsvis og amtsvis.	Antal Personer for hver Familie- husholdning.	Antal enslige Personer i Procenter af den hele Folkemængde.		
		a) Begge Kjøen.	b) Mandkjøn.	c) Kvindekjøn.
Kristiania Stift . . .	5.15	1.85	0.94	0.91
Hamars — . . .	5.25	2.30	1.17	1.13
Kristianssands — . . .	5.06	2.49	1.32	1.17
Bergens — . . .	5.11	3.13	1.38	1.75
Trondhjems — . . .	5.23	2.05	0.87	1.18
Tromsø — . . .	5.51	1.83	1.12	0.71
Smaalenenes Amt . . .	5.31	1.04	0.50	0.54
Akershus — . . .	5.24	1.73	0.90	0.83
Samme med Undt. af Kristiania Forstæder	5.36	1.44	0.73	0.71
Hedemarkens Amt . . .	5.44	2.02	1.12	0.90
Kristians — . . .	5.06	2.60	1.22	1.38
Buskerud — . . .	4.96	3.24	1.77	1.47
Jarlsberg og Laurv. Amt .	5.05	1.39	0.55	0.84
Bratsberg — . . .	4.98	3.30	1.91	1.39
Nedenæs — . . .	5.08	2.31	1.29	1.02
Lister og Mandals — . .	4.91	2.20	1.11	1.09
Stavanger — . . .	5.21	2.16	1.00	1.16
Søndre Bergenhus — . .	5.00	3.56	1.61	1.95
Nordre Bergenhus — . .	5.35	2.63	1.18	1.45

Landdistrikterne stiftsvis og amtsvis.	Antal Personer for hver Familie- husholdning.	Antal enslige Personer i Procenter af den hele Folkemængde.		
		a) Begge Kjøen.	b) Mandkjøn.	c) Kvindekjøn.
Romsdals Amt . . .	5.17	2.18	0.78	1.40
Søndre Trondhjems Amt.	5.31	2.26	1.10	1.16
Nordre Trondhjems — .	5.09	1.87	0.67	1.20
Nordlands — .	5.45	1.93	1.03	0.90
Tromsø — .	5.73	1.31	0.90	0.41
Finmarkens — .	5.31	2.65	2.21	0.44

Det gjennemsnitlige Antal Personer for hver Familiehusholdning var 5.15 i det hele Rige, 5.19 i Bygderne og 4.98 i Byerne. Hermed kan sammenholdes Gjennemsnitsforholdet i Sverige i 1870, som var 4.74 for det hele Rige, 4.81 paa Landsbygden og 4.27 i Stæderne.

I de enkelte Amter varierer Forholdet mellem 5.73 i Tromsø Amt og 4.91 i Lister og Mandals Amt. Næst Tromsø Amt har Nordland det største Antal Personer for hver Familiehusholdning, nemlig 5.45, og man ser altsaa, at Forholdet i det hele bevæger sig indenfor temmelig snævre Grændser i de enkelte Amter. Hvad Aarsagen kan være til det forholdsvis store Antal i Tromsø Amt, ser man sig ude af Stand til at oplyse. For nogen Del staar den vistnok i Forbindelse dermed, at Antallet af Personer under 15 Aar er forholdsvis større i Tromsø Amt end overhovedet i Landdistrikterne, men denne Omstændighed forklarer ikke det hele.

Af de større Byer havde Kristiania 5.14 Personer for hver Familiehusholdning, Bergen 4.88, Trondhjem 4.77, Stavanger 4.82, Drammen 5.15 og Kristianssand 5.00. ¹⁾

Antallet af enslige Personer var i Gjennemsnit for det hele Rige 2.63 Procent (deraf 1.35 Pct. af Mandkjøn og 1.28 Pct. af Kvindekjøn). For Landdistrikterne var Forholdet 2.27 Procent (henholdsvis 1.12 og 1.15), for Byerne 4.24 Procent (2.38 og 1.86). I Byerne var der altsaa forholdsvis mere end dobbelt saa mange enslige Mandspersoner og noget over $\frac{1}{2}$ Gang til saa mange enslige Kvinder som i Landdistrikterne.

Indenfor de enkelte Amter varierer Forholdet temmelig meget, nemlig mellem 1.04 Procent i Smaalenenes Amt og 3.56 Procent i Søndre Bergenhus Amt ²⁾. Særskilt for Mandkjøn findes det laveste Procentforhold i Smaalenene (0.50) og i Jarlsberg og Laurviks Amt (0.55), det høieste derimod i Finmarken (2.21) og i Bratsberg (1.91). Af Fogderier, der fremhæve sig ved et forholdsvis stort Antal enslige Mandspersoner, kan foruden de til sidstnævnte Amter hørende

¹⁾ Antallet af Familiehusholdninger i Kristianssand er nemlig i Folketællingstabellerne feilagtigen opgivet til 1 732 istedetfor 2 336.

²⁾ Se foranstaaende Tabel.

mærkes søndre og nordre Østerdalen med 2.4 Procent (hvor imidlertid en tilfældig Aarsag, nemlig de i 1875 for sig gaaende Jernbanearbejder, har gjort sig gjældende), fremdeles Valdres og Hallingdal, af hvilke sidstnævnte er meget stærkt fremtrædende med et Procentforhold af 4.8, Sætersdalen samt Hardanger og Voss. Ensligt boende Kvinder forekomme navnlig i Hardanger og Voss, Hallingdal, Valdres, Numedal, øvre Telemarken, Sætersdalen, Søndhordland, Sogn samt nordre Gudbrandsdalen, eller overhovedet de øverste Fjeldbygder samt de indre Fjordbygder i Bergens Stift.

De i heromhandlede Henseende stærkest repræsenterede Livsstillinger ere ifølge en Undersøgelse for Aal i Hallingdal og Voss, hvor Antallet af enslige Mænd og Kvinder er forholdsvist meget stort, for Mandspersonernes Vedkommende: Haandværkere, Jordbrugs- og andre Dagarbejdere, Føderaadsmænd samt Handelskarle, samt for Kvindernes: Føderaadskoner, Spindersker og Væversker samt Dagarbejdersker.

I de større Byer var Forholdet, som følger:

	Enslige Personer i Procenter af Folkemængden.		
	Begge Kjøen.	Mandkjøn.	Kvindekjøn.
Kristiania	7.00	4.58	2.42
Bergen	4.73	2.19	2.54
Trondhjem	5.36	2.63	2.73
Stavanger	2.47	0.82	1.65
Drammen	3.40	2.23	1.17
Kristianssand	3.30	1.52	1.78

Ved de mindre Byer var Gjennemsnitsforholdet 2.93 Procent, deraf 1.54 Mandkjøn og 1.39 Kvindekjøn.

I Sverige udgjorde i 1870 Antallet af enslige Personer 4.36 Procent af den hele Folkemængde, heraf paa Landsbygden 3.63 Procent og i Stæderne 9.25, altsaa overalt, men, især hvad Bybefolkningen angaar, et meget stærkere Forhold end i Norge. I Stockholm var Forholdet 14.1 Procent, i Uppsala 13.1 Procent og i Göteborg 8.4 Procent.

Af de 4 452 til offentlige og andre Fælleshusholdninger hørende Personer vare 321 i Milde Stiftelser, 166 i Fattighuse, 697 (men med Tillæg af midlertidigt tilstedeværende Personer: 1 807) i Sygehuse, 1 143 i Sindssygeasylers, 6 (men med Tillæg af midlertidigt tilstedeværende: 285) i Fængsler, 1 186 i Strafarbejdsanstalter, 146 (623) i Tvangsarbejdsanstalter, 341 i Opdragelsesanstalter, 349 i Undervisningsanstalter, 80 i Kaserner samt 17 andre.

Tredie Afsnit: Befolkningens Fordeling efter Kjøen, Alder og ægteskabelig Stilling.

§ 10. Befolkningens Fordeling efter Kjøen.

Efter Kjøen var Folkemængden i 1875 fordelt paa følgende Maade:

	Mænd.	Kvinder.	Antal Kvinder pr. 1000 Mænd.
A. I Norge bosatte Personer:			
1) ifølge de paa Hjemstederne indhentede Opgaver	885 368	928 056	1 048
2) ifølge de paa Tællingsstederne indhentede Opgaver	888 571	930 282	1 047
B. I Norge tilstedeværende Personer	876 762	930 138	1 061
C. Paa Norges Landomraade samt paa norske Skibe tilstede- værende Personer	890 930	930 183	1 044

Naar Forholdet viser sig forskjelligt for den tilstedeværende eller faktiske og den hjemmehørende Folkemængde, da er Aarsagen den, at saamange norske Søfolk ere fraværende fra sine Hjem. Medtages blandt Norges faktiske Befolkning ogsaa de paa norske Skibe værende Personer, bliver derimod Forholdet omtrent som ved den hjemmehørende Befolkning. Det er indlysende, at man ved Undersøgelsen af Forholdet mellem de tvende Kjøen særlig for Norges Vedkommende vilde komme til misvisende Resultater, dersom man alene tog Hensyn til den tilstedeværende Folkemængde.

Naar man vil sammenligne Folketællingen af 1875 med tidligere Folketællinger, er den ovenfor under A. 1) meddelte Opgave over den hjemmehørende Befolkning det rette Sammenligningsled. Siden 1801 har Forholdet mellem begge Kjøen stillet sig paa følgende Maade:

a) Ved Folketællingerne.	Antal Kvinder pr. 1 000 Mænd.	b) Ved Fødslerne.	Antal Kvinder pr. 1 000 Mænd.
1801	1 089	1806—1815	957
1825	1 057	1816—1825	955
1835	1 041	1826—1835	948
1845	1 037	1836—1845	950
1855	1 041	1846—1855	955
1865	1 036	1856—1865	945
1875	1 048	1866—1875	949
1880	1 045	1876—1879	950

Medens der altsaa ved Fødselen i Gjennemsnit har været omtrent 5 Procent flere Mænd¹⁾ end Kvinder, var der ved den hele Befolkning i 1801 henved 9 Procent og i Aarene 1835—1880 gjennemsnitlig omtrent 4 Procent flere Kvinder end Mænd.

Aarsagen til dette Forhold ligger i den hurtigere Formindskelse, som Mandkjønnet er underkastet dels ved den stærkere Dødelighed, dels ved den større Udvandring. Siden Begyndelsen af dette Aarhundrede har Dødeligheden aftaget betydeligt her i Norge, navnlig i de første Barneaar og forholdsvis mere for Mandkjønnets end for Kvindekjønnets Vedkommende²⁾. Derfor har det relative Antal af Mænd i den første Halvdel af dette Aarhundrede vist en stadig Tendents til at stige, og naar denne Stigning i de senere Aartier er standset, er Aarsagen at søge i den betydelige Udvandring, som i disse Aar har fundet Sted. I Tiaaret 1866—1875 var der f. Ex. et Udvandringsoverskud af 64 683 Mænd og 44 175 Kvinder.

I Sverige var der ved Aarhundredets Begyndelse omtrent det samme Forhold mellem Mænd og Kvinder som i Norge, nemlig 1 000 : 1 084. Siden har Kvindekjønnets Overvægt stadigt aftaget lige til Aaret 1863, da det var 1 054 pr. 1 000, hvorimod det i de stærke Udvandringsaar 1866—1870 steg til 1 067 pr. 1 000. I 1875 var der 1 061 Kvinder pr. 1 000 Mænd.

Af andre Lande kan mærkes Danmark med 1 026 Kvinder for hvert 1 000 Mænd, Finland 1 055, Storbritannien og Irland 1 042, Holland 1 029, Tyskland 1 037, Schweitz 1 046, Østerrige 1 041, Belgien 995, Frankrige 1 008, Italien 989, de Forenede Stater 972 og Kanada 939. Samtlige forannævnte Lande udviste et Gjennemsnitsforhold af 1 014 og de europæiske Lande særskilt 1 023.³⁾

¹⁾ I Aarene 1801—1875 fødtes 1 497 321 levende Børn af Mandkjøn og 1 423 832 af Kvindekjøn, hvilket giver et Forhold af 951 Kvinder pr. 1 000 Mænd eller 1 052 Mænd pr. 1 000 Kvinder.

²⁾ Se Indledn. til Folkemængdens Bevægelse i Aarene 1856—1865, S. LIX.

³⁾ De fleste af disse Tal gjælde Aaret 1870 eller deromkring og ere hentede fra Statistik des Deutschen Reichs, Band XIV, Afd. VI, S. 167, i hvis Opgaver man dog har gjort den Forandring, at Storbritanniens og Irlands fraværende Søfolk

I Henseende til Forholdet mellem de to Kjøen i de forskjellige Dele af Norge kan for det første mærkes Forskjellen mellem Landdistrikter og Byer. Medens der nemlig i hine kun var 1 037 Kvinder pr. 1 000 Mænd, var Forholdet i Byerne som 1 098: 1 000¹⁾. Denne Kvindernes større Overvægt i Byerne har været meget konstant, som det fremgaar af nedenstaaende Beregning over det relative Antal for hvert 1 000 Indbyggere:

	Mandkjøn.		Kvindekjøn.	
	Land.	By.	Land.	By.
1801:	480	464	520	536
1825:	487	476	513	524
1835:	492	476	508	524
1845:	492	481	508	519
1855:	491	480	509	520
1865:	493	480	507	521
1875:	491	477	509	523

Aarsagen til dette Forhold mellem Landdistrikter og Byer er ganske mærkelig. Den ligger for nogen Del deri, at der i Byerne fødes forholdsvis lidt færre Gutter end i Landdistrikterne, men hidrører fornemmelig fra den stærkere Dødelighed, for hvilken de smaa Børn, navnlig af Mandkjøn, ere udsatte i Byerne sammenlignet med Landet. Man skulde paa Forhaand vente, at Indflytningen til Byerne øvede nogen Indflydelse paa dette Forhold, men dette er for Norges Vedkommende ikke Tilfældet.

Til nærmere Belysning heraf meddeles for det første, at Antallet af levende fødte Børn i Aarene 1851—1875 for Landdistrikternes Vedkommende udgjorde 1 059 938, hvoraf 544 491 Gutter og 515 447 Piger og for Byerne 220 130, hvoraf 112 299 Gutter og 107 831 Piger. Dette giver for Landdistrikterne et Forhold af 514 Gutter pr. 1 000 Børn og for Byerne 510 pr. 1 000.

Den aarlige Dødelighed i de første Leveaar udgjorde i Aarene 1856—65, som følger, beregnet pr. 1 000 Børn af hvert Kjøen:

	Mandkjøn.		Kvindekjøn.	
	Land.	By.	Land.	By.
0— 1 Aar:	113	166	94	140
1— 3 „	29	53	28	53
3— 5 „	17	26	17	26
5—10 „	7.5	10.7	7.8	11.0

Med Hensyn til Virkningerne af Ud- og Indflytninger henvises til de i Folketællingstabellerne meddelte Oplysninger om Folkemængden fordelt efter Fødesteder.

og Soldater ere blevene medregnede i den mandlige Befolkning, hvilket gjør en betydelig Forskjel for dette Lands Vedkommende og en liden Forskjel (2 pro mille) i Gjennemsnitstallet for samtlige Lande.

¹⁾ I Sverige var Forholdet i 1870 paa Landsbygden 1 047 og i Stæderne 1 211 Kvinder pr. 1 000 Mænd.

I de enkelte Stifter var Forholdet mellem Mænd og Kvinder, som følger:

	Antal Kvinder pr. 1000 Mænd.				
Kristiania Stifts Bygder	1 016;	mest i Buskerud	1 027,	mindst i Akershus	1 003 ¹⁾
Hamars	—	—	1 054;	— - Kristians	1 063, — - Hedemarken 1 046
Kr.sands	—	—	1 031;	— - Stavanger	1 039, — - Nedenæs 1 016
Bergens	—	—	1 073;	— - N. Bergenhus	1 087, — - S. Bergenhus 1 075
Trondhjems	—	—	1 049;	— - Romsdal	1 062, — - S. Trondhjem 1 041
Tromsø	—	—	994;	— - Nordland	1 009, — - Tromsø 970

Af de større Byer havde Kristiania 1 111 Kvinder pr. 1 000 Mænd, Bergen 1 139, Trondhjem 1 164, Stavanger 1 093, Drammen 1 080 og Kristianssand 1 070.

Til Oplysning om, hvorledes Antallet af Mandkjøn og Kvindekjøn stiller sig til hinanden i de forskellige Alderstrin, hid sættes nedenstaaende Opgave, der for de fremmede Landes Vedkommende er hentet fra det foran citerede Bind af den officielle tyske Rigs-Statistik:²⁾

Alder.	Norge.	Sverige.	Danmark.	Europa. ³⁾	Forenede	Europa ³⁾ og
	Dec. 1875.	Dec. 1870.	Febr. 1870.	Omkr. 1870.	Stater.	Nordamerika. ⁴⁾
					1870.	1870.
0— 5	971	976	980	991	968	986
5— 10	973	991	973	991	973	988
10— 15	968	994	987	981	967	979
15— 20	986	997	988	1 030 (1 027) ²⁾	1 028	1 030 (1 027) ²⁾
20— 25	1 090	1 049	1 059	1 061 (1 053)	1 032	1 057 (1 049)
25— 30	1 135	1 096	1 049	1 057 (1 050)	1 019	1 049 (1 042)
30— 40	1 103	1 095	1 039	1 033 (1 028)	978	1 024 (1 019)
40— 50	1 069	1 097	1 014	1 032 (1 031)	911	1 015 (1 014)
50— 60	1 071	1 154	1 041	1 029	853	1 007
60— 70	1 134	1 265	1 137	1 054	922	1 039
70— 80	1 255	1 426	1 245	1 085	999	1 075
80— 90	1 387	1 853	1 512	1 253	1 136	1 236
90—100	1 966	2 875	2 235	1 464	1 340	1 434
100 og mere	2 667	3 667	-	1 605	1 447	1 525
Overhovedet	1 047	1 067	1 026	1 025 (1 023) ²⁾	972	1 016 (1 014) ²⁾

¹⁾ Fraregnet Kristiania Forstæder.

²⁾ De med Nonpareille satte Tal vise den Forskjel, som fremkommer, naar man til de i nævnte Værk anførte Tal tillægger de i Storbritannien og Irland hjemmehørende Sømænd og Militære, der paa Folketællingsdagen vare fraværende i Udlandet.

³⁾ Undtagen Rusland, Finland, Spanien, Portugal, Tyrkiet og Grækenland.

⁴⁾ o: Forenede Stater og Kanada.

I de fleste Lande er Mandkjønnet det overveiende for de første 15 Leveaars Vedkommende. Der fødes overalt flere Gutter end Piger, og om end den stærkere Dødelighed, der gjør sig gjældende hos hine, i enkelte Lande, som Syd-Tyskland, Schweitz, Østerrige og Ungarn, allerede i de første Leveaar fremkalder en Overvægt paa Kvindekjønnet Side, saa er dog dette Undtagelser fra den almindelige Regel. I Aldersklassen 15—20 Aar har Mandkjønnet endnu Overvægten i alle skandinaviske Lande og desuden i England, Skotland, Holland, Belgien og Frankrige, derimod have Kvinderne en større eller mindre Overvægt i Ungarn, Østerrige, Italien, Irland, de Forenede Stater, Tyskland, Schweitz og Kanada.

Fra det 20de Aar ere i de allerfleste Lande Kvinderne i afgjort Majoritet, idet kun de Forenede Stater, Kanada og Ungarn samt, for enkelte Aldersklasser, tillige Italien, Belgien og Frankrige herfra gjøre Undtagelse.

Betragter man noget nærmere Forholdstallene for de enkelte Aldersgrupper, viser der sig i de fleste Lande en betydelig Stigen af Kvindernes relative Antal fra det 15de til det 25de eller 30te Aar, dernæst en Synken indtil det 60de Aar og endelig atter en stadig og betydelig Stigen indtil den høieste Aldersgrændse. Denne op- og nedadgaaende Bevægelse beror væsentlig derpaa, at de fleste Landes Opgaver over Antallet af Kvinder i Alderen 20—30 Aar ere for høie, idet Kvinder, der have overskredet denne Aldersgrændse, angive sig for yngre, end de i Virkeligheden ere, og det samme Forhold med aftagende Intensitet gjentager sig for de følgende Aldersklasser. Alene den svenske Befolkningsstatistik viser heri en Undtagelse; her stiger det relative Antal af Kvinder indtil det 25de Aar, holder sig dernæst paa samme Høide indtil det 50de Aar, fra hvilket en ny Stigning begynder.

Sammenligner man nu de for Norge gjældende Forholdstal med de gennemsnitlige for Europa og Nordamerika, vil man finde, at Mandkjønnet hos os indtil det 20de Aar er forholdsvis stærkere, men efter nævnte Alder svagere repræsenteret, end det i Almindelighed er Tilfældet — vistnok i det væsentlige en Følge af Udvandringen.

Til nærmere Belysning af, hvilken Indflydelse Udvandringen har øvet i heromhandlede Henseende, hidsætte vi nedenfor en Opgave over, hvorledes Forholdet har udviklet sig siden 1801:

Aldersgruppe.	Antal Kvinder pr. 1000 Mænd.						
	1801.	1825.	1835.	1845.	1855.	1865.	1875.
0— 10 . . .	994	981	977	985	968	967	972
10— 20 . . .	995	994	972	973	978	980	977
20— 30 . . .	1142	1097	1081	1057	1108	1087	1110
30— 40 . . .	1116	1034	1034	1018	1014	1049	1103
40— 50 . . .	1151	1106	1048	1051	1043	1041	1069
50— 60 . . .	1127	1128	1136	1102	1124	1101	1071
60— 70 . . .	1281	1236	1208	1217	1176	1170	1134
70— 80 . . .	1426	1283	1339	1300	1357	1253	1255
80— 90 . . .	1558	1372	1438	1450	1486	1542	1387
90—100 . . .	2375	1906	1636	1604	1969	1768	1966
over 100 . . .	-	1105	1158	1800	2750	2429	2667

Da Udvandringen før 1845 ikke har været af nogen Betydning, kan dens Virkninger først være at spore i de i 1855 og senere Aar afholdte Folketællinger. Siden nævnte Aar viser der sig ogsaa at være indtraadt nogen, om end ikke særdeles fremtrædende, Stigen i det relative Antal af Kvinder i Alderen 20—40 Aar. Sammenligningen mellem Resultaterne for 1801 og 1875 viser derhos, at Formindskelsen i Dødeligheden paa heromhandlede Forhold har øvet større Indflydelse end Udvandringen.

§ II. Befolkningens Fordeling efter Alder.

Ansættes Afstanden mellem de hinanden efterfølgende Slægtled med et rundt Tal til 30 Aar, hvad der ogsaa nogenlunde svarer til det virkelige Forhold, kan Norges hjemmehørende Befolkning i 1875 inddeles i følgende Hovedgrupper:

1. Den yngre Slægt eller de, der ere under 30 Aar	1 098 448
heraf 0—15 Aar	625 194
- 15—30	473 254
2. Den middelaldrende Slægt eller de mellem 30 og 60 Aar	557 414
3. Den ældre Slægt eller de, der ere over 60 Aar	162 991
Tilsammen 1 818 853	

Den sidste Klasse, blandt hvilke de fleste, eller omtr. 144 000, vare fødte før den 17de Mai 1814, indbefatter 1 643 Personer over 90 Aar.

Af Personer fødte i forrige Aarhundrede levede ved Udgangen af 1875 ialt her i Landet 41 549. Denne Del af Befolkningen har siden 1801 aftaget i følgende Forhold:

	Antal Gjenlevende.	Aarlig Formindskelse.	Samme i Procenter af det midlere Antal.
1ste Januar 1801:	883 000	} ÷ 14 480	÷ 2.1 Procent.
- — 1826:	521 000	} ÷ 11 700	÷ 2.5 —
- — 1836:	404 000	} ÷ 11 400	÷ 3.3 —
- — 1846:	290 000	} ÷ 10 200	÷ 4.3 —
- — 1856:	188 000	} ÷ 8 200	÷ 5.6 —
- — 1866:	106 000	} ÷ 6 450	÷ 8.7 —
- — 1876:	41 500		

I Amerika og andre fremmede Lande levede af heromhandlede Generation antagelig noget over 1 200, hvorimod 4—500 af samme Generation vare indflyttede til Norge fra fremmede Lande.

Medens den ene Slægt efter den anden efterhaanden formindskes og gaar bort, eftersom den skrider opover Livets Alderstrin, bliver deres Plads optaget af nye Slægter, der ikke alene fylde de ledigblevne Pladse, men hvis Antal overstiger sine Forgjængeres. Siden Begyndelsen af dette Aarhundrede have de forskjellige Generationers numeriske Styrke efter ovenanførte Hovedinddeling været, som følger:

	Under 30 Aar gamle.	30—60 Aar gamle.	Over 60 Aar gamle.	Tilsammen.
1801 . . .	516 318	288 504	78 531	883 353
1825 . . .	620 086	328 782	102 450	1 051 318
1835 . . .	715 208	370 402	109 217	1 194 827
1845 . . .	818 255	396 429	113 694	1 328 378
1855 . . .	907 462	448 794	133 791	1 490 047
1865 . . .	1 031 011	518 317	152 428	1 701 756
1875 . . .	1 098 448	557 414	162 991	1 818 853

Eller procentvis beregnet:

	Pro- center.	Fødsels- aar.	Pro- center.	Fødsels- aar.	Pro- center.	Fødsels- aar ¹⁾ .	Tilsammen Procenter.	Fødsels- aar ¹⁾ .
1801 . .	58.4	1771—1800 ¹⁾	32.7	1741—1770 ¹⁾	8.9	1711—1740 ¹⁾	100.0	1711—1800
1825 . .	59.0	1796—1825	31.3	1766—1795	9.7	1736—1765	100.0	1736—1825
1835 . .	59.9	1806—1835	31.0	1776—1805	9.1	1746—1775	100.0	1746—1835
1845 . .	61.6	1816—1845	29.8	1786—1815	8.6	1756—1785	100.0	1756—1845
1855 . .	60.9	1826—1855	30.1	1796—1825	9.0	1766—1795	100.0	1766—1855
1865 . .	60.6	1836—1865	30.5	1806—1835	8.9	1776—1805	100.0	1776—1865
1875 . .	60.4	1846—1875	30.6	1816—1845	9.0	1786—1815	100.0	1786—1875

Det er her mærkeligt at se, hvor konstant Befolkningens Sammensætning i dens hovedsagelige Træk holder sig gennem de vekslede Tider med deres snart større, snart mindre Fremskridt, ja trods den stærke Udvandring, som dog for de senere Aars Vedkommende kunde ventes at ville øve en betydelig Indflydelse paa dette Forhold.²⁾ Denne Erfaring, der gjentager sig i de fleste Lande, viser, at Folkenes Liv i deres fremadskridende Udvikling trods al den Bevægelighed, som gjør sig gjældende i det enkelte og under al den Omskiften, der finder Sted i Henseende til Personer og Slægter, dog i det store og hele bevæger sig indenfor faste Rammer, der bærer og regulerer Udviklingens Gang.

Undersøger man nærmere de Forandringer, der i dette Aarhundrede gradvis er indtraadt i disse Forhold, vil man finde, at det procentvise Antal af Personer henhørende til den første Aldersgruppe efterhaanden er steget fra

¹⁾ For de over 60 Aar gamle er det vistnok ikke ganske nøiagtigt at regne Generationen som kun omfattende 30 Aar, men da den for den allervæsentligste Del dog skriver sig fra de 60—90 Aar tidligere stedfundne Fødsler, bliver det alligevel rigtigst at sammenligne den med disse.

²⁾ Efter en paa den amerikanske Census støttet Beregning over Aldersfordelingen for den i Udlandet bosatte norskfødte Befolkning skulde Procentforholdet være, som følger:

0—15 Aar:	12.9	}	43.9 %
15—30 -	31.0		
30—45 -	32.2	}	49.8 %
45—60 -	17.6		
60—75 -	5.5	}	6.3 %
over 75 -	0.8		

100.0

58.4 Procent i 1801 til 61.6 Procent i 1845, hvorefter en langsom Nedgang har fundet Sted til 60.4 Procent i 1875. Det største Sprang i Udviklingen fandt Sted mellem Aarene 1835 og 1845, da Procentforholdet steg fra 59.9 til 61.6, hvilket har sin Grund i de lykkeligere Vilkaar, hvori vort Folk er indtraadt efter 1815, idet den heromhandlede Aldersgruppe i 1835 stammer fra Fødselsaarene 1806—1835, men i 1845 fra 1816—1845. Naar Procentforholdet atter er aftaget siden 1845, da har dette for en Del sin Grund i Udvandringen men for en Del ogsaa deri, at Aldersgruppen 30—60 Aar har havt en stærkere Tendents til at stige, eftersom den for en større og større Del stammer fra Aarene efter 1815, en Tendents, der forøvrigt paa sin Side er bleven noget holdt tilbage af de senere Aars stærke Udvandring.

Aldersgruppen 30—60 Aar viser fra 1801 til 1845 en relativ Tilbagegang fra 32.7 til 29.8 Procent og dernæst en Stigen til 30.6 Procent i 1875. Dersom Udvandringen ikke var kommet til, vilde Procentforholdet i 1875 have været omtrent 31.9.¹⁾ Denne Bevægelse har sit Tilsvarende i Antallet af Fødte i de Aar, hvorfra heromhandlede Kuld stammer, idet ogsaa disses relative Antal først var i Tilbagegang og siden i Stigende (se nedenstaaende Tabeller).

Ogsaa for den tredie Aldersgruppe, der indbefatter Personer over 60 Aar, lader en lignende Overensstemmelse sig paavise mellem det relative Antal af Fødte og af Gjenlevende.

Vi meddele nu de ovenfor paaberaabte Tabeller over det oprindelige Antal af Levendefødte i de Aar, der svare til de heromhandlede store Aldersgrupper:

	Yngste Generation (0—30 Aar).	Mellemste Generation (30—60 Aar).	Ældste Generation (over 60 Aar).	Tilsammen.
1801	716 394	662 882	(550 000)?	(1 929 276)?
1825	837 506	697 944	643 108	2 178 558
1835	935 076	739 810	674 521	2 349 407
1845	1 053 446	763 769	683 635	2 500 850
1855	1 173 663	837 506	697 944	2 709 113
1865	1 332 950	935 076	739 810	3 007 836
1875	1 490 955	1 053 446	763 769	3 308 170
Eller procentvis beregnet:				
1801	(37.1)	(34.4)	(28.5)?	100.0
1825	38.5	32.0	29.5	100.0
1835	39.8	31.5	28.7	100.0
1845	42.1	30.6	27.3	100.0
1855	43.3	30.9	25.8	100.0
1865	44.3	31.1	24.6	100.0
1875	45.1	31.8	23.1	100.0

¹⁾ Beregnet efter Aldersfordelingen for den norskfødte Befolkning i og udenfor Norge.

Af Procentberegningen fremgaar det mærkelige Fænomen, at de Kuld, af hvilke den yngre Slægt eller Aldersgruppen 0—30 Aar er fremgaaet, har været i betydeligt større Stigende end de, hvorfra de ældre Aldersgrupper stamme. Fra 38.5 Procent i 1825 er Forholdet voxet til 45.1 Procent i 1875. Spørger man, hvad der har været Aarsagen hertil, vil Svaret kunne udledes af den nedenfor meddelte Tabel, der viser, hvormange Procent de forskjellige Kuld af Levendefødte ere voxede mellem hvert Tiaar fra 1825 af, samt fra hvilke Aar de samme Kuld skrive sig:

	Yngste Generation (0—30 Aar).	Mellemste Generation (30—60 Aar).	Ældste Generation (over 60 Aar).
1826—35	{ 1796—1825 } + 11.7 % { 1806—1835 }	{ 1766—1795 } + 6.0 % { 1776—1805 }	{ 1736—1765 } + 4.9 % { 1746—1775 }
1836—45	{ 1806—1835 } + 12.7 % { 1816—1845 }	{ 1776—1805 } + 3.2 % { 1786—1815 }	{ 1746—1775 } + 1.4 % { 1756—1785 }
1846—55	{ 1816—1845 } + 11.4 % { 1826—1855 }	{ 1786—1815 } + 9.7 % { 1796—1825 }	{ 1756—1785 } + 2.1 % { 1766—1795 }
1856—65	{ 1826—1855 } + 13.6 % { 1836—1865 }	{ 1796—1825 } + 11.7 % { 1806—1835 }	{ 1766—1795 } + 6.0 % { 1776—1805 }
1866—75	{ 1836—1865 } + 11.9 % { 1846—1875 }	{ 1806—1835 } + 12.7 % { 1816—1845 }	{ 1776—1805 } + 3.2 % { 1786—1815 }

Her fremtræder Aarsagen klart: den yngste Generation har været i stærkest Tilvæxt, fordi den stammer fra Fødsler efter 1815, eller, med andre Ord, fra det Tidsrum, i hvilket Folkemængden i det hele taget har været i en stadig og betydelig Tilvæxt; Stigningen i Antallet af Fødsler har nemlig været omtrentlig svarende til Folkemængdens Tilvæxt i samme Tidsrum. Den ældste Generation derimod stammer endnu i 1875 helt fra Tidsrummet før 1815, og de Kuld af Levendefødte, fra hvilke samme hidrører, have kun været i ringe Tilvæxt, fordi Folkemængden kun tiltog lidet i forrige Aarhundrede og i Begyndelsen af indeværende Aarhundrede.

De Kuld, der danne den mellemste Generation (30—60 Aar), tiltog lidet i Antal i de to første Aartier, men har nu begyndt at tage Del i den hurtigere Progression, der skriver sig fra Tiden efter 1815.

Mærkeligt er det at se, hvorledes det indbyrdes Forhold mellem Generationerne ikke er bleven forrykket trods den her paapegede hurtigere Væxt af de Aarskuld, som have dannet de yngste Generationer. Hvis nemlig alle øvrige Forhold havde holdt sig uforandrede, vilde denne hurtigere Væxt have forrykket Forholdet i en ikke liden Grad. Istedetfor 60.4 Procent af den hele Folkemængde, som Aldersgruppen 0—30 Aar udgjorde i 1875, vilde den have udgjort ikke mindre end 65.5 Procent, medens Gruppen 30—60 Aar vilde have udgjort 27.8 istedetfor 30.6 Procent og Antallet af Personer over 60 Aar ikke 9, men alene 6.7 Procent.

At Forholdet imidlertid i det hele har holdt sig uforandret, skyldes hovedsagelig den siden 1815 indtraadte Bedring i Mortalitetsforholdene, der nemlig paa Grund af den længere Tid, i hvilken den har virket, har havt størst Indflydelse paa Antallet af de Gjenlevende i de ældre Generationer. Denne Indflydelse

har været saa stærk, at Aldersgruppen 30—60 Aar lige siden 1845 har vist et stigende Procentforhold, en Stigen, der vilde have fremtraadt stærkere, dersom den ikke paa sin Side var bleven hemmet ved de senere Aars stærke Udvandring.

Til nærmere Belysning af, hvorledes Dødsfaldenes Aftagen har indvirket paa disse Forhold, meddeles nedenfor en Tabel, der viser Antallet af de ved de forskellige Folketællinger i Norge gjenlevende Personer for hvert 100 Levendefødte indenfor hver Aldersgruppe:

	0—30 Aar.	30—60 Aar.	Over 60 Aar.	Tilsammen.
1881	72.1	43.5	(14.3)?	45.8
1825	74.0	47.1	15.9	48.3
1835	76.5	50.1	16.2	50.9
1845	77.7	51.9	16.6	53.1
1855	77.3	53.6	19.2	55.0
1865	77.3	55.4	20.6	56.6
1875	73.7	52.9	21.3	55.0

Med Tillæg af de udenfor Norge bosatte Norske og med Fradrag af de til Norge indflyttede Udlændinge udgjorde Procentforholdet af de Gjenlevende:

	0—30 Aar.	30—60 Aar.	Over 60 Aar.	Tilsammen.
i 1875	77.5	59.1	22.0	58.9

De ovenfor anstillede Undersøgelser angaaende Forholdet mellem de forskellige Generationer vilde efter de forhaandenværende statistiske Materialier ogsaa kunne udføres for 10-aarige istedetfor 30-aarige Aldersgrupper, hvorved Tidernes vekslede Indflydelse paa Aldersfordelingen til de forskellige Tider vilde komme til et skarpt Udtryk. Vi kunne imidlertid her ikke fordybe os i denne mere detaillerede Undersøgelse, ved hvilken forøvrigt de store Træk i Udviklingen vilde træde mere tilbage, og skulle indskrænke os til i denne Forbindelse at meddele nedenstaaende Oversigt over, hvorledes Procentforholdet af hver tiaarig Aldersklasse har stillet sig siden 1801:

	0—10	10—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—70	70—80	80—90	over 90
1801	24.7	18.2	15.5	12.9	11.5	8.3	5.4	2.8	0.7	0.06
1825	25.7 ¹⁾	16.6	16.7	13.7	9.9	7.7	5.9	3.0	0.8	0.08
1835	25.0 ²⁾	20.4 ¹⁾	14.4	12.9	10.6	7.5	5.2	2.9	0.9	0.09
1845	23.3 ³⁾	20.3 ²⁾	18.0 ¹⁾	11.6	10.0	8.2	5.2	2.5	0.8	0.10
1855	24.9 ⁴⁾	18.6 ³⁾	17.4 ²⁾	13.6 ¹⁾	8.8	7.8	5.7	2.5	0.7	0.09
1865	25.5 ⁵⁾	20.0 ⁴⁾	15.1 ³⁾	13.1 ²⁾	10.7 ¹⁾	6.7	5.2	2.9	0.7	0.07
1875	23.5 ⁶⁾	20.9 ⁵⁾	15.9 ⁴⁾	11.5 ³⁾	10.5 ²⁾	8.7 ¹⁾	4.9	3.0	1.0	0.09

¹⁾ Fødte i Aarene 1816—1825.

²⁾ - - - 1826—1835.

³⁾ - - - 1836—1845.

⁴⁾ Fødte i Aarene 1846—1855.

⁵⁾ - - - 1856—1865.

⁶⁾ - - - 1866—1875.

Gaar man her ud fra Generationen 1816—1825, der i Tabellen er mærket med ¹⁾, vil det sees, at denne ved samtlige Folketællinger viser en betydelig Stigen i Sammenligning med den foregaaende fra Aarene 1806—1815 stammende. Næste Generation (1826—1835) viser en svag og den derpaa følgende en stærkere Tilbagegang. Saa har man atter et stigende Procentforhold for Generationen 1846—1855, der er adskilt fra den første netop ved et Slægtled eller 30 Aar, og derefter først en svag Stigen efterfulgt af en kjendelig Tilbagegang. Bortset fra, at det næstsidste Led viser en svag Stigen i Modsætning til den svage Tilbagegang, der fandt Sted et Slægtled tidligere, — en Forskjel, der maaske tør hidrøre fra en Forbedring af de sanitære Forhold —, vil det sees, at den Bevægelse, der viser sig for Generationerne 1846—1875, har sit Tilsvarende i den Bevægelse, der fandt Sted i de Generationer, fra hvilke de for den største Del nedstamme, nemlig de, der fødtes i Aarene 1816—1845.

Vi hidsætte i denne Forbindelse endnu følgende Resultat af en Sammenligning mellem Folketællingen af 1875 og den første her i Landet afholdte Tælling af 1769 ¹⁾:

		1769.	1875.
0— 8 Aar	20.3 %	19.1 %	
8—16 —	17.6 -	17.3 -	
16—24 ¹⁾ —	14.4 -	15.2 -	
24—32 —	10.9 -	11.3 -	
32—40 —	10.2 -	8.9 -	
40—48 —	8.3 -	8.5 -	
over 48 —	18.3 -	19.7 -	
	<hr/>		
	Tilsammen 100.0 %	100.0 %	

Den væsentlige Overensstemmelse mellem Befolkningens Fordeling i indværende og foregaaende Aarhundrede træder her klart frem. De to yngste Aldersklasser vare i 1769 lidt stærkere repræsenterede end i 1875, i hvilket Aar alle Aldersklasser over 16 Aar vise noget Overskud med Undtagelse af Aarene 32—40, hvorved maa bemærkes, at denne Aldersklasse i 1875 var svagere repræsenteret end i noget andet Tællingsaar i dette Aarhundrede.

Til Sammenligning med Aldersforholdene i fremmede Lande meddeles følgende Tabel over det procentvise Antal:

¹ Tællingen af 1769 angiver et samlet Folketal af 723 618 Personer, hvervede Militære heri ikke indbefattede. Det Tillæg, som paa Grund heraf maa gjøres og hvortil ovenfor er taget Hensyn, kan anslaaes til omtrent 4 000 (i Aldersklassen 16—24 Aar) men har tidligere været anslaaet betydeligt høiere, jfr. Tabeller vedkommende Folkemængdens Bevægelse 1856—1865, S. IV Anm. *).

	Norge 1875.	Sverige 1870.	Danmark 1870.	Europa omkr. 1870.	De Forenede Stater 1870.	Europa og Nord- amerika ¹⁾ .
0—10 . .	23.5	23.4	23.1	23.0	26.4	23.5
10—20 . .	20.9	19.7	19.5	19.2	22.8	19.8
20—30 . .	15.9	15.2	15.6	16.4	17.6	16.6
30—40 . .	11.5	13.1	13.1	13.4	12.8	13.3
40—50 . .	10.5	11.9	11.4	11.1	9.3	10.8
50—60 . .	8.7	8.5	8.5	8.5	6.0	8.1
60—70 . .	4.9	5.1	5.6	5.5	3.4	5.2
70—80 . .	3.0	2.6	2.6	2.4	1.4	2.2
80—90 . .	1.0	0.5	0.6	0.5	0.3	0.5
over 90 . .	0.09	0.03	0.04	0.04	0.04	0.04
Tilsammen :						
0—30 . .	60.3	58.3	58.2	58.6	66.8	59.9
30—60 . .	30.7	33.5	33.0	33.0	28.1	32.2
over 60 . .	9.0	8.2	8.8	8.4	5.1	7.9
Ialt . . .	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Det vil altsaa sees, at Norge har forholdsvis mere Ungdom \circ : Personer under 30 Aar, end de øvrige Lande i Europa og ligeledes flere Gamle, især i de højeste Aldersklasser. Derimod er den mellemste Generation, d. e. Aldersklasserne 30—60 Aar, svagere repræsenteret.

Ordner man de i Tabellen medtagne Lande efter det større og mindre Procentforhold af den yngre Generation, bliver Rækkefølgen saadan :

	Under 30 Aar gamle.	Under 15 Aar gamle.
Kanada	71.9 Procent	42.9 Procent.
Forenede Stater	66.8 —	38.7 —
Ungarn	63.3 —	37.0 —
Skotland	63.0 —	36.7 —
England	62.4 —	36.1 —
Irland	62.2 —	32.8 —
Norge	60.4 —	34.3 —
Tyskland	60.1 —	34.5 —
Østerrige	59.9 —	33.8 —
Holland	58.3 —	33.4 —
Sverige	58.3 —	34.1 —
Danmark	58.2 —	33.4 —
Italien	58.0 —	32.5 —
Belgien	56.7 —	31.7 —
Schweitz	56.1 —	31.6 —
Frankrige	51.5 —	27.1 —
Gjennemsnitstal	59.9 —	33.9 —

¹⁾ \circ : Forenede Stater og Kanada.

Til Oplysning om Forholdet mellem Aldersfordelingen i Norges Landdistrikter og Byer meddeles nedenstaaende tabellariske Opgave over Procentforholdet saavel for 1875 som for 1865:

Alder.	1875.		1865.		Forskjellen mellem Land og By (b - a).	
	a) Bygder.	b) Byer.	a) Bygder.	b) Byer.	1875.	1865.
0—5 . .	12.53	12.45	13.45	14.04	÷ 0.08	+ 0.59
5—10 . .	11.29	10.60	12.06	11.27	÷ 0.69	÷ 0.79
10—15 . .	11.15	9.84	10.78	9.42	÷ 1.31	÷ 1.36
15—20 . .	9.89	10.43	9.37	9.82	+ 0.54	+ 0.45
20—25 . .	8.26	10.23	7.87	9.49	+ 1.97	+ 1.62
25—30 . .	6.76	8.66	6.69	8.50	+ 1.90	+ 1.81
30—35 . .	5.86	7.26	6.33	7.44	+ 1.40	+ 1.11
35—40 . .	5.22	5.97	6.45	7.25	+ 0.75	+ 0.80
40—45 . .	5.23	5.48	5.50	5.84	+ 0.25	+ 0.34
45—50 . .	5.28	4.99	5.17	5.13	÷ 0.29	÷ 0.04
50—55 . .	4.88	4.43	3.65	3.40	÷ 0.45	÷ 0.25
55—60 . .	4.02	3.44	3.16	2.48	÷ 0.58	÷ 0.68
60—65 . .	2.97	2.39	2.84	2.07	÷ 0.58	÷ 0.77
65—70 . .	2.26	1.50	2.66	1.69	÷ 0.76	÷ 0.97
70—75 . .	1.86	1.15	1.88	1.09	÷ 0.71	÷ 0.79
75—80 . .	1.36	0.70	1.25	0.67	÷ 0.66	÷ 0.58
80—85 . .	0.78	0.33	0.56	0.26	÷ 0.45	÷ 0.30
85—90 . .	0.30	0.12	0.25	0.11	÷ 0.18	÷ 0.14
90—95 . .	0.07	0.02	0.06	0.02	÷ 0.05	÷ 0.04
over 95 . .	0.03	0.01	0.02	0.01	÷ 0.02	÷ 0.01
	100.00	100.00	100.00	100.00	—	—

Det vil af denne sees, at der i Landdistrikterne er forholdsvis flere Børn og ældre Folk, medens Antallet af unge Mænd og Kvinder (Aldersklasserne 15—45 Aar) er forholdsvis størst i Byerne. Af Børn er der i den yngste Aldersklasse, 0—5 Aar, forholdsvis omtrent ligemange i By og Bygd; men i næste femaarige Klasse er der allerede en mærkbar Forskjel til Gunst for Landdistrikterne, og i Aldersklassen 10—15 Aar bliver denne Forskjel endnu mere udpræget. Aarsagen er den stærkere Dødelighed, som i Byerne mere end i Bygderne udtynder Børnenes Rækker. I næste Aldersklasse er Forholdet omvendt, og i de to derpaa følgende, altsaa mellem det 20de og 30te Aar, naar Bybefolkningens relative Overvægt sit Maximum, grundet paa den stærke Indflytning af unge, arbejdssøgende Mænd og Kvinder. Fra det 30te Aar aftager Forskjellen stadigt og passerer Nulpunktet omtrent ved det 45de Aar. De følgende Aldersklasser ere, som ovenfor nævnt, stærkest repræsenterede i Landdistrikterne, idet Forskjellen bliver forholdsvis større, jo længere man kommer op til de høiere Aldersklasser. Fra det 80de Aar af er saaledes Procentforholdet mere end dobbelt saa stort i Landdistrikterne som i Byerne.

I de forskjellige Landsdele stiller Forholdet sig paa følgende Maade:

			0—15	15—45	45—75	Over 75	Uopgivet	Tilsammen.
			Aar.	Aar.	Aar.	Aar.	Alder. ¹⁾	
Kristiania	Stifts	Bygder	35.6	41.7	20.4	2.1	0.2	100.0 Pct.
Hamars	-	—	35.2	40.1	21.6	2.9	0.2	100.0 -
Kristianssands	-	—	35.0	41.4	21.2	2.3	0.2	100.0 -
Bergens	-	—	34.7	40.3	22.1	2.8	0.1	100.0 -
Trondhjems	-	—	33.2	40.7	22.8	3.1	0.2	100.0 -
Tromsø	-	—	36.2	42.6	19.0	2.0	0.2	100.0 -
Samtlige Landdistrikter			35.0	41.1	21.2	2.5	0.2	100.0 -

Det procentvise Antal af Børn (Aldersgruppen 0—15 Aar) viser næsten det samme Forhold mellem de forskjellige Stifter som det relative Antal af Levendefødte: ogsaa dette var nemlig i Aarene 1856—1875 høiest i Tromsø Stift (3.4 Procent aarlig) og lavest i Trondhjems Stift (2.8 Procent), ligesom det i Kristiania og Hamars Stifter var lidt høiere end i Kristianssands og Bergens. Imidlertid modificeres dette Forhold i nogen Grad derved, at Dødeligheden blandt Børnene er forskjellig, idet navnlig den større Dødelighed i Tromsø Stift bidrager til i nogen Grad at udjevne Forskjellen mellem dette og de øvrige Stifter.

I den næste Aldersgruppe, 15—45 Aar, er Hamars Stift istedetfor No. 2 bleven det sidste i Rækken, ligesom Trondhjems og Bergens Stift har byttet Plads. Aarsagen hertil er vistnok for den overveiende Del Udvandringen, der nemlig har berørt Hamars Stift stærkest og Bergens Stift stærkere end Trondhjems Stift²⁾.

Naar Tromsø Stift og dernæst Kristiania Stift i Aldersgruppen 45—75 Aar udvise det mindste Procentforhold, da hidrører dette for førstnævnte Stifts Vedkommende vistnok for nogen Del fra den større Dødelighed, som hersker i denne nordligste Del af vort Land; men det bør ikke oversees, at Folkemægden saavel i dette Stift som i Kristiania Stift er steget i et stærkere Forhold end i de øvrige Stifter, hvilket har den Følge med Hensyn til Befolkningens Sammensætning, at de yngre Aldersklasser i hine Stifter blive forholdsvis stærkere repræsenterede.

Derimod maa det forholdsvis betydelige Antal af gamle Folk (over 75 Aar) i Trondhjems, Hamars og Bergens Stifter ialfald for den væsentligste Del tilskrives de gunstige Mortalitetsforholde i disse Stifter.

¹⁾ I den foregaaende Tabel ere de, for hvilke Alderen ikke er opgivet, fordelte forholdsvis paa Aldersklasserne 15—75 Aar.

²⁾ Hvorledes Udvandringen influerer paa disse Forhold, vil blandt andet sees af de S. 37, Anm. 2 meddelte Opgaver over Aldersfordelingen for den i Udlandet bosatte norskfødte Befolkning. Det fremgaar nemlig af disse, at der af samme kun falder 12.9 Procent paa Aldersgruppen 0—15 Aar, derimod 63.2 Procent paa Gruppen 15—45 Aar, 23.1 Procent paa Gruppen 45—75 Aar og alene 0.8 Procent paa Personer over sidstnævnte Alder.

For i nogen Grad at belyse Spørgsmaalet om, hvilken Indflydelse Udvan-
dringen har øvet i Henseende til Aldersfordelingen i de Bygder, hvor samme
har optraadt stærkest, hidsættes nedenstaaende Opgaver for Kristians, Buske-
ruds og Nordre Bergenhus Amter for 1845 og 1875:

I. Aldersfordeling i 1845:

Bygder i:	0—20.	20—50.	50—80.	Over 80.	Tilsammen.
Kristians Amt	44.1	38.4	16.4	1.1	100.0
Buskeruds —	44.3	37.7	16.8	1.2	100.0
Nordre Bergenhus Amt	43.3	39.3	16.5	0.9	100.0
Gjennemsnit:					
a) for disse Bygder	43.9	38.5	16.6	1.07	100.0
b) for Rigets Bygder	44.0	38.8	16.2	1.00	100.0
Forskjel (a—b)	÷ 0.1	÷ 0.3	+ 0.4	+ 0.07	—

II. Aldersfordeling i 1875:

Bygder i:	0—15.	15—45.	45—75.	Over 75.	Uopg.	Tilsammen.
Kristians Amt	34.5	40.1	22.1	3.1	0.2	100.0
Buskeruds —	35.6	40.2	21.3	2.7	0.2	100.0
Nordre Bergenhus Amt	34.9	39.9	22.2	2.9	0.1	100.0
Gjennemsnit:						
a) for disse Bygder	35.0	40.1	21.8	2.9	0.2	100.0
b) - Rigets Bygder	35.0	41.1	21.2	2.5	0.2	100.0
Forskjel (a—b)	—	÷ 1.0	+ 0.6	+ 0.4	—	—

Det viser sig altsaa for disse Amter, at Aldersgruppen 15—45 Aar i Lø-
bet af den sidste Generation er bleven relativ noget formindsket, saa at den i
1875 var 1 Procent under det gjennemsnitlige Forhold for samtlige Landdistrik-
ter, medens Forskjellen i 1845 i den nærmest tilsvarende Aldersgruppe alene
var 0.3 Procent. Formindskelsen er imidlertid saa ringe, at man nærmest maa
blive forundret over, at en saa betydelig Udvandring som den, der er foregaaet
fra nævnte Amter, ikke har havt større Indflydelse paa Befolkningens Alders-
fordeling end her paavist. Mere fremtrædende vilde uden Tvivl Udvandringens
Virkning i heromhandlede Henseende vise sig, dersom man særskilt undersøgte
Forholdet for de enkelte Herreder, der ere blevne stærkest berørte af samme;
men paa en saadan Specialundersøgelse kan vi ikke ved nærværende Anledning
indlade os.

Aldersfordelingen i de vigtigste norske Byer fremgaar af omstaaende Tabel:

	0—15.	15—45.	45—75.	Over 75	Uopg.	Tilsammen.
Kristiania	28.9	54.1	16.2	0.7	0.1	100.0
Bergen	31.8	47.7	19.1	1.4	0.0	100.0
Trondhjem	30.1	47.3	20.3	2.3	0.0	100.0
Stavanger	37.0	44.6	17.4	1.0	0.0	100.0
Drammen	35.4	46.8	16.5	1.2	0.1	100.0
Kristianssand . . .	33.9	45.2	19.4	1.4	0.1	100.0
De fem næststørste						
Byer	33.3	46.6	18.6	1.5	0.0	100.0
Mindre Byer . . .	34.7	45.8	18.2	1.2	0.1	100.0
Samtlige norske						
Byer	32.9	47.9	17.9	1.2	0.1	100.0

Det falder her strax i Øinene, hvorledes Kristiania fremhæver sig fremfor de øvrige Byer ved det overordentlig store Antal Personer i Alderen 15—45 Aar. Til denne Aldersgruppe hørte nemlig ikke mindre end 54.1 Procent af Kristianias hele Befolkning, medens de fem næststørste Byer vise et Gjennemsnitsforhold af 46.6 Procent og de mindre Byer 45.8 Procent. Medregnes de nu indlemmede Forstæder, bliver imidlertid Kristianias Procentforhold for nævnte Aldersgruppe noget lavere, nemlig 52.35, medens Antallet af Børn voxer til 30.9 Procent.

Vi meddele nedenfor for Kristiania med Forstæder en Opgave over Procentforholdet i hver femaarig eller tiaarig Aldersklasse, sammenlignet med det tilsvarende Procentforhold for samtlige norske Byer :

Aldersklasse.	Kristiania med Forstæder (a).	Samtlige norske Byer (b).	Forskjellen (a—b).
0—5	12.13	12.45	÷ 0.32
5—10	9.71	10.60	÷ 0.89
10—15	9.04	9.84	÷ 0.80
15—20	10.70	10.41	+ 0.29
20—25	11.64	10.21	+ 1.43
25—30	10.18	8.65	+ 1.53
30—35	7.99	7.25	+ 0.74
35—40	6.25	5.96	+ 0.29
40—45	5.59	5.47	+ 0.12
45—55	8.96	9.40	÷ 0.44
55—65	5.11	5.83	÷ 0.72
65—75	1.89	2.65	÷ 0.76
75—85	0.60	1.03	÷ 0.43
85—95	0.08	0.14	÷ 0.06
over 95	0.01	0.01	÷ 0.00
uopgivet	0.12	0.10	+ 0.02
Tilsammen	100.00	100.00	—

Sammenholder man den i heromhandlede Henseende paaviste Forskjel mellem Kristiania og Befolkningen i det hele, vil man finde, at denne Forskjel danner et Sidestykke til den, der finder Sted mellem By og Land. Man gjenfinder i den foran meddelte Tabel de samme Hovedtræk, som ere paaapegede S. 43: forholdsvis mindre Antal Børn, betydeligt Antal Personer i Alderen 15—45 Aar, navnlig i Alderen 20—30 Aar, og fra det 45de Aar af et stigende Underskud, der naar sit relative Høidepunkt i Aldersklassen 75—85 og 85—95 Aar¹⁾.

§ 12. Befolkningens Fordeling i ægteskabelig Henseende.

I ægteskabelig Henseende var den voxne Del af Norges Befolkning — Aldersgrænsen sat ved det 15de Aar — fordelt paa følgende Maade ved Udgangen af 1875:

	Mænd.	Kvinder.	Tilsammen.
Ugifte	247 384	259 520	506 904
Gifte	291 317	292 243	583 560
Fraskilte	815	1 129	1 944
Enkemænd, Enker	31 808	69 443	101 251
Tilsammen	571 324	622 335	1 193 659

Overhovedet levede der altsaa 584 000 i Ægteskab og 610 000 udenfor Ægteskab, hvortil kommer 625 000 Børn under 15 Aar. Hermed kan sammenholdes, hvad ovenfor Side 29 er meddelt angaaende Forholdet mellem Familiehusholdninger og enslige Personer, hvoraf det vil sees, at der var 341 000 af hine, omfattende 1 761 000 Personer, medens Antallet af enslige Personer var henved 48 000. Dersom man kunde forudsætte, at hvert Ægtepar samt hver Enkemand, Enke og Fraskilt forestod en Familiehusholdning, vilde disses Antal kunne beregnes, som følger:

Ægtepar	292 000
Fraskilte Mænd og Kvinder	2 000
Enkemænd og Enker	101 000
Tilsammen	395 000

Naar Antallet imidlertid opgives til 341 000, altsaa 54 000 mindre, da maa Hovedaarsagen være den, at en stor Del Enkemænd, Enker og Fraskilte enten ere optagne i andre Familiehusholdninger eller i Fælleshusholdninger (se S. 31) eller ogsaa leve som enslige Personer. Det samme er dog ogsaa Tilfældet med endel Gifte, saa man af de foreliggende Opgaver ikke kan slutte, hvormange Enkemænd, Enker og Fraskilte der forestaa selvstændige Husholdninger, og med hvormange dette ikke er Tilfældet.

¹⁾ Sammenligner man Kristiania, ikke med Bybefolkningen i sin Helhed men med denne med Fradrag af Kristiania, bliver Forskjellen selvfølgelig mere udpræget. Saaledes udgjorde Antallet af Personer mellem 20 og 30 Aar i samtlige Byer 18.8 Procent, i Kristiania 21.8 Procent og i de øvrige Byer 17.6 Procent, altsaa en Forskjel mellem Kristiania og sidstnævnte af 4.2 Procent, men mellem Kristiania og førstnævnte af 3 Procent.

Procentvis beregnet stiller den voxne Befolknings Fordeling i ægteskabelig Henseende sig paa følgende Maade i Aarene 1875 og 1865:

	Af 100 Mænd over 15 Aar.		Af 100 Kvinder over 15 Aar.		Af 100 Personer over 15 Aar.	
	1875.	1865.	1875.	1865.	1875.	1865.
Ugifte	43.30	41.78	41.70	39.89	42.47	40.80
Gifte	50.98	52.63	46.96	48.82	48.89	50.65
Fraskilte	0.15	0.14	0.18	0.17	0.16	0.16
Enkemænd, Enker	5.57	5.45	11.16	11.12	8.48	8.39

Der var altsaa i 1875, sammenlignet med 1865, forholdsvis flere Ugifte, flere Enkemænd, lidt flere Enker og fraskilte Mænd og Kvinder, men færre Gifte end i 1865.

Det relative Antal af Gifte udgjorde:

Aar	Procent af Folkemængden over 15 Aar.
1801	52.88
1825	52.41
1835	50.18
1845	47.33
1855	49.49
1865	50.65
1875	48.89

I Forhold til den hele Folkemængde over 15 Aar var der saaledes et noget større Antal Gifte i 1801 og 1825 end i de senere Aar, blandt hvilke alene 1835 og 1865 udvise et Forhold af over 50 Procent. For at forstaa Betydningen af den Forskjel, der viser sig i Procentforholdet, er det imidlertid nødvendigt at undersøge, hvorledes det stiller sig i de i Henseende til Indgaelsen af Ægteskab vigtigste Aldersklasser. Vi meddele derfor nedenfor, hvorledes det relative Antal af gifte Mænd og Kvinder i Aldersklasserne 20—30, 30—40 og 40—50 Aar har stillet sig i hvert af de ovennævnte Aar med Undtagelse af 1825, for hvilket saadan Opgave ikke haves:

	Antal gifte Mænd pr. 100 Mænd i Alderen:			Antal gifte Kvinder pr. 100 Kvinder i Alderen:		
	20—30 Aar.	30—40 Aar.	40—50 Aar.	20—30 Aar.	30—40 Aar.	40—50 Aar.
1801	26.1	75.6	88.3	34.8	69.5	75.8
1835	24.1	71.1	83.6	33.1	70.5	75.1
1845	21.8	70.9	83.1	29.4	71.0	75.4
1855	22.8	72.2	84.1	31.2	71.1	76.9
1865	23.0	73.7	85.0	33.4	71.4	76.8
1875	23.9	71.2	82.9	32.6	68.1	73.7

Det viser sig her, at der for Mændenes Vedkommende i hver af de særskilt undersøgte Aldersklasser er en kjendelig udpræget Forskjel mellem 1801 og de senere Aar, idet hint udviser et noget stærkere Procentforhold af Gifte end disse. Anderledes hvad Kvinderne angaar: thi her er der vistnok i den yngste Aldersklasse et større Forhold af Gifte i 1801 end senere, men For-

skjellen er i det hele ringe, og for de to følgende tiaarige Aldersklasser maa Forholdet nærmest betegnes som uforandret.

Forøvrigt bemærkes, at Procentforholdet ved Personer mellem 20 og 30 Aar i høi Grad afhænger af, hvorledes Antallet af samme er fordelt indenfor denne Aldersklasse paa Personer over og under 25 Aar, og i det hele taget fordres der til en nøjagtig Vurdering af disse Forhold ikke alene, at man undersøger samme for femaarige Aldersgrupper, men at man sammenholder de ved Folketællingerne vundne Resultater med de under Statistiken over Folkemængdens Bevægelse hørende Opgaver over de nyindgangne Ægteskaber. I denne Forbindelse maa vi imidlertid indskrænke os til at meddele en Sammenligning af Procentforholdet i hver femaarig Aldersgruppe i 1875 og 1865, for hvilke Aar saadan Deling alene kan gjøres. Resultatet af denne Sammenligning anføres her:

Aldersklasser:	Af 100 Mænd i hosstaaende Aldersklasse var Antallet af Gifte:		Af 100 Kvinder i hosstaaende Aldersklasse var Antallet af Gifte:	
	1875.	1865.	1875.	1865.
15—20 . . .	0.4	0.2	1.7	1.1
20—25 . . .	9.7	8.7	19.5	19.6
25—30 . . .	41.5	40.0	48.3	49.1
30—35 . . .	66.6	67.6	65.6	68.5
35—40 . . .	76.5	79.7	71.2	74.3
40—45 . . .	82.1	84.6	74.3	77.8
45—50 . . .	83.8	85.5	73.2	75.7
50—55 . . .	83.4	84.3	70.6	72.2
55—60 . . .	81.4	82.0	66.0	65.2
60—65 . . .	77.2	78.0	57.8	58.0
over 65 . . .	60.5	63.0	35.6	37.0

Her viser det sig altsaa, at det procentvise Antal af gifte Mænd er voxet fra 1865 til 1875 for de yngre Aldersklassers Vedkommende indtil det 30te Aar; ved næste femaarige Aldersklasser har Forholdet ikke undergaaet nogen Forandring, hvorimod de tre følgende Klasser, 35—40, 40—45 og 45—50, vise en ikke liden og de ældre Aldersklasser en ubetydelig Formindskelse. Hvad Kvinderne angaar, gjentager sig det samme, dog saaledes, at Procentforholdets Væxt ophører allerede ved det 20de Aar, medens Formindskelsen begynder allerede i Aldersklassen 25—30 Aar.

Aarsagen til disse Fænomener kan, som nævnt, alene efterspores ved Studium af Statistiken over Folkemængdens Bevægelse.

Af ovenstaaende Tabel vil det sees, hvorledes Procentforholdet af de Gifte tiltager meget stærkt indtil Aldersklassen 25—30 Aar, derefter svagere indtil Aarene 45—50 for Mændenes og 40—45 for Kvindernes Vedkommende, efter hvilke Aar der begynder først en langsom, derefter stærkere Formindskelse, idet det relative Antal af Enkemænd og Enker selvfølgelig stadigt er i Stigende,

jo mere man nærmer sig de høiere Aldersaar. Hvorledes Procentforholdet mellem Ugifte, Gifte, Enkemænd og Enker herved forandrer sig, vil sees af følgende Oversigtstabel for 1875:

Aldersklasser:	For hvert 100 Mænd i hosstaaende Aldersklasse hvormange:			For hvert 100 Kvinder i hosstaaende Aldersklasse hvormange:		
	Ugifte.	Gifte.	Enkemænd og Fraskilte.	Ugifte.	Gifte.	Enker og Fraskilte.
15—20 . .	99.6	0.4	—	98.3	1.7	—
20—25 . .	90.2	9.7	0.1	80.2	19.5	0.3
25—30 . .	57.8	41.5	0.7	50.6	48.3	1.1
30—35 . .	31.9	66.6	1.5	31.7	65.6	2.7
35—40 . .	20.9	76.5	2.6	23.9	71.2	4.9
40—45 . .	14.5	82.1	3.4	18.4	74.3	7.3
45—55 . .	10.5	83.5	6.0	14.9	71.9	13.2
55—65 . .	8.4	79.6	12.0	12.5	62.5	25.0
over 65 . .	6.7	60.5	32.8	10.4	35.6	54.0

For Mændenes Vedkommende udgjøre de Ugifte det overveiende Antal indtil lidt over det 29de Aar, hvor Antallet af Ugifte og Gifte er omtrent lige stort. Ved det 32te Aar er Antallet af Ugifte allerede sunket til $\frac{1}{3}$ af den hele mandlige Befolkning i samme Alder, mellem 37 og 38 Aar til $\frac{1}{5}$, ved det 51de Aar til $\frac{1}{10}$; derefter vedbliver Forholdet fremdeles at synke, om end betydeligt langsommere, saa at det mellem det 70de og 75de Aar udgjør $\frac{1}{14}$, i næste femaarige Aldersklasse $\frac{1}{16}$ og i de følgende $\frac{1}{19}$. Statistiken over Folkemængdens Bevægelse lærer os, at det kun er et forsvindende Antal Ungkarle, der gifte sig efter det 63de Aar; i Aarene 1871—75 var det saaledes i hele Norge kun 14 Ungkarle, der i en høiere Alder tog dette Skridt. Naar deres relative Antal alligevel viser Tilbagegang, da peger dette med Bestemthed hen paa en forholdsvis større Dødelighed blandt Ungkarle end ved den øvrige Del af Befolkningen, — et Faktum, der forøvrigt ogsaa paa anden Maade er bleven godtgjort ved Erfaringer hentede fra andre Lande.

Vi ville nu vende os til Kvinderne. Her naaes Ligevægtpunktet mellem Ugifte og Gifte allerede ved det 27de Aar eller lidt derover, og Antallet af førstnævnte synker til $\frac{1}{3}$ ved det 32te Aar, og til $\frac{1}{5}$ ved det 41de Aar. Efter det 60de Aar, hvor Forholdet er $\frac{1}{7}$, er det meget faa Piger, som blive gifte; alligevel synker dog det relative Antal lidt, nemlig til $\frac{1}{9}$ i Alderen 65—70, $\frac{1}{10}$ i 80—85 og $\frac{1}{11}$ ved de høiere Aldersklasser.

Procentforholdet af de Gifte voxer i de første Aar i omstaaende anførte stærke Proportion:

Aldersaar.	Antal Personer, der ere eller have været gifte pr. 100 Mænd eller Kvinder i hosstaaende Aldersaar.		Procentforholdets Væxt ved:	
	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.
15—16 . . .	0.0	0.1	+ 0.0	+ 0.1
16—17 . . .	0.2	0.6	+ 0.2	+ 0.5
17—18 . . .	0.3	1.2	+ 0.1	+ 0.6
18—19 . . .	0.6	2.6	+ 0.3	+ 1.4
19—20 . . .	1.0	4.6	+ 0.4	+ 2.0
20—21 . . .	2.4	8.5	+ 1.4	+ 3.9
21—22 . . .	4.8	13.8	+ 2.4	+ 5.3
22—23 . . .	8.5	19.6	+ 3.7	+ 5.8
23—24 . . .	13.9	26.4	+ 5.4	+ 6.8
24—25 . . .	20.6	33.0	+ 6.7	+ 6.6
25—26 . . .	27.3	38.2	+ 6.7	+ 5.2
26—27 . . .	37.4	46.5	+ 10.1	+ 8.3
27—28 . . .	42.7	50.9	+ 5.3	+ 4.4
28—29 . . .	49.4	54.9	+ 6.7	+ 4.0
29—30 . . .	55.5	59.8	+ 6.1	+ 4.9
30—31 . . .	59.1	62.6	+ 3.6	+ 2.8
31—32 . . .	65.9	67.5	+ 6.8	+ 4.9
32—33 . . .	69.0	69.0	+ 3.1	+ 1.5
33—34 . . .	72.0	71.0	+ 3.0	+ 2.0
34—35 . . .	75.4	72.5	+ 3.4	+ 1.5

Ved denne Tabel mærkes først den store Regelmæssighed, der i det hele viser sig i Forholdets Væxt fra Aar til Aar saavel for Mændenes som for Kvindernes Vedkommende. Fra denne Regel danner Tilvæksten mellem det 26de og 27de Aar en paafaldende Undtagelse, der imidlertid har sin særskilte paaviseelige Aarsag. Af Statistiken over Folkemængdens Bevægelse fremgaar det nemlig, at der i Aarene 1873—75, der, som bekjendt, udmærkede sig ved usædvanligt gunstige Konjunkturer og let Adgang til Arbeidsfortjeneste, blev stiftet flere Ægteskaber end sædvanligt af unge Mænd og Kvinder, der vare fødte i Aaret 1849 og altsaa i 1875 naaede Alderen 26—27 Aar. Da nævnte Statistik for Aarene 1871—75 meddeler Opgaver over de Ægteviede efter deres Fødselsaar, kan man med Hensyn til de i disse Aar stiftede Ægteskaber direkte beregne, hvormange der ved Udgangen af 1875 vilde befinde sig i Alderen 25—26, 26—27 og 27—28 Aar, bortseet fra den ringe Formindskelse, som Dødsfald og Udvandring i de faa mellemliggende Aar bevirke. For de Ægteskaber, der ere blevne stiftede før 1871, maa man nøie sig med en approximativ Beregning, men da der blandt dem, der i 1875 befandt sig i nævnte Alder, kun var faa, der havde indgaaet Ægteskab før 1871, navnlig hvad Mændene angaar, kan der neppe opstaa nogen væsentlig Feil ved Beregningen. I Virkeligheden viser der sig ogsaa en saa stor Overensstemmelse mellem de ved Statistiken

over Folkemængdens Bevægelse og de ved Folketællingen fremkomne Resultater, at jeg har fundet det af Interesse at dvæle noget længe ved det her paapegede Forhold, fordi det afgiver et eiendommeligt Exempel paa, hvorledes Statistiken over Folkemængdens Bevægelse og Folketællingen gjensidig støtter og supplerer de i hvert af disse Værker meddelte Oplysninger¹⁾.

Den for den 30te—31te Aarsklasse fremtrædende omvendte Uregelmæssighed, idet Tilvæksten i Procentforholdet saavel for Mænd som for Kvinder ved nævnte Aldersaar er betydeligt ringere end ved de to nærmestliggende, har ikke usandsynlig sin Grund i det ringe Antal Ægteskaber, der bleve stiftede i de økonomisk ugunstige Aar 1868 og 1869; men Opgaverne for disse Aar ere ikke tilstrækkeligt detaljerede til, at dette nærmere kan paavises.

Procentantallet af de Gifte naar sit Maximum for Mændenes Vedkommende i Alderen 47—48 Aar, da det udgjør 80.9 Procent af samtlige Mænd i nævnte Alder, og for Kvindernes Vedkommende i Alderen 42—43 Aar med 75.0 Procent. Under den stadige Synken, som Forholdet derefter undergaar, holder det sig over 50 Procent lige til det 80de Aar for Mændenes, men kun til det 67de Aar for Kvindernes Vedkommende. I Alderen 85—90 Aar er kun $\frac{1}{3}$ af Mændene og henved $\frac{1}{8}$ af Kvinderne gifte, over den nævnte Alder henholdsvis noget over $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{11}$.

Antallet af Enkemænd og Enker afhænger af 3 forskellige Faktorer, nemlig først af Antallet af de Gifte, dernæst af de blandt disse indtrufne Dødsfald og endelig af Antallet af de Enkemænd og Enker, der indtræde i nyt Ægteskab. Af de ovenfor meddelte Oplysninger fremgaar, at den førstnævnte Faktor øver en stærk Indflydelse paa Aldersklasserne 20—35 Aar. Dødsfaldene vise især fra det 60de Aar en betydeligt stigende Progression, medens de fleste Omgifter forekommer ved Enkemænd mellem 35 og 50 Aar og ved Enker mellem 30 og 45 Aar. Aarsagen til, at Antallet af Enker saavel i absolut som i

¹⁾ Antallet af gifte eller fraskilte Mænd og Kvinder samt Enkemænd og Enker, der ved Udgangen af 1875 befandt sig i Alderen 25—26, 26—27 og 27—28 Aar, udgjorde:

	Mænd.			Kvinder.		
	25—26.	26—27.	27—28.	25—26.	26—27.	27—28.
Efter Folketællingstabellerne (S. 136)	3 781	4 733	5 189	6 054	6 704	6 965
Det tilsvarende Antal af ind- gaaede Ægteskaber blandt Ungkarle og Pigerudgjorde	3 776	4 866	5 314	5 974	6 948	7 349

Fuldstændig Overensstemmelse mellem de to forskellige Slags Opgaver kan man selvfølgelig ikke vente, men man vil uden Vanskelighed i dem begge gjenfinde det samme Hovedtræk, idet Stigningen fra Aldersklassen 25—26 Aar til Aldersklassen 26—27 Aar betydeligt overgaar Stigningen mellem sidstnævnte og næste Aldersklasse.

relativ Henseende betydeligt overstiger Antallet af Enkemænd, ligger for en væsentlig Del deri, at Dødeligheden blandt førstnævnte er mindre end blandt disse, hvorved ikke blot Kvindernes idetheletaget gunstigere Mortalitetsforhold kommer i Betragtning, men ogsaa den Omstændighed, at de gifte Kvinder overhovedet ere yngre end deres Mænd og derfor allerede af denne Grund gennemsnitlig taget leve længere. Da saaledes flere Ægteskaber opløses ved Mandens end ved Hustruens Død, bliver allerede fra først af Antallet af Enker større end Antallet af Enkemænd; men hertil kommer endnu, at Enkemændene langt hyppigere end Enkerne indtræde i nyt Ægteskab, idet f. Ex. i Aarene 1871—75 dette var Tilfældet med omtrent dobbelt saamange Enkemænd som Enker. Derfor se vi ogsaa, at Antallet af sidstnævnte fra det 74de Aar af udgjør over Halvparten af den kvindelige Befolkning i de tilsvarende Aldersklasser, medens dette Forhold for Enkemændenes Vedkommende først indtræder ved det 81de Aar. Antallet af Enker er indtil det 35te Aar overhovedet omtrent dobbelt saa stort som Antallet af Enkemænd, naar i Aldersklasserne 45—50 og 50—55 Aar et Maximum af 2.4 Gange dette, og aftager derefter langsomt, indtil det efter det 75de Aar bliver noget under det dobbelte.

Antallet af fraskilte Kvinder er henvend $1\frac{1}{2}$ Gang saa stort som Antallet af de fraskilte Mænd, hvilket antages hovedsagelig at skrive sig fra den større Dødelighed, som gjør sig gjældende for Mændenes Vedkommende tildels som Følge af deres høiere Alder. Omgifte synes efter de Oplysninger, man hidtil har om dette Forhold, at finde Sted omtrent lige hyppigt for fraskilte Kvinder som for fraskilte Mænd, i 1876—78 saaledes tilsammen 16 Mænd og 17 Kvinder; men disse Tal ere selvfølgelig for smaa til, at sikre Slutninger deraf kan udledes.

Til Belysning af, hvorledes Forholdet mellem Norge og andre Lande stiller sig i heromhandlede Henseende, skulle vi med Benyttelse af de i forannævnte tyske Statistik meddelte Opgaver hidsætte nogle sammenlignende Tabeller.

Det procentvise Antal af Gifte udgjorde for hvert 100 Personer over 15 Aar:

	Ved Mænd.	Ved Kvinder.	Ved begge Kjøen.
1. Ungarn	64.7	64.8	64.8
2. Frankrige	56.4	55.0	55.7
3. England	55.9	52.2	54.0
4. Italien	52.6	52.8	52.7
5. Kanada	51.5	54.0	52.7
6. Østerrige	54.5	50.5	52.4
7. Danmark	53.3	50.6	51.9
8. Tyskland	52.5	49.7	51.1
9. Sverige	52.1	47.2	49.5
10. Holland	50.8	48.3	49.5
11. Norge	51.0	47.0	48.9
12. Skotland	50.2	43.9	46.8
13. Belgien	46.4	46.3	46.3
14. Schweiz	47.0	44.7	45.8
15. Irland	44.3	42.0	43.1
Gjennemsnitlig	54.3	52.2	53.2

Det relative Antal af Gifte i Norge var altsaa, bedømt efter denne Maalestok, i 1875 4.3 Procent lavere end Gjennemsnitforholdet, 3.3 Procent ved Mandkjøn og 5.2 Procent ved Kvindekjøen. Af Enkemænd var der 0.2 Procent, af Enker 1.6 Procent mindre end det gjennemsnitlige Forhold i ovennævnte Lande (5.95 og 11.90). Derimod var der 3.5 Procent flere ugifte Mænd og 6.8 Procent flere ugifte Kvinder. Hvad de Fraskilte angaar, haves ikke Opgaver for alle Lande; det opgives til 0.5 Procent i Danmark og Schweiz, 0.44 Procent i Ungarn, 0.26 Procent i Tyskland, 0.16 Procent i Norge, 0.09 Procent i Holland og Sverige samt 0.05 Procent i Østerrige.

Da det relative Antal af Gifte og Ugifte i høi Grad afhænger af Aldersforholdene, meddeles nedenfor en Opgave, der viser, hvormange Mænd og Kvinder i en Alder af 60 Aar og derover endnu ikke vare indtraadte i Ægtestanden; efter det 60de Aar er der nemlig, som ovenfor berørt, meget faa Ugifte, der indtræde i Ægteskab, og Procentforholdet af Ugifte blandt Personer i en Alder af 60 Aar og mere er derfor et godt Udtryk for Forholdet mellem dem, der — tidligere eller senere — indgaa i Ægteskab, og dem, der ikke indgaa i samme.

For hvert 100 Mænd eller Kvinder i en Alder af 60 Aar og derover var altsaa Antallet af Ugifte:

	Ved Mandkøn.	Ved Kvindekøn.	Ved begge Køn.
1. Danmark	5.8	8.4	7.2
2. Sverige	6.5	10.2	8.6
3. Norge	7.2	11.0	9.2
4. England	8.4	10.4	9.5
5. Frankrige	8.4	10.6	9.5
6. Kanada	8.8	10.4	9.5
7. Tyskland	8.7	11.8	10.3
8. Italien	10.6	10.8	10.7
9. Holland	10.1	12.9	11.6
10. Irland	10.9	14.0	12.6
11. Schweiz	13.5	16.7	15.1
12. Belgien	14.3	16.1	15.3
13. Skotland	11.8	20.5	16.8
Gjennemsnitlig	9.2	11.6	10.4

Denne, som det synes, sikrere Maalestok for Forholdet mellem dem, der indgaa, og dem, der ikke indgaa i Ægteskab, viser saaledes et ganske forskjelligt Resultat fra den først anvendte, hvor samtlige Personer over 15 Aar betragtedes underet. Alle de tre skandinaviske Lande rykke op til de første Pladse i Rækken, af hvilke dog Ungarn og Østerrige er udtraadt paa Grund af manglende Oplysninger. Aarsagen til denne Ombytte af Plads ligger deri, at der i de skandinaviske Lande i Virkeligheden gifter sig forholdsvis flere end i de øvrige Lande i Europa, men da man her i Norden gifter sig i en senere Alder, bliver Antallet af Ugifte blandt voxne Personer af alle Aldere noget større end det gennemsnitlige Forhold i Europa.

Til nærmere Belysning heraf hid sættes følgende Opgave over Procentforholdet af Gifte i forskjellige Aldersklasser i Norge, Sverige og England¹⁾:

	Pr. 100 Mænd:			Pr. 100 Kvinder:		
	Norge.	Sverige.	England.	Norge.	Sverige.	England.
15—20	0.4	0.1	0.5	1.7	1.0	3.1
20—25	9.7	6.3	23.0	19.5	15.5	34.3
25—30	41.5	37.2	59.6	48.3	45.2	62.4
30—35	66.6	64.8	75.0	65.6	64.2	73.5
35—40	76.5	78.3	81.8	71.2	72.4	76.6
40—45	82.1	83.6	83.4	74.3	74.0	75.9
45—50	83.8	85.0	84.2	73.2	72.5	74.0
50—55	83.4	83.6	82.1	70.6	68.1	69.0
55—60	81.4	80.6	79.9	66.0	61.0	63.7

¹⁾ Tilsvarende Opgaver haves ogsaa for Danmark, Frankrige, Italien o. fl. Lande, men i ubearbejdet Form.

Særskilt for Aldersklassen 20—30 Aar meddeles, at det gjennemsnitlige Forhold i de S. 60 anførte 13 Lande var 27.7 Procent gifte Mænd (for Norge: 23.9) samt 43.9 Procent gifte Kvinder (for Norge 32.6). Nævnte Forhold overskrides af Kanada (37 Procent gifte Mænd og 55 Procent gifte Kvinder), England (henholdsvis 40 og 47.5 Procent), fremdeles Frankrige (32 og 51 Pct.) og Skotland (31 og 39 Pct.). Italien opviser for Mændenes Vedkommende et lavere Forhold end Gjennemsnittet, men for Kvinderne et høiere. Sidste Plads i Rækken optages af Belgien, Sverige og Schweitz.

Ved Personer mellem 15 og 20 Aar var der overbovedet kun 0.3 Procent gifte Mænd og 3.2 Procent gifte Kvinder. Det høieste Procentforhold for Mændene forekommer i Kanada med 1 Procent, derefter England med 0.5 Procent, og for Kvinderne ligeledes i Kanada (6.0 Pct.), dernæst i Frankrige (5.7), Italien (4.4) og England (3.2). Det mindste Forhold af gifte Kvinder i heromhandlede Alder viser sig for Holland (0.8) og dernæst Danmark, Sverige og Norge. Forøvrigt sees Forholdet i denne yngste Aldersklasse at variere endel ved de forskjellige Folketællinger, saaledes var der i Norge i 1865 0.2 Pct., men i 1875 0.4 Pct. gifte Mænd og henholdsvis 1.1 og 1.7 Pct. gifte Kvinder.

Vi gaa nu over til Undersøgelsen af, hvorvidt der i Henseende til Befolkningens ægteskabelige Stilling er nogen fremtrædende Forskjel mellem Norges Bygder og Byer. Det procentvise Antal stiller sig, som følger:

	Af 100 Mænd		Af 100 Kvinder	
	over 15 Aar:		over 15 Aar:	
	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.
Ugifte	42.03	45.88	40.70	45.83
Gifte	51.96	49.26	48.15	42.03
Fraskilte	0.14	0.17	0.15	0.29
Enkemænd, Enker . .	5.87	4.69	11.00	11.85

Der var altsaa i Byerne forholdsvis flere ugifte og fraskilte Mænd og Kvinder samt Enker, men færre Gifte og Enkemænd; Forskjellen er især fremtrædende i Henseende til de fraskilte Kvinder, af hvilke der saavel i 1875 som i 1865 var relativt dobbelt saa mange i Byerne som paa Landet.

Særskilt for de forskjellige Aldersklasser viser der sig nedenstaaende Procentforhold:

	Gifte Mænd.		Enkemænd, Fraskilte.		Gifte Kvinder.		Enker, Fraskilte.	
	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.
15—20 . . .	0.4	0.4	—	—	1.6	2.0	—	0.1
20—25 . . .	9.4	10.8	0.1	0.1	19.5	19.6	0.2	0.3
25—30 . . .	40.6	45.2	0.6	0.7	48.7	47.0	0.9	1.6
30—35 . . .	65.9	69.7	1.3	1.9	66.2	63.2	2.4	4.0
35—40 . . .	76.4	76.6	2.5	3.2	72.4	66.6	4.2	7.5
40—45 . . .	82.4	81.4	3.1	4.2	75.9	67.7	6.2	11.5
45—55 . . .	84.1	80.8	5.6	7.7	74.1	62.0	11.7	20.2
55—65 . . .	80.3	75.3	11.5	14.7	65.1	49.5	23.3	33.5
over 65 . . .	60.8	57.7	32.7	33.8	37.3	24.1	53.0	60.6

Det procentvise Antal af Ugifte vil kunne udledes af ovenanførte Tal. Der er for de ugifte Mænds Vedkommende den Forskjel, at Procentforholdet mellem det 25de og 35te Aar er lavere i Byerne end i Landdistrikterne, medens det fra det 45de Aar er højere¹⁾. Det procentvise Antal af ugifte Kvinder er derimod højest i Byerne lige fra det 25de Aar af og Forskjellen bliver større med Alderen²⁾. Dette Forhold er kun den omvendte Side af hvad ovenstaaende Tabel viser for de Giftes Vedkommende. Det fremgaar nemlig af denne, at der i Byerne er forholdsvis flere Mænd, som gifte sig i en ung Alder, medens det samme ikke er Tilfældet, hvad Kvinderne angaar, undtagen for den yngste Aldersklasse. En Stadfæstelse herpaa finder man i Statistiken over de i hvert Aar indgaaede Ægteskaber, se t. Ex. Tabeller vedkommende Folkemængdens Bevægelse 1856—65, S. 206—207.

At Antallet af Enkemænd er større i Byerne end i Bygderne, synes at maatte hidrøre fra den større Dødelighed i førstnævnte. Denne Aarsag bidrager ogsaa til, at Procentforholdet af Enker bliver størst i Byerne; men i samme Retning virker ogsaa for de yngre Aldersklassers Vedkommende den Omstændighed, at Byerne tælle forholdsvis flere yngre gifte Mænd end Bygderne, medens maaske ogsaa Indflytning af Enker turde influere paa Forholdet.

Sammenligner man den norske Bybefolkning med den svenske, viser der sig hos os et paafaldende større Procentforhold af gifte Mænd og Kvinder i alle Aldere, men navnlig de yngre. Medens der i Norge i alle Aldersklasser under 35 Aar er forholdsvis flere gifte Mænd i Byerne end paa Landet, er dette ikke i nogen Aldersklasse Tilfældet i Sverige, idet der overalt Byerne udvise et lavere Procentforhold end Landet. Vistnok bliver de svenske Byers relative Antal af Gifte noget større, naar Stockholm fraregnes, men alligevel vedbliver den paapegede Forskjel at existere om end i formindsket Grad.

¹⁾ I Aldersklassen 25—30 Aar er det 54.1 Pct. i Byerne og 58.8 Pct. i Bygderne, i næste henholdsvis: 28.4 og 32.8 Pct.; derimod mellem 45 og 55 Aar: 11.5 og 10.3 Pct. og over 65 Aar: 8.5 og 6.5 Pct.

²⁾ I Aldersklassen 25—30 Aar er det 51.4 i Byerne og 50.4 i Bygderne; 35—40 henholdsvis 25.9 og 23.4; 45—55: 17.8 og 14.3 og over 65: 15.3 og 9.7 Pct.

Vi hidsætte i denne Forbindelse følgende Opgave over Procentforholdet af Gifte for Stockholm, Kristiania og Bergen:

	Gifte Mænd:			Gifte Kvinder:		
	Stockholm. Pct.	Kristiania. Pct.	Bergen. Pct.	Stockholm. Pct.	Kristiania. Pct.	Bergen. Pct.
15—20 . . .	—	0.6	0.3	1.0	2.3	2.3
20—25 . . .	4.1	11.8	12.4	10.8	19.0	19.8
25—30 . . .	22.9	45.4	50.6	25.9	44.6	44.7
30—35 . . .	45.7	65.7	72.6	39.7	59.7	60.4
35—40 . . .	58.2	74.2	74.4	48.0	64.4	61.9
40—45 . . .	63.8	77.9	79.1	47.9	65.6	63.1
45—50 . . .	64.9	78.8	80.2	43.9	59.5	60.5
50—55 . . .	64.7	76.0	82.4	34.7	54.7	57.6
55—60 . . .	63.1	71.7	77.5	27.3	45.5	52.8

Forskjellen er, som det vil sees, ganske betydelig, idet det relative Antal af gifte Mænd i Alderen 25—30 Aar endog er omtrent dobbelt saa stort i Kristiania som i Stockholm og i de to følgende Aldersklasser henholdsvis 1.44 og 1.24 Gange saa stort. En lignende Forskjel viser sig for Kvindernes Vedkommende. I 1865 var forøvrigt det relative Antal af Gifte i Kristiania ikke fuldt saa stort som i 1875, hvad de yngste Aldersklasser angaar, nemlig for gifte Mænd 8.1 Pct. i Alderen 20—25 Aar og 40.1 Pct. i Alderen 25—30 Aar, derimod 65.8 Pct. i næste Aldersklasse, og for Kvinderne henholdsvis 17.5 og 41.8 Pct. i de to førstnævnte Aldersklasser. Sammenligner man Kristiania med den norske Bybefolkning overhovedet, viser der sig i heromhandlede Henseende indtil det 30te Aar kun liden Forskjel, undtagen forsaavidt der i Alderen 25—30 Aar er forholdsvis færre gifte og flere ugifte Kvinder. Fra nævnte Aar af er det relative Antal af ugifte, saavel Mænd som Kvinder, større i Kristiania, som derhos fra det 45de Aar af tæller et forholdsvis større Antal af Enker. Antallet af Fraskilte er noget større end i Byerne overhovedet, nemlig 0.19 Pct. Mænd og 0.34 Pct. Kvinder af den mandlige og kvindelige Befolkning over 15 Aar mod henholdsvis 0.17 og 0.29 Pct.

Som det vil sees, udmærker Bergen sig ved et forholdsvis betydeligt Antal af gifte Mænd i Alderen 25—30 Aar, nemlig lidt over Halvparten (50.6 Pct.). I Stavanger var det relative Antal endnu større nemlig 54.0 Pct., og i Laurvik endog 62 Pct.

For de enkelte Stifters Vedkommende meddeles følgende Oplysninger:

	1. Antal Gifte pr. 100 Mænd eller Kvinder i Alderen 25—30 Aar.		2. Antal Ugifte pr. 100 Mænd eller Kvinder over 65 Aar.		3. Antal Enkemænd og Enker pr. 100 Mænd eller Kvinder over 65 Aar.	
	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.
Kristiania Stifts Bygder	41.7	49.8	7.5	8.8	38.1	56.6
Hamars —	42.5	47.0	7.4	10.0	33.8	52.7
Kristianssands —	38.7	47.9	6.0	9.7	33.9	53.2
Bergens —	45.2	46.7	5.3	9.3	28.8	49.8
Trondhjems —	36.1	45.9	6.2	9.4	29.3	52.8
Tromsø —	39.1	56.6	6.8	11.9	30.8	54.0
Gjennemsnitlig	40.6	48.7	6.5	9.7	32.7	53.0

De under No. 1 opførte Tal afgive indtil en vis Grad en Maalestok for Hyppigheden af tidligt stiftede Ægteskaber. I denne Henseende staar for Mændenes Vedkommende Bergens, Hamars og Kristiania Stifter over og Tromsø, Kristianssands og Trondhjems Stifter under det gjennemsnitlige Forhold i Landdistrikterne. Hvad Kvinderne angaar, fremhæver sig især Tromsø Stift med et betydeligt Antal Gifte i heromhandlede Alder, medens af de øvrige Stifter alene Kristiania viser et Forholdstal, der overstiger Gjennemsnittet, og Trondhjems Stift ogsaa her staar sidst i Rækken.

Antallet af Ugifte pr. 100 Personer over 65 Aar viser, som ovenfor nævnt, hvorvidt der er mange eller faa, der overhovedet ikke indgaa Ægteskab. Dette Antal sees for Mændenes Vedkommende at være mindst i Bergens og størst i Kristiania og Hamars Stifter, for Kvindernes Vedkommende derimod mindst i Kristiania Stift og størst i Tromsø Stift.

I Henseende til det relative Antal af Enkemænd og Enker indskrænke vi os til at bemærke det ringe Antal i Bergens Stift og det betydelige Antal af Enkemænd og Enker i Kristiania Stift samt særlig af Enker i Tromsø Stift.

Fjerde Afsnit: Befolkningens Fordeling efter Livsstilling og Næringsvei.

§ 13. Den arbejdende og den ikke arbejdende Del af Befolkningen.

De statistiske Oplysninger om Folkemængden fordelt efter Livsstilling indtage over 200 Sider i den tabellariske Fremstilling af Folketællingens Resultater eller mere end Halvparten af sammes hele Omfang. Det er saaledes et meget righoldigt Stof, som her skulde gøres Rede for, og Gjenstanden hører ogsaa efter sin Betydning til de vigtigste indenfor Befolkningsstatistikens Ene-mærker. Opgaven skulde nemlig nærmest være den, at give et saavidt muligt klart og fuldstændigt Billede af Nationens Virksomhed med dennes forskellige Forgreninger og de forskellige sociale Stillinger, der betinges af disse. Den Mangfoldighed af Næringsveie og Livsstillinger, der forekomme, samt de mange og store Forskjelligheder, der rummes indenfor en og samme Benævnelse, har imidlertid til Følge, at denne Opgave ikke blot bliver omfattende, men ogsaa meget vanskelig, og der er neppe noget Felt af den hele Statistik, hvor dens Dyrkere mere faa føle, hvor stykkevis og ufuldkommen den menneskelige Erkjendelse er¹⁾.

Det første Spørgsmaal, som her fremstiller sig for os, er dette: hvor stor Del af Befolkningen kan regnes som arbejdende?

Det Svar, som Statistiken giver herpaa, er imidlertid meget ufuldkomment; den kan vistnok udsondre visse Klasser af Befolkningen, om hvilke det med

¹⁾ Sml. hermed følgende Ytring af A. v. Oettingen i hans bekjendte Moralstatistik § 103: „Kaum irgend ein Gebiet der Statistik liegt so im Argen als die ziffermässige Fixirung der Berufsverhältnisse.“ — — — „Mit der Erkenntnis der Wichtigkeit wächst aber auch der Schmerz über die fast unüberwindliche Schwierigkeit der Ausführung einer Berufsstatistik.“

Sikkerhed kan siges, at de i det hele eller i det væsentlige maa betragtes som arbejdende, og andre, der henhøre til de ikke-arbejdende; men blandt den øvrige Del af Befolkningen er der mange Livsstillinger, der indbefatte baade arbejdende og ikke-arbejdende Personer, uden at man ser sig istand til at angive, i hvilket Forhold det ene eller det andet er Tilfældet.

Undersøger man nu nærmere, hvilke Klasser der blive at fradrage som ikke-arbejdende, bliver der hovedsagelig Spørgsmaal om følgende:

1. Børn, d. e. Personer under 15 Aar, med Undtagelse af dem, der have lønnet Erhverv. Det hele Antal Børn var, som ovenfor opgivet, 625 194 og heraf skulde ifølge de derom modtagne, vistnok ufuldstændige Opgaver 14 142¹⁾ have haft lønnet Erhverv. Da Ufuldstændigheden af sidst-anførte Opgave for nogen Del opveies derved, at heromhandlede Børns Arbeidstid, skjønt ikke ubetydelig²⁾, dog er adskilligt mindre end de Voxnes, skulde man under heromhandlede Post i det hele kunne regne omtrent 611 000 som ikke arbejdende.

2. Voxne Personer, der enten ikke eller kun i uvæsentligt Omfang øve produktiv Virksomhed, en Gruppe, hvis talrigste Bestanddele udgjøres af Føderaadfolk og Fattige samt af Personer, der forsørges af Slægtninge eller Bekjendte. Det samlede Antal af Personer henhørende til disse Klasser er i Folketællingstabellerne angivet til 91 916. Nu er det vistnok saa, at der blandt de efter sin Stilling herunder regnede Personer forekommer endel, der i mere eller mindre Grad ere arbejdende, uagtet deres angivne Livsstilling intet udsiger derom, hvilket for Exempel tør være Tilfældet med endel af de som Huseiere opførte Personer, ligeledes med endel Føderaadfolk, blandt hvilke ikke mindre end 5 188 Mænd og 5 554 Kvinder vare yngre end 65 Aar. Men denne Omstændighed bliver uden Tvivl mere end opveiet derved, at der blandt dem, hvis Livsstilling betegner dem som arbejdende, findes mange, der enten kun arbeide i ringe Grad eller ialfald ikke kunne siges at udfylde nogen særskilt Livsstilling, hvilket f. Ex. i mange Tilfælde forekommer blandt hjemmeværende voxne Børn, der hjælpe til i Huset, samt for nogen Del ogsaa med gifte Husmødre.

3.. Endelig maa herunder ogsaa henregnes Størstedelen af de i Folketællingstabellernes Gruppe F opførte Personer, hvis Livsstilling har været uopgivet eller utilstrækkeligt betegnet, nemlig 4 326 Personer, af hvilke vistnok endel, navnlig de som „Tilreisende“ benævnte, kunne have øvet produktiv Virksomhed, men som alligevel saameget mindre her bør regnes blandt de arbejdende Personer, som disses Antal, i Henhold til hvad der i Slutningen af forrige Post er bleven bemærket, ellers vilde blive regnet for høit.

Efter det ovenfor anførte skulde altsaa Antallet af ikke-arbejdende Samfundsmedlemmer kunne beregnes, som følger:

¹⁾ Folketællingstabellerne S. 338 med Anm.

²⁾ J. N. Mohn: Lovudkast med Motiver angaaende Børns og unge Menneskers Anvendelse til Arbeide udenfor Hjemmet, S. 18.

Post 1: Børn	611 052
Post 2: Voxne	91 916
Post 3: Do.	4 326

Tilsammen . . . 707 294

eller, med et rundt Tal, 700 000 Personer, af hvilke henved 50 000¹⁾ kunne antages at have sit selvstændige Underhold som Føderaadfolk, Rentemister, Pensionister o. s. v., medens de øvrige 650 000 forsørgeres af Familie eller andre Paarørende eller ogsaa ved offentlig eller privat Understøttelse.

Fratrækkes de ovenanførte 707 294 fra den samlede hjemmehørende Folkemængde, fremkommer et Antal af 1 111 500 arbejdende Samfundsmedlemmer, hvilke udgjøre 61 Procent af den hele Befolkning. Regnet efter den faktiske Folkemængde bliver Antallet af de Arbejdende paa det nærmeste 1 100 000; men begge disse Tal maa, efter hvad der ovenfor er forklaret, alene forstaaes som et Udtryk for Antallet af dem, hvis Livsstilling betegner dem som arbejdende.

Bland de forsørgede Personer er det af Interesse at udsøndre dem, der som Skoledisciple, Studerende eller Elever ved forskellige Fagskoler forberede sig for sin fremtidige Kaldsvirksomhed; thi det er aabenbart, at det Arbejde, som disse herpaa anvende, om det end ikke er direkte produktivt²⁾, dog er af den allerstørste Betydning for Samfundet. Blandt Personer over 15 Aar angive Folketællingstabellerne kun 2 616 saadanne; hvormange der er under 15 Aar gamle, findes ikke angivet i Folketællingstabellerne, men fornøden Oplysning om deres Antal kan udledes af Skolestatistiken, der for 1875 opfører 270 780 skolepligtige Børn, af hvilke 266 011 nød Undervisning enten i Almue-skolerne eller andre Skoler. Lægger man til sidstnævnte Tal de ovenfor anførte 2 616 Elever og Studerende over 15 Aar, samt derhos tager i Betragtning, at der er endel ikke-skolepligtige Elever under 15 Aar (nemlig de, der ere blevne konfirmerede inden nævnte Alder), vil man finde, at det samlede Antal af Skoledisciple og Studerende kan ansættes til omtrent 270 000.

Af Børn under den skolepligtige Alder, d. e. i Landdistrikterne under 8 Aar og i Byerne under 7 Aar, var der 341 231.

Antallet af de øvrige uproduktive Personer udgjorde 47 500, hvoriblandt 19 500, der helt eller i det væsentlige forsørgedes af det offentlige Fattigvæsen, og 11 à 12 000 Blinde, Døvstumme, Sindssyge samt Idioter og Aandssløve³⁾, af hvilke forøvrigt en betydelig Del er indbefattet blandt dem, der forsørgeres af det Offentlige. Vi bemærke forøvrigt i denne Forbindelse, at ogsaa blandt

¹⁾ Efter Folketællingstabellerne: 48 606 (Klasse E 1).

²⁾ Jfr. Dr. Engel's Definition af Arbejde som „en Virksomhed, der i sig indeslutter en Anstrengelse, der er rettet paa et udenfor sig selv liggende Formaal („eine Thätigkeitsäusserung, welche eine Mühe in sich schlieszt, die auf einen ausserhalb ihrer selbst liegenden Zweck gerichtet ist“).

³⁾ Antallet af disse kan ikke nøiagtigt angives, bl. a. fordi der er endel Døvstumme, der tillige ere Idioter eller Aandssløve, uden at disse i dobbelt Henseende ulykkelige Personer særskilt ere udsøndrede.

den arbejdende Del af Befolkningen er der et ikke ringe Antal, der erholder Understøttelse af Fattigvæsenet, idet der efter Fattigstatistiken i 1875 ialt blev understøttet 54 443 Hovedpersoner over 15 Aar, af hvilke altsaa efter Folketællingen 19 500 skulde være at betragte som fuldstændigt og de øvrige henved 35 000 som delvis understøttede.

I Henhold til foranstaaende Oplysninger meddeles følgende Oversigt over Befolkningens Fordeling efter det her fremholdte Synspunkt.

	Personer af begge Kjøen:		Personer af Mandkjøn:		Personer af Kvindekjøn:	
	Antal.	Procentforhold.	Antal.	Procentforhold.	Antal.	Procentforhold.
Arbejdende Personer	1 111 000	61.1	537 700	60.5	573 300	61.6
Andre Personer med selvstændigt Underhold	48 600	2.7	22 900	2.6	25 700	2.8
Skolebørn og andre, der forberede sig for sin fremtidige Livsvirksomhed	270 000	14.8	138 000	15.5	132 000	14.2
Børn, der ere under den skolepligtige Alder	341 200	18.8	173 100	19.5	168 100	18.1
Personer, der helt eller væsentligt underholdes af det offentlige Fattigvæsen	19 500	1.1	6 700	0.8	12 800	1.4
Andre uproduktive Personer . .	28 600	1.5	10 200	1.1	18 400	1.9
Tilsammen	1 818 900	100.0	888 600	100.0	930 300	100.0

For hvert 100 arbejdende eller paa anden Maade selvhjulpne Mænd og Kvinder skulde der altsaa efter denne Beregning falde 57 forsørgede, deraf omtrent 23 Skolebørn, 29 Børn under den skolepligtige Alder og 5 andre.

§ 14. Hovedgrupper af Livsstillinger.

Vi gaa nu over til særskilt at betragte den arbejdende Del af Befolkningen. Det, som fornemmelig betinger Arbeidets Karakter og derigjennem tillige dets Indflydelse paa den Arbeidendes Personlighed, er for det første Arbeidets Formaal og dernæst Personernes mere eller mindre selvstændige, overordnede eller underordnede Stilling i Arbeidet. Hertil kommer ogsaa forskjellige andre Faktorer, der ved de forskjellige Livsstillinger træde snart mere, snart mindre i Forgrunden, saaledes Arbeidsmaaden¹⁾ og -materialet²⁾, Stedet, hvor Arbeidet foregaar³⁾, Virksomhedens større eller mindre Omfang⁴⁾, o. a.

Disse mere og mindre væsentlige Faktorer fremtræde ikke hver for sig, saa at man skulde kunne gruppere de arbejdende Personer efter hvert enkelt af de ovennævnte Hensyn; de gjøre sig tvertimod samtidigt gjældende, idet

1) Exempel: Kemisk Industri.

2) Forarbeidelse af Trævarer, Metalindustri.

3) Landtransport, Søtransport.

4) Fabrikdrift og Haandværksdrift.

Livsstillingens Karakter vistnok som oftest betinges af de to førstnævnte Hovedfaktorer, men det ogsaa ofte er Tilfældet, at en enkelt af de øvrige Faktorer bliver den afgjørende¹⁾. En Følge heraf er det bl. a., at de forskjellige Klasser af Livsstillinger ikke kunne fremtræde som et med logisk Konsekvents helt gennemført System, idet megetmere de Synspunkter, der ligge til Grund for Dannelsen af de forskjellige Klasser og Grupper, ere vekslede. Man har nemlig ikke lagt an paa at indrette Klassifikationen efter visse, det hele System beherskende Principer, men fundet Opgaven at være den, saa meget som muligt at faa de i Livets Virkelighed faktisk forekommende Grupperinger frem.

I Forbindelse hermed maa vi ogsaa gjøre opmærksom paa, at man til en ret Forstaaelse af de nedenfor meddelte Opgaver stadigt maa erindre, at enhver Person er klassificeret efter den Livsstilling, der for ham kan antages at være den væsentlige. Da det nu meget ofte er Tilfældet, at en og samme Person indehaver flere Stillinger, f. Ex. Gaardbrugere, der tillige drive Fiskeri, Skolelærere, der tillige ere Kirkesangere eller Gaardbrugere, Husmænd, der tillige ere Lændsarbejdere, o. s. v., og snart den ene, snart den anden af disse Stillinger kan være den overveiende, vil det indsees, at det i Folketællingstabellerne anførte Antal af de til de enkelte Livsstillinger hørende Personer ikke kan betegne det samlede Antal af dem, som derved ere sysselsatte, men alene af dem, for hvilke den anførte Livsstilling er den hovedsagelige. Forøvrigt er der til Belysningen af dette Forhold meddelt en særskilt Tabel over de kombinerede Livsstillinger²⁾, hvis Resultater for enkelte Livsstillingers Vedkommende ville findes meddelte i det følgende.

I den Hovedoversigt, der indleder Tabellerne over de forskjellige Livsstillinger i Norge, er der først skjelnet mellem følgende fire Hovedgrupper af Arbeide:

- A. Arbeide i Statens eller Kommunens Tjeneste, altsaa for de Formaal, som Samfundet som saadant har overtaget.
- B. Privat immateriel Virksomhed (hvorunder Sagførervirksomhed, privat Lægevirksomhed, literære Arbeider m. m.), der, hvad Arbeidets Formaal angaar, i flere Henseender er beslægtet med førstnævnte.
- C. Den almindelige Næringsdrift.
- D. Det huslige Arbeide og dermed sammenhængende Virksomheder.

Indenfor hver af disse Hovedgrupper er i den nævnte Oversigtstabel de forskjellige Personer blevne inddelte efter deres over- eller underordnede Stilling i Arbeidet, i hvilken Henseende der navnlig lader sig opstille tre Hovedkategorier, nemlig: 1) de selvstændige Erhvervsdrivende, 2) de private og offentlige Betjente og 3) Arbejdere og Tjenere, samtlige tre Grupper med Tillæg af de med samme i Klasse stillede Personer.

¹⁾ Se de i de foregaaende Anmærkninger anførte Exempler samt den følgende Gjennemgaaelse af de enkelte Livsstillinger.

²⁾ Se Folketællingstabellerne S. 286 o. fg.

Forinden vi meddele Hovedresultatet af heromhandlede Gruppering, maa det bemærkes, at vi i et Par væsentlige Punkter have fundet at maatte fravige den i Folketællingstabellerne opstillede Klassifikation. I disse har man nemlig, bunden af de formelle Grunde, der særlig i et Tabelværk forbyde enhver vilkaarlig Behandling af Tallene, samt derhos ogsaa ledet af forskjellige Hensigtsmæssighedshensyn, henført alle Tjenere samt de hjemmeværende voxne Børn og Familielemmer, der hjælpe Husfader eller Husmøder i deres Gjerning, til Gruppen: Personer sysselsatte ved husligt Arbeide, hvis Benævnelse derfor ogsaa har undergaaet en dertil svarende Forandring. Det er imidlertid noksom bekjendt, at saavel Tjenere som de hjemmeværende voxne Børn og Familielemmer, forsaavidt Mandspersonerne angaar i Regelen, netop ikke ere sysselsatte ved husligt Arbeide, men i stor Udstrækning ved Arbeider hørende til den private Næringsdrift, navnlig Jordbrug, tildels ogsaa direkte eller indirekte ved de øvrige forannævnte Virksomhedsgrupper. Heller ikke de kvindelige Tjenere, Børn og Slægtninge ere alle sysselsatte ved huslige Arbeider, om end Undtagelserne her ikke ere saa store. Dette er en ikke uvæsentlig Mangel ved heromhandlede Opgaver, som ved Udarbejdelsen af Tabellerne til sidste Folketælling ikke har kunnet afhjælpes, men som ved fremtidige Tællinger bør søges afhjølpen derved, at man for disse Livsstillingers Vedkommende udtrykkelig spørger om Beskaffenheden af det Arbeide, hvorved disse Personer have været sysselsatte. Imidlertid meddeler ogsaa Folketællingstabellerne for 1875, S. 326 o. fg., nogle Oplysninger, der i nærværende Fremstilling, hvor man i det hele kan bevæge sig friere end i et Tabelværk, lade sig benytte til en approximativ Beregning af Forholdet. Vi sigte nemlig til de Opgaver, der vise Familielemmernes og Tjenernes Fordeling efter Husfaderens Livsstilling. Det er her rimeligt, at man, hvad de mandlige Familielemmer og Tjenere angaar, vil komme til et i det store taget nogenlunde rigtigt Resultat, naar man antager, at de have været sysselsatte ved det af Husfaderen forestaaede Arbeide. Dette gjælder ligefrem om de Børn og Familielemmer, der hjælpe Husfaderen i hans Gjerning; men om der end blandt Tjenerne tør antages at være endel virkelige Hustjenere i engere Forstand, saa bidrage dog de fleste paa en direkte eller ialfald paa en indirekte Maade til Fremme af Husfaderens Gjerning. Vi har derfor sat dem i Klasse med Arbeidere i dennes Tjeneste, dog for Landdistrikternes Vedkommende med den Undtagelse, at Embeds- og Bestillingsmænds Tjenere ere blevne betragtede som Jordbrugsarbeidere, hvilken Regel ligeledes er bleven befulgt ved Personer sysselsatte ved privat immateriel Virksomhed. Vanskeligere staar Sagen i Henseende til de kvindelige Familielemmer og Tjenere, men vi vide her ingen bedre Udvei end at regne dem alle som sysselsatte ved huslige Arbeider, dog med den vigtige Undtagelse, at Jordbrugernes Familielemmer og Tjenere samtlige regnes som sysselsatte ved Jordbrug. Herved kan det vistnok ikke undgaaes, at endel, der hovedsagelig ere beskæftigede i Huset, blive henførte til Jordbruget, men denne Unøjagtighed opveies for en Del ved andre Forhold.

Det andet væsentlige Punkt, hvori vi har fraveget Folketællingstabellernes Klassifikation, bestaar deri, at vi har regnet Husmandskoner ikke til de ved husligt Arbeide sysselsatte Personer, men blandt Arbeidere, beskjæftigede ved Jordbrug, idet vi antage, at de i Regelen mindre optages ved den egentlige Husgjerning end ved Jordbrugsarbeider, dels paa Gaarden, dels paa Pladsen. Forøvrigt stiller dette Forhold sig vistnok forskjelligt i de forskjellige Landsdele, idet Husmandskonerne i de vestenfjeldske Distrikter antageligt ere mere sysselsatte ved huslige Arbeider, end Tilfældet er paa Østlandet.

I Henhold til disse Forklaringer meddeles omstaaende tabellariske Hovedoversigt over Arbeidets Fordeling i Norge:

Grupper og Klasser af Arbejde.	Antal arbejdende Personer ¹⁾ .					Procentforhold.			
	I. Selvstændige Erhvervsdrivende og dermed stillede Personer.	II. Private og dermed i Klasse stillede offentlige Betjente.	III. Arbejdere, Tjenere og dermed i Klasse stillede Personer.	IV. Til sammen.	Heraf Personer under 15 Aar.	I. Selvstændige Erhvervsdrivende og dermed stillede Personer.	II. Private og dermed i Klasse stillede Personer.	III. Arbejdere, Tjenere og dermed i Klasse stillede Personer.	IV. Til sammen.
1. Begge Kjøen underet.									
A. Arbejde i Statens eller Kommunens Tjeneste	2 297	10 888	11 744	24 929	24	0.49	22.31	1.97	2.25
B. Privat immateriel Virksomhed	2 388	1 505	784	4 677	2	0.51	3.09	0.13	0.42
C. Den almindelige Næringsdrift:									
1. Jordbrug, Skovdrift og dermed sammenhængende Binnedrifter	115 039	2 357	346 941	464 337	10 867	24.71	4.83	58.16	41.80
2. Fiskeri og Jagt	29 908	50	5 486	35 444	175	6.43	0.10	0.92	3.19
3. Bergværks- og Grubedrift samt Stenbrydning, Torvdrift og Isdrift	19	200	3 683	3 902	79	0.00	0.41	0.62	0.35
4. Fabrikdrift, Skibsbyggeri m. m.	811	1 810	24 562	27 183	1 161	0.17	3.71	4.12	2.45
5. Haandværksdrift	34 609	111	34 501	69 221	366	7.43	0.23	5.78	6.23
6. Smaaindustri	29 501	23	4 920	34 444	234	6.34	0.05	0.83	3.10
7. Handel, Bankvirksomhed m. m.	12 881	9 024	9 367	31 272	154	2.77	18.49	1.57	2.81
8. Herbergering og Beværtning	1 416	75	514	2 005	7	0.30	0.16	0.09	0.18
9. Kjørselsvirksomhed og anden Landtransport	1 734	22	3 192	5 048	406	0.37	0.05	0.53	0.45
10. Søfart og anden Vandtransport	2 854	12 566	35 032	50 452	115	0.61	25.72	5.87	4.54
11. Utilstrækkeligt betegnede Næringsveje	-	253	34 241	34 494	196	0.00	0.52	5.74	3.10
Tilsammen Gruppe C	228 772	26 491	502 439	757 702	13 760	49.13	54.27	84.23	68.20
D. Husligt Arbejde	232 205	9 924	81 530	323 659	356	49.87	20.33	13.67	29.13
Ialt	465 662	48 808	596 497	1 110 967	14 142	100.00	100.00	100.00	100.00
2. Mandkjøn.									
A. Arbejde i Statens eller Kommunens Tjeneste	2 297	9 787	11 448	23 532	24	1.19	27.52	3.71	4.38
B. Privat immateriel Virksomhed	1 538	834	306	2 678	2	0.80	2.34	0.10	0.50
C. Den almindelige Næringsdrift:									
1. Jordbrug, Skovdrift og dermed sammenhængende Binnedrifter	106 208	2 172	154 848	263 228	4 479	54.87	6.11	50.18	48.95
2. Fiskeri og Jagt	29 560	50	5 299	34 909	154	15.27	0.14	1.72	6.49
3. Bergværks- og Grubedrift samt Stenbrydning, Torvdrift og Isdrift	18	200	3 634	3 852	68	0.01	0.56	1.18	0.71
4. Fabrikdrift, Skibsbyggeri m. m.	773	1 802	21 309	23 884	868	0.40	5.07	6.91	4.44
5. Haandværksdrift	34 325	108	34 157	68 590	353	17.74	0.30	11.07	12.75

6. Smaaindustri	3 586	9	1 857	5 452	101	1.85	0.03	0.60	1.05
7. Handel, Bankvirksomhed m. m.	10 420	7 710	9 209	27 339	143	5.38	21.67	2.98	5.08
8. Herbergering og Beværtning	458	97	380	875	5	0.24	0.10	0.12	0.16
9. Kjørselsvirksomhed og anden Landtransport	1 694	21	3 100	4 815	377	0.88	0.06	1.00	0.90
10. Søfart og anden Vandtransport	2 654	12 566	34 921	50 141	114	1.37	35.33	11.32	9.32
11. Utilstrækkeligt betegnede Næringsveje	-	253	22 479	22 732	130	-	0.71	7.29	4.22
Tilsammen Gruppe C	189 696	24 928	291 193	505 817	6 792	98.01	70.08	94.37	94.07
D. Husligt Arbejde	-	20	5 622	5 642	42	-	0.06	1.82	1.05
Ialt	193 531	35 569	308 569	537 669	6 860	100.00	100.00	100.00	100.00
3. Kvindekjøn.									
A. Arbejde i Statens eller Kommunens Tjeneste	-	1 101	296	1 397	-	-	8.32	0.10	0.24
B. Privat immateriel Virksomhed	850	671	478	1 999	-	0.31	5.07	0.17	0.35
C. Den almindelige Næringsdrift:									
1. Jordbrug, Skovdrift og dermed sammenhængende Binaeringer	8 831	185	192 093	201 109	6 388	3.25	1.40	66.72	35.08
2. Fiskeri og Jagt	348	-	187	535	21	0.13	-	0.06	0.09
3. Bergværks- og Grubedrift samt Stenbrydning, Torvdrift og Isdrift	1	-	49	50	11	-	-	0.02	0.01
4. Fabrikdrift, Skibsbyggeri m. m.	38	8	3 253	3 299	293	0.01	0.06	1.13	0.58
5. Haandværksdrift	284	3	344	631	13	0.11	0.02	0.12	0.11
6. Smaaindustri	25 915	14	3 063	28 992	133	9.52	0.11	1.06	5.06
7. Handel, Bankvirksomhed m. m.	2 461	1 314	158	3 933	11	0.90	9.93	0.05	0.69
8. Herbergering og Beværtning	958	38	134	1 130	2	0.35	0.29	0.05	0.20
9. Kjørselsvirksomhed og anden Landtransport	40	1	92	133	29	0.01	-	0.03	0.02
10. Søfart og anden Vandtransport	200	-	111	311	1	0.08	-	0.04	0.05
11. Utilstrækkeligt betegnede Næringsveje	-	-	11 762	11 762	66	-	-	4.09	2.05
Tilsammen Gruppe C	39 076	1 563	211 246	251 885	6 968	14.36	11.81	73.37	43.94
D. Husligt Arbejde	232 205	9 904	75 908	318 017	314	85.33	74.80	26.36	55.47
Ialt	272 131	13 239	287 928	573 298	7 282	100.00	100.00	100.00	100.00

1) De i ovenstaaende Tabel anførte Tal afvige i følgende Punkter fra de i Folketællingens Tabelværk S. 141 anførte: a) 14 142 Børn med særskilt lønnet Erhverv ere medregnede (deraf 25 under Gruppen A III, 13 761 under C III og 356 under D III), medens Tabellen S. 141 alene medregner Personer over 15 Aar; b) 331 Vokne, der paa Grund af utilstrækkelige Oplysninger i Tabelværket ere henførte under Gruppe F („Ufuldstændigt betegnede Personer“), ere her opførte under Gruppen B II, hvorhen ialfald de fleste henhøre; c) for Sømændenes Vedkommende er i ovenstaaende Tabel samtlige i Norge hjemmehørende Personer medregnede, medens Tabelværkets Opgaver ere byggede paa den faktiske Folkemængde; herved fremkommer et Tillæg af 3 292 private Betjente og 8 009 Arbejdere, tilsammen 11 301 Personer, jfr. Folketællingstabellerne S. 182 Anm. 1.

2) Med Tillæg af de under Gruppe A henførte ved Jernbanernes Drift sysselsatte Personer voxer Antallet af de ved Landtransport beskæftigede til 5 745.

Arbeidet for det borgerlige og kirkelige Samfund, der i det hele sysselsatte omtrent 25 000 Personer, indbefatter visse Grene, der efter Arbeidets Beskaffenhed staa den almindelige Næringsdrift temmelig nær, saasom Jernbane- og Veianlæg, Havne- og Kanalarbeider, Jernbanedrift, Post- og Telegrambefordring og i det hele taget alle de Virksomheder, der i Folketællingstabellerne ere henførte til „de offentlige Arbeider og Statens øvrige Virksomhed til Næringsveienes Fremme“. Naar denne Klasse, der ialt tæller 10 764 Personer, fradrages, bliver der igjen 14 165 Personer i Statens eller Kommunens Tjeneste sysselsatte ved immaterielle Formaal, medens det private Arbeide af denne Klasse beskjæftigede 4 677 Personer, saa at Samfundets immaterielle Formaal i det hele lagde Beslag paa 18 842 Personer, 15 621 Mænd og 3 221 Kvinder, som derved havde sin hovedsagelige Beskjæftigelse.

Dette Antal er, som det vil sees, meget ringe i Sammenligning med dem, hvis Virksomhed falder paa det almindelige Næringslivs Omraade og indenfor det huslige Arbeides Enemærker. Førstnævnte sysselsatte i 1875 noget over $\frac{3}{4}$ Million Mennesker, nemlig paa det nærmeste $\frac{1}{2}$ Million Mænd og $\frac{1}{4}$ Million Kvinder, hvorved iøvrigt ikke bør tabes af Sigte, at den i det foregaaende omhandlede Usikkerhed i Henseende til Grændsen mellem de ved den almindelige Næringsdrift og de ved huslig Gjerning sysselsatte Kvinder gjør det umuligt med Nøjagtighed at bestemme Antallet. Som hovedsageligt beskjæftigede ved husligt Arbeide opføres efter den ovenfor forklarede Klassifikationsmaade henved 324 000 Personer, deriblandt noget over 5 Tusinde Mænd.

Indenfor hver af de ovennævnte Hovedfelter af Arbeidet indtage de ved samme sysselsatte Personer en mere eller mindre selvstændig Stilling i Forhold til sit Arbeide, et høiere eller lavere Trin i den sociale Organisme. Den i Samfundet for sig gaaende Arbeidsvirksomhed udøves nemlig idetheletaget ikke isoleret af de enkelte arbejdende Personer, men grupperer sig for den væsentligste Del i forskellige, indbyrdes mere eller mindre forbundne, Arbeidslag eller Grupper af samarbeidende Personer, hvilke for den største Del indbyrdes indtage overordnede og underordnede Stillinger, men som tildels ogsaa kunne være ligestillede. Den karakteristiske Form for den sociale Arbeidsvirksomhed er nemlig organisk Samarbeide. Man gjenfinder paa dette Felt en lignende Foreteelse som den, der finder Sted i Henseende til Befolkningens Fordeling i Husholdninger: den alt overveiende Flerhed af Indbyggerne er grupperet i Familiehusholdninger, men ved Siden af disse findes der et Antal enslige Personer, der i en vis Forstand leve for sig selv, men som dog, naar man betragter Tingen nærmere, paa mangehaande Maader ere sammenbundne med de øvrige. Saaledes er det ogsaa paa Arbeidsvirksomhedens Omraade: den største Del af de Arbeidende udøve sin Virksomhed i større og mindre Grupper af samarbeidende Personer, men foruden disse er der et ikke lidet Antal, der nærmest maa betegnes som selvstændige Arbeidere eller Erhvervsdrivende, men som, trods sin tilsyneladende isolerede Stilling, dog ere mere eller mindre forbundne med andre Erhvervsdrivende, der enten ere deres regelmæssige Kunder

eller paa anden Maade staa i et stadigt Arbeids- eller Forretningsforhold til dem.

Som Exempler paa de ovenfor betegnede organiserede Arbeidsgrupper eller „Arbeidslag“ — om dette Udtryk tør bruges i en saa udvidet Betydning — skulle vi paa Statstjenestens Omraade nævne de forskjellige Regjeringsdepartementer, hvis enkelte Kontorer nærmest ere at betragte som Afdelinger af en og samme Arbeidsgruppe. Ogsaa Stortinget med sine Afdelinger og Komiteer er et Exempel paa en lignende Gruppe med sine Afdelinger; men da det kun er samlet nogle Maaneder af Aaret, og dets Medlemmer derfor ere henførte hver til sin særskilte Livsstilling, er dette betydningsfulde Led i det nationale Arbeide i Folketællingstabellerne alene repræsenteret ved Stortingets Kontor og Statsrevisionen. Fremdeles har man de forskjellige særskilte Embedsværk, som Toldtateu, Bestyrelsen for Statens Jernbaneanlæg, der igjen forgrener sig i de enkelte Anlæg, Sektioner og Arbeidslag; endvidere de offentlige Skoler, hvor de forskjellige Lærerkollegier udgjøre ligesaa mange samarbeidende Grupper; ligeledes Universitetet, om end de enkelte Fakulteters og Professorers særskilte, selvstændige Virksomhed her træder stærkt i Forgrunden. Flere nærliggende Exempler kunde tilføies, men da vi her ikke have til Formaal at belyse det omhandlede Forhold paa nogen udtømmende Maade, gaa vi over til den private immaterielle Virksomhed, hvor den omhandlede Gruppering af Arbeidet navnlig forefindes ved de private Skoler, Hospitaler, Theatre, samt i mindre Maalestok ved Sagførerkontorer, Avisredaktioner m. m. Den almindelige Næringsdrift frembyder naturligvis mangfoldige Exempler paa den samme Foreteelse. Ved Landbonæringen udgjør hvert særskilt Gaardsbrug en Arbeidsgruppe for sig. Ved Skovdriften danner den Arbeidsstok, der under Eierens eller en Skovfuldmægtigs Tilsyn udfører Tømmerhugsten og Tømmerdriften, en tilsvarende Gruppe i de Maaneder af Aaret, i hvilke denne Virksomhed foregaar. Ved de større Fiskerier gruppere Fiskerne sig i Notlag og Baadlag. Ved Bergværksdriften forekomme enkelte meget betydelige Anlæg, af hvilke det største, nemlig Vignæs Gruber, i 1875 havde en Arbeidsstyrke af 366 Mand; ligeledes ved Fabrikdriften, hvor de forskjellige Fabriker danne lige mange Arbeidsgrupper, af hvilke 2 i 1875 talte over 500 Arbeidere hver. Den samme Gruppering gjenfinder man, skjønt i en betydeligt mindre Maalestok, i de forskjellige Grene af Handelsvirksomheden, hvor navnlig enkelte Trælastfirmaer sysselsætte et stort Antal Arbeidere, i Særdeleshed de, der paa engang drive Sagbrugs- og Udskibningsvirksomhed, hvilke det imidlertid her er rettest at betragte som to særskilte Arbeidsgrupper. Ogsaa Bank- og Forsikringsvirksomheden afgiver Exempler paa organiseret Samarbeide i større Maalestok. Ved Skibsfarten danner hver Skibsbesætning en saadan Gruppe. — Endelig har man paa det huslige Arbeides Omraade Husholdningerne, idet disse her betragtes under Synspunktet af den produktive Virksomhed, som her foregaar, og ikke som Formen for det sociale Samliv, fra hvilket Synspunkt de ere omhandlede ovenfor i § 9.

Det vil efter disse Antydninger ikke falde vanskeligt at finde Exempler paa dem, der arbeide mere eller mindre isoleret, hvilke imidlertid ligesaa lidt her, som Tilfældet er ved de ensligt levende Personer i Forhold til Familie-husholdningerne, staa uden al Forbindelse med de øvrige gruppevis arbejdende Samfundsllemmer. Paa det offentlige Arbeidsfelt kan saaledes her nævnes Sognepræster, Distriktslæger, Lensmænd, Almueskolelærere o. a., der alle have sin særskilte, paa en vis Maade selvstændige Virksomhed, som dog ved mange Baand er knyttet til det øvrige offentlige Arbeide. Paa det private immaterielle Arbeides Gebet arbeide forholdsvis mange paa denne mere isolerede Maade, saaledes mange Sagførere, Læger, Privatlærere, Huslærere o. a. Paa Næringslivets Omraade forekommer dette Forhold navnlig ved Fiskeribedriften og Haandværksdriften, samt ved Smaaindustri og Smaahandel af forskjelligt Slags, ved Herbergering og Beværtning, ved Landtransport og ved Baadfart.

Statistiken formaar ikke endnu at give et fyldestgjørende Udtryk for den her paapegede Gruppering af Arbeidet. Ligesom imidlertid forskjellige Grene af Statistiken over Næringsveiene give ikke uvigtige Bidrag i denne Henseende, saaledes er der ogsaa ved den sidste Folketælling gjort et betydeligt Skridt i Retning af at bestemme de forskjellige Trin i Arbeidet, idet man, som ovenfor berørt, har søgt at gennemføre den systematiske Inddeling af Livsstillingerne i de tre i foranstaaende Tabel opførte Grupper, nemlig:

I. Selvstændige Erhvervsdrivende og dermed i Klasse stillede Personer.

II. Private og dermed i Klasse stillede offentlige Betjente.

III. Arbeidere, Tjenere og dermed i Klasse stillede Personer.

Denne Inddeling, der i sine Grundtræk hos os først er indført af nylig afdøde Sekretær J. N. Mohn i de af ham udarbejdede „Statistiske Oplysninger om de fremsatte Stemmeretsforslags Virkning“¹⁾, har det vistnok ikke været muligt at gennemføre paa en i alle Dele tilfredsstillende Maade. Den er derhos i sig selv ikke tilstrækkelig, idet det i Henhold til, hvad ovenfor er forklaret, vilde have været af megen Interesse, om man i den første Gruppe havde kunnet sondre mellem dem, der forestaa Andres Arbeide, og dem, der vistnok arbeide selvstændigt, men ikke have andre Arbeidere under sig, og det dernæst, hvad den anden Gruppe angaar, kunde have sin Betydning at udsondre Arbeidsformænd fra de øvrige private Betjente. Men om det end saaledes maa erkjendes, at Inddelingen har sine Mangler, saa maa det dog fastholdes, at den ogsaa i sin nuværende Skikkelse har sin betydelige Interesse.

Indenfor det af Staten optagne Arbeidsfelt, hvor egentlig intet Arbeide udføres for den Enkeltes, men alt for det Almenes Regning, har man stillet Embedsmændene i samme Klasse som de selvstændige Erhvervsdrivende paa den almindelige Næringsdrifts Omraade. Man har nemlig gjort den Betragtning gjældende, at Embedsmændene ligeoverfor sit Arbeide i det hele indtage en

¹⁾ Kristiania 1877.

selvstændig Stilling og i ethvert Fald nærmest staa ved Siden af de — forøvrigt mere uafhængige — private Næringsdrivende. Paa samme Maade har man stillet Statens og de kommunale Bestillingsmænd i Klasse med de private Betjente, medens Vagtmestere, Kontorbud, Portnere og andre Arbeidere i Statens eller Kommunens Tjeneste repræsenterer den paa heromhandlede Felt sysselsatte Arbejderklasse. Af det samlede Antal i det Offentliges Tjeneste beskjæftigede Personer var der 2 297 Embedsmænd, 10 888 Bestillingsmænd eller Personer i lignende Stilling samt 11 744 Kontorbud, Arbeidere m. m. Disse Tal udtrykke vistnok Forholdet mellem de høiere og lavere offentlige Funktionærer og Arbeidere, men ikke Forholdet mellem de overordnede og underordnede Trin af det offentlige Arbeide; thi ligesom der blandt Embedsmændene er flere Klasser, der ikke forestaa Andres Arbeide, f. Ex. Universitetslærere, Sognepræster, Distriktslæger o. a., er der omvendt endel Bestillingsmænd, der paa sit Omraade væsentligt udøve en selvstændig Virksomhed, saasom Lensmænd, Skolelærere, Gjordemødre og atter andre, der i Forhold til det særlige Arbeidsfelt, hvortil de høre, indtage det sidste Trin i Arbeidet, hvis kvalitative Beskaffenhed imidlertid i Forbindelse med deres hele Stilling forøvrigt naturligen sætter dem i Klasse med Bestillingsmænd, hvilket f. Ex. er Tilfældet med Extraskrivere i Departementerne, Kontorister hos Embedsmænd o. a. Der mangler forøvrigt ikke Exempler paa offentlige Administrationsgrene, hvor en trinvis Klasseinddeling lader sig paavise gennem alle tre Hovedgrupper af Livsstillinger, saaledes ved Forsvarsvæsenet, ved de offentlige Arbeider, m. m. Men den nærmere Paavisning heraf maa vi udsætte til den specielle Gjennemgaaelse af de enkelte Livsstillinger i næste §.

Ved den private immaterielle Virksomhed bestaar Størstedelen af de derved sysselsatte Personer af selvstændige Erhvervsdrivende, hvis Antal udgjorde 2 388, medens Antallet af de private Betjente i samme Klasse var 1 505 og Antallet af Arbeidere alene 784. Ogsaa her har Arbeidet sine forskellige Trin; men Antallet af dem, der arbeide selvstændigt uden i denne sin Virksomhed at forestaa Andres Arbeide, er forholdsvis meget stort.

Den almindelige Næringsdrift, der jo ogsaa optager den største Del af det hele Arbeidsfelt, frembyder derimod mangfoldige Exempler paa den Arbeidsorden, der fremtræder i Forholdet mellem de overordnede og de underordnede indenfor de mange forskellige arbejdende Grupper. Af samtlige ved den almindelige Næringsdrift sysselsatte Personer vare 228 772 selvstændige Næringsdrivende, der i Henhold til det ovenfor oplyste dels som Arbeidsherrer forestod en større eller mindre Virksomhed, dels uden at gjøre dette arbeidede for egen Regning. Antallet af de private Betjente i heromhandlede Klasse var 26 491 og Antallet af Arbeidere 502 439. Man gjenfinder her paa Næringslivets Omraade et Træk, der ganske svarer til, hvad ovenfor er paapeget med Hensyn til enkelte Klasser af Bestillingsmænd, idet der nemlig ogsaa blandt de private Betjente er et ikke lidet Antal, navnlig ved de mindre Handelsforret-

ninger, der indtage det nederste Trin i den Virksomhed, hvortil de særlig ere knyttede, men som dog i alt væsentligt staa ved Siden af private Betjente.

Ogsaa paa det huslige Arbeides Omraade gjentager sig det samme Forhold. Enhver enkelt Husholdning danner her et som oftest lidet, men i enkelte Tilfælde, større Arbeidsfelt, der i Regelen forestaaes af Husmoderen. Ikke sjældent har denne ved Siden af sin huslige Gjerning anden Virksomhed, der optager hendes meste Tid, og derfor er Antallet af Husmødre, der ere blevne henførte til heromhandlede Gruppe, meget mindre end det hele Antal af gifte Kvinder, nemlig kun 232 205 mod 292 231. Til de private Betjente svare her Husbestyrerinder, Husjomfruer og Husholdersker, hvoriblandt ogsaa endel af de voxne Døtre og andre kvindelige Slægtninge finde sin Plads, medens de øvrige, der hjælpe til i Huset, samt Tjenerne udgjøre Husets Arbeidsstok. Som private Betjente ved husligt Arbeide er i foranstaaende Oversigtstabel opført 9 924 og som Arbeidere 81 530, hvorved forøvrigt maa erindres, at de statistiske Opgaver over det huslige Arbeide, efter hvad der ovenfor S. 70 er forklaret, ikke tillade en nøiagtig Sondring mellem de ved Husgjerning og de ved den almindelige Næringsdrift sysselsatte Personer.

§ 15. Hovedgruppernes enkelte Bestanddele.

Idet vi nu gaa over til Undersøgelsen af de enkelte Livsstillinger indenfor hver Hovedgruppe, begynde vi med de i Statens eller Kommunens Tjeneste sysselsatte Personer. Disse ere inddelte i følgende Klasser:

Klasser af Arbeide.	a. Embedsmænd.	b & c. Bestillingsmænd: i Statens Tjeneste.	kommunale.	d. Private Betjente hos Embeds- og Bestillingsmænd samt andre dermed i Klasse stillede Personer.	e. Kontorbud, Arbeidere m. m.	Tilsammen.
1. Den civile Administration . . .	444	1 350	974	240	364	3 372
2. Stortinget og Statsrevisionen . . .	-	9	-	-	-	9
3. Domstolene	156	58	102	43	3	362
4. Forsvarsvæsenet	636	1 373	-	12	1 521	3 542
5. De offentlige Arbeider m. m. . .	56	1 918	89	62	8 372	10 497
6. Sundhedsvæsenet	217	59	679	-	321	1 276
7. Undervisningen	175	52	3 166	-	15	3 408
8. Kirkelige Anliggender	613	-	603	32	180	1 428
9. Offentlige Anliggender, ikke nærmere angivne	-	-	-	67	-	67
Tilsammen	2 297	4 819	5 613	456	10 776	1)23 961

1) Naar man i Overensstemmelse med det S. 70 bemærkede til ovenstaaende Tal lægger 827 voxne Sønner i Bygder og Byer, der hjælpe Embeds- og Bestillingsmænd i deres Arbeide, fremdeles 117 mandlige Tjenere i Byerne samt 24 Personer under 15 Aar, fremkommer det S. 72 anførte Tal af 24 929 Personer sysselsatte ved heromhandlede Arbeide.

Blandt de ved den civile Administration sysselsatte Personer fremhæves følgende ved Centralstyrelsen ansatte Embeds- og Bestillingsmænd¹⁾: a) 9 Medlemmer af den kongelige norske Regjering, 13 Expeditionssekretærer, Expeditionschefer og Direktører, 38 Bureauchefer, 2 Sekretærer og 86 kongelige Fuldmægtige, tilsammen 148 Embedsmænd; samt b) 189 Kopister og Ekstraskrivere. Til den lokale Styrelse henhørte: a) 19 Amtmænd, 13 Borgermestere, Raadmænd og Raadstuskrivere, 60 Fogder og Skattefogder, samt b) 332 Lensmænd, heri ikke iberegnet 83, for hvilke Lensmandsbestillingen er anført som et Bierhverv; hertil hører endvidere 110 Amtsfuldmægtige og andre private Betjente hos juridiske, administrative Embedsmænd samt 69 Lensmandskontorister og Lensmandsassistenten. Fremdeles mærkes ved Politivæsenet: a) 24 Embedsmænd (16 Politimestere, 8 Politiajutanter og -fuldmægtige), b) 8 Assistenten, 150 Politibetjente, 380 Konstabler; ved Toldvæsenet: a) 114 Embedsmænd (48 Toldinspektører, Toldkasserere og Toldskrivere, 66 Overtoldbetjente), b) 254 Undertoldbetjente og 399 Toldroreskarle. Af de øvrige hidhen hørende Administrationsgrene skal endnu nævnes Fængselsvæsenet, Kontrollen med Malt- og Brændevinstilvirkningen, fremdeles den kommunale Styrelse, Brandvæsenet, Vægtervæsenet o. a., hvorom henvises til de specielle Folketællingstabeller.

Blandt de ved Domstolene ansatte Embedsmænd var der 34 Justitiarier og Assessorer, 74 Sorensskrivere og 28 Byfogder; de hidhen hørende Bestillingsmænd i Statens Tjeneste bestod for Størstedelen af Sorensskriverfuldmægtige, medens 87 Stævnevidner og 15 Forligelseskommissærer repræsenterede de kommunale Bestillingsmænd i heromhandlede Klasse, som derhos bl. a. talte 43 Sorensskriverkontorister og Byretskontorister m. m.

Ved Forsvarsvæsenet er Over- og Underordningsforholdet stærkt udpræget ved de forskellige Trin i de militære Stillinger. Af de hidhen hørende Embedsmænd skulle vi nævne 50 Oberstløjtnanter og andre høiere Militære, 210 Majorer, Kapteiner og Ritmestere, 261 Løjtnanter; fremdeles 83 høiere og lavere Søofficerer. De militære Bestillingsmænd bestaa for den største Del af Underofficerer, Sergeanter, Fanejunkere, Indrulleringsbetjente m. m., ialt 1 373 Mand. Til Arbejderklassen er af de ved Forsvarsvæsenet sysselsatte Personer henregnet de menige Soldater og Marinematroser, af hvilke Folketællingen alene angiver 1 521 Mand, d. e. hvervede Tropper, idet de øvrige Soldater, Armeens Hovedstyrke, der kun i en kortere Tid af Aaret forrette Militærtjeneste, ere henførte til de Livsstillinger, som de ellers indtage.

Ogsaa ved de offentlige Arbejder er den trinvis Fordeling af Arbeidet meget fremtrædende. Den største offentlige Arbejdsbranche var i 1875 Jernbaneanlæggene, der ialt sysselsatte 5 180 Personer, hvoraf Folketællingen har optegnet 1 Direktør, 18 Sektionschefer, 70 Ingeniører og Assistenten, 147 Kasserere og Materialforvaltere, 112 Opsynsmænd og Formænd, samt

¹⁾ De i det følgende anvendte Literaer henviser til de i foranstaaende Tabel benyttede.

4 829 Jernbanearbejdere. Ved Jernbanernes Drift sysselsattes efter Folketællingsopgaverne 480 Bestillingsmænd i Statens Tjeneste, nemlig 6 Driftsbestyrere, 35 Kasserere, Bogholdere og Kontorister, 83 Stationsmestere og 356 Konduktører, Lokomotivførere og andre Jernbanebetjente; hertil kommer 317 som Arbejdere regnede Fyrbødere, Pudsere, Bud m. m., altsaa ialt 797 Personer, hvilket Antal siden 1875 er bleven ganske betydeligt forøget. Det almindelige Veivæsen sysselsatte 2 144 Personer, hvoraf 21 Arbejdsbestyrere og Assistenten, 23 Stadsingeniører, Amtsingeniører og Veinspektører, 71 Formænd og Opsynsmænd og 2 024 Arbejdere; Telegrafvæsenet: 1 Direktør, 50 Bestyrere, Inspektører, Kasserere m. m., 396 Telegrafister, hvoraf 132 kvindelige, samt 92 Bud, tilsammen 539 Personer¹⁾; Postvæsenet: 23 Postmestere, 47 Postexpeditører, 29 Postfuldmægtige, 58 Postaabnere, hvoraf 11 kvindelige, 119 Postførere, 50 Postkontorister og 151 Postbud, tilsammen 477 Personer¹⁾; de militære Værksteder: 563 Mænd, hvoraf 4 (?) Værksmestere og Arbejdsformænd¹⁾, 138 mekaniske Arbejdere og Maskinarbejdere, 51 Smede, 91 Tømmermænd, 215 Sjouere, Fyrbødere m. m. Blandt de øvrige hidhenhørende Klasser skulle vi endnu nævne Havnevæsenet (233 Mænd) samt Fyrvæsenet (134 Mænd og 2 Kvinder).

Af de ved det offentlige Sundhedsvæsen sysselsatte Personer mærkes: a) 130 Distriktslæger, 49 Korpslæger, b) 30 Læger og Kandidater ved Statens Sygehuse og Pleiestiftelser, 29 Forvaltere, Økonomer og Regnskabsførere ved samme, c) 34 kommunale Læger, 543 Gjordemødre, 41 Forvaltere m. m., 39 Amtsyrlæger og andre kommunale Dyrslæger, e) 63 Sygeoppassere, 175 Vaagekoner, Gangkoner o. a.

Den offentlige Undervisning sysselsatte a) 48 Professorer, 111 Rektorer, Overlærere og Adjunkter ved de offentlige Skoler for den højere Almindelse, b) 10 Universitetsstipendiater, 40 Klasselærere ved Statens Skoler, c) 2 810 Almueskolelærere og 356 Almueskolelærerinder.

I Kirkens Tjeneste arbejdede a) 6 Biskoper, 428 Provster og Sognepræster, 53 residerende og 79 personelle Kapellaner, 45 andre geistlige Embedsmænd, hvoriblandt Trediepræster, Stiftskapellaner o. fl., c) 527 Kirkesangere og Klokkere, 64 Organister, d) 22 Præster og 10 Missionærer og andre kirkelige Betjente ved Dissentersamfund; desuden i mere underordnede Stillinger e) 78 Kirketjenere, 89 Gravere og 13 Ringere m. m.

¹⁾ Dette efter Folketællingens Opgaver, der dog vanskeligt kunne være ganske fuldstændige, da mange ere anførte som Kasserere, Bud, o. s. v., uden nærmere Betegnelse, og flere desuden kombinere forskellige Livsstillinger.

Den følgende Gruppe, der indbefatter de ved privat immateriel Virksomhed sysselsatte Personer, er nær beslægtet med den foregaaende, idet Formaålet for Arbeidet for en stor Del enten er det samme som ved Lægevirksomhed, Lærervirksomhed, eller ogsaa dermed nær sammenhængende, idet f. Ex. Sagførervirksomheden staar i nær Forbindelse med Retspleien, og den literære og kunstneriske Virksomhed med Undervisningen. En særskilt Stilling indtager den i sidstnævnte Klasse medindbefattede tekniske Virksomhed.

Hvorledes Arbeidet er fordelt paa de forskjellige Stillinger ved hver af de til heromhandlede Gruppe hørende Klasser af Arbeide, fremgaar af nedenstaaende tabellariske Fremstilling:

Klasser af Arbeide.	a) Selvstændige Erhvervsdrivende.	b) Private Betjente.	c) Arbejdere.	d) Tilsammen.
1. Sagførervirksomhed	359	44	-	403
2. Lægevirksomhed	392	15	454	861
3. Lærervirksomhed	1 109	670	74	1 853
4. Literær, kunstnerisk og teknisk Virksomhed	528	337	153	1 018
5. Kirkelig, religiøs og moralsk Virksomhed	-	108	-	108
Tilsammen	2 388	1 174	681	4 243

Efter Folketællingens Udvisende skulde Sagførervirksomheden i det hele kun sysselsætte faa private Betjente, og dette forholder sig vistnok ogsaa saa, ihvorvel endel Betjente af denne Klasse ikke ere blevne opførte under samme, men under Fællesbenævnelsen Kontorister, eller ogsaa ere anførte som Studenter, Kandidater o. l. De i Kristiania bosatte Sagførere have for den største Del enten en Fuldmægtig eller en anden Betjent paa sit Kontor, og det samme er vistnok for en Del ogsaa Tilfældet i andre Byer.

Blandt de ved Lægevirksomhed sysselsatte selvstændige Erhvervsdrivende forekomme meget forskjellige Klasser, nemlig 183 privat praktiserende Læger, 32 Tandlæger, 22 uexaminerede Læger og Kvaksalvere, 10 Lægekoner, 41 privat praktiserende Dyrslæger, samt endelig 104 Kopsættere, Aareladere, Iglekoner, Gigtlæger o. desl., hvoraf de fleste, nemlig 81, vare Kvinder. Til de ved privat Lægevirksomhed sysselsatte Arbejdere hørte bl. a. 360 Vaagekoner m. m., 45 Diakonisser og 24 Sygevogtere. Det samlede Antal ved offentlig og privat Lægevirksomhed sysselsatte Personer skulde efter foranstaaende Opgaver udgjøre ialt 2 137.

Undervisningen beskæftigede 6 264 Personer, 3 408 ved den offentlige Undervisning og 1 853 ved den private, fremdeles 302 Lærere, for hvilke det ikke er oplyst, om de vare sysselsatte ved offentlige eller private Skoler, samt 701, for hvilke Skoleundervisningen er anført som et Bierhverv, d. e. hovedsagelig „Kirkensangere og Skolelærere“. Af det samlede Antal var der 4 602 Mænd og 1 662 Kvinder, men ved den private Undervisning kun 671 Mænd mod 1 182 Kvinder. Af sidstnævnte Antal Mænd vare 400 i selvstændig Virksomhed, nemlig 38 som Skolebestyrere og Lærere ved egen Skole, 102

som Privatlærere, 116 som Huslærere og de øvrige som Faglærere af forskjellig Art, saasom Handelslærere, Navigationslærere, Sproglærere, Skrivelærere, Tegnelærere, Musiklærere, Sanglærere, o. s. v. I lignende selvstændig Virksomhed vare 709 Kvinder, nemlig 278 Lærerinder eller Privatlærerinder, 296 Huslærerinder og Guvernanter, 109 Lærerinder i Musik eller Sang. Som private Betjente ved Undervisningen er opført 210 Lærere og 455 Lærerinder, samt 5 Økonomer og Inspektører. Som Pedeller, Skolebud m. m. ved private Skoler er opført 57 Mænd og 17 Kvinder.

Literaturen repræsenteres i Folketællingstabellerne ved 19 Digttere og Forfattere samt 30 Redaktører og Journalister, foruden 21 Avisbud; den dramatiske Kunst ved 68 Skuespillere og 45 Skuespillerinder, hvortil kommer 17 Statister, Sufflører, Maskinister m. m.; Musiken ved 23 Musikere og Pianister (hvoraf 9 Kvinder), 36 Spillemand samt 135 som Privatbetjente opførte Musikere; den bildende Kunst ved 65 Kunstmalere og Billedhuggere. Til samme Klasse er ogsaa henført nogle Virksomheder, der staa paa Grændsen mellem Kunst og Industri, idet man blandt de herhenhørende selvstændige Erhvervsdrivende har medtaget 127 Billedskjærere, Træskjærere, Litografer m. m. samt 174 Fotografer, blandt de private Betjente 10 Fotografassistenter og blandt Arbejderne 67 Stentrykkeriarbejdere, Træskjærerarbejdere m. m. samt 23 Fotografarbejdere. Blandt de øvrige; samme Klasse opførte Personer kan mærkes 45 Arkitekter.

De ved kirkelig, religiøs og moralsk Virksomhed sysselsatte private Betjente bestaa hovedsagelig af Lægprædikanter, Indremissionærer og Kolportører (ialt 85) samt forøvrigt af Sekretærer og andre Privatbetjente ved forskjellige Stiftelser.

Antallet af de Personer, der sysselsættes ved de forskjellige Grene af den almindelige Næringsdrift, findes opført i den S. 72—73 meddelte Tabel, hvortil vi forsaavidt henvise. Naar man imidlertid vil benytte de sammesteds anførte Tal som Maalestok for Bedømmelsen af, hvormange Mennesker de enkelte Næringsveie sysselsætte, støder man paa den Hovedvanskelighed, at Skovdrift og Fiskeri i stor Udstrækning drives som Binæring ved Siden af Jordbrug, medens de forhaandenværende statistiske Opgaver ikke give tilstrækkelig Oplysning om det Omfang, hvori dette finder Sted, og end mindre om, hvorledes Arbeidet er fordelt mellem Hoved- og Binæring. Hvad Fiskeriet angaar, sees det vistnok af Folketællingstabellerne S. 286, at 18 959 Mandspersoner have anført dette som sit eneste Erhverv, 10 247 som sit Hovederhverv og 23 381 som sit Bierhverv, saa at det samlede Antal bliver 52 587 eller, med Tillæg af private Betjente og Arbejdere, 58 023. Men dette Tal maa alligevel antages at være endel, maaske meget for lavt, jfr. Fiskeristatistiken for 1878,

Indledning S. XIII. End mindre Veiledning har man til Bedømmelse af, hvormange Personer der sysselsættes ved Skovdriften, da det i Folketællingstabellerne opførte Antal af 6 525, som ved samme havde sit eneste eller hovedsagelige Erhverv, kun repræsenterer en liden Del deraf.

En anden Vanskelighed bestaar deri, at Næringsveiens Beskaffenhed ikke er oplyst for et Antal af 34 494 Dagarbeidere og andre Personer, af hvilke imidlertid efter en Forholdsberegning omtrent 16 000 kunne regnes at have været beskjæftigede ved Jordbrug, 15 000 ved Industri og Resten, 3 494, ved Handel. Efter denne Fordeling skulde Jordbrug, Skovdrift og Fiskeri tilsammen sysselsætte 515 800 Personer, Bergværksdrift og Industri 149 700, samt Handel og anden Omsætning, iberegnet Transportvirksomheden, 92 200 Personer.

Nogen Veiledning ved Bedømmelsen af den relative Betydning af Jordbrug, Skovdrift og Fiskeri give de i Anledning af Forslaget om Indførelsen af Indkomstskat foranstaltede Beregninger over Værdien af Jordbrugets og Skovdriftens Udbytte¹⁾, sammenholdte med en af Forstmester Mejdell i Almanaken for 1877 offentliggjort Afhandling om Skov og Skovforhold, samt med den officielle Statistiks Beregninger over Udbyttet af de større Fiskerier. Efter disse Beregninger, der forøvrigt i det hele og navnlig, hvad Skovudbyttet angaar, maa bruges med stor Varsomhed, skulde jeg være tilbøielig til at ansætte Forholdet mellem disse Næringsveies Bruttoudbytte saaledes, at omtrent $\frac{1}{4}$ falder paa Agerbruget og $\frac{4}{10}$ paa Fædriften, altsaa paa Jordbruget i det hele henved $\frac{2}{3}$, medens Skovdriftens Udbytte skulde repræsentere omkring $\frac{1}{4}$ og Fiskerierne noget over $\frac{1}{10}$. Herved maa imidlertid bemærkes, at Bruttoudbyttet kun afgiver en ufuldkommen Maalestok for Antallet af de Mennesker, der have sit Underhold af de forskjellige Næringsveie, idet dette navnlig ved Skovdriften tør antages at være betydeligt mindre, men ved Fiskerierne adskilligt større, end de af Bruttoudbyttet udledede Forholdstal udvise. Som et Udtryk for den Opfatning, som vi have dannet os om dette Forhold, ville vi imidlertid opstille det Skjøn, at Skovdriften sysselsætter mellem $\frac{1}{5}$ og $\frac{1}{6}$ og Fiskerierne mellem $\frac{1}{6}$ og $\frac{1}{7}$ af det samlede Arbeide, der i det hele anvendes paa Jordbrug, Skovdrift og Fiskeri.

Ifølge denne Beregning skulde Rækkefølgen og Forholdet mellem de forskjellige Næringsveie, eftersom de beskjæftige et større eller mindre Antal Personer, kunne opstilles, som følger:

¹⁾ Sth. Forh. 1878 Oth. Prp. No. 15 S. 85, 87 og 91; Sth. Forh. 1879 Oth. Prp. No. 1 S. 39.

1. Jordbruget, der sysselsætter 330—350 000 Personer eller omkring	44 Pct.	} af samt- lige ved den al- minde- lige Nær- ingsdrift syssel- satte Personer.
2. Industrien, " " omkr. 150 000 " " "	20 "	
3. Skovdriften, " " 90—100 000 " " "	13 "	
4. Fiskerierne, " " 70—90 000 " " "	11 "	
5. Søfarten, " " omkr. 50 000 " " "	7 "	
6. Handel og anden Om- sætning " " " 40 000 " " "	5 "	
Tilsammen	757 700 Personer eller	100 Pct.

Det er neppe nødvendigt at tilføje, at det her opførte Procentforhold ikke giver et Udtryk for de forskellige Næringsveies økonomiske Betydning; thi herved kommer det ikke alene an paa Antallet af Personer, der sysselsættes, men ogsaa paa Indtægtssummerne, skjønt det paa den anden Side vilde være urigtigt, om man vilde tillægge disse sidste saamegen Betydning, at Forholdet udelukkende bedømtes efter de Indtægtsbeløb, som faldt paa hver Næringsvei. Naar man altsaa i Overensstemmelse med denne Synsmaade dels tager Hensyn til de sysselsatte Personer, dels til sammes Indtægter, vil man finde, at Handel, Søfart og Skovdrift maa tillægges et noget høiere Procentforhold, Jordbruget og Fiskerierne derimod et noget lavere end de ovenfor anførte.

Vi skulle nu tage de enkelte Grene af den almindelige Næringsdrift i nærmere Øiesyn.

Jordbrug, Skovdrift og dermed sammenhængende Binæringer sysselsatte ifølge den S. 72—73 meddelte Tabel ialt 464 337 Personer, hvoraf 115 039 selvstændige Erhvervsdrivende, 2 357 private Betjente og 346 941 Arbeidere. Blandt Personer i selvstændig Stilling var der 106 208 Mænd og 8 831 Kvinder, idet førstnævnte talte 93 396 Selveiere, 8 904 Leilændinge, 2 924 Forpagtere, 275 Gartnere, 296 Flytlapper, m. fl., og Kvinderne 7 540 Selveiere, 746 Leilændinge og 252 Forpagtere, og desuden nogle faa i andre Stillinger. — Af de hidhenhørende private Betjente skulle vi nævne 1 180 mandlige og 42 kvindelige Gaardsbestyrere og Brugsfuldmægtige, 705 Husbondskarle og Gaardskarle, 37 Meieribestyrere og Meierimestere samt 142 Meiersker, 36 Fjøsmestere (Schweitzere), fremdeles 14 Maskinister ved Tærskemaskiner samt 191 Skovbetjente. — Landbrugets Arbeidsstok bestaar af følgende Hovedklasser:

Hjemmeværende Familielemmer	56 497 Mænd,	65 721 Kvinder,	tils. 122 218 Personer.
Tjenere	33 606 —	74 149 —	- 107 755 —
Husmænd og Husmandskoner .	48 627 —	50 435 —	- 99 062 —
Andre Arbeidere ved Jordbrug	9 823 —	1 784 —	- 11 607 —
" " ved Skovdrift	6 295 —	4 —	- 6 299 —
Tilsammen	154 848 Mænd,	192 093 Kvinder,	tils. 346 941 Personer.

De tre førstnævnte Klasser udgjøre saaledes den alt overveiende Del af de ved Jordbruget og dets Binæringer sysselsatte Arbeidere. De hjemmeværende, i Jordbrugsarbejder deltagende, Familielemmer og Tjenere vare paa følgende Maade fordelte efter Hovedpersonernes Livsstilling:

Hos	Hjemmевærende Familie- lemmers syss. v. Jordbrug m. m.:			Tjenere:		
	Mænd.	Kvinder.	Tilsammen.	Mænd.	Kvinder.	Tilsammen.
Hos Selveiere, Gaardbrugere . . .	39 710	44 941	84 651	25 910	58 787	84 697
„ Leilændinge, Bygselemænd . . .	3 961	4 535	8 496	1 664	3 806	5 470
„ Andre selvstændige Erhvervs- drivende ved Jordbrug og Skovdrift	942	1 122	2 064	681	1 626	2 307
„ private Betjente ved samme . . .	75	190	265	171	414	585
„ Husmænd	11 196	14 188	25 384	1 190	3 697	4 887
„ Andre Arbeidere ved Jord- brug og Skovdrift	613	745	1 358	62	286	348
Tilsammen	56 497	65 721	122 218	29 678	68 616	98 294
Desuden (jfr. S. 70)						
„ Embeds- og Bestillingsmænd m. m. i Landdistrikterne . . .	- ¹⁾	- ²⁾	-	1 161	- ²⁾	1 161
Tjenere under 15 Aar i samme . . .	-	-	-	2 767	5 533	8 300
Ialt	56 497	65 721	122 218	33 606	74 149	107 755

Af de ved Jordbruget sysselsatte hjemmевærende Familielemmer var altsaa 69 Procent hos Selveiere, 7 Procent hos Leilændinge og 21 Procent hos Husmænd; derimod af Tjenere, bortset fra dem, der vare yngre end 15 Aar, henholdsvis 86 Procent, 5 $\frac{1}{2}$ Procent og 5 Procent.

Af Husmænd uden Jord er opført 687, der ere indbefattede i de ovenfor opgivne Antal af 48 627. Blandt de under Husmandsklassen ovenfor opførte 50 435 Kvinder var der 4 886, der forestod Pladsbruget, deriblandt 4 467 Enker og 250 Ugifte.

Af de øvrige Arbeidere sysselsatte ved Jordbrug og dermed sammenhængende Binæringer, kan mærkes 5 704 Tømmerhuggere og Skovarbeidere samt 591 Vedhuggere, fremdeles 281 Tærskearbeidere, 21 Meieriarbeidere, 276 Kreaturrøgttere, 119 Kreaturrøgttersker, 526 Kreaturvogtere og Jætere over 15 Aar og 1 634 under 15 Aar, samt 160 Kreaturvogtersker over og 756 under nævnte Alder; endelig 7 541 Jordbrugsarbeidere af forskjelligt Slags og 135 Havearbeidere.

Antallet af de Personer, der havde sin hovedsagelige Sysselsættelse ved Fiskeri og Jagt, udgjorde ifølge foranstaaende Tabel i det hele 35 444, 34 909 Mænd og 535 Kvinder. Blandt Mændene vare 29 206 Fiskere, 119 Noteiere, 40 Notbestyrere, 113 Selvfostrenger, 607 Fiskergutter over og 154 under 15 Aar, 3 196 hjemmевærende Sønner og Slægtninge samt 1 106 Tjenere; fremdeles 218 Jægere, samt 91, der ere opførte som Ishavsfarere og Sælsskyttere — et Tal, som imidlertid kun udgjør en liden Del af det virkelige Antal, der alene for de søndenfjeldske Sælfangere i 1875 udgjorde 200, af hvilke altsaa de fleste i Folketællingen ere blevne betegne som Sømænd. Af Kvinderne vare 339 opførte som Fiskere og 137 som Fiskevirkere eller Fisketørrere. Som det vil sees, er Størstedelen af Fiskerne betegne som selvstændige

¹⁾ Henregne under Personer sysselsatte ved Arbeide for Stat eller Kommune m. m.

²⁾ Henregne under Personer sysselsatte ved husligt Arbeide.

Erhvervsdrivende, fordi de drive Fisket for egen Regning og selv sælge sin Fisk til Kjøbmænd eller andre Kunder, idet ved de større Fiskerier Godtgjørelsen for deres Arbeide beror paa Størrelsen af den saakaldte „Lot“. Det er imidlertid nok muligt, at en Del af de som Fiskere opførte Personer har drevet Fiske paa saadanne Vilkaar, at de rettelig skulde have været at betragte som Arbeidere.

Blandt de ved Bergværks- og Grubedrift samt Stenbrydning, Torvdrift og Isdrift sysselsatte Personer mærkes 12 Bergværks- og Grubeiere, 3 Eiere af Stenbrud, 1 Guldgraver, 69 Bergværksbestyrere, 108 Formænd og Opsynsmænd ved Bergværk og 15 ved Stenbrud, Torvdrift og Isdrift, 3 144 Bergværks- og Grubearbeidere, 242 Stenbrydere, Skiferstens- og Kværnstenshuggere, 103 Isarbeidere, m. fl.

Industrien er den Næringsvei, der har de talrigste Forgreninger; den deler sig for det første i den fabrikmæssige, den haandværksmæssige samt Smaaindustrien, og hver af disse Klasser igjen i en Mængde Underafdelinger. Til foreløbig Orientering i denne Mangfoldighed meddele vi omstaaende tabelariske Oversigt:

Klasser af Industri.	Selvstændige Næringsdrivende			Private Betjente			Arbejdere			Tilsammen			I alt.
	ved Fabrik-indu- stri.	ved Haand- værks- indu- stri.	ved Smaa- indu- stri.	ved Fabrik- indu- stri.	ved Haand- værks- indu- stri.	ved Smaa- indu- stri.	ved Fabrik- indu- stri.	ved Haand- værks- indu- stri.	ved Smaa- indu- stri.	ved Fabrik- indu- stri.	ved Haand- værks- indu- stri.	ved Smaa- indu- stri.	
I. Jord- og Stenindustri . . .	-	39	16	-	-	-	1 374	21	501	1 374	60	517	1 951
II. Metalindustri	-	4 542	173	-	-	-	1 502	2 878	12	1 502	7 420	185	9 107
III. Tilvirkning af Maskiner, Værk- tøj, Instrumenter og Trans- portmidler	252	995	738	-	-	-	5 275	529	41	5 527	1 524	779	7 830
IV. Kemisk Industri	-	-	24	-	-	-	872	-	1	872	-	25	897
V. Tilvirkning af Belysnings- og Varmestofte, Fedtstofte, Olier og lignende	-	20	109	-	-	-	303	3	4	303	23	113	439
VI. Forarbejdelse af Spindestofte samt anden dermed i For- bindelse staaende Industri .	-	816	9 440	-	-	-	1 973	1 196	45	1 973	2 012	9 485	13 470
VII. Papir-, Læder- og Gummi- industri samt Tilvirkning af Bolsterverar m. m.	-	1 177	406	-	-	-	761	1 167	12	761	2 344	418	3 523
VIII. Forarbejdelse af Trævarer m. m.	53	8 746	1 565	-	-	-	6 164	4 235	365	6 217	12 981	1 930	21 128
IX. Tilvirkning af Nærings- og Nydelsesmidler	154	2 055	498	-	-	-	2 846	1 672	49	3 000	3 727	547	7 274
X. Beklædnings- og Toilette- industri	-	13 715	12 838	-	-	-	29	6 137	2 795	29	19 852	15 633	35 514
XI. Bygningsindustri	-	2 320	87	-	-	-	-	12 613	294	-	14 933	381	15 314
XII. Polygrafisk Industri	-	164	-	-	-	-	-	536	-	-	700	-	700
XIII. Industri af uopgiven Art .	352	20	3 607	1 810	111	23	1 288	149	30	3 450	280	3 660	7 390
Tilsammen	811	34 609	29 501	1 810	111	23	22 387	31 136	4 149	1)25 008	1)65 856	1)33 673	124 537

¹⁾ Naar man til dette Tal lægger Antallet af Personer under 15 Aar samt af mandlige Slægtninge og Tjenere hos Industridrivende (jfr. S. 70), fremkommer et samlet Antal af 130 348, hvilket stemmer med de i Tabellen S. 72 anførte Summer.

De Industrigrene, som sysselsætte det største Antal Personer, ere ifølge ovenstaaende Opgaver, med approximativ Fordeling af det til Industri af uopgiven Art henførte Antal¹⁾:

1. Beklædnings- og Toiletteindustri	37 400 Personer eller	30.0 Pct.	(især Haandværk og Smaaindustri).
2. Forarbeidelse af Trævarer	22 300 — —	17.9 —	(især Haandværks- og Fabrikdrift).
3. Bygningsindustri	15 400 — —	12.4 —	(hovedsagelig Haandværk).
4. Forarbeidelse af Spindestoffer	15 000 — —	12.1 —	(især Smaaindustri).
5. Metalindustri	9 300 — —	7.4 —	(især Haandværk).
6. Tilvirkning af Maskiner, Værktøi, Transportmidler m. m.	8 600 — —	6.9 —	(især Fabrikdrift o. a. større Industri).
7. Tilvirkning af Nærings- og Nydelsesmidler	8 000 — —	6.4 —	(især Haandværks- og Fabrikdrift).
8. Andre Industrigrene	8 500 — —	6.9 —	(især Haandværks- og Fabrikdrift).
<hr/>			
Tilsammen	124 500 Personer eller	100.0 Pct.	(især Haandværksdrift).

Blandt de ved Beklædnings- og Toiletteindustrien sysselsatte Personer fremhæves:

1) Haandværkere: 13 063 Skomagere, hvoraf 9 099 ere opførte som selvstændige Haandværkere, 1 434 som Svende, 1 697 som Drengene og 833 som Arbejdere. Det maa imidlertid her ligesom ved flere af de følgende Haandværk antages, at endel af dem, der ere opførte som selvstændige, i Virkeligheden have arbejdet for Andres Regning, idet nemlig de i Originalopgaverne anvendte Benævnelser: „Skomager“, „Skrædder“, „Smed“, o. s. v., kunne betegne begge Dele.

Fremdeles 6 118 Skræddere, nemlig 4 205 selvstændige Erhvervsdriveade, 940 Svende, 616 Drengene og 357 Arbejdere.

2) Smaaindustriidrivende: 10 447 Sypiger, 2 322 Syersker og Sømmersker, 2 702 Kvinder sysselsatte ved Vadske eller Strygning, hvoraf 2 255 ere opførte som selvstændige og 447 som Vadskepiger eller Strygersker.

De øvrige til heromhandlede Klasse hørende Industriidrivende ere forholdsvis

¹⁾ Delvis (ø: navnlig for de private Betjentes Vedkommende) med Benyttelse af Fabrikstatistiken (C. No. 13) for 1875 S. 19.

lidet talrige, idet vi alene skulle nævne 253 Bundtmagere, 203 Hattemagere, 54 Handskemagere, 161 Barberere og Frisører, samt 103 Skoflukkere.

En i flere Henseender beslægtet Klasse danne de Industrigrene, der gaa ud paa Forarbejdelse af Spindestoffe, hvor især følgende Livsstillinger ere at mærke:

1) Fabrikarbeidere¹⁾: 625 mandlige og 1 348 kvindelige Spinderi-, Væveri- og Trikotagearbejdere.

2) Haandværkere: 950 Rebslagere (hvoriblandt 234 i selvstændig Virksomhed), 556 Seilmagere og 480 Farvere.

3) Smaaindustri drivende: 7 756 Spindersker og Væversker, 1 047 Strikkersker, 522 Not- og Garnbindere (425 Mænd og 97 Kvinder).

Afdem, der sysselsættes ved Forarbejdelsen af Trævarer, fremhæves:

1) Fabrikarbeidere: 1 036 Sag- og Høvlerimestere og 4 937 andre Sagbrugs- og Høvleriarbejdere.

2) Haandværkere: 9 970 Snedkere (deraf 6 873 i selvstændig Virksomhed, 1 034 Svende, 1 079 Drengene og 984 Arbejdere), 2 179 Bødkere, 323 Dreiere og 175 Blokmagere, samt 180 Kurvmagere.

3) Smaaindustri drivende: 164 Tøndearbejdere, 290 Forfærdigere af Trækar, Baljer, Bøtter, River, Ski m. m., 212 Træskomagere, 163 Rokkedreiere og Vævskebindere, 367 Koste- og Sopelimebindere, Kurvbindere, Straaflettere m. m.

Bygningsindustrien repræsenteres ved 7 249 Tømmermestere og Tømmermænd, 4 600 Murmestere og Murere, 2 589 Malere, 203 Glaskestere, 260 Feiermestere og Feiere, 267 „Bordarbeidsmænd“, samt Tagtækkere, Postmagere, Kakkelovnsputdere, m. fl.

Blandt de ved Metalindustrien beskæftigede mærke vi os følgende:

1) Fabrikarbeidere: 814 Jernstøberiarbejdere, 308 Arbejdere ved Spiger- og Valseværker, 220 Vaabenarbejdere.

2) Haandværkere: 5 529 Smede, 873 Blikkenslagere, 478 Guld- og Sølvsmede, 470 Kobberslagere, Gjørtlere og Messingsmede.

3) Smaaindustri drivende: 94 Hovsmede, Flikkesmede, Skjærslibere, 25 Kardemagere m. fl.

Den næste Klasse, Tilvirkning af Maskiner, Værktøi, Transportmidler er for en Del beslægtet med den sidstomhandlede, men indbefatter ved Siden deraf Bestanddele, der herfra ere ganske forskellige. De vigtigste Livsstillinger ere følgende:

1) Fabrik drivende: 237 Skibsbyggere og Værftseiere, 3 322 Værftsarbejdere, 1 898 mekaniske Arbejdere, Maskinarbejdere.

2) Haandværkere: 651 Urmagere, 139 Instrumentmagere, 116 Bøssmagere, 156 Rørlæggere, 418 Vognmagere, Slædemagere, Hjulmagere, m. fl.

3) Smaaindustri drivende: 760 Baadbyggere.

¹⁾ De i Folketællingen meddelte Opgaver over Fabrikanter samt private Betjente ved Fabrikdrift ere ikke tilstrækkeligt detaljerede til at kunne benyttes i nærværende Forbindelse. Fabrikstatistiken indeholder forøvrigt Opgaver over Antallet af de private Betjente ved de enkelte Anlæg.

Den Klasse af Industrigrene, der gaar ud paa Tilvirkning af Nærings- og Nydelsesmidler, Indbefatter flere i Henseende til Raastoffenes og Produkternes Art saavel som Tilvirkningsmaaden væsentligt forskellige Industriarter, hvilke imidlertid her, ligesom Tilfældet er ved Beklædnings- og Toiletteindustrien, sammenbindes ved det fælles Formaal, som disse Industrigrene tjene. Blandt de hidhenhørende Livsstillinger fremhæves:

1) Fabrikdrivende: 115 Mølleiere eller Mølleforpagtere, 1 358 Møllearbeidere, 39 Tobaksfabrikanter, 363 mandlige og 195 kvindelige Tobaksfabrikarbeidere¹⁾, samt 715 Mænd og 127 Kvinder sysselsatte ved Bryggerier, Malterier og Brænderier.

2) Haandværkere: 2 832 Bagere, hvoraf 81 Kvinder, 739 Slagtere og 58 Pølsemagere samt 98 Ølbryggere.

3) Smaaindustridrivende: 517 Bagersker.

Af de øvrige Industrigrene beskæftige følgende det største Antal Personer:

1) Fabrikdrift: 701 Teglværksarbeidere, 485 Glasværksarbeidere, 111 Potteri- og Fajancearbeidere; 311 Mænd og 368 Kvinder sysselsatte ved Fyrstikfabriker; 139 Gasværksarbeidere, 90 Tranbrænderi- og Trankogeriarbeidere (foruden et større Antal, som i en kort Tid af Aaret beskæftiges paa denne Maade); 310 Papirfabrikarbeidere, 279 Træsliberiarbeidere, 122 Garveri- og Barkmøllearbeidere; m. fl.

2) Haandværksdrift: 60 Pottemagere; 1 179 Garvere, 689 Sadelmagere og Tapetserere, 448 Bogbindere (hvoraf 55 Kvinder); 700 Bogtrykkere (100 Kvinder)²⁾.

3) Smaaindustri: 109 Kul- og Tjærebrændere; 306 Skindfeldmagere, 79 Papir-, Blomster- og Haararbeidere (hvoraf 68 Kvinder).

Af det hele i Tabellen S. 72—73 opgivne Antal Industridrivende faldt 27 183 paa Fabrikdriften, 69 221 paa Haandværksdriften og 34 444 paa Smaaindustrien. For de to sidstnævnte Grupper indeholde Folketællingstabellerne den eneste Kilde til Beregningen af det samlede Antal derved sysselsatte Personer³⁾. Hvad derimod Fabrikindustrien angaar, har man i den om denne Gjenstand særskilt udgivne Statistik Opgaver over Antallet af de i de forskellige Grene af samme sysselsatte Betjente og Arbeidere, og efter disse Opgaver skulde deres samlede Antal ved Udgangen af 1875 have været 45 657. Aarsagen til denne betydelige Forskjel ligger for en Del i det ovenfor S. 69 paapegede Forhold, idet nemlig mange af de ved Fabrik anlæggene sysselsatte Personer ikke have været beskæftigede ved disse saa stadigt eller i en saa lang Tid af Aaret, at deres Livsstilling har kunnet betegnes som Fabrikarbeidere; saaledes havde af 185 Teglværker 153 en Driftstid af kun 6 Maaneder eller derunder, af 471 Vand-

¹⁾ Her som overalt i disse specielle Opgaver medtages kun Personer over 15 Aar, jfr. S. 87 Anm. 1.

²⁾ Om Fotografer, Litografer m. m. se S. 82.

³⁾ For Byernes Vedkommende forefindes derhos en i Forbindelse med Femaarsberetningerne erhvervet Opgave over Haandværksborgere.

sage ligesaa 354, af 60 Tranbrænderier 51. Af de forøvrigt vistnok mindre fuldstændige Opgaver over Personer med kombineret Livsstilling fremgaar det, at 1 626 Mandpersoner over 15 Aar have været sysselsatte ved Fabrikdrift som Bierherv, saa at der efter Folketællingen i det hele skulde have været 22 067 voxne mandlige Fabrikarbeidere, medens Fabrikstatistiken angiver 34 602 saadanne¹⁾. En betydelig Del af det manglende Antal maa imidlertid søges blandt de i Folketællingen opførte Dagarbeidere, Arbeidsmænd m. m. sysselsatte ved Næringsdrift, hvis Beskaffenhed ikke nærmere har været betegnet, af hvilke der nemlig var et Antal af ikke mindre end 21 424 Mænd og 11 696 Kvinder. Andre Fabrikarbeidere, saasom ved Møllebrug, kunne tildels have været opførte som Tjenere hos Gaardbrugere, andre som Haandværkere, da Grændsen mellem Haandværksdrift og Fabrikdrift i enkelte Tilfælde er tvivlsom.

De Industrianlæg, hvor heromhandlede Forskjel især gør sig gjældende, ere Tranbrænderier, Garverier, Teglværker samt Bryggerier, Malterier og Brænderier, medens en ikke liden Forskjel ogsaa viser sig ved Sagbrug, Træsliberier, Spinderier og Væverier samt Skibsværfter.

Ved Handel samt Bank-, Penge- og Forsikringsvæsen m. m. sysselsættes 31 272 Personer, blandt hvilke vi skulle fremhæve efternævnte Livsstillinger:

Selvstændige Næringsdrivende: 5 831 Kjøbmænd og Handlende samt 1 107 Kvinder i lignende Stilling, 1 124 Landhandlere og 104 Frihandlere, 395 Skovhandlere og Lastehandlere, 1 254 Handelskarle, Skræppekarle og Kræmmere samt 341 Fæhandlere, 396, der handlede med Spirituosa (deriblandt 178 Kvinder), 136 Melkehandlere, 155 Fiskeopkjøbere m. m., 356 Brød- og Kagesølgersker og Kurvkoner, 899 andre Smaahandlende af forskjelligt Slags samt 77 Apothekere. Fremdeles 56 Diskontører, Pengeudlaanere og Inkassatorer, 354 Agenter og Kommissionærer, 155 Mæglere, 73 Dampskibsexpeditører samt forskjellige andre Mellemmænd.

Private Betjente: 224 Handelsbestyrere (hvoraf 60 Kvinder), 183 Handelsreisende, 6 231 mandlige og 1 247 kvindelige Handelsbetjente, 571 Formænd og Opsynsmænd ved Handel (hvoriblandt Tømmermærkere, Lagerformænd, Sjouerformænd m. fl.) samt 162 Farmaceuter og andre Medhjælpere ved Apotheker.

Arbeidere: 3 120 Tomtearbeidere og Plankesortere, 2 949 Bryggearbeidere, Sjouere og Dampskibsarbeidere (hvoriblandt 47 Kvinder), 186 Butikdreng, 170 Dixelmænd, 101 Lagerarbeidere, Kjælderarbeidere, 146 andre Arbeidere ved Handel, samt 99 Apothekerdreng og Apothekararbeidere.

Den næste Næringsgren, Herbergering og Beværtning, er paa en Gang beslægtet med Handelsvirksomheden og med det huslige Arbeide. Af de 1 416 selvstændige Erhvervsdrivende, der herved fandt sin Sysselsættelse, skulle vi først nævne 404 Hotel- og Logisværter, samt 550 Restauratører og Spiseværter,

¹⁾ Det bør iøvrigt herved mærkes, at ikke alle de i Fabrikstatistiken opførte Arbeidere vare fast ansatte; af den samlede Arbeidsstyrke, der inkl. Bestyrere udgjorde 45 657 Personer, vare nemlig alene 38 677 faste.

hvoriblandt henholdsvis 255 og 277 Kvinder; dernæst 268 Kvinder og 7 Mænd, der ernærede sig ved at have Logerende, fremdeles 95 Kokkekoner og 1 Mand i lignende Stilling, 17 mandlige og 5 kvindelige Leietjenere — en ringe Brøkdæl af det hele Antal af saadanne, idet de fleste kombinere dette Arbeide med andet Erhverv, der er deres hovedsagelige —, samt endelig 51 Marketentersker og Kaffesælgersker. — Af private Betjente ved Herbergering og Beværtning var der 37 Hotelbestyrere, Overkellnere, Portierer o. a., samt 38 Kvinder i lignende Stilling. — Blandt de hidhørende Arbeidere findes 94 mandlige og 103 kvindelige Hoteltjenere, Restaurationsopvartere o. a.

De selvstændige Erhvervsdrivende ved Landtransport bestaa af 1 102 Vognmænd, 532 andre Kjørere, som Fragtkjørere, Færdesmænd, Arbeidsvognmænd, samt 100 Stationsholdere, hvortil kommer 340, der drev Landtransport som Bierhverv, og som derfor ikke ere medregnede i de ovenfor i Tabellen S. 72—73 angivne Tal. Af private Betjente var der i denne Klasse alene 22 (deraf 9 Sporveisbetjente), medens Landtransporten af Arbeidere sysselsatte 654 Vognmandsgutter, Skydsgutter og Kjørekarle¹⁾, 482 Tømmerkjørere og Plankekjørere, 131 Ølkjørere og Bruskjørere, 91 Møllekjørere samt 139 andre Kjørere, som Brødkjørere, Stenkjørere, Iskjørere, Vedkjørere, Kulkjørere o. s. v.; fremdeles 78 Bybud, 175 Kontorbud, Regningsbud m. m.; 402 Visergutter, Løbergutter over og 310 under 15 Aar, samt henholdsvis 37 og 22 Piger sysselsatte paa samme Maade, med flere.

Vandtransporten indbefatter, foruden Skibsfarten, der udgjør dens alt overveiende Bestanddel, og den til samme knyttede Lodsning, tillige Baadfart, Færgevæsen og anden mindre Transport ad Vandveie, samt derhos den eienommelige, for vor Tømmertrafik saa vigtige Flødning. Den egentlige Skibsfart beskæftigede 47 350 Personer, Lodsningen 1 075, Baadfarten m. m. 480 og Flødningen 1 547 Personer. Som væsentligt eller udelukkende ernærende sig som Skibsredere er anført 499 Mænd og 194 Kvinder; men et langt større Antal havde større eller mindre Biindtægter af Skibsrederi, idet Folketællingens Tabel No. 21, som dog ikke kan ansees som fuldstændig, anfører 2 259 saadanne Mænd²⁾, saa at det samlede i Folketællingen opførte Antal Skibsredere bliver 2 910, hvortil endnu kommer 716 Jægteeiere og Fragtemænd. — Af de private Betjente ved Skibsfart mærkes 6 128 Skibsførere, 475 Jægteførere, 5 417 Styrmande, 424 Dampskibsmaskinister, fremdeles endel Fuldmægtige, Kontorister og Opsynsmænd ved Dampskibsselskaber og hos Skibsredere, for hvis Vedkommende det i Folketællingen anførte Tal (23) vistnok alene udtrykker en Brøkdæl af de paa denne Maade sysselsatte Personer, af hvilke nemlig de fleste maa have været betegnede paa anden Maade, som Kontorister, Bogholdere m. m. — Til Skibsfartens Arbejderklasse hørte 32 247 Matroser samt 108 Dampskibsoptjente. Til samme Klasse er derhos i Overensstemmelse med de almindelige S. 70 forklarede Regler regnet 770 voxne Sønner og Slægt-

¹⁾ Jfr. Side 90 Anm. 1.

²⁾ For Kvindernes Vedkommende mangler Oplysning om de kombinerede Livsstillinger.

ninge samt 222 Tjenere, om hvem det i Folketællingslisterne er oplyst, at de have bistaæet Husfaderen, naar denne har været Skibsreder eller paa anden Maade sysselsat ved Søfart. Nu maa det vistnok antages, at en stor Del af disse i Virkeligheden ikke have faret tilsøs; men vi har alligevel fundet det saameget mindre betænkeligt ogsaa i dette Tilfælde at følge den almindelige Klassifikationsmaade, som det beregnede Antal af Sømænd alligevel neppe bliver saa stort som det virkelige. Af Skibsgutter under 15 Aar er opgivet et Antal af 114. — Det hele Antal Matroser bliver efter denne Beregning 33 353. Naar Skibsfartsstatistiken angiver et meget større Antal, idet nemlig de i Norge hjemmehørende, i inden- og udenrigsk Fart sysselsatte Skibe havde en samlet Bemanding af 44 109 Matroser, da er herved for det første at mærke, at ikke faa Fartøier i de vesten- og nordenfjeldske Landdistrikter delvis bemandes med Personer, der alene fare tilsøs i en mindre Del af Aaret og derfor ikke regnes som Søfolk¹⁾; dernæst at en Del af Bemandingen paa de norske Fartøier bestaar af Udlændinge²⁾, sam endelig at der til enhver Tid af Aaret er endel Skibe, som ikke ere i Fart, hvoraf det er en Følge, at der til Handelsflaadens Bemanding ikke trænges saamange Søfolk, som Tilfældet vilde være, om alle vare under Seil paa samme Tid.

Ved Lodsning sysselsættes: 31 Lodsoldermænd, 851 Lodse, 152 Kjendtmænd samt 41 Lodsdrønge over 15 Aar; ved Baadfart: 409 Baadmænd og Færgemænd, samt 49 Rorskarle og Færgegutter; ved Flødning: 2 Flødnings-entreprenører, 71 Flødningsbetjente, samt 1 457 Flødningsarbeidere og Lændsearbeidere, og desforuden 375, for hvilke sidstnævnte Beskæftigelse anførtes som deres Bierhverv.

Den sidste Hovedgruppe af den arbejdende Del af Befolkningen, der omfatter de ved husligt Arbeide sysselsatte Personer, bestaar af 318 017 Kvinder og 5 642 Mænd, hvilke Tal dog, efter hvad der ovenfor S. 70 er forklaret, navnlig hvad de sidstnævnte angaar, ikke kan betragtes som noget statistisk Udtryk for det virkelige Forhold. Af de herhen henførte Kvinder vare i selvstændig Stilling 232 205 gifte Husmødre. Antallet af Kvinder, der i det huslige Arbeide indtog en Stilling svarende til de private Betjentes, var 9 904, hvoraf 828 Husbestyrerinder, Husholdersker og Husjomfruer samt 3 889 Døtre og kvindelige Slægtninge, der forestod Huset eller forrettede som Husholdersker eller Husjomfruer. Som Arbeidere i Husets Gjøremaal er opført 75 908 Kvinder, hvoraf 32 985 Døtre og Slægtninge, der hjalp til i Huset, samt 42 112 Tjenestepiger.

Man møder ikke sjældent den Opfatning, at Husmødrene saavel som de øvrige Kvinder, der sysselsættes ved huslige Anliggender, bør henregnes til de forsørgede Personer og ikke til Samfundets produktivt arbejdende Medlemmer, en Opfatning, som dog i den nyere Tid synes mere og mere at trænges tilbage

¹⁾ Efter Tabel No. 21 søgte 842 Personer Bierhverv som Matroser.

²⁾ Vistnok er der omvendt mange flere norske Søfolk, der fare med fremmede Skibe, men om disses Antal savnes Oplysning, og de ere ikke indbefattede i ovennævnte Tal.

af en retfærdigere Bedømmelse af det kvindelige Arbeides Værd. En bekendt østerrigsk Forfatter, Dr. Lorenz von Stein, har i et Skrift, „Die Frau auf dem Gebiete der Nationalökonomie“¹⁾, hvori han forøvrigt stærkt fremhæver Kvindernes vigtige Opgave paa nævnte Felt og derfor bl. a. fremhæver Nødvendigheden af deres fagmæssige Uddannelse for Husholdningen, alligevel fremsat som sin Hovedopfatning af Kvindens nationaløkonomiske Rolle, at hun i den fælles Husholdning væsentlig forestaar Forbruget af det, som Manden erhverver. Seet fra dette Synspunkt, der efter vor Opfatning er for snevert, bliver vistnok Kvindens økonomiske Opgave alligevel af meget stor Betydning, da de Værdier, hvis Anvendelse hun forestaar, i de fleste Tilfælde udgjør den betydeligste Del af det Erhvervede. Det maa imidlertid erkjendes, at Kvindens huslige Arbeide ogsaa er direkte produktivt, hvad enten det gaar ud paa at forarbeide og derved nyttiggjøre de tilveiebragte Forbrugsgjenstande, der jo for den største Del ikke uden videre ere skikkede til at bruges, eller det beskæftiger sig med Vedligeholdelsen af de erhvervede Eiendele eller med anden Gjærning vedkommende Børneopdragelsen eller Husets øvrige Arbeider. Det er forøvrigt neppe nødvendigt at tilføie, at den her fremsatte Betragtningssmaaede ikke gjælder i alle Tilfælde, idet der navnlig blandt de mere velstaaende findes endel Husmødre og Døtre, hvis produktive Arbeide er meget ringe, og som derfor ikke skulde regnes med blandt den arbejdende Del af Befolkningen. Ved Bedømmelsen af dette Forhold maa man imidlertid ikke overse, at det huslige Arbeide i de høiere Samfundsklasser har en forskjellig Form, tildels ogsaa andre Opgaver, men at det derfor ikke taber Karakteren af Arbeide i økonomisk Forstand.

§ 16. De ikke arbejdende Samfundsllemmer.

Om de forskjellige Klasser af Personer, der enten ikke eller kun i uvæsentligt Omfang øve produktiv Virksomhed, har vi ovenfor i § 13 givet Oplysninger, af hvilke deres vigtigste Bestanddele ville erfares. Disse Oplysninger skulle vi her fuldstændiggjøre ved nogle nærmere Meddelelser angaaende Personer over 15 Aar.

Den alt overveiende Flerhed af dem, der leve af sine Midler eller af andre Indtægter, der skrive sig fra deres tidligere Virksomhed, bestaar af Føderaadsfolkernes store Klasse, der talte 20 839 Mænd og 20 807 Kvinder, blandt hvilke henholdsvis 12 452 gifte Mænd og 2 942 gifte Kvinder, idet de fleste af Føderaadsmændenes Hustruer ere regnede som Husmødre. Foruden de nævnte er 42 Personer opførte som Fledføringer. Som Rentenister eller Kapitalister er opført 973 Mænd og 2 552 Kvinder og som Huseiere uden anden opgivet Stilling 326 Mænd og 1 270 Kvinder. Forøvrigt er til heromhandlede Klasse henregnet 173 forhenværende Embedsmænd, 206 forhenværende Bestillingsmænd, samt 206 Pensionister uden nærmere Betegnelse; desuden er 94 Arbeidere anførte som pensionerede.

Blandt unge Personer, der forberedte sig for sin fremtidige Virksomhed eller arbeidede paa sin Uddannelse, kan mærkes 735 Stu-

¹⁾ Stuttgart 1875.

denter, 44 Kadetter, 378 Seminarieelever og Lærerelever (deraf 19 Kvinder), 119 Landbrugselever og Meierielever (hvoraf 21 Kvinder), 186 tekniske Elever og Haandværkselever, 86 Syskoleelever, 49 Handelselever, 74 Husholdnings-
elever, 143 Folkehøiskoleelever samt 725 Skoledisciple.

Alle disse — hvorved man, som det vil erindres, alene har for Øie Personer over 15 Aar — maa, paa faa Undtagelser nær, forudsættes at have været forsørgede af Forældre eller Pleieforældre. Deres samlede Antal udgjorde 2 311 af Mandkøn og 305 af Kvindekøn, medens henholdsvis 622 og 1 943 andre unge Mennesker af hvert Køn ere anførte som forsørgede paa samme Maade, saa at det hele Antal af denne Klasse af Forsørgede udgjorde 2 933 Mænd og 2 248 Kvinder. Omvendt er 1 818 Mænd og 6 687 Kvinder anførte som forsørgede af sine Børn eller af dem, der ere i Børns Sted, medens 210 Mænd og 930 Kvinder forsørgedes af andre Slægtninge og 2 106 Mænd og 3 390 Kvinder af andre Paarørende. Det samlede Antal voxne Personer, der forsørgedes af sin nærmeste Familie eller af andre Paarørende, udgjorde saaledes 23 015, hvoraf 9 378 Mænd og 13 637 Kvinder.

Ved Legatunderstøttelser, ved Foreninger eller ved privat Hjælp forsør-
gedes 393 Mænd og 921 Kvinder, og henholdsvis 6 686 og 12 860 af hvert Køn af det offentlige Fattigvæsen, i Henseende til hvilke sidste forøvrigt henvises til, hvad der ovenfor S. 68 er bemærket. Om Bøtlere og Tiggere kan man selvfølgelig ikke vente at faa nogen fuldstændig Besked i Folketællingen, der i det hovedsagelige er bygget paa de enkelte Personers egne Meddelelser om deres Livsstilling, og det kan derfor ikke vække Forundring, at der alene er opført et Antal af 328, hvoraf kun 6 (!) i Kristiania. Til denne Klasse har man forøvrigt ogsaa henregnet 36 Positivspillere eller Liredreiere, idet man trods deres musikalske Præstationer ikke har fundet Grund til at henføre dem blandt Musikens Dyrkere.

Den sidste Klasse af uproduktive Personer karakteriserer sig i større eller mindre Grad som Samfundets Bærme, idet den nemlig, foruden 389 Løsgjængere og Landstrygere, indbefatter 1 208 Strafarbeidsfanger samt 90 offentlige Fruentimmer. Om sidstnævnte Tal gjælder det imidlertid, at det alene angiver en Brøkdel af det virkelige Antal af prostituerede Kvinder. Et slaaende Bevis herfor giver den af Kristiania Sundhedskommission afgivne Beretning om Folkemængden og Sundhedstilstanden i nævnte By i Aaret 1880, hvoraf fremgaar, at der sammesteds ved Udgangen af 1879 var ikke mindre end 670 prostituerede Kvinder, der kontrolleredes af Politiet.

§ 17. Det samlede Antal Personer, der leve af de forskellige Næringsveie.

Naar man til hver Livsstilling henregner ikke alene dem, der selv udøve samme, men ogsaa deres Hustruer, Familielemmer, forsaavidt ikke nogen af dem har en særskilt selvstændig Virksomhed, samt Tjenere, fremkommer ifølge Folketællingens Tabel No. 26 S. 341—343 følgende Hovedresultat i Henseende til Antallet af de Personer, som direkte eller indirekte vare beroende af de forskellige Næringsveie og Virksomheder:

Samlet Antal Personer i 1875 fordelte efter Beskaffenheden af de

	1. Hovedpersoner ¹⁾ .			2. Hustruer og andre Familiemedlemmer.		
	Mandkjøn.	Kvinde- kjøn ²⁾ .	Til- sammen.	Mandkjøn.	Kvinde- kjøn.	Til- sammen.
A. Arbejde i Statens eller Kommunens Tjeneste	22 064	1 046	23 110	12 435	26 377	38 812
Heraf de offentlige Arbejder samt Statens øvrige Virksomhed til Næringsveienes Fremme	9 099	-	9 099	3 445	7 888	11 333
B. Privat immaterielt Arbejde	2 360	1 819	4 179	1 407	2 856	4 263
C. Den almindelige Næringsdrift.						
1. Jordbrug, Skovdrift og dermed sammenhængende Binæringer .	170 995	14 838	185 833	236 194	383 070	619 264
2. Fiskeri og Jagt	30 352	494	30 846	21 314	38 692	60 006
3. Bergværks- og Grubedrift samt Stenbrydning, Torvdrift og Isdrift	3 292	84	3 376	1 731	3 535	5 266
4. Fabrikdrift, Skibsbyggeri m. m.	22 385	2 796	25 181	15 606	30 091	45 697
5. Haandværksdrift	65 214	549	65 763	34 074	69 503	103 577
6. Smaaindustri	5 301	27 368	32 669	6 458	10 047	16 505
7. Handel m. m.	24 804	3 719	28 523	15 221	31 056	46 277
8. Herbergering og Beværtning .	780	⁴⁾ 11 106	11 886	1 138	2 188	3 326
9. Landtransport	5 017	121	5 138	3 334	6 419	9 753
10. Søfart og anden Vandtransport	⁵⁾ 48 481	290	⁵⁾ 48 771	19 444	41 088	60 532
11. Utilstrækkeligt betegnede Næringsveie	21 674	10 870	32 544	13 369	25 141	38 510
Tilsammen Gruppe C	398 295	72 185	470 480	367 833	640 830	1 008 713
D. Uproduktive Livsstillinger	31 085	35 771	66 856	6 240	26 274	32 514
E. Utilstrækkeligt betegnede Livsstillinger⁶⁾	1 946	2 678	4 624	6 533	10 615	17 148
Samlet hjemmehørende Folkemængde	455 750	113 499	569 249	394 498	706 952	1 101 450

¹⁾ Som Hovedpersoner er i denne Tabel regnet samtlige Personer over 15 Aar med værket), b) Hjemmehørende voksne Børn og Familiemedlemmer, hvad enten de hjælpe

²⁾ I den ovenfor citerede Tabel No. 26 ere gifte Husmødre med særskilt Beskjæf-

³⁾ Ved den her omhandlede Fordeling har man henført samtlige Føderaadfolk med og fordelt de øvrige uproduktive samt utilstrækkeligt betegnede Personer forholdsvis anførte Tal er her trukket 10 584 Husholdersker m. m. (jfr. Anm. 4), hvilke derefter

⁴⁾ Iberegnet Husbestyrerinder, Husholdersker, Husarbejdere m. m., hvilke i den herom-

⁵⁾ Iberegnet fraværende norske Sømænd og Flødningsarbejdere, men ikke Lodse.

⁶⁾ Tabelværket S. 343 Gruppe D, F og G samt 652 fraværende Personer (508 af Mand-

Næringsveie, af hvilke de direkte eller indirekte havde sit Underhold.

3. Tjenere.			4. Ialt Hovedpersoner, Familien- lemmer og Tjenere.			5. Samme efter Fordeling af de uproduktive og ufuldstændigt betegnede samt med Berigtigelse af Klasse C 8 ^b).			6. Procentfor- hold for det samlede Antal	
Mandkjøn	Kvinde- kjøn.	Til- sammen.	Mandkjøn.	Kvinde- kjøn.	Til- sammen.	Mandkjøn.	Kvinde- kjøn.	Til- sammen.	efter Afde- ling 4.	efter Afde- ling 5.
1 209	7 308	8 517	35 708	34 731	70 439	38 227	38 589	76 816	3.87	4.22
92	861	953	12 636	8 749	21 385	13 401	9 920	23 321	1.18	1.28
102	1 320	1 422	3 869	5 995	9 864	4 221	6 535	10 756	0.54	0.59
29 678	67 974	97 652	436 867	465 882	902 749	495 598	556 862	1 052 460	49.63	57.88
1 106	2 352	3 458	52 772	41 538	94 310	56 150	46 713	102 863	5.19	5.66
11	136	147	5 034	3 705	8 739	5 345	4 181	9 526	0.48	0.52
286	1 896	2 182	38 277	34 783	73 060	40 892	38 787	79 679	4.02	4.38
636	5 242	5 878	99 924	75 294	175 218	106 197	84 904	191 101	9.63	10.51
56	461	517	11 815	37 876	49 691	13 594	40 600	54 194	2.73	2.98
1 501	9 843	11 344	41 526	44 618	86 144	44 606	49 335	93 941	4.74	5.16
200	1 181	1 381	2 118	^{a)} 14 475	^{a)} 16 593	2 333	4 220	6 553	0.91	0.36
290	434	724	8 641	6 974	15 615	9 196	7 824	17 020	0.86	0.93
222	4 120	4 342	^{b)} 68 147	45 498	^{b)} 113 645	72 212	51 732	123 944	6.25	6.81
60	382	442	35 103	36 393	71 496	-	-	-	3.93	-
34 046	94 021	128 067	800 224	807 036	1 607 260	846 123	885 158	1 731 281	88.37	95.19
485	4 150	4 635	37 810	66 195	104 005	-	-	-	5.72	-
2 481	3 032	5 513	10 960	16 325	27 285	-	-	-	1.50	-
38 323	109 831	148 154	888 571	930 282	1 818 853	888 571	930 282	1 818 853	100.00	100.00

Undtagelse af: a) Gifte Husmødre (i hvilket Punkt nærværende Tabel afviger fra Tabel-Husfader eller Husmoder i deres Gjerning eller de forsørges af disse, c) Tjenere. tigelse indbefattede i Antallet af Hovedpersoner, jfr. S. 341 Anm. 3.

deres hjemmевærende Familienlemmer og Tjenere, ialt 62 243 Personer, til Jordbrugsklassen, paa Jordbrugsklassen og de øvrige Klasser. Fra det ved Herbergering og Beværtning ere blevne fordelte forholdsvis paa de forskjellige Næringsklasser. handlede Del af Folketællingstabellerne have maattet henføres til denne Klasse.

kjøn og 144 af Kvindekjøn, hvilke samtlige ere regnede som Familienlemmer).

Ifølge ovenstaaende Beregning skulde der paa vore Hovednæringsveie falde følgende Procenter af den hele Folkemængde:

Jordbrug, Skovdrift og Fiskeri	63.5	Procent.
Deraf efter approximativ Fordeling ¹⁾ :		
Jordbruget	ca. 40	Procent
Skovdriften	10 à 13	—
Fiskerierne	9 à 11	—
Bergværksdrift og Industri	18.4	—
Handel samt Søfart og anden Transportvirksomhed	13.3	—
	<hr/>	
	Tilsammen	95.2 Procent.

Hertil kommer:

De offentlige Arbejder samt Statens øvrige Virksomhed til		
Næringsveienes Fremme	1.3	—
Andet Arbejde i Statens eller Kommunens Tjeneste samt privat		
immateriel Virksomhed	3.5	—
	<hr/>	
	Ialt	100.0 Procent.

Da den førstnævnte Del af Statens Virksomhed, hvorunder indgaar Anlæg af Veie og Jernbaner, Jernbanedrift, samt Telegraf-, Post-, Kanal- og Fyrvæsen m. m., i det væsentlige kan betegnes som den af Staten overtagne Del af Næringslivets Omraade, — ligesom de nævnte Felter i andre Lande for en stor Del ligefrem indgaa under den private Virksomhed, — vil det altsaa sees, at 96 $\frac{1}{2}$ Procent af Befolkningen henter sit Udkomme fra Næringslivets og 3 $\frac{1}{2}$ Procent fra det sociale Kulturlivs Omraade.

Inddeler man de til de forskjellige Livsstillinger hørende Hovedpersoner og Familielemmer (samt Tjenere) ikke efter Beskaffenheden af de Næringsveie, hvorfra de hente sit Underhold, men efter Hovedpersonernes sociale Stilling, forsaavidt denne betegnes ved deres Stilling i Arbeidet, bliver Fordeelingen saadan, som fremstillet i den Side 100—101 meddelte Tabel.

¹⁾ Jfr. S. 84.

Den talrigste Samfundsklasse er de selveiende Gaardbrugeres, der ifølge foranstaaende Tabel udgjør et sanlet Antal af 483 541 Personer, hvoraf 100 802 Hovedpersoner og 382 739 Hustruer og andre Familielemmer. Hertil kan imidlertid ogsaa henregnes 59 834 Føderaadfolk med deres Familielemmer, frøndeles 45 608 Leilædnginge med Familie, saa at den hele Klasse tæller 588 983 Personer eller hened en Trediepart af Norges Folkemængde, uden at medregne dem, der drive Gaardsbrug som Bierhverv, hvilke med sin Familie udgjør omtrent 90 000 Personer, beregnet efter samme Forhold som for Gaardbrugerne forøvrigt.

Den næststørste Samfundsklasse er Husmandsklassen, 218 475 Personer, hvoraf 53 791 Hovedpersoner, derefter Tyendeklassen 150 956, hvoriblandt 38 323 mandlige og 109 831 kvindelige Tjenere samt 2 802 Familielemmer. Haandværkerne talte 104 114 Hovedpersoner og Familielemmer, samt med Tillæg af Haandværkssvende og andre Haandværksarbejdere 169 024 Personer. Blandt de øvrige Klasser fremhæves: Fiskernes 89 636 eller med Tillæg af Fiskergutter m. m. 94 310 Personer, Dagarbejdernes 70 365, Fabrikarbejdernes 60 797, Matrosernes 61 821, Skibsførernes 22 374, Styrmandenes 10 246, Kjøbmændenes 36 130, Handelsbetjentenes 15 020, Bestillingsmændenes 32 282 samt Embedsmændenes 9 402; overalt iberegnet Hustruer og Familielemmer, men ikke Tjenere.

Den samlede Arbejderbefolkning talte 587 526 Personer, altsaa næsten det samme Antal som Gaardbrugerklassen i udvidet Forstand, og naar man til førstnævnte medregner Tjenerne, der dog staa i en Klasse for sig selv, bliver det hele Antal af Arbejdere og Tjenere med deres Familier 738 482 Personer eller lidt over 40 Procent af den hele Folkemængde.

§ 18. Sammenligning med tidligere Aar.

De Opgaver, som den sidstafholdte og de foregaaende Folketællinger indeholde angaaende Antallet af Personer i de forskjellige Livsstillinger, give vigtige Bidrag til Belysningen af vore Næringsveies Udviklingsgang. Særdels værdifulde i denne Henseende vilde Opgaverne have været, dersom de ved alle Folketællinger havde været indrettede efter samme Klassifikationssystem; men, saaledes som Forholdet er, maa man ved Sammenligningen af Livsstillingsopgaver fra forskjellige Folketællinger bruge stor Forsigtighed, og i flere Tilfælde er det kun ved omhyggelige Detailundersøgelser af Udviklingen i de enkelte Landsdele, at man her kan komme til sikre Resultater. En stor Fordel i heromhandlede Henseende er det, at Folketællingen af 1875 er saa detailleret, at man kan sammenligne dens Resultater med hvilken som helst af de øvrige Folketællinger, naar man kun nøiagtigt kan bringe det paa det rene, efter hvilke Principer de i samme specificerede Livsstillingsklasser ere blevne dannede.

(Forts. S. 102.)

Samlet Antal Personer i 1875 fordelte efter Beskaffenheden af de

	1. Hovedpersoner.			2. Hustruer og andre Familiemedlemmer.		
	Mandkjøn.	Kvinde- kjøn.	Til- sammen.	Mandkjøn.	Kvinde- kjøn.	Til- sammen.
Embedsmænd	2 291	-	2 291	2 364	4 747	7 111
Bestillingsmænd	9 403	770	10 173	7 138	14 971	22 109
Selvstændige Erhvervsdrivende	190 371	37 958	228 329	233 238	384 460	617 698
Private Betjente ²⁾	26 869	11 647	38 516	13 109	27 573	40 682
Tjenere	38 323	109 831	148 154	843	1 959	2 802
Arbejdere ³⁾	193 785	24 675	218 460	126 531	242 535	369 066
Uproduktive	31 085	35 771	66 856	6 240	26 274	32 514
Ufuldstændigt betegnede ⁴⁾	1 946	2 678	4 624	5 035	4 433	9 468
Tilsammen	494 073	223 330	717 403	394 498	706 952	1 101 450
Af de selvstændige Erhvervsdrivende fremhæves:						
Lærere, Læger, Sagførere og andre ved im- materiel Virksomhed sysselsatte	1 499	841	2 340	1 009	1 929	2 938
Selvsiere, Gaardbrugere	93 363	7 439	100 802	150 436	232 303	382 739
Løllændinge, Bygsemænd	8 904	740	9 644	14 002	21 962	35 964
Fiskere m. m.	29 559	327	29 886	21 227	38 523	59 750
Fabrikanter, Værkseiere	788	36	824	821	1 664	2 485
Haandværkere	34 310	265	34 575	22 952	46 587	69 539
Smaa Industridrivende	3 953	24 496	28 449	5 408	8 082	13 490
Handlende	9 726	2 257	11 983	8 094	16 053	24 147
Skibsredere	499	182	681	521	1 020	1 541
Af de private Betjente fremhæves:						
Brugsbestyrere, Fabrikmestere m. m.	2 001	7	2 008	1 863	3 561	5 424
Handelsbetjente m. m.	7 776	1 306	9 082	1 884	4 054	5 938
Skibsførere og Jægteførere ²⁾	6 603	-	6 603	5 170	10 601	15 771
Styrmænd ²⁾	5 417	-	5 417	1 333	3 496	4 829
Af Arbejdere fremhæves:						
Arbejdere i Statens eller Kommunens Tjeneste	9 971	263	10 234	2 786	6 404	9 190
Husmænd med og uden Jord	48 626	5 165	53 791	59 138	105 546	164 684
Andre Arbejdere ved Jordbrug og Skovdrift	14 315	915	15 230	6 847	13 244	20 091
Bergværks- og Grubearbejdere	3 111	33	3 144	1 590	3 198	4 788
Fabrikarbejdere, Skibsværftsarbejdere	19 777	2 754	22 531	13 063	25 203	38 266
Haandværkssvende, Haandværksarbejdere	30 795	281	31 076	11 056	22 772	33 828
Tomtearbejdere, Sjouere og andre Arbejdere ved Handel, Bankvæsen m. m.	6 611	139	6 750	4 720	9 773	14 493
Matroser ³⁾	32 240	-	32 240	9 504	20 077	29 581
Dagarbejdere ikke nærmere betegnede	21 424	10 870	32 294	13 208	24 863	38 071
Af de Uproduktive fremhæves:						
Føderaadsfolk	20 839	17 865	38 704	3 058	18 072	21 130

1) Af Tjenere under 15 Aar var der 2 809 Gutter og 5 847 Piger, tilsammen 8 656, saa at det hele Antal

2) Heri iberegnet 3 292 fraværende Skibsførere, Styrmænd og Dampskibsmaskinister, jfr. S. 73 Anm. 1.

3) Heri iberegnet 8 009 fraværende Matroser over 15 Aar.

4) Heri iberegnet 652 fraværende Personer.

Livsstillinger, som de indtog, eller af hvilke de vare beroende.

3. Tjenere over 15 Aar ¹⁾ .			4. Hovedpersoner og Familielemmer.			5. Hovedpersoner, Familielemmer og Tjenere.			6. Procentforhold	
Mandkjøn	Kvindekjøn.	Til-sammen.	Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Til-sammen.	Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Til-sammen.	efter Afde-ling 4.	efter Afde-ling 5.
663	3 627	4 290	4 655	4 747	9 402	5 318	8 374	13 692	0.52	0.75
530	3 450	3 980	16 541	15 741	32 282	17 071	19 191	36 262	1.78	1.99
32 192	83 393	115 585	423 609	422 418	846 027	455 801	505 811	961 612	46.51	52.87
471	5 653	6 124	39 978	39 220	79 198	40 449	44 873	85 322	4.35	4.69
18	79	97	39 166	111 790	150 956	861	2 038	2 899	8.30	0.16
1 516	6 596	8 112	320 316	267 210	587 526	321 832	273 806	595 638	32.30	32.75
485	4 150	4 635	37 325	62 045	99 370	37 810	66 195	104 005	5.46	5.72
2 448	2 883	5 331	6 981	7 111	14 092	9 429	9 994	19 423	0.78	1.07
38 323	109 831	148 154	888 571	980 282	1 818 853	888 571	930 282	1 818 853	100.00	100.00
91	1 069	1 160	2 508	2 770	5 278	2 599	3 839	6 438	0.29	0.35
25 910	58 239	84 149	243 799	239 742	483 541	269 709	297 981	567 690	26.59	31.21
1 664	3 770	5 434	22 906	22 702	45 608	24 570	26 472	51 042	2.58	2.81
1 105	2 344	3 449	50 786	38 850	89 636	51 891	41 194	93 085	4.93	5.12
170	711	881	1 609	1 700	3 309	1 779	2 411	4 190	0.18	0.23
582	4 695	5 277	57 262	46 852	104 114	57 844	51 547	109 391	5.72	6.01
49	385	434	9 361	32 578	41 939	9 410	32 963	42 373	2.31	2.33
1 391	7 929	9 320	17 820	18 310	36 130	19 211	26 239	45 450	1.98	2.50
56	664	720	1 020	1 202	2 222	1 076	1 866	2 942	0.12	0.16
64	660	724	3 864	3 568	7 432	3 928	4 228	8 156	0.41	0.45
66	1 198	1 264	9 660	5 360	15 020	9 726	6 558	16 284	0.83	0.90
111	2 559	2 670	11 773	10 601	22 374	11 884	13 160	25 044	1.23	1.38
7	204	211	6 750	3 496	10 246	6 757	3 700	10 457	0.56	0.58
14	167	181	12 757	6 667	19 424	12 771	6 834	19 605	1.07	1.08
1 190	3 660	4 850	107 764	110 711	218 475	108 954	114 371	223 325	12.01	12.28
62	283	345	21 162	14 159	35 321	21 224	14 442	35 666	1.94	1.96
3	64	67	4 701	3 231	7 932	4 704	3 295	7 999	0.44	0.44
60	597	657	32 840	27 957	60 797	32 900	28 554	61 454	3.34	3.38
51	527	578	41 851	23 053	64 904	41 902	23 580	65 482	3.57	3.60
15	174	189	11 331	9 912	21 243	11 346	10 086	21 432	1.17	1.18
14	418	432	41 744	20 077	61 821	41 758	20 495	62 253	3.40	3.42
59	335	394	34 632	35 733	70 365	34 691	36 068	70 759	3.87	3.89
360	2 049	2 409	23 897	35 937	59 834	24 257	37 986	62 243	3.29	3.42

Tjenere bliver 156 810 (41 132 af Mandkjøn og 115 678 af Kvindekjøn).

(Forts. fra S. 99.)

Vi maa ved nærværende Anledning indskrænke os til Sammenligningen mellem Aarene 1845, 1865 og 1875, idet vi for de mellemliggende Aars Vedkommende maa nøie os med at angive Udviklingens Hovedtræk.

Sammenligningen mellem Aarene 1845 og 1875 giver følgende Resultater:

Livsstillinger:	1845:			1875:		
	a) Landdistrikterne.	b) Byerne.	c) Til-sammen.	a) Land-distrikterne.	b) Byerne.	c) Til-sammen.
1. Embedsmænd . . .	892	1 079	1 971	964	1 333	2 297
2. Bestillingsmænd (Underofficerer ikke medregnede) . . .	3 041	1 262	4 303	5 282	3 777	9 059
3. Gaardmænd, Selveiere	77 780	-	77 780	100 492	444	100 936
4. Leilændinge, Forpagtere, Lodbrugere . . .	25 044	-	25 044	12 956	46	13 002
5. Føderaadfolk . . .	46 512	-	46 512	41 516	172	41 688
6. Husmænd med Jord samt Rydningsmænd	60 065	-	60 065	52 787	39	52 826
7. Fiskere	5 238	608	5 846	29 170	1 566	30 736
8. Værkseiere og Haandværkere	11 704	6 326	18 030	38 113	10 860	48 973
9. Svende og Dreng i Byerne	-	6 664	6 664	-	11 630	11 630
10. Andre Haandværksarbeidere	-	-	-	-	5 253	5 253
11. Kjøbmænd, Handlende	685	2 561	3 246	3 098	5 463	8 561
12. Høkere, Marketenter, Restauratører i Byerne	-	1 068	1 068	-	2 329	2 329
13. Handelsbetjente i Byerne	-	1 626	1 626	-	5 737	5 737
14. Skippere, Jægteførere, Fragtemænd . . .	971	1 395	2 366	3 568	3 751	7 319 ¹⁾
15. Styrmand, Maskinister, Matroser	5 509	5 205	10 714	21 112	16 976	38 088 ¹⁾
16. Lodse, Kjendtmænd, Lodsdrøng	644	273	917	684	360	1 044
17. Husmænd uden Jord, Værksarbeidere, Daglønner	47 063	11 601	58 664	66 240	32 885	99 125 ²⁾
18. Tjenere: af Mandkøn	56 596	2 939	59 535	38 574	2 559	41 133 ³⁾
19. Tjenere: af Kvindkøn	89 234	14 188	103 422	97 266	25 323	122 589 ⁴⁾
Tilsammen ovenanførte Livsstillinger	430 978	56 795	487 773	511 822	130 503	642 325
Samlet Befolkning over 15 Aar	770 539	111 365	881 904	969 505	224 154	1 193 659
Den hele Folkemængde	1 166 596	161 875	1 328 471	1 481 026	332 398	1 813 424 ⁵⁾
						1 818 853

¹⁾ Iberegnet de fraværende Sømand. ²⁾ a: A. V. 4 a b; C. III. 1 b-i, 3, 4, 6, 7, 11, 12 e samt 13. ³⁾ Iberegnet Tjenere under 15 Aar. ⁴⁾ Ligesaa samt Husbestyrerinder og Husholdersker, der ikke vare Slægtninge. ⁵⁾ Jfr. S. 7.

Antallet af Embedsmænd viser sig at være steget fra 1 971 til 2 297, medens der af Advokater og Sagførere, der i 1845 endnu vare Embedsmænd, var henholdsvis 127 og 359; Antallet af Embedsmænd har saaledes omtrentlig holdt Skridt med Folkemængden, idet Procentforholdet udgjorde 0.14 i 1845 og 0.13 i 1875 eller med Tillæg af Advokater og Sagførere 0.15 Procent i begge Aar. Derimod er Antallet af Bestillingsmænd voxet i et langt stærkere Forhold end Folkemængden, nemlig fra 0.32 til henved 0.50 Procent.

Den i Tabellen anførte Del af den jordbrugende Befolkning, hvortil foruden de under 3—6 nævnte Livsstillinger ogsaa kan regnes alle Tjenere i Landdistrikterne, viser saavel absolut som endnu mere relativt taget en Tilbagegang. Det samlede Antal var nemlig i 1845 355 231 og i 1875 344 292 eller henholdsvis 25 og 19 Procent af Folkemængden. Denne Tilbagegang falder hovedsagelig paa det sidste Tiaar, idet Aarene 1845—1855 viser en ikke ganske ubetydelig Stigen i det absolute Tal og der i Aarene 1855—1865 neppe har været nogen betydelig Formindskelse. En væsentlig Aarsag til Formindskelsen ligger deri, at forskjellige Næringsveie, der før bleve drevne som Bierhverv ved Siden af Jordbrug, navnlig Fiskeri og Haandværksdrift, mere og mere have udskilt sig som selvstændige Livsstillinger. Ogsaa Udvandringen har imidlertid her øvet en betydelig Indflydelse, idet den har været forholdsvis størst blandt den jordbrugende Befolkning. Antallet af Selveiere viser en betydelig Tilvæxt i Aarene 1845—55, nemlig fra 77 780 til 91 470, tildels dog maaske hidrørende fra en forandret Klassifikation; de følgende Aar viser en jævn Stigning af 4 à 5 000 hvert Tiaar. Antallet af Leilendinge og Forpagtere har aftaget jævnt med 3 à 4 000 hvert Tiaar. De jordbrugende Husmænd tiltog, ligesom Selveierne, temmelig betydeligt i Aarene 1845—1855, men deres Antal er senere aftaget. Hvad Føderaadfolkene angaar, tillader Opgavernes Beskaffenhed ikke med Sikkerhed at paavise Udviklingsgangen i hvert af de heromhandlede Tiaar; men de forhaandenværende Opgaver synes at antyde, at deres Antal har været i noget Stigende fra 1845 til 1855, og derefter i Aftagende, samt at der navnlig fra 1865 til 1875 har fundet en ganske betydelig Formindskelse Sted. Antallet af mandlige Tjenere i Landdistrikterne har siden 1845 været i stadigt Synkende, og denne Afgang, der er bleven erstattet ved en forøget Anvendelse af Dagarbeidere samt ved Indførelsen af Maskiner, har i de to sidste Tiaar været meget større end i Aarene 1845—1855. De kvindelige Tjenere vise derimod en meget svag Stigning fra 1845—1865, men derefter en ikke ubetydelig Tilvæxt; dog tør dette Resultat i sidstnævnte Henseende ikke ansees som ganske sikkert.

Antallet af de som Fiskere betegnede Personer udgjorde i 1845 5 846 og i 1875 30 736 eller henholdsvis 0.44 og 1.70 Procent. For en Del kan Tilvæksten maaske antages at hidrøre fra en Forskjel i Klassifikationsmetoden; men at der har fundet en ganske betydelig Forøgelse Sted, fremgaar for det første deraf, at der i 1875 var 18 959 Personer, som udelukkende ernærede sig ved Fiskeri, og dernæst giver selve den Omstændighed,

at Benævnelsen „Fisker“ mere og mere bruges som Betegnelse af Livsstillingen, et tydeligt Fingerpeg om den Retning, hvori Udviklingen gaar.

Af Værkseiere, Fabrikanter og Værksarbeidere samt Haandværkere og Haandværksarbeidere opføres i 1845 24 694 og i 1875 65 856 Personer, hvilket udgjør henholdsvis 1.9 og 3.6 Procent af Folkemængden. Saa betydelig som denne Tilvæxt har været, saa vilde den dog vise sig end større, hvis man for begge de nævnte Aar besad Opgaver over det hele Antal af de ved Industri sysselsatte Personer; thi Opgaven omfatter ikke Fabrikarbeidere (ialfald kun for en ringe Del, da den allerstørste Del af de i Folketællingen af 1845 opførte Værksarbeidere bestaar af Bergværksarbeidere), og heller ikke de ved Smaa-industri beskæftigede, og begge disse Klasser have tiltaget i et stærkere Forhold end hine. Saaledes fremgaar det af den af det statistiske Centralbureau udarbejdede Tabellariske Fremstilling af Norges økonomiske Udvikling i Aarene 1851—1875¹⁾ S. 39, at Antallet af Fabrikarbeidere fra 12 700 i 1850 var steget til 44 100 i 1875, altsaa fra 0.9 til 2.4 Procent af Folkemængden. Da det nu er sandsynligt, at det relative Antal ikke var lavere i 1845 end i 1850, vil det sees, at det samlede Antal af industridrivende Hovedpersoner, med Undtagelse af de ved Smaaindustri sysselsatte, er voxet fra 2.8 til 6.0 Procent af Folkemængden. Da Antallet af de ved Bergværksdrift beskæftigede Personer i heromhandlede Tidsrum er aftaget fra omkring 3 300 til 3 000²⁾, viser det sig, at Industrien i engere Forstand er tiltaget i et stærkere Forhold, end den anførte Beregning viser.

Antallet af Handlende, Restauratører samt Handelsbetjente er i Aarene 1845—1875 steget fra 5 940 til 16 627 eller fra 0.45 til 0.91 Procent af den hele Folkemængde. Forøgelsen har været forholdsvis størst i Landdistrikterne, hvor den friere Næringslovgivning har fremkaldt en stærk Tilvæxt i Antallet, navnlig efterat L. 28 September 1857 angaaende Udvidelse af Handelsfriheden paa Landet traadte i Kraft.

Af Søfarende var der i 1845 13 997 og i 1875 46 451, og det relative Antal er saaledes steget fra 1.05 til 2.55 Procent. Fremgangen har været stadig, men fremtræder forholdsvis stærkest i Aarene 1855—65 og dernæst i Aarene 1865—75.

Som Dagarbeidere opføres i 1845 58 664 og i 1875 99 125 Personer, eller henholdsvis 4.4 og 5.5 Procent af Folkemængden. For 1875 kjendes deres Fordeling paa de forskellige Næringsveie og Virksomheder for den største Del af samme, og det kan antages, at omtrent $\frac{1}{4}$ af det hele Antal falder paa Jordbrug og Skovdrift, $\frac{1}{5}$ paa Handel og anden Transportvirksomhed og Resten eller noget over Halvparten paa Industrien. For 1845 haves ingen Oplysning om deres Fordeling, men antagelig var dengang forholdsvis flere sysselsatte ved

¹⁾ Trykt som Storthingsdokument No. 1 for 1878.

²⁾ Efter Femaarsberetningerne 1841—45 og 1846—50 samt Bergværksstatistiken for 1875.

Jordbrug. Blandt de for sidstnævnte Aar opførte var der 19 061 Husmænd uden Jord, hvilket Antal i 1855 var forøget til 21 982, medens denne Klasse i de følgende Folketællinger saagodtsom forsvinder, da de til samme hørende Personer ere blevne fordelte paa de Næringsveie, hvorfra de hente sit Underhold.

Antallet af Tjenestefolk i Byerne er i Aarene 1845—1875 i det hele tiltaget, nemlig fra 17 127 i 1845 til 27 882 i 1875, hvilket udgjør henholdsvis 1.3 og 1.5 Procent af det hele Riges, men 10.6 og 8.4 Procent af Byernes Folkemængde. Tilvæksten i denne Klasse hidrører altsaa udelukkende fra Byernes stigende Folkemængde, idet der i Forhold til denne endog viser sig en Tilbagegang, der har sin naturlige Forklaringsgrund i de mange Lettelser, som den nyere Tids Udvikling har medført for den huslige Økonomi. Antallet af mandlige Tjenere er ogsaa absolut taget gaaet tilbage; Opgaverne vise i denne Henseende en ubetydelig Forøgelse fra 1845 til 1855, dernæst i 1865 en stor Tilbagegang, hvilken imidlertid for en Del turde have sin Grund i en forandret Klassifikation, da Folketællingen af 1875 viser en, vistnok ikke fuldt saa stor, men alligevel betragtelig Tilvæxt i Antallet af de mandlige Tjenere. Procentforholdet, der i 1845 var 1.8 pr. 100 af Byernes Befolkning, var i 1875 ikke mere end 0.8. Til Sammenligning anføres, at i Landdistrikterne, for hvis Vedkommende vi forøvrigt henvise til, hvad derom ovenfor er anført, er det relative Antal af mandlige Tjenere aftaget fra 4.9 til 2.8 Procent af den hele Landbefolkning. — Antallet af kvindelige Tjenere viser saavel for Byerne som for Landdistrikterne en absolut Forøgelse, men relativ Formindskelse, idet Procentforholdet i Byerne er aftaget fra 8.8 til 7.6 og i Bygderne fra 7.6 til 6.4, altsaa i begge disse Landsdele omtrent i samme Forhold, men betydeligt mindre end ved de mandlige Tjenere.

Hvad særskilt angaar den i Aarene 1865 til 1875 stedfundne Udvikling, henvises i det hele til den S. 110—111 meddelte Opgave over Procentforholdet af de til de forskjellige Livsstillinger hørende Personer. Hovedresultatet er, at den Del af Befolkningen, der lever af Jordbrug og Skovdrift, er gaaet tilbage fra 66.6 til 58.7 Pct.¹⁾, hvilket betegner ikke alene en relativ, men ogsaa en absolut Formindskelse i Antallet af dem, der ernære sig ved Jordbrug som sit Hovederhverv; alle de øvrige Erhvervskilder vise Fremgang saavel i absolut som i relativ Henseende, navnlig Søfart, Handel og dermed sammenhængende Næringsveie, der i 1865 skaffede Underhold til 9.6 Pct., men i 1875 til 13.6 Pct. af Befolkningen, og dernæst Industrien, for hvis Vedkommende Procentforholdet er voxet fra 15.4 til 18.6 Pct., Bergværksdriften iberegnet.

§ 19. Sammenligning med andre Lande.

Undersøgelsen af de forskjellige Samfundsklassers og Virksomheders Fordeling i de forskjellige Lande frembyder endnu større Vanskeligheder end

¹⁾ Se S. 112.

Studiet af den Udvikling, som heromhandlede Forhold har undergaaet i det enkelte Land i Aarenes Løb. Opgavernes større og mindre Fuldstændighed samt Forskjelligheden i de Synspunkter, som ere blevne lagte til Grund for Livsstillingernes Inddeling, danne for Tiden næsten uoverstigelige Hindringer for en nøjagtig Sammenligning mellem de enkelte Lande. Paa de internationale statistiske Kongresser har Spørgsmaalet om at bevirke større Ensartethed i denne Klassifikation vistnok været vakt, men det er hidindtil bleven tilsidesat for de mange andre Spørgsmaal, der have optaget Kongressernes Tid. Selv i Tyskland, hvor der for at tilveiebringe Enhed i Rigsstatistiken har været holdt jævnlige Møder mellem Lederne af de statistiske Bureauer, og hvor Forskjellen mellem de enkelte Dele af Riget dog ikke synes at kunne frembyde saa betydelige Hindringer mod Indførelsen af et ensartet Klassifikationssystem, har det endnu ikke lykkedes at tilveiebringe nogen tilfredsstillende Statistik over Befolkningens Fordeling efter Livsstilling i det hele Rige¹⁾, skjønt det neppe vil vare længe, inden dette Maal naaes. Hvad de skandinaviske Lande angaar, er Sammenligningen ligeledes vanskelig, om der end for Norges og Sveriges Vedkommende er gjort en Tilnærmelse, hvis Betydning dog noget forringes ved de forskellige Synsmaader, der i enkelte Tilfælde ere lagte til Grund for Klassifikationen. Et væsentligt Fremskridt er imidlertid for de fleste Landes Vedkommende opnaaet derved, at de enkelte Livsstillinger specificeres i større og større Detail; thi hvor dette er Tilfældet, kan man paa Grundlag af disse Detailoplysninger sammensætte og omforme de i de forskellige Lande anvendte Grupper og Klasser og paa denne Maade tilveiebringe brugbare Sammenligninger, om end de til Grund for Klassifikationerne liggende Hovedsynspunkter ere forskellige. Men det vil lettelig indsees, at det, for at noget Resultat i denne Henseende skal kunne opnaaes, bliver nødvendigt at foretage Specialundersøgelser, der kræve overmaade meget Arbejde. Saavel af denne Grund, som fordi vi i og for sig finde det hensigtsmæssigt at afvente Resultaterne af de nye Oplysninger, der ville fremkomme som Resultat af de i flere Lande i Aaret 1880 eller deromkring afholdte Folketællinger, maa vi denne Gang opsætte heromhandlede Specialundersøgelse til en beleiligere Tid, idet vi dog paa Grundlag af de i 1870 og 1871 afholdte Folketællinger skulle meddele nogle Oplysninger om Næringsforholdene i Norge sammenlignet med andre Lande.

I Indledningen til den italienske Befolkningsstatistik 3die Bind²⁾ har Direktør L. Bodio for efternævnte Lande med Undtagelse af Norge, Sverige og Danmark, som her ere føyede til, søgt at istandbringe en efter ensartede Principer opgjort Fordeling af de Næringsdrivende paa de tre Hovedgrupper: 1) Produktion af Raastoffe, 2) Industri, 3) Handel og Transport, samt ved Siden heraf meddelt Opgaver over Antallet af Personer henhørende til enkelte Under-

¹⁾ Jfr. Statistik des Deutschen Reichs, Bd. XIV. S. VI. 189.

²⁾ Popolazione classificata per professioni &c., Censimento 31 dicembre 1871. Roma 1876. S. XXV o. fg.

afdelinger af disse Grupper. Resultaterne af denne Undersøgelse kunne imidlertid ikke betragtes som sikre, navnlig fordi Antallet af Personer, hvis Livsstilling har været uopgivet eller utilstrækkeligt betegnet, f. Ex. Dagarbejdere, er meget forskjelligt, hvilket bl. a. fremtræder derigjennem, at Summen af de til ovennævnte Hovedgrupper henførte Personer udgjør en meget forskjellig Del af den hele Befolkning, nemlig mindst i de Forenede Stater, Preussen, Sverige og Danmark, hvor den udgjør 25—30 Procent, og mest i Østerrige og Italien, hvor den udgjør 50.4 og 46.6 Procent. Jeg antager derfor, at man kommer til et sikrere Resultat, naar man beregner, hvormange Procent hver Gruppe udgjør, ikke af den hele Befolkning, men af det samlede Antal af de til disse Grupper henregnede Personer.

Efter denne Beregningsmaade, hvis Resultat iøvrigt alene meddeles med Forbehold, viser der sig følgende procentvise Fordeling af de ved den almindelige private Næringsdrift sysselsatte Personer i de skandinaviske Lande, Preussen, Østerrige, Ungarn, Italien, Schweitz, Frankrige, Belgien, England og de Forenede Stater i Amerika:

	Europæiske Lande.	Heraf Norge.	De Forenede Stater i Amerika.
Jordbrug	57.2 Pct.	62.5 Pct.	} 60.3 Pct.
Skovdrift	0.4 -	0.9 -	
Fiskeri	0.4 -	4.8 -	0.3 -
Bergværksdrift	1.8 -	0.5 -	1.5 -
Industri inkl. Veibygning	32.7 -	18.9 -	25.8 -
Handel, Søfart og anden Transportvirksomhed	7.5 -	12.4 -	12.1 -
Tilsammen	100.0 Pct.	100.0 Pct.	100.0 Pct.

Efter dette er det især Fiskeribedriften, der i vort Land indtager en betydeligt højere Plads end i andre Lande, blandt hvilke Sverige viser et Procentforhold af 0.8 Pct., Italien og England 0.4 Pct. og de øvrige Lande i Europa, saavidt Opgaver haves, kun 0.1 Pct. Danmark vilde dog formodentlig vise et større Procentantal af Fiskere, men disse ere i den danske Befolkningsstatistik slaaede sammen med Søfarende. Ogsaa Holland samt de britiske Besiddelser i Nordamerika har et betydeligt Antal Fiskere, uden at vi dog kunne angive Procentforholdet.

Næst Fiskerierne er Søfarten den for vort Land mest udprægede Næringsvei; denne træder dog ikke særskilt frem i ovenstaaende Tabel, da den har maattet opføres underet med anden Transportvirksomhed samt Handel, og den hele Klasse af de hidhenhørende Livsstillinger ikke fremhæver sig saa stærkt, som Tilfældet vilde have været for Søfarten alene. Antallet af de til denne Klasse hørende Personer er forholdsvis omtrent lige betydeligt i Frankrige, Norge, England og de Forenede Stater; derefter kommer Preussen, Danmark og Schweitz med 8—10 Procent og endelig de øvrige Lande, hvor Forholdet

synker til omkring 4 Procent undtagen i Ungarn, hvor det kun er lidt over 2 Procent.

Af vore øvrige Næringsveie fremhæver sig Skovdriften, hvor det for Norge beregnede Forholdstal er mere end dobbelt saa stærkt som det gennemsnitlige, der forøvrigt kun har faa Opgaver at støtte sig til, ligesom det maa erindres, hvad der tidligere er anført om Ufuldstændigheden af disse Opgaver ogsaa for Norges Vedkommende.

At Antallet af de Personer, der i Norge ere sysselsatte ved Jordbrug, med nogle Procent overstiger det gennemsnitlige Forhold for Europa, beror væsentlig paa den relativt mindre Betydning, som vor Industri har; man vil nemlig i Regelen finde netop den omvendte Rækkefølge af Lande med fremherskende Jordbrug og af Industrielande. Blandt de første udmærker sig særlig Ungarn med 85 Procent Jordbrugende, dernæst Sverige med 84 Procent samt Østerrige. Den mindst talrige jordbrugende Befolkning findes i England, der i denne Henseende indtager en ganske enestaaende Plads, idet Procentforholdet kun er 21, medens det i Belgien beregnes til 41, altsaa næsten det dobbelte.

Industri saavelsom Bergværksdrift sysselsætter i Norge ikke meget over Halvparten af det Antal Personer, som efter det gennemsnitlige Forhold i de ovennævnte europæiske Lande deraf skulde have havt sit Erhverv. Dette Resultat er saa lidet overraskende, at man snarere skulde have ventet et end mindre Forholdstal; men det tør hælde, at Opgaverne for Norge ere noget fuldstændigere end for de andre Lande, navnlig forsaavidt disse tælle mange Arbeidere og Arbeidersker, hvis Beskjæftigelse ikke bestemt har været betegnet, men som for en stor Del kunne have været sysselsatte ved Industri. Imidlertid er det neppe sandsynligt, at denne Omstændighed øver nogen væsentlig Indflydelse i heromhandlede Henseende, uden at jeg dog for Tiden tør udtale mig bestemt derom. Af de ovenanførte Lande i Europa indtager i heromhandlede Henseende England, Belgien, Preussen og Schweitz den første Plads med Procentforhold synkende fra 62 til 43 Pct. En Mellemstilling indtager Frankrige, Italien, Danmark, de Forenede Stater samt Østerrige, hvilke Lande alle vise et noget lavere Forholdstal end det gennemsnitlige. Det mindste Procentforhold viser sig for Ungarn (11 Procent) og, mærkeligt nok, for Sverige, der efter heromhandlede Beregning ikke naar op til mere end 9 — ni — Procent, et Forholdstal, som imidlertid forøges til noget over 13 Procent, naar det uden bestemt Sysselsættelse opgivne Antal Personer fordeles proportionsvis paa de forskellige Næringsveie¹⁾, og som yderligere vilde forøges med nogle Procent, dersom man under Industrien indbefattede Sagbrugsrørelsen samt Bygning af

¹⁾ Jfr. Indledningen til Sveriges Befolkningsstatistik for 1870, III. S. XLVII, hvor Forholdet for Bergværksdrift og Industri tilsammen opgives til 14 Procent af den hele Folkemængde, hvilket svarer til 15.3 Procent af den almindelige private Næringsdrift (Grupperne I—III), saa at der falder noget over 13 Procent paa den egentlige Industri, naar den paa Bergværksdriften faldende Andel fradrages.

Veie og Jernbaner¹⁾. Med alt dette tyde dog Beregningerne hen paa, at den industridrivende Del af Befolkningen er forholdsvis lidt mindre i Sverige end i Norge, et Resultat, som ikke kan andet end overraske, men som for nogen Del finder sin Forklaring paa den ene Side i den langt betydeligere Rolle, som Jordbruget spiller i Sveriges Økonomi, og paa den anden Side i Norges forholdsvis større Bybefolkning. Dette Resultat, der vel at mærke ikke staar i Strid med det vel kjendte Faktum, at den svenske Industri i det hele befinder sig paa et høiere Udviklingstrin, maa imidlertid endnu modtages med Forbehold, idet der ved den nu under Bearbejdelse værende svenske Folketælling for 1880 tør haabes at ville blive kastet et større Lys over det heromhandlede Forhold.

Hvad Bergværksdriften angaar, da viser foruden Danmark, hvor denne Næringsvei ikke eksisterer, alene Italien og Schweiz et ringere Procentforhold end Norge, nemlig 0.3. Af de øvrige Lande udmærker sig især Belgien og England med henholdsvis 5.2 og 4.6 Procent og dernæst Frankrige, de Forenede Stater samt Sverige med 1.6—1.4 Procent. For Preussen, der i heromhandlede Henseende vistnok staar over de sidstnævnte Lande, kan Forholdet ikke oplyses, da Bergværksdrift der er slaaet sammen med Industri i en Gruppe.

Til nærmere Belysning af Næringsveienes Fordeling i Norge sammenlignet med Sverige hid sættes paa omstaaende Side en Tabel, der viser det procentvise Antal af Personer, iberegnet Familielemmer og Tyende, der hente sit Underhold fra de forskellige Erhvervsgrene. Paa Grund af Klassifikationernes delvise Uensartethed have forskellige Tillem্পninger maattet gjøres i de for Norges Vedkommende i det foregaaende anvendte Inddelinger, ligesom enkelte af de her opførte Klasser ikke ere fuldstændigt kongruente for begge Lande; men i det hele taget ere Afvigelserne ikke betydelige. Størst Ulempe volder den Omstændighed, at der i Sverige er et forholdsvis større Antal Personer, for hvilke Livsstillingen ved Folketællingen af 1870 har været uopgivet eller ikke tilstrækkeligt betegnet, idet nemlig dette var Tilfældet med ikke mindre end 23.14 Procent af den hele Folkemængde, medens det tilsvarende Antal for Norge i 1865 og i 1875 var henholdsvis 9 og 8.4 Procent. Denne Omstændighed har ikke alene tilfølgende, at de relative Tal for de forskellige Livsstillinger gennemgaaende blive noget for lave, men medfører ogsaa nogen Usikkerhed i Resultatet af Sammenligningen mellem de to Lande.

(Forts. S. 111.)

¹⁾ Dette er nemlig Tilfældet med den i de øvrige Lande anvendte Klassifikation.

Norge.			Sverige.		
	1865.	1875.		1870.	
Hovedpersoner, Familielemmer og Tyende.	Procent.	Procent.	Hufvudpersoner, biträden, tjenstehjon och öfrige familjemedlemmar.	Procent.	
Selveiere, Gaardbrugere	32.57	31.21	Jordegare	28.62	
Leilendinge og Forpagtere	5.66	3.79	Arrendatorer och brukare af andras jord	5.39	
Husmænd	15.46	12.28	Nybyggare	0.46	
Gartnere ¹⁾	0.05	0.10	Jordtorpare, husmän	15.76	
Andre sysselsatte ved Jordbrug eller Skovdrift samt Tømmerflødning	2.47	2.67	Trädgårdsmestare, trädgårdsdrengrar	0.21	
Fiskere	4.63	5.19	Öfrige syss. v. jordbruk eller skogsdrift	4.08 ²⁾	
Personer sysselsatte ved Bergværks- og Grube-drift m. m.	0.37	0.48	Fiskare	0.61	
Industridrivende ²⁾	13.59	16.39	Idkare af bergverks- og bruksrörelse	1.54	
(Heraf sysselsatte ved Smaa-industri)	(?)	(2.63)	Idkare af tillverkningsindustri. (Opgaverne rimeligvis meget ufuldstændige.)	8.58 ²⁾	
Personer sysselsatte ved Handel, Herbergering og Beværtning	3.74	5.07 ⁴⁾	Handlande, -bokhållare, mæklare, agenter, bank- och försäkringsanstalters tjenstemän, hotellvärdar, apotekare, stadsbud, trädgårdsarbetare m. m.	1.80	
Søfarende	4.50	6.15 ⁵⁾	Sjömän, lotspersonal	1.10	
Personer syssels. ved Landtransport		0.86	Hyrkuskar, åkare, gästgivare	0.14	
Personer syss. v. Jernbanedrift, Post-, Telegraf, Havne-, Kanal- og Fyrvæsen	0.49	{	Enskilda och statens jernvägars och telegrafers personal, post-, kanal-, hamn- och fyr-samt tullpersonal	0.36	
Personer syss. ved den civile Administration, ved Domstolene samt ved Sagførervirksomhed	1.03	0.24	Stats- och kommunalförvaltningens personal	0.95	
(Heraf Bestillingsmænd ved Toldvæsenet)	(?)	(0.20)	(Statens lägre tullpersonal er henført under Handel.)		
Personer syss. ved Forsvarsvæsenet	0.48	0.48	Landt- och sjöförsvaret	3.55	
(Heraf Officerer)	(0.17)	(0.17)	(Heraf Officerare)	(0.21)	
Ved Sundhedsvæsenet	0.26	0.28	Sjukvård	0.21	

¹⁾ For Gartnere kan Procentforholdet alene angives tilnærmelsesvis rigtigt, hvad Norge angaar.

Norge.			Sverige.		
Hovedpersoner, Familielemmer og Tyende.	1865. Procent.	1875. Procent.	Hufvudpersoner, biträden, tjenstehjon och öfrige familjemedlemmar.	1870. Procent.	
Ved Undervisning, Litteratur og Kunst ²⁾	0.65	0.84	Undervisning, litterära och konstnärliga yrken	0.64	
Ved kirkelige Anliggender	0.54	0.49	Kyrkoförvaltning och betjening	0.71	
Ved Jernbane- og Veiarbeide	0.26	0.73	Arbetare af obestämdtslag (inr. jernvägsarbetare, tjenstehjon samt inhysehjon) . .	14.28	
Utilstrækkeligt betegnet Arbeide ³⁾	5.63	4.51	Föderådstagare	2.15	
Føderaadfolk	4.27	3.29	Öfrige utan oppgifvet yrke eller bestämd anställning	8.86	
Andre uproduktive samt utilstrækkeligt betegnede Personer	3.35	3.93			
Sammendrag:			Sammendrag:		
Jordbrug og Skovdrift	56.21	50.05	Jordbruk och skogsdrift	54.52	
Fiskeri	4.63	5.19	Fiskeri	0.61	
Bergværks- og Grubedrift	0.37	0.48	Bergverks- och bruksrörelse	1.54	
Industri	13.59	16.39	Tillverkningsindustri	8.58	
Handel, Herbergering, Søfart, Landtransport samt Post- og Telegrafvæsen	8.73	12.32	Handel, værdshushåll, sjöfart, landtransport m. m.	3.40	
Immaterielle Formaaler	2.96	3.11	Immaterielle föremål	6.06	
Andre samt uproduktive og utilstrækkeligt betegnede Livstillinger	13.51	12.46	Utan oppgifvet yrke eller bestämd anställning	25.29	
Tilsammen	100.00	100.00	Summa	100.00	

(Forts. fra S. 109.)

Man har inidertid i den svenske Befolkningsstatistik forsøgt at raade Bod paa denne Ulempe ved Hjælp af en approximativ Fordeling af heromhandlede Gruppe paa de øvrige Hovedgrupper efter disses numeriske Styrke, idet Føderaadstagerne forinden ere blevne henregnede til Jordbrugsklassen⁶⁾. Naar

- 2) Af de i den svenske Befolkningsstatistik som Sægverksegare, -inspektører, -arbetare, timmerhuggare m. m. opførte Personer er efter det i Norge gjældende Forhold Halvparten regnet til Skovdrift og Halvparten til Industrien.
- 3) Fotografer, Skibskonstruktører og Arkitekter ere her regnede til Industrien, men i den almindelige Klassifikation under Litteratur, Kunst og teknisk Virksomhed.
- 4) Heri ikke iberegnet Husbestyrerinder og Husholdersker, hvilke ere henførte under „Utilstrækkeligt betegnet Arbeide“ (jfr. S. 96 Anm. 4 og 3).
- 5) Iberegnet Lodse (0.22 Pct.), men uberegnet Flødningsarbeidere (0.32 Pct.), hvilke sidste her ere regnede under Skovdrift.
- 6) Se den svenske Befolkningsstatistik for 1870, Afdeling III S. XLVI.

samme Fremgangsmaade benyttes for de tilsvarende norske Opgaver, vil den omtalte Ulempe, saavidt de forhaandenværende Oplysninger tillade det, være fjernet, om end, som ovenfor bemærket, Resultatet af Sammenligningen ikke kan betragtes som ganske sikkert, idet det f. Ex. kan hænde, at i Sverige en forholdsvis større Del af den heromhandlede Gruppe har været sysselsat ved Industri, end Tilfældet er i Norge.

Denne Beregning giver følgende Resultat:

	1865.	Norge: 1875.	1870 ¹⁾ .	Sverige: 1870.
Jordbrug og Skovdrift	66.6	58.7	62.7	71.8
Fiskeri	5.1	5.7	5.4	0.8
Bergværksdrift og Industri	15.4	18.6	17.0	14.0
Handel, Søfart, Landtransport, Post- og Telegrafvæsen	9.6	13.6	11.6	5.1
Heraf Søfart	5.0	6.8	5.9	1.4
Immaterielle Formaal	3.3	3.4	3.3	8.3
Tilsammen	100.0	100.0	100.0	100.0

Da Gjennemsnittet af de for Norge beregnede Procentforhold i 1865 og 1875 kan antages paa det nærmeste at udtrykke Forholdet i Aaret 1870, har man i dette det bedste Sammenligningsled, naar man for Sveriges Vedkommende benytter Folketællingen af 1870. Det viser sig altsaa, at Fiskerierne i Forhold til Folkemængden er henved 7 Gange saa stærkt repræsenteret i Norge som i Sverige, Søfarten mere end 4 Gange saa meget, Handel og anden Omsætning, Søfarten undtagen, $1\frac{1}{2}$ Gang og Industrien $1\frac{1}{5}$ Gang saa meget. Disse Næringsveie sysselsatte i Norge tilsammen 34 Procent af Folkemængden, men i Sverige kun 20 Procent, altsaa 14 Procent mindre, hvilke sidste ere saaledes fordelte: Fiskerierne 4.6 Pct., Søfarten 4.5 Pct., Handel m. m. 2.0 Pct. og Industrien 3 Pct. mindre.

Den store Forskjel, der viser sig ved Procentforholdet for de immaterielle Formaal, vedrører udelukkende eller ialfald væsentligt Forsvarsvæsenet. De andre hidhenhørende Formaal repræsenterede nemlig ifølge den ovenfor meddelte detaillerede Tabel 2.55 Pct. i Norge og 2.51 Pct. i Sverige, og om end den ovenfor omhandlede approximative Fordeling af de utilstrækkeligt betegnede Personer giver et noget forskjelligt Resultat, nemlig 2.8 Pct. i Norge og 3.4 Pct. i Sverige, saa maa det erindres, at denne Beregning netop her turde være usikker, da det vel tør antages, at Opgaverne over de i offentlige Stillinger ansatte Personer have været forholdsvis mest fuldstændige, og saaledes noget betydeligt Tillæg ikke skulde gjøres. — Ved Forsvarsvæsenet derimod skulde efter den detaillerede Tabel 0.48 Pct. af Norges, men 3.55 Pct. af Sveriges Befolkning være sysselsat eller have sit Underhold, en Forskjel,

¹⁾ 0: Gjennemsnittet af 1865 og 1875.

der har sin Grund i den særegne Maade, hvorpaa det svenske Landforsvar er ordnet, idet nemlig den største Del af Armeen bestaar af „indelta trupper“, der aflønnes derved, at de erholde Hus og Jord paa Landet til fri Afbenyttelse, og som derfor ialfald delvis kunne henregnes til den jordbrugende Befolkning.

Det viser sig altsaa, at Jordbruget spiller en forholdsvis endnu noget større Rolle i Sverige, end de ovenfor angivne Procenter (71.8 Pct. mod 62.7 Pct. i Norge) antyde.

Forøvrigt henvises til ovennævnte detaillerede Tabel, der frembyder forskellige Sammenligningspunkter, som ikke ere uden Interesse.

Naar man vil medtage Danmark i nærværende Sammenligning, bliver det nødvendigt atter for en Del at omforme den i det foregaaende anvendte Klassifikation. Resultatet af de i dette Øiemed foretagne Beregninger foreligger i følgende tabellariske Oversigt, der for alle tre Lande gjælder Aaret 1870¹⁾.

	Norge.	Sverige.	Danmark.
Proprietærer, Gaardmænd, Jordeiere	31.89 Pct.	28.62 Pct.	} 27.36 Pct.
Leilændinge, Forpagtere, Fæstere	4.73 -	5.39 -	
Husmænd, Nybyggere	13.87 -	16.22 -	13.82 -
Gartnere (i Danmark: Handelsgartnere)	0.07 -	0.21 -	0.25 -
Andre syssels. ved Jordbrug, Skovdrift m. m.	2.57 -	4.08 -	0.01 - ²⁾
Industridrivende, iber. de ved Bergværksdrift sysselsatte	15.41 -	10.12 -	20.91 -
Personer sysselsatte ved Handel, Herbergering m. m., Landtransport (undtagen Jernbane- drift, Postvæsen)	ca. 5.03 -	1.94(?) -	5.48 -
Sømænd	5.32 -	1.10 -	} 2.63 -
Fiskere	4.91 -	0.61 -	
Jernbane-, Post- og Telegrafbetjente m. m.	0.18 -	0.36 -	} 5.10(?) ²⁾
Immaterielle Formaal (Forsvarsvæsenet undtaget)	2.56 -	2.51 -	
Forsvarsvæsenet	0.48 -	3.55 -	0.85 -
Dagarbeidere af ubestemt Slags samt Jernbane- og Veiarbeidere	5.56 -	14.28 -	16.07 - ⁴⁾
Føderaadsfolk, Aftægtsfolk	3.78 -	2.15 -	2.75 -
Andre	3.64 -	8.86 -	4.77 -

¹⁾ For Norge = Gjennemsnittet af 1865 og 1875, jfr. ovenfor.

²⁾ Se under Dagarbeidere.

³⁾ Herunder indbefattet Klassen: „Fast ansatte i underordnede Poster“ (1.46 Pct.), der maaske for en Del indbefatter privat-ansatte Personer.

⁴⁾ Herunder rimeligvis Jordbrugsarbeidere.

	Norge.	Sverige.	Danmark.
Sammendrag A.			
Jordbrug og Skovdrift	53.13 Pct.	54.52 Pct.	41.44 Pct.
Bergværksdrift og Industri	15.41 -	10.12 -	20.91 -
Fiskeri	4.91 -	0.61 -	} 2.63 -
Søfart	5.32 -	1.10 -	
Handel, Landtransport	5.03 -	1.94 (?) -	5.48 -
Jernbane-, Post- og Telegrafvæsen m. m.	0.18 -	0.36 -	} 5.95 (?) - ¹⁾
Andre immaterielle Formaal	3.04 -	6.06 -	
Heraf Forsvarsvæsenet	0.48 -	3.55 -	0.85 -
Andre samt uproduktive og utilstrækkeligt betegnede Livsstillinger	12.98 -	25.29 -	23.59 -
Tilsammen	100.00 -	100.00 -	100.00 -
Sammendrag B.			
(Med approximativ Fordeling af de utilstrækkeligt betegnede Klasser) ²⁾ .			
Jordbrug og Skovdrift	62.70 -	71.80 -	55.90 -
Fiskeri	5.40 -	0.80 -	ca. 1.00 (?) -
Bergværksdrift og Industri	17.00 -	14.00 -	26.40 -
Handel, Landtransport, Jernbane-, Post- og Telegrafvæsen	5.70 -	3.70 -	ca. 7.30 - ³⁾
Søfart	5.90 -	1.40 -	ca. 2.30 -
Forsvarsvæsenet	0.50 -	4.90 -	ca. 1.10 -
Andre immaterielle Formaal	2.80 -	3.40 -	ca. 6.00 - ¹⁾
Tilsammen	100.00 -	100.00 -	100.00 -

Hvad man af denne, i Enkeltheder temmelig skrøbelige, Sammenligning kan slutte, er væsentlig følgende:

Jordbruget sysselsætter forholdsvis flest Mennesker i Sverige, dernæst i Norge og mindst i Danmark. Spørger man derimod om, i hvilket af de tre Lande Jordbruget er af størst Betydenhed i Forhold til Folkemængden, da staar Danmark ikke alene over Norge, men ogsaa over Sverige, idet nemlig i begge disse Lande Jordbruget er forbundet med forskjellige Binæringer og der saaledes paa hver Gaardbruger ikke falder saa stor Produktion af de egentlige Jordbrugsfrembringelser som i Danmark. Hvad de enkelte jordbrugende Klasser angaar, kan mærkes, at Selveiendom er forholdsvis mest udbredt i Norge. Vistnok vise de danske Folketællingstabeller kun et ringe Antal Forpagtere, nemlig 1 Forpagter mod 44 Gaardmænd; men blandt sidstnævnte er vistnok mange Fæstere, da det af Statistiken over Hartkornets Fordeling fremgaar, at omtrent $\frac{1}{3}$ af Jordbrugene ere bortfæstede; i det hele antages det, at Antallet af Fæstere og Forpagtere er forholdsvis omtrent lige saa stort i Danmark som i Sverige, skjønt bestemte Opgaver derom ikke haves. Af Husmænd tæller Sverige det forholdsvis største Antal, medens Norge og Danmark viser et noget

¹⁾ Jfr. S. 113 Anm. 3.

²⁾ Jfr. S. 111.

³⁾ Heraf for Jernbane-, Post- og Telegrafvæsen anslaaet 0.40 Procent.

mindre Procentforhold. Af Føderaadfolk er der flest i Norge, derefter i Danmark og mindst i Sverige, hvor Procentforholdet er omtrent $\frac{6}{10}$ af det i Norge. Antallet af Gartnere er i Danmark og Sverige betydeligt større end i Norge.

Om Forholdet mellem Antallet af Fiskere i Norge og Sverige er ovenfor talt. Hvad Danmark angaar, savnes Opgaver, men Antallet er antagelig forholdsvis noget større end i Sverige.

Antallet af de Industridrivende udgjør i Danmark en betydeligt større Del af Befolkningen end i Norge og Sverige, en naturlig Følge af Befolkningens større Tæthed i førstnævnte Land, hvor af denne Grund Industrien mere har udskilt sig som en særskilt Næringsvei, medens den jordbrugende Befolkning i Sverige og Norge selv udfører en stor Del Haandværksarbeide.

Ogsaa Antallet af dem, der leve af Handel, er forholdsvis større i Danmark end i Norge og Sverige.

Søfarten har derimod, som bekjendt, størst Betydning for Norge; derefter for Danmark, for hvis Vedkommende dog ikke bestemte Tal kunne angives.

Antallet af Embeds- og Bestillingsmænd samt af privatiserende Lærere, Læger, Literater og Kunstnere m. m. synes at være forholdsvis meget større i Danmark end i Sverige og Norge. Ihvorvel dette Resultat er rimeligt, maa dog bemærkes, at de statistiske Opgaver i denne Henseende ikke ere sikre, jfr. S. 113 Anm. 3, hvorhos vi, forsaavidt angaar Forholdet mellem Norge og Sverige, henvise til det derom ovenfor bemærkede.

Vi have hidtil kun tage Hensyn til de relative Forholdstal. Ved Siden heraf har det sin Interesse ogsaa at undersøge de forskjellige Næringsklassers numeriske Styrke i de tre skandinaviske Lande, og vi meddele derfor nedenstaaende summariske Oversigt beregnet efter Folkemængden ved Udgangen af Aaret 1870¹⁾.

	Norge.	Sverige ²⁾ .	Danmark.
Jordbrug, Skovdrift	1 092 000	2 994 000	1 007 000
Fiskeri	94 000	33 000	18 000
Bergværksdrift og Industri	296 000	584 000	475 000
Handel og Landtransport	99 000	154 000	131 000
Søfart	103 000	58 000	41 000
Forsvarsvæsen	9 000	204 000	20 000
Andre immaterielle Formaale	49 000	142 000	108 000
Tilsammen	1 742 000	4 169 000	1 800 000

Af denne Oversigt, der forøvrigt kun har en approximativ Gyldighed og som paa Grund af Opgavernes Uensartethed og Utilstrækkelighed ikke vel kan udføres i større Detail, fremgaar, at den jordbrugende Befolkning i Sverige tæller omtrent 3 Millioner, i Norge og Danmark noget over 1 Million i hvert

1) Ved denne Beregning har jeg benyttet de S. 114 i Sammendrag B anførte Forholdstal, sammenholdt med Folkemængden.

2) Tallene afvige lidt fra de i den officielle svenske Statistik beregnede, men det maa erindres, at de her opførte Klasser ikke ganske falde sammen med dennes.

af Rigerne, dog saaledes, at den jordbrugende Befolkning i Danmark mere udelukkende ernærer sig ved Jordbrug, end Tilfældet er i Norge og Sverige. Tager man i Betragtning, at de inddelte svenske Soldater for en stor Del ernære sig ved Jordbrug, vil man kunne sige, at den jordbrugende Befolkning i Sverige er næsten 3 Gange saa stor som i Norge og i Danmark.

Af den skandinaviske Fiskerbefolkning, bortset fra Islands og Færøernes, findes henved de to Trediedele i Norge og mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{5}$ i Sverige, i Danmark maaske omtrent $\frac{1}{8}$.

Den industridrivende Befolkning er i absolut Henseende talrigst i Sverige som det folkerigeste Land; men Danmark følger ikke langt efter, og Norge skulde have omtrent det halve Antal af, hvad Sverige har.

Et lignende Forhold er tilstede ved Handel og Landtransport, dog saa at Sveriges Overvægt her er mindre. Den søfarende Befolkning er i Norge omtrent ligesaa stor som i de to andre Lande tilsammentagne, af hvilke Sverige tæller henved $1\frac{1}{2}$ Gange saa mange Sømænd, som Danmark antagelig vilde vise sig at have, dersom denne Klasse af Befolkningen der blev udsondret.

Ved immaterielle Gjøremaal sysselsættes flest i Sverige, dernæst forholdsvis mange i Danmark og mindst i Norge, uden at man dog paa Grund af Op-gavernes Ufuldkommenhed kan vide, om det indbyrdes Forhold mellem Landene svarer til det i ovenstaaende Tabel angivne Tal.

§ 20. Sammenligning mellem Norges Bygder og Byer.

Betydeligt sikrere end Sammenligningen mellem Livsstillingerne Fordeling i de forskjellige Lande er Sammenligningen mellem deres Fordeling i de enkelte Dele af samme Land, navnlig naar, som Tilfældet har været med de to sidste Folketællinger her i Norge, Bearbejdelsen af de originale Opgaver er bleven centraliseret i et Bureau, idet man nemlig da har den største Betryggelse for, at Klassifikationen er bleven foretaget efter ensartede Principer for det hele Land. Naar nemlig dette er Tilfældet, kommer det ved Sammenligningen mellem de enkelte Landsdele ikke saameget an paa, om Klassifikationen i det enkelte giver et absolut rigtigt Resultat, da de relative Forskjelligheder mellem Distrikterne træder frem med tilstrækkelig Tydelighed, naar Klassifikationen kun er ensartet og i det væsentlige rigtig. I det hele taget frembyde saavel de seneste som de tidligere Folketællinger et rigt Materiale til Belysningen af Næringsforholdene i de forskjellige Dele af Riget. Vi maa imidlertid her indskrænke os til de to seneste Folketællinger og meddele til Belysning af heromhandlede Forhold først en tabellarisk Oversigt over de paa de vigtigste Næringsveie faldende Procentdele af Befolkningen i Rigets Bygder og Byer. (Se Tabellen paa modstaaende Side.) Det bemærkes forøvrigt, at de for 1865 og 1875 anførte Tal ikke uden videre kunne sammenlignes med hinanden indbyrdes, da Klassifikationen som ovenfor nævnt er noget, skjønt ikke meget, afvigende. Hvad her skal sammenholdes, er nemlig Land med By saavel i 1875 som i 1865, og forsaavidt have mindre Uoverensstemmelser mellem den i nævnte Aar befulgte Klasseinddeling ingen Betydning.

Folkemængdens Fordeling procentvis paa de forskjellige Næringsklasser i Rigets Bygder og Byer
i Aarene 1875 og 1865.

1875.	Bygder.	Byer.	1865.	Bygder.	Byer.
A. Arbeide i Statens eller Kommunens Tjeneste	2.77	8.99	Immaterielle Formaal samt det offentlige Kommunikationsvæsen	2.02	11.48
B. Privat immaterielt Arbeide	0.19	2.11			
Af de under A og B opførte Procentantal faldt paa:					
Den civile Administration og Domstolene	0.31	2.74	Retspleien, Styrelsen m. m.	0.44	4.19
Sagførervirksomhed	0.03	0.44			
Forsvarsvæsenet	0.20	1.80	Forsvarsvæsenet	0.11	2.47
Sundhedsvæsenet	0.14	0.74	Medicinalvæsenet	0.12	1.02
Undervisning, Literatur og Kunst	0.62	2.10	Undervisning, Literatur og Kunst	0.46	1.67
Kirkelige Anliggender	0.47	0.48	Kirken og Geistligheden	0.55	0.54
De offentlige Arbeider (Jernbane-, Post- og Telegrafvæsen m. m.)	1.10	1.55	Bygning af Jernbaner og Veie m. m. samt Embedsmænd, Bestillingsmænd og private Forretningsdrivende ved Landtransport, Post- og Telegrafvæsen	0.34	1.59
Utilstrækkeligt betegnede offentlige Anliggender	0.09	1.25			
C. Den almindelige Næringsdrift:					
Jordbrug og Skovdrift	60.79	0.95	Jordbrug og Skovdrift	66.40	1.23
Fiskeri og Jagt	6.04	1.50	Fiskeri og Jagt	5.26	1.22
Bergværks- og Grubedrift, Stenbrydning m. m.	0.53	0.28	Grubedrift og Stenbrydning	0.42	0.10
Fabrikdrift, Skibsbyggeri	3.18	7.98	Fabrikdrift, Skibsbyggeri	2.25	8.08
Haandværksdrift	6.45	24.44	Haandværksdrift, Husflid m. m.	6.70	30.29
Smaaindustri	2.36	4.57			
Handel	1.92	16.21	Handel	1.27	17.04
Bank-, Penge- og Forsikringsvæsen	0.02	0.47			
Mellemmænd	0.03	0.76			
Beværtning og Herbergering ¹⁾	0.05	1.63	(Opført under Haandværksdrift, Husflid m. m. som Tilvirkning af Foræteringsgjenstande.)		
Landtransport	0.53	2.37	Underordnede Betjente ved Landtransport	0.11	0.84
Vandtransport ²⁾	3.60	15.00	Skibsfart	2.77	13.85
Utilstrækkeligt betegnet Næringsdrift	4.19	6.12	Arbeide af ubestemt Slags	5.37	9.29
Tilsammen	89.69	82.28	Tilsammen	90.55	81.94
A—C.	92.65	93.38	Lateris	92.57	93.42

¹⁾ Med Fradrag af Husholdersker og Husarbeidere (jfr. Tabel S. 96 Anm. 4 og 3), hvilke ere opførte under „Utilstrækkeligt betegnet Næringsdrift“.

²⁾ Antallet af Personer, der leve af Vandtransport, svarer her paa det nærmeste

1875.		Bygder.	Byer.	1865.		Bygder.	Byer.
A—C. (Se frgd. Side.) . . .		92.65	93.38	Transport		92.57	93.42
D—G.				Føderaadfolk		5.05	0.06
Føderaadfolk	4.19	0.07		Andre Uproduktive		2.35	5.13
Andre Uproduktive	1.75	4.82		Personer uden opgiven Stil-			
Utilstrækkeligt be-				ling		0.03	1.39
tegnede Livsstillin-							
ger	1.41	1.73					
Ialt	100.00	100.00		Ialt		100.00	100.00

Naar vi ligesom tidligere¹⁾ henregne Føderaadfolk under Jordbruget og fordele de øvrige uproduktive samt utilstrækkeligt betegnede Personer paa de forskellige Næringsklasser efter disses numeriske Styrke, blive de paa samme faldende Procentantal i Bygder og Byer, som følger:

	1875.		1865.	
	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.
Immaterielle Formaal	2.0 Pct.	11.0 Pct.	1.8 Pct.	11.7 Pct.
De offentlige Arbejder	1.2 -	1.7 -	0.4 -	1.9 -
Jordbrug og Skovdrift	70.1 -	1.1 -	77.4 -	1.5 -
Fiskeri	6.5 -	1.7 -	5.7 -	1.5 -
Bergværksdrift	0.6 -	0.3 -	0.5 -	0.2 -
Industri	12.9 -	42.4 -	9.7 -	45.5 -
Handel og Landtransport	2.8 -	24.6 -	1.5 -	21.2 -
Søfart	3.9 -	17.2 -	3.0 -	16.5 -
Tilsammen	100.0 Pct.	100.0 Pct.	100.0 Pct.	100.0 Pct.

I Landdistrikterne er Jordbruget, i Forbindelse med Skovdrift i det Østfjeldske og Fiskeri i det Vesten- og Nordenfjeldske, i den Grad den overveiende Næringsvei, at de økonomiske Forhold deraf have sit hovedsagelige Præg. Blandt de øvrige Næringsveie, hvilke tilsammen kun repræsentere 23½ Procent af Landbefolkningen, er Industrien den vigtigste, dernæst Søfarten.

I Byerne spiller Industrien, navnlig den haandværksmæssige, Hovedrollen; men ved Siden af denne skaffer Handel, Søfart og de immaterielle Formaal en betydelig Del af Befolkningen dens Erhverv.

De ovenanførte Tabeller give interessante Bidrag til Besvarelsen af Spørgsmaalet om, hvilke Faktorer der hovedsagelig have fremkaldt Byernes Anlæg og Væxt. Naar man nemlig indbyrdes sammenligner Landbefolkningens og Bybefolkningens procentvise Fordeling, fremgaar deraf, hvilke Næringsklasser der i sidstnævnte ere stærkere repræsenterede end paa Landet, samt tillige hvor stort det procentvise Overskud er for hver enkelt Næringsklasse. Dette Overskud er et Udtryk for de forskellige Næringsveies Tendents dels til at koncentrere sig i Byerne, dels ogsaa til at udvikle sig under de særlige økonomiske Forholde, som Byerne frembyde.

til dem, der leve af Skibsfart; det indbefatter nemlig vistnok Flødningsarbejdere, men paa den anden Side ere Lodse her ikke medregnede, jfr. Tabellerne S. 96.

¹⁾ Jfr. Tabellen S. 96—97 Anm. 3.

Naar man altsaa efter dette Synspunkt sammenholder Rigets Bygder og Byer, viser det sig som den stærkt fremtrædende Hovedforskjel, at den jordbrugende Klasse, der paa Landet udgjør Massen af Befolkningen, saagodtsom ikke er repræsenteret i vore Byer, — et Forhold, som efter den almindelige Opfatning hos os stiller sig næsten som selvfølgeligt, medens det dog i andre Lande ikke er saa sjældent, at en Del af Bybefolkningen ernærer sig ved Jordbrug. Omvendt er der, bortset fra enkelte ganske specielle Klasser, ingen By-næring, der ikke ogsaa forefindes i Landdistrikterne, om end selvfølgelig mere eller mindre svagt repræsenteret.

Det Overskud, som Landbefolkningen tæller af Personer, der ernære sig ved Jordbrug og Skovdrift, udgjorde i 1875 69 Pct.¹⁾ Ved Fiskeri og Jagt ernærede sig i Landdistrikterne 6.5 og i Byerne 1.7 Pct. af Befolkningen, og ved Bergværksdrift m. m. henholdsvis 0.6 og 0.3 Pct., saa at der ved de foran nævnte Næringsveie tilsammen var et Overskud paa Landdistrikternes Side af 74.1 Pct. Omvendt have Byerne sit største Overskud i de Industridrivendes Klasse, der i Byerne tælle 42.4 Pct. mod 12.9 Pct. i Landdistrikterne, altsaa 29.5 Pct. mere end i disse; dernæst i Personer sysselsatte ved Handel (inkl. Bankvæsen, Assurancevæsen, Hotelvirksomhed, Landtransport), af hvilke der var 21.8 Pct. flere i Byerne end paa Landet; endvidere i den søfarende Befolkning, der viser et Overskud af 13.3 Pct., i Personer sysselsatte ved offentlig eller privat immaterielt Arbeide, hvor der var 9 Pct. mere, samt endelig ved de offentlige Arbeider i engere Forstand, hvor Overskudet forøvrigt kun udgjorde $\frac{1}{2}$ Pct.

Byernes økonomiske Særpræg bestaar altsaa væsentligt deri, at den jordbrugende Klasse saagodtsom ganske mangler og er erstattet ved den stærkere Optræden først og fremst af den industrielle og handlende Klasse, samt dernæst af Personer sysselsatte ved Søfart og ved immateriel Virksomhed.

Spørges derimod om, hvilke af vore Hovednæringsveie der viser den største Tendents til at holde sig i Byerne i Modsætning til Bygderne, da bliver Ordenen følgende:

1) Handel m. m.	hvor Procentforholdet var 8.8 Gange	} saa stort i Byerne som paa Landet.
2) Immaterielle Fornaaal	— — — 5.5 —	
3) Søfart	— — — 4.4 —	
4) Industri	— — — 3.3 —	
5) De offentlige Arbeider	— — — 1.4 —	

(nemlig Jernbane-, Post-, Telegrafvæsen m. m.)

Vi skulle nu efter sidstanførte Synspunkt nærmere paavise, hvilke Næringsgrene og Virksomheder der fornemmelig har samlet sig i Byerne, idet vi følge den i Tabellen S. 117—118 angivne Orden, dog med Forbigaaelse af de mindre vigtige Klasser.

¹⁾ Jfr. S. 118.

Arbeide i Statens eller Kommunens Tjeneste udgjorde i Byerne et 3.2 Gange saa stort Procentforhold som paa Landet eller paa en anden Maade udtrykt: 39.8 Pct. af det hele Antal derved sysselsatte Personer var bosat i Byerne, medens disses hele Folkemængde kun udgjorde 18.1 Pct. af Rigets, eller, naar Hensyn alene tages til den voxne Befolkning, 18.5 Pct. Af de forskjellige Grene af det offentlige Arbeide er det fornemmelig den civile Administration og Forsvarsvæsenet, som drager forholdsvis flest Personer til Byerne, idet henholdsvis 72.0 og 66.6 Pct. af det hele Antal derved sysselsatte Personer var bosat i disse. Dette gjælder selvfølgelig først og fremst om Centralstyrelsen, dernæst Politiet, Fængselsvæsenet, Toldvæsenet og Brandvæsenet, medens derimod den lokale Styrelse, der repræsenteres af Amtmænd, Magistratsembedsmænd, Fogder og Lensmænd, m. fl., kun viser et Forhold af 24.4 Pct., og altsaa i Forhold til Folkemængden ikke er synderligt stærkere repræsenteret i Byerne end i Landdistrikterne. Blandt de øvrige Grene af det offentlige Arbeide udvise Domstolene et Procentforhold af 50 Pct., m. a. O. de sysselsatte et lige stort Antal Personer i By som i Bygd; Sundhedsvæsenet 43 Pct., Undervisningen 27.7 Pct., de offentlige Arbeider i engere Forstand (Jernbanevæsen, Post- og Telegrafvæsen m. m.) 26 Pct., samt endelig de kirkelige Anliggender 20.7 Pct. .Deler man de heromhandlede Virksomheder i Arbeide i Statens og Arbeide i Kommunens Tjeneste, bliver Procentforholdet for den førstnævnte Del 40.4 Pct. og for den sidstnævnte 38.2 Pct.

Ved den private immaterielle Virksomhed spille Byerne en større Rolle, idet 65.3 Pct. af de ved samme i det hele Rige sysselsatte Personer var bosat i Byerne. Af de enkelte hidhenhørende Virksomheder fremtræder især den literære, kunstneriske og tekniske med 76.9 Pct., Sagførervirksomheden med 71.7 Pct.; dernæst kommer Lægevirksomheden med 63.4 Pct. og Lærervirksomheden med henved 60 Pct.

Hvad Jordbrug og Skovdrift angaar, henvises til det derom ovenfor anførte, idet vi alene skulle gjøre opmærksom paa en enkelt under denne Klasse sorterende, i Byerne forholdsvis stærkt repræsenteret, Næringsgren, nemlig Gartneriet, hvor 40 Procent af samtlige derved sysselsatte Personer falder paa Byerne, medens Procentforholdet for hele Jordbrugsklassen underet var 0.6 Procent.

Af Fiskerne var kun 5.1 Procent bosat i Byerne, fornemmelig i Tromsø Stift, medens der i Byerne ikke findes nogen, der giver sig af med Jagten som Næringsvei.

Af de ved Bergværksdrift m. m. sysselsatte Personer vare kun 283 eller 7.6 Pct. bosatte i Byerne og disse boede næsten alle i Bergstaden Kongsberg.

Det er ovenfor nævnt, at det relative Antal af Industridrivende var 3.3 Gange saa stort i Byerne som paa Landet. Af samtlige Industridrivende boede 37.6 Pct. i Byerne og 62.4 Pct. paa Landet. Mellem de forskjellige Hovedklasser af Industrien var der den Forskjel i Henseende til det sidstnævnte Forhold, at det ved Fabrikindustrien udgjorde 36.8 Pct., ved Haandværket 42.1 Pct. og ved Smaaindustrien 29.5 Pct.

For de vigtigere Industriegrene meddeles følgende tabellariske Oversigt, hvoraf det vil sees, hvilke enkelte Grene af Fabrik-, Haandværks- og Smaa-industrien der særlig ere knyttede til Byerne:

I. Fabrikdrift ¹⁾ :		Blokmagere	77.7 Pct.
Tobaksfabriker	100.0 Pct.	Rørlæggere	77.6 -
Gasværker	99.2 -	Bagere	69.8 -
Møbelfabriker og mekaniske Snedkerier	98.1 -	Sadelmagere	66.5 -
Ølbryggerier	85.6 -	Slagtere	63.7 -
Pottemagerier og Fayancefabriker	82.6 -	Urmagere	63.2 -
Høvlerier	82.3 -	Rebslagere	62.5 -
Væverier	69.1 -	Blikkenslagere	61.5 -
Mekaniske Værksteder	61.9 -	Glaskestere	59.1 -
Tranbrænderier	57.6 -	Garvere	56.4 -
Rebslagerier	56.0 -	Kobberslagere	55.5 -
Garverier	55.5 -	Feiermestere	53.9 -
Papir- og Papfabriker	53.6 -	Malere	53.8 -
Skibsværfter	48.8 -	Bødkere	52.0 -
Trikotagefabriker	43.2 -	Bøssemagere	51.7 -
Spinderier og samme forenede med Væverier	39.5 -	Kurvmagere	48.9 -
Jernstøberier	37.2 -	Gjørtlere	47.3 -
Teglværker	28.9 -	Murmestere	47.2 -
Fiskeguanofabriker	27.6 -	Dreiere	44.2 -
Sagbrug forenede med Høvlerier	26.4 -	Farvere	41.7 -
Træstoffabriker og samme forenede med Papir- eller Papfabriker	23.8 -	Snedkere	34.7 -
Møllebrug	23.2 -	Skræddere	33.6 -
Brændevinsbrænderier	19.6 -	Vognmagere	33.0 -
Sagbrug	19.1 -	Tømmermestere	30.8 -
Trandamperier	16.0 -	Smede	30.8 -
Forskjellige kemiske og teknisk-kemiske Fabriker	10.3 -	Skomagere	30.3 -
Glasværker	9.7 -		
Fyrstikfabriker	5.1 -	III. Smaaindustri:	
Kalkbrænderier	3.1 -	Vask og Strygning	74.9 -
Spiger- og Valseværker	1.6 -	Søm	46.0 -
		Jord- og Stenindustri	32.1 -
II. Haandværksdrift:		Tilvirkning af Nærings- og Nydelsesmidler	20.9 -
Barberere	91.9 -	Papir-, Læder- og Gummiindustri samt Tilvirkning af Bolstervarer m. m.	18.7 -
Bogtrykkere	91.7 -	Bagning	17.2 -
Hattemagere	83.3 -	Forarbeidelse af Trævarer m. m.	16.1 -
Instrumentmagere	82.9 -	Skoflikning	15.5 -
Bogbindere	82.7 -	Metalindustri	11.9 -
Seilmagere	82.4 -	Forarbeidelse af Spindestoffe	5.8 -
Bundtmagere	80.7 -	Baadbyggeri	3.9 -
Guld- og Sølvsmede	80.1 -	Skindfeldmageri	1.2 -
		Kul- og Tjærebrænderi	0.0 -

¹⁾ Efter Fabrikstatistiken for 1875.

Af de ved Handel sysselsatte Personer var 64.1 Procent bosat i Byerne; ved Bank-, Penge- og Forsikringsvæsen samt Agentur- og Kommissionsforretning (Mellemmænd) stiger Procentforholdet til 83.0 og 83.5 Pct., og ved Hotel- og Restaurationsnæringen til 84.5 Pct.

Transportvirksomheden til Lands og til Vands er ogsaa forholdsvis stærkt repræsenteret i Byerne, nemlig ved førstnævnte med 51.2 Pct. og ved Søfarten med 46.1 Pct. af samtlige ved disse Næringsveie i Riget beskjæftigede Personer. Af Lodse ere ikke fuldt saa mange, nemlig 35.8 Pct., bosatte i Byerne. Den under Vandtransporten sorterende, forøvrigt temmelig heterogene, Flødningsvirksomhed hører selvfølgelig især hjemme i Landdistrikterne, idet Byernes Procentandel alene udgjør 5 Pct.

Til Oplysning om Landbefolkningens og Bybefolkningens sociale Sammensætning meddeles nedenstaaende Opgave over det relative Antal af Personer fordelte efter deres Stilling i Arbeidet eller deres paa anden Maade bestemte Livsstilling med Tillæg af deres Familielemmer og Tyende:

	Rigets Bygder.	Rigets Byer.		Rigets Bygder.	Rigets Byer.
I. Hovedgrupper:			II. Særskilt fremhævede Livsstillinger (forts.):		
Embedsmænd	0.46 Pct.	2.06 Pct.	Fabrik- og Værksmestere og-formænd	0.32 Pct.	1.02 Pct.
Restillingsmænd . . .	1.42 -	4.63 -	Handelsbetjente og-formænd	0.26 -	3.81 -
Selvstændige Erhvervsdrivende	57.39 -	34.36 -	Skibsførere, Jægteførere	0.68 -	4.16 -
Private Betjente . . .	2.72 -	12.80 -	Styrmænd	0.27 -	1.38 -
Arbeidere	31.11 -	39.82 -	Husmænd	15.07 -	0.00 -
Uproduktive	5.95 -	4.89 -	Andre Arbeidere ved Jordbrug ell. Skovdrift	2.36 -	0.00 -
Ufuldstændigt betegnede	0.95 -	1.44 -	Bergværksarbeidere m. m.	0.49 -	0.26 -
Tilsammen	100.00 Pct.	100.00 Pct.	Fabrikarbeidere . .	2.74 -	6.39 -
II. Særskilt fremhævede Livsstillinger:			Haandværkssvende og-arbeidere	2.05 -	10.73 -
Selveiere, Gaardbrugere	38.24 Pct.	0.53 Pct.	Handelsarbeidere, Tomtearbeidere .	0.50 -	3.96 -
Løilændinge	3.45 -	0.00 -	Sømænd, Matroser .	1.99 -	7.59 -
Fiskere	5.97 -	1.46 -	Dagarbeidere, ikke nærmere betegnede	3.63 -	5.22 -
Værkseiere, Fabrikkanter	0.15 -	0.59 -	Føderaadsfolk . . .	4.19 -	0.00 -
Haandværkere	4.39 -	13.62 -			
Smaaindustri drivende	2.13 -	3.31 -			
Handlende, Agenter, Mellemmænd	1.14 -	9.67 -			
Skibsredere	0.07 -	0.60 -			

Det karakteristiske ved Bybefolkningens sociale Sammensætning bestaar altsaa fornemmelig deri, at der i Byerne er et flerdobbelt Antal private Be- tjente — en Følge af de mere udviklede økonomiske Forholde —, dernæst noget flere Arbeidere, samt flere Embeds- og Bestillingsmænd. Derimod er Antallet af de selvstændige Erhvervsdrivende forholdsviis ikke lidet ringere, og, efter hvad der foran S. 88 er forklaret, er dette sandsynligvis Tilfældet i en noget højere Grad, end de ovenanførte Tal vise, idet det virkelige Antal af Arbeidere antagelig er noget større og Antallet af de selvstændige Erhvervs- drivende noget mindre end ved Folketællingen opgivet. Tjenerklassen er her ikke særskilt nævnt, fordi de i Tabellen anførte Procentantal for hver Livs- stilling indbefatte saavel Hovedpersoner som Familielemmer og Tyende. An- tallet af Tjenere over 15 Aar udgjorde i Landdistrikterne 8.3 Pct. og i Byerne 7.9 Pct. af den hele Folkemængde; men disse indbyrdes ikke meget afvigende Gjennemsniitsforhold skjule mange Forskjelligheder i det enkelte, som vi dog her ikke kunne indlade os videre paa¹⁾.

Indenfor de ovenfor nævnte Hovedgrupper af Livsstillinger er Fordelingen paa de enkelte Næringsklasser ganske forskjellig i Bygd og By, og i det hele er den Modsætning, som i heromhandlede Henseende finder Sted mellem disse tvende Dele af Befolkningen, meget udpræget. Følgende Sammenstillen af de i hver af dem talrigst forekommende Livsstillinger viser dette Forhold klart:

Rigets Bygder:		Rigets Byer:	
1. Selveiere, Gaardbrugere	38.24 Pct.	1. Haandværkere . . .	13.62 Pct.
2. Husmænd	15.07 -	2. Haandværkssvende og -arbeidere	10.73 -
3. Fiskere	5.97 -	3. Handlende	9.67 -
4. Haandværkere	4.39 -	4. Sømænd, Matroser . . .	7.59 -
5. Dagarbeidere	3.63 -	5. Fabrikarbeidere	6.39 -
6. Leilændinge	3.45 -	6. Dagarbeidere	5.22 -
7. Fabrikarbeidere	2.74 -	7. Skibsførere	4.16 -

Heraf fremgaar bl. a. ogsaa den Forskjel mellem Landbefolkningen og By- befolkningen, at hin er langt mere ensartet, idet de to første Klasser — Selv- eiere og Husmænd — udgjør over 53 Pct. af den hele Folkemængde, medens Bybefolkningen er langt mere forskjelligartet i sin Sammensætning.

For efternævnte saavel i Landdistrikterne som i Byerne forekommende Næringsveie meddeles nedenfor en Opgave, som viser, hvilket Procentforhold der ved de forskjellige sociale Trin eller ved de i andre Henseender forskjel- lige Stillinger indenfor samme Næringsklasse falder paa hver af disse Landsdele:

¹⁾ Nærmere Oplysninger om denne Gjenstand ville kunne udledes af Tabel 26 i „Resultaterne af Folketællingen i Norge i Januar 1876“.

Procenter i Forhold til det hele Rige.

	Rigets Bygder.	Rigets Byer.		Rigets Bygder.	Rigets Byer.
1. Fabrikdrift:			3. Handel (forts.):		
Fabrik- og Værkseiere	54.1 Pct.	45.9 Pct.	Brænde vins- og Øl- handlere	15.9 -	84.1 -
Fabrikbestyrere, -be- tjente og -opsynsmænd	56.8 -	43.2 -	Handelsreisende	34.4 -	65.6 -
Fabrikarbeidere	64.1 -	35.9 -	Handelsfuldmægtige og -betjente	23.3 -	76.7 -
2. Haandværksdrift:			Tomtearbeidere	52.7 -	47.3 -
Haandværkere	68.6 -	31.4 -	Bryggearbeidere, Sjouere	27.9 -	72.1 -
Bestyrere, Mestersven- de o. a. private Be- tjente ved Haandværk	27.0 -	73.0 -	4. Søfart:		
Haandværkssvende	19.1 -	80.9 -	Skibsredere	34.2 -	65.8 -
Haandværksdrengene	42.3 -	57.7 -	Jægteeiere, Fragte- mænd	71.4 -	28.6 -
Haandværksarbeidere	63.9 -	36.1 -	Skibsførere	43.5 -	56.5 -
3. Handel:			Jægteførere	74.6 -	25.4 -
Kjøbmænd, Handlende	24.5 -	75.5 -	Styrmænd	51.8 -	48.2 -
Landhandlere og Fri- handlere	97.6 -	2.4 -	Dampskibsmaskinister	27.1 -	72.9 -
Handelskarle	93.9 -	6.1 -	Matroser	56.6 -	43.4 -

§ 21. Sammenligning mellem de forskellige Landsdele amtsvis.

Efter den systematiske Udvikling, som vi i nærværende Arbejde have søgt at gennemføre, skulde vi nu gaa over til Behandlingen af de forskellige Næringsveies og Livsstillingers Fordeling i de enkelte Bygder og Byer. Vi maa imidlertid af en dobbelt Grund afstaa fra nogen indgaaende Behandling af denne Gjenstand. For det første har nemlig Fremstillingen af Befolkningens Fordeling efter nævnte Hensyn allerede naaet et saa betydeligt Omfang, at vi allerede deri have al Opfordring til at begrænde Stoffet. Men hertil kommer desuden den Betragtning, at naar man skal undersøge de forskellige Landsdeles Næringsforholde, vilde Undersøgelsen kun blive meget mangelfuld, dersom man ikke samtidigt med Resultaterne af Folketællingen ogsaa benyttede de øvrige statistiske Tabeller, der belyse Næringsveienes Standpunkt i de forskellige Distrikter; men da vil det let indsees, at Arbejdet voxer op til et saadant Omfang, at det nødvendigvis maa forbeholdes et Specialstudium.

For imidlertid ikke ganske at forbigaa denne Side af Folketællingens Resultater, meddele vi paa modstaaende Side en tabellarisk Oversigt over Livsstillingerne procentvise Fordeling i Landdistrikterne amtsvis og derefter en lignende Oversigt for de forskellige Amters Bydistrikter.

Af foranstaaende Tabel fremgaar, at Antallet af Embeds- og Bestillingsmænd er temmelig jævnt fordelt efter Folkemængden i de forskjellige Amter. En Undtagelse danner alene Lister og Mandals, Stavanger og Tromsø Amter, af hvilke de to førstnævnte viser et forholdsvis lidet Procentantal af Embedsmænd, medens Tromsø Amt tillige har faa Bestillingsmænd. Da imidlertid disse Forholdstal ere beregnede særskilt for Amternes Landdistrikter, beror Procentantallet meget paa, hvorvidt de forskjellige Amters offentlige Funktionærer ere bosatte i Byerne eller paa Landet.

Gaardbrugerne ere forholdsvis talrigst i Lister og Mandals Amt, hvor de udgjøre 18.8 Procent, altsaa henimod en Femtedel af den voxne Befolkning; dernæst i Bratsbergs og Stavanger Amter, hvor de udgjøre 14 Procent, samt i Søndre Bergenhus, Buskeruds og Romsdals Amter med henholdsvis 12.7—12.1 og 12 Procent. De laveste Forholdstal forekomme derimod i Finmarkens og Nordlands Amter (5.4 og 6.5 Pct.), hvor Fiskeri træder i Jordbrugets Sted og hvor derhos, hvad Nordlands Amt angaar, en stor Del af Jorden er Bygselgods.

Foruden i sidstnævnte Amt, hvor Antallet af Leilændinge udgjør 3.5 Procent af den voxne Befolkning, er Leilændingsvæsenet især udbredt i Romsdals Amt (med 2.7 Pct.), Søndre Bergenhus (1.8), Tromsø (1.5), Bratsberg (1.4) og Nordre Bergenhus (1.1)¹⁾.

Husmændene forekomme talrigst i Kristians Amt (10.7 Procent), i Nordre Trondhjems Amt (9.1), samt i Hedemarkens, Nordre Bergenhus, Søndre Trondhjems, Romsdals og Bratsbergs Amter, hvor de udgjøre mellem 7.2 og 6.0 Procent af Befolkningen. Mindst talrige ere de i Finmarkens, Jarlsberg og Laurviks samt Lister og Mandals Amter; i førstnævnte udgjøre de kun 0.3 Procent og i de to sidstnævnte 1.3 og 1.6 Procent.

Føderaadsvæsenet er overhovedet mest udbredt i det Vestenfjeldske, navnlig i Romsdals og Nordre Bergenhus Amter, der har 7.5 og 7.1 Procent Føderaadsfolk, og i Søndre Bergenhus Amt med 6.4 Procent. I det Østfjeldske naar Kristians Amt op til 6.2 Pct. Finmarken har ogsaa her det usædvanligt lave Forhold af 0.3 Pct., medens Smaalenene og Akerhus, der næst Finmarken have det mindste Antal Føderaadsfolk, har 1.3 og 1.9 Pct.

Antallet af Haandværkere er forholdsvis størst i Kristians Amt (3.6 Pct.), dernæst i Nedenæs, Buskerud, Hedemarken og Akershus (3.2—3.0 Pct.); mindst i de tre nordligste Amter, af hvilke Finmarken alene tæller 0.6 Pct.

Ved den mindre Industri, der fornemmelig sysselsætter Kvinder, viser fremdeles Kristians Amt det høieste Forholdstal (3.6 Pct.), dernæst kommer Hedemarken, Søndre Trondhjem, Buskerud, Nedenæs, Stavanger og Nordre Trondhjem. Finmarkens og Nordlands Amter vise ogsaa her de laveste For-

¹⁾ Hermed bør forøvrigt sammenholdes Resultaterne af Statistiken over de faste Eiendomme.

holdstal (1.0 og 1.2 Pct.), medens Tromsø Amt ikke staar saameget under Gjennemsnitsforholdet for samtlige Landdistrikter.

Hvad Fabrikdriften angaar, staar Akershus Amt øverst med 4.4 Pct. Fabrik- og Bergværksarbeidere (efter Amtets nye Grændser); dernæst Smaalenenes Amt med sine mange Sagbrug (4.2 Pct.), Nedenæs med sit Skibsbyggeri og sin Bergværksdrift (3.8 Pct.), samt Buskeruds Amt (3.6 Pct.). Det mindste Procentforhold viser sig for Nordlands, Nordre Bergenhus og Romsdals Amter med 0.2 og 0.3 Pct.

Søfarten sysselsætter i Jarlsberg og Laurviks Amts Landdistrikter 11 Procent af den voxne Befolkning eller over 23 Procent af den voxne mandlige Befolkning og, naar Hensyn tages til de fraværende Søfolk, adskilligt over en Fjerdepart deraf. Næst efter dette Amt kommer Nedenæs med 8.5 Pct., Lister og Mandal med 4.9 Pct. samt Smaalenene, Stavanger og Bratsberg med 2.7 til 2.2 Pct.¹⁾ Af disse Amter udmærke Nedenæs og Jarlsberg og Laurvik sig ved et forholdsvis stort Antal Skibsførere og Styrmand, idet begge have 1.2 Pct. Skibsførere og 1.3 Pct. Styrmand, medens Lister og Mandal, Smaalenene og Bratsberg levere forholdsvis mange Matroser.

Medens den søfarende Befolkning især fremtræder i den sydlige Del af Norge, er Fiskerbefolkningen talrigst i de nordligste Amter og udgjør i de egentlige Søfartsdistrikter kun en ringe Del af Befolkningen. I Nedenæs og de østenfor liggende Amter holder Antallet af Fiskere sig under 1 Procent af den voxne Befolkning, fra Lister og Mandals og indtil Nordre Bergenhus Amt er det 2 Pct. eller lidt under; men derefter stiger det stadigt, jo længere man kommer mod Nord, saa at det i Nordre Trondhjems Amt er naaet op til 5½ Procent, i Nordland til 12 og i Tromsø til 15.4 Pct., for saa i Finmarken at naa et Maximum af 21.9 Pct.

Slaar man Sømændene og Fiskerne sammen i en Klasse, og ordner Amterne, eftersom denne Del af Befolkningen er mer eller mindre talrigt repræsenteret, bliver Rækkefølgen saadan: Finmarken, Tromsø, Nordland, Jarlsberg og Laurvik, Nedenæs, Nordre Trondhjem og Lister og Mandal.

Det i enkelte Amter forholdsvis store Procentantal af Jernbane- og Veiarbeidere er af en mere tilfældig Karakter som beroende paa de i 1875 i betydelig Maalestok for sig gaaende Jernbaneanlæg.

Antallet af Dagarbeidere uden bestemt opgiven Beskjæftigelse er forholdsvis størst i de østlandske og de med disse, hvad Næringsforholdene angaar, beslægtede trondhjemske Amter og udgjør i disse Landsdele fra 2½ til 4½

¹⁾ Ogsaa Nordre Trondhjems Amt viser efter Tabellen et Forholdstal af 2.2 Pct., men dette beror paa den tilfældige Omstændighed, at der ved Aarsskiftet laa en hel Del Fartøier i Fosnæs og andre Herreder med en samlet Besætning af 763 Mand for Størstedelen Søfarende. Fradrages disse, reduceres Procentantallet af Søfarende i Nordre Trondhjems Amt til 0.8 Pct., men da ikke alle bør fradrages, vil 1 Procent omtrent udtrykke det rigtige Forhold.

Procent af de Voxne. Det mindste Procentforhold forekommer i Tromsø og Bergens Stifter, nemlig 1 Pct. i hint og mellem 1 og 2 Pct. i dette.

Tyendeklassen er forholdsvis talrigst i Nordre Bergenhus (16 Pct.), Romsdal (15.4 Pct.), Kristians, Nordlands og Hedemarkens Amter (14.8—14.1 Pct.). Det mindste Procentforhold (8.0) viser det ved en vidtdreven Udstykning i Smaabrug fremtrædende Lister og Mandals Amt; dernæst Nedenæs (10.4 Pct.), Stavanger (11.1 Pct.) samt Finmarken, Tromsø og Buskerud.

Hvad Byerne angaar, henviser vi til modstaaende Tabel.

Den vigtigste Bynæring — Industrien — sysselsatte ifølge denne Tabel (der vistnok ikke indbefatter alle¹⁾, men dog den overveiende Flerhed af de ved Industrien beskæftigede Personer) overhovedet 20 Procent af Byernes voxne Befolkning. Mellem Byerne i de forskellige Amter er der i det hele ikke betydelig Forskjel i denne Henseende, idet Forholdet kun undtagelsesvis gaar over 23 Procent eller under 15 Procent. I førstnævnte Retning fremtræder Byerne i Hedemarkens og Kristians Amter, hvis Befolkning er mere henvist til at søge sit Erhverv ved Industrien, fordi deres Beliggenhed inde i Landet udelukker den Søfarts- og Udskebningsvirksomhed, der sysselsætter en betydelig Del af Befolkningen i de øvrige norske Byer. Undtagelser i den modsatte Retning danne de finmarkske Byer, hvor Fiskeri, samt Byerne i Akershus Amt, hvor Søfart udgjør Hovednæringen. Af de større Byer har Stavanger et Procentforhold af 22.8, Bergen 22.6, Kristiania 21.6, Trondhjem 20.6 og Drammen 18.8. Det er det store Antal af Haandværkere, som i Stavanger og Bergen bringer Forholdstallet saa højt op. Fabrikdriften er nemlig i disse Byer alene repræsenteret ved henholdsvis 1.8 og 1.2 Procent, medens den gennemsnitlige Procent for samtlige Byer er 3.2. Af de øvrige Byer har de i Buskeruds Amt beliggende det høieste Procentforhold af Fabrik- og Bergværksarbeidere, nemlig 6.4, hvortil Bergstaden Kongsberg især bidrager; dernæst Byerne i Kristians og Smaalenenes Amter med 5.9 og 5.8 Procent. I Kristiania er Forholdet 3.7 Pct., altsaa kun lidet over det gennemsnitlige.

Den anden Hovedgren af Byernes Erhvervskilder — Handelen — sysselsatte henved 8 Procent af den voxne Befolkning i samme. Forholdet er størst i Drammen (10.5 Procent), hvortil især det store Antal Tomtearbeidere og Plankesortere bidrager, fremdeles i Bergen (9.7 Procent) samt Kristiania (8.8 Procent), og mindst i Byerne i Jarlsberg og Laurviks samt i Stavanger Amter, hvor det kun udgjør 5.8 Procent, medens dog Stavanger By viser det lidt højere Forholdstal af 6.1 Procent. Som man kunde vente i en By med saa udviklede Handelsforholde som Kristiania, er der i samme særlig et betydeligt Antal af Handelsbetjente, nemlig 4.1 Procent, medens det gennemsnitlige Forhold er 3 Procent; men de smaa Byer i Kristians Amt have dog forholdsvis endnu flere Handelsbetjente.

(Forts. S. 130.)

¹⁾ Jfr. S. 70, 83 og 87.

Fordeling procentvis af de vigtigste Livsstillinger i Landdistrikterne den 31 Decbr. 1875 pr. 100 Indbyggere over 15 Aar.

Landdistrikterne amtsvis.	Embedsmænd.	Bestillingsmænd.	Gaardbrugere, Selveiere.	Leilændinge, Byggeselmænd.	Husmænd med Jord.	Føde-raadsfolk.	Haandværkere	Smaa-industristrivende.	Fabrik-, Værfts- og Bergværksarbejdere.	Skibsførere, Fragtemænd, Styrsmænd.	Sø-mænd, Matroser.	Fiskere	Jernbane- og Veiarbejdere.	Dagarbejdere, Inderster.	Tjenere.
Smaalenene	0.12	0.6	10.6	0.5	4.2	1.3	2.9	2.0	4.2	0.5	2.2	0.7	0.8	2.8	12.5
Akershus efter de nye Grændser	0.12	0.7	8.6	0.5	5.8	1.9	3.0	1.8	4.4	0.4	0.6	0.3	1.4	3.2	13.8
Hedemarken	0.09	0.6	9.8	0.3	7.2	4.5	3.0	3.0	0.8	-	-	-	1.3	4.0	14.1
Kristians	0.10	0.6	11.2	0.1	10.7	6.2	3.6	3.6	1.0	-	-	-	0.7	4.4	14.8
Buskerud	0.09	0.6	12.1	0.4	4.6	3.5	3.0	2.5	3.6	0.3	0.8	0.2	0.4	4.1	11.7
Jarlsberg og Laurvik	0.09	0.6	11.3	0.8	1.3	2.2	2.9	1.8	1.9	2.7	8.3	0.7	0.1	2.9	12.3
Bratsberg	0.11	0.6	14.0	1.4	6.0	2.6	2.5	1.7	2.2	0.4	1.8	0.2	0.5	4.5	12.2
Nedenæs	0.08	0.6	8.9	0.6	2.7	2.0	3.2	2.5	3.8	2.6	5.9	0.8	0.3	3.3	10.4
Lister og Mandal	0.06	0.7	18.8	0.4	1.6	4.5	2.1	2.1	1.5	0.9	4.0	2.0	0.2	2.8	8.0
Stavanger	0.06	0.6	14.0	0.4	4.5	6.0	1.7	2.5	1.6	0.6	1.9	2.0	1.6	1.7	11.1
Søndre Bergenhus	0.11	0.6	12.7	1.8	4.7	6.4	2.1	2.3	2.3	0.3	0.9	1.8	0.3	1.3	12.8
Nordre Bergenhus	0.11	0.6	10.1	1.1	7.0	7.1	1.8	2.0	0.2	0.1	0.1	1.7	0.2	1.8	16.0
Romsdal	0.08	0.5	12.0	2.7	6.4	7.5	2.1	2.3	0.3	-	0.3	3.6	0.2	1.4	15.4
Søndre Trondhjem	0.09	0.6	10.2	0.4	6.8	5.0	2.5	2.8	1.1	-	0.4	4.6	1.7	2.5	12.2
Nordre Trondhjem	0.10	0.5	8.3	0.4	9.1	4.7	2.7	2.4	1.0	0.5 ¹⁾	1.7 ¹⁾	5.5	0.2	3.1	12.6
Nordland	0.08	0.5	6.5	3.5	5.1	3.9	1.4	1.2	0.2	0.4	0.7	12.1	0.4	1.2	14.6
Tromsø	0.07	0.4	9.5	1.5	2.7	2.9	1.3	1.8	0.8	0.2	0.3	15.4	0.1	0.8	12.0
Finmarken	0.16	0.7	5.4	0.1	0.3	0.3	0.6	1.0	1.6	0.1	0.1	21.9	0.1	1.0	11.5
Tilsammen	0.10	0.6	10.4	1.0	5.5	4.3	2.5	2.3	1.8	1.0	1.4	3.0	0.6	2.3	12.8

¹⁾ Se Anm. 1 Side 127.

Fordeling procentvis af de vigtigste Livsstillinger i Byerne den 31te December 1875 pr. 100 Indbyggere over 15 Aar.

Byerne amtsvis.	Embedsmænd.	Bestillingsmænd.	Haandværkere	Haandværks-svende, drenge og arbejdere.	Smaa-industridrivende inkl. Arbejdere.	Fabrikarbejdere, Værft- og Bergværksarbejdere.	Kjøbmænd, Handlende.	Private Betjente ved Handel.	Tomtearbejdere og Planke-sorterere.	Andre Arbejdere ved Handel.	Skibsførere, Fragtemænd, Styr-mænd.	Matroser.	Fiskere	Dagarbejdere.	Tjenere.
Smaalenene	0.5	1.7	4.7	5.6	3.3	5.8	2.6	2.4	2.0	0.7	2.5	5.1	0.1	4.8	11.0
Akershus	0.6	1.6	4.3	3.3	3.8	2.4	2.9	1.8	1.3	0.1	4.5	10.8	1.2	5.4	8.3
Kristiania	1.0	2.3	4.8	8.4	4.7	3.7	3.3	4.1	0.5	0.9	0.7	1.7	0.1	3.2	13.2
Hedemarken	0.7	2.6	6.6	13.4	5.0	1.2	3.0	3.9	-	0.1	0.1	0.2	0.1	3.9	17.4
Kristians	0.8	2.0	7.2	8.2	3.2	5.9	3.0	4.5	-	0.2	0.1	0.1	-	5.1	16.8
Buskerud	0.4	1.5	3.8	6.1	4.5	6.4	2.9	3.0	2.5	0.6	2.3	3.9	0.2	3.1	11.4
Heraf Drammen	0.3	1.5	3.7	6.6	4.3	4.2	3.0	3.5	3.2	0.8	2.9	4.7	-	2.6	12.0
Jarlsberg og Laurvik	0.5	2.1	4.2	4.3	3.9	2.8	2.5	2.1	0.8	0.4	3.8	9.4	0.3	2.9	9.8
Bratsberg	0.4	1.4	4.5	4.9	3.8	4.3	3.6	2.0	1.5	0.8	4.0	9.4	0.4	3.2	10.5
Nedenæs	0.6	1.7	5.5	5.3	4.0	2.1	3.4	3.2	0.2	0.3	4.3	8.6	0.3	1.4	16.2
Lister og Mandal	0.7	2.1	5.5	5.5	5.8	4.9	3.5	2.3	0.7	1.2	3.0	5.3	0.2	2.2	10.1
Stavanger	0.3	1.4	5.3	9.3	5.5	2.1	3.2	1.8	-	0.8	3.4	6.6	0.5	1.6	10.3
Heraf Stavanger	0.3	1.2	4.6	10.5	5.9	1.8	3.2	2.1	-	0.8	3.7	6.6	0.2	1.6	10.4
Bergen	0.4	1.6	4.4	11.4	5.6	1.2	3.5	3.3	-	2.9	1.5	3.6	-	2.7	12.6
Nordre Bergenhus	0.7	3.0	6.3	5.0	4.0	-	4.0	1.0	-	3.7	1.4	8.3	2.0	0.6	14.7
Romsdal	0.4	1.2	4.1	8.3	3.5	0.7	3.1	2.7	-	2.5	3.6 ¹⁾	10.1 ¹⁾	1.3	6.2	10.2
Søndre Trondhjem	0.6	2.4	5.0	8.2	5.0	2.4	3.2	3.3	0.2	1.4	1.0	3.2	0.3	4.5	11.9
Nordre Trondhjem	0.5	1.9	8.2	7.6	4.4	2.4	3.2	2.9	0.2	0.9	1.4	4.9	2.9	3.4	10.3
Nordland	0.3	2.0	8.9	7.2	6.2	1.4	3.9	3.3	-	0.9	1.6	2.0	7.3	4.7	13.7
Tromsø	0.7	1.7	6.6	9.5	5.7	0.6	3.3	2.8	-	1.8	2.0	4.0	6.0	2.5	10.5
Finmarken	0.6	2.0	5.7	3.8	2.7	0.4	2.5	2.6	-	1.1	1.6	2.4	17.0	3.5	9.7
Tilsammen	0.6	2.0	4.9	7.5	4.5	3.2	3.2	3.0	0.7	1.0	2.2	4.8	0.2	3.3	11.7

¹⁾ At Forholdstallet stiller sig saa høit for de romsdalske Byer, skyldes hovedsagelig den tilfældige Omstændighed, at der den 31te December 1875 var et større Antal Fartøier i Kristiansund, hvis søfarende Befolkning derved midlertidigt erholdt en betydelig Forøgelse. Fradrages disse midlertidigt tilstedeværende, reduceres de romsdalske Byers Forholdstal til 5½ Pct. Søfarende istedetfor 13.7 Pct., hvorved dog maa bemærkes, at førstnævnte Tal bliver for lavt, da man maa tage Hensyn til, at mange i de romsdalske Byer bosatte Søfarende ved Folketællingstiden vare fraværende saavel i Indlandet som i Udlandet.

(Forts. fra S. 128.)

Søfarten beskæftiger efter heromhandlede Tabel overhovedet 7 Procent af Befolkningen, altsaa lidt mindre end Handelen; dersom man imidlertid tager Hensyn til de i Udlandet fraværende Søfolk, vil Forholdstallet voxe til omtrent 9 Procent. De Søfarende ere forholdsvis talrigst i Byerne i Akershus, Bratsbergs, Jarlsberg og Laurviks, Nedenæs og Stavanger Amter, hvor de udgjøre fra 15.3 til 10.0 Procent af den voxne Befolkning. Det laveste Procentforhold — bortset fra Indlandsbyerne — viser Kristiania med kun 2.4 Procent Søfarende, dernæst Nordlands og Finmarkens Amter samt Trondhjem.

Fiskerne udgjør overhovedet kun en meget ringe Brøkdel af Byernes Befolkning, undtagen i den nordligste Del af Riget, hvor de i Nordlands og Tromsø Amter udgjøre henholdsvis 7.3 og 6.0 Procent og i Finmarkens Amt endog 17 Procent af de Voxne.

§ 22. Aldersforhold ved de forskellige Livsstillinger.

De i Folketællingstabellerne under No. 23 indeholdte Opgaver over Alder kombineret med Livsstilling ere i flere Henseender af Interesse.

For det første er der ved mange Livsstillinger, netop i Henseende til Personernes Fordeling paa de forskellige Aldersklasser, karakteristiske Eienommeligheder. Gaardbrugernes Aldersfordeling er saaledes en anden end Husmændenes, og begge ere igjen forskellige fra Fiskernes og Sømændenes. Ligeledes er der Forskjel mellem Haandværksarbejdernes og Fabrikarbejdernes Aldersforhold, mellem Skibsførernes og Styrmandenes, mellem Tjenernes og Dagarbejdernes o. s. v. Dette Forhold finder sit statistiske Udtryk ved Beregningen af, hvormange Procent af de til hver Livsstilling henhørende Personer der falder paa de forskellige Aldersklasser, eller ogsaa ved at beregne den gennemsnitlige Alder for hver Livsstilling, hvorved man i et enkelt, samlet Hovedresultat udtrykker Personernes Aldersforhold.

Af ikke mindre Betydning ere disse Opgaver for Undersøgelsen af Dødelighedsforholdene; thi uden deres Hjælp er det overhovedet ugjærligt at komme til noget brugbart Resultat i Henseende til det vigtige Spørgsmaal om Livsstillings Indflydelse paa Dødeligheden. Man har vistnok ofte seet udført Beregninger over den gennemsnitlige Alder, i hvilken Dødsfaldene har indtraadt i de forskellige Livsstillinger, hvoraf der da er bleven udledet Slutninger med Hensyn til de mere eller mindre ugunstige sanitære Forholde, under hvilke der arbeides i denne eller hin Livsstilling. Men disse Slutninger ere aldeles upaalidelige, saalænge man ikke tillige har Kundskab om Aldersfordelingen af de Personer, blandt hvilke Dødsfaldene har fundet Sted; thi naar der ved visse Livsstillinger viser sig en lav Gennemsnitsalder ved de inden samme indtrafne Dødsfald, da er Aarsagen meget ofte den, at der i samme findes forholdsvis mange unge Folk, f. Ex. Haandværkssvende, Matroser, Tjenere, o. s. v., medens det omvendte er Tilfældet i andre Livsstillinger. Har man derimod Opgaver over Aldersfordelingen ikke alene for de døde, men ogsaa for de levende, vil man kunne beregne Mortalitetsprocenten i de forskellige Aldersklasser og derved erholde en paalidelig Sammenligning i Henseende til Dødelighedsforholdene

i de forskjellige Livsstillinger. Og selv under Mangelen af Aldersopgaver for de i de forskjellige Livsstillinger døde kan man ved Hjælp af Opgaver over Aldersfordelingen blandt de Personer, der leve i de forskjellige Livsstillinger, alligevel komme til Kundskab om, hvorvidt denne eller hin Næringsklasse arbejder under gunstigere eller ugunstigere sanitære Betingelser, saavidt disse give sig tilkjende gennem Dødelighedsforholdet. Thi man kan da anvende den navnlig af den danske Statistiker H. Westergaard¹⁾ benyttede Methode, idet man først ved Hjælp af hine Aldersopgaver og de almindelige Dødelighedsprocenter for hver Aldersklasse beregner det forventede Antal Døde i de forskjellige Livsstillinger, og dermed sammenholder det i samme virkelig indtrufne Antal Dødsfald, ved hvilket sidste det da ikke er absolut nødvendigt at kjende dets Fordeling paa de forskjellige Aldersklasser, da det hele Antal indtrufne Dødsfald, sammenholdt med det hele Antal forventede Dødsfald, er tilstrækkeligt til at vise, hvorvidt Dødeligheden i de undersøgte Livsstillinger overstiger eller understiger det gennemsnitlige Forhold. Paa denne Maade vil det i Statistiken over Folkemængdens Bevægelse i Norge for Aarene 1868—1875 offentliggjorte Materiale angaaende Dødsfaldene fordelt efter Livsstilling (hvilket kun for Aarene 1868—1870 giver Oplysning om Livsstilling kombineret med Alder) kunne benyttes til en Undersøgelse af heromhandlede Forhold.

Idet vi med Hensyn til de to ovennævnte Sider af Opgaverne over Aldersfordelingen ved de forskjellige Livsstillinger maa indskrænke os til disse Bemærkninger, skulle vi her nærmere paapege et tredje Forhold, som de samme Opgaver bidrage til at belyse, nemlig de Forandringer, som indtræder i Henseende til det indbyrdes numeriske Forhold mellem de forskjellige Livsstillinger, eftersom man stiger op fra de yngre til de ældre Aldersklasser. Dette Forhold er af Interesse baade i og for sig og fordi Bevægelsen i samme giver et Bidrag til Besvarelsen af Spørgsmaalet om den Alder, hvori de fleste indtræde i de forskjellige Livsstillinger eller igjen forlade nogle af disse for at indtræde i andre.

I denne Hensigt have vi paa omstaaende Sider meddelt Resultaterne af en Beregning, der viser, hvormange Procent de forskjellige Livsstillinger udgjør i hver Aldersklasse (se Tabellen S. 132—133). Den Stigen eller Falden i Procentforholdet, der viser sig fra den ene Aldersklasse til den anden, vil da i det væsentlige danne et Udtryk for det Forhold, i hvilket Personerne indtræde i eller udtræde af de forskjellige Livsstillinger. Hvis nemlig Procentforholdet for nogen Livsstilling havde holdt sig aldeles uforandret gennem alle Aldersklasser, f. Ex. fra det 25de Aar, vilde dette vise, at de Personer, der havde indtraadt i denne Livsstilling, vedbleve i samme indtil sin Død, eller ogsaa, at de, der forlode samme for at gaa over i andre Livsstillinger, blev erstattede ved et lige Antal af jævaldrende Personer.

¹⁾ H. Westergaard: Die Lehre von der Mortalität und Morbilität. Jena 1881. S. 28 og 180. — I nævnte Værks 10de Kapitel S. 283—435 findes en særdeles righoldig og lærerig Undersøgelse af den Indflydelse, som de forskjellige Næringsveie udøve paa Mortaliteten.

(Forts. S. 134.)

Procentforhold af Livsstillinger.

A. Mænd.	15—20.	20—25.	25—30.	30—35.	35—40.	40—45.	45—55.	55—65.	65—75.	Over75.	Ialt.
I. Grupper af Livsstillinger:											
Embedsmænd	0.00	0.06	0.30	0.50	0.53	0.58	0.53	0.95	0.76	0.24	0.41
Bestillingsmænd	0.20	1.45	2.53	2.82	2.23	1.80	1.46	1.37	1.07	0.38	1.52
Selvstændige Erhvervsdrivende	3.49	15.33	31.43	43.00	49.33	52.37	52.37	50.15	34.59	16.08	34.18
Private Betjente	3.27	5.73	7.30	6.80	5.81	4.35	2.94	1.91	0.88	0.25	4.21
Arbejdere	89.28	74.26	56.48	45.28	40.38	39.09	39.36	35.63	28.85	16.12	52.48
Uproduktive	3.29	2.21	1.54	1.34	1.54	1.69	2.73	9.87	33.68	66.81	6.85
Ufuldstændigt betegnede	0.47	0.46	0.42	0.26	0.18	0.12	0.11	0.12	0.17	0.12	0.35
Tilsammen	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
II. Særskilt fremhævede Livsstillinger:											
Gaardbrugere, Selveiere	0.30	1.94	8.84	18.33	25.16	29.32	31.10	29.76	18.98	8.59	16.68
Bygsmænd, Leilendinge	0.01	0.14	0.66	1.52	2.12	2.53	3.17	3.21	2.03	1.15	1.59
Fiskere	1.95	5.54	8.30	7.78	6.80	5.95	5.30	4.62	3.48	1.39	5.22
Fabrik- og Værkseiere	-	0.04	0.11	0.18	0.18	0.23	0.19	0.16	0.16	0.03	0.12
Haandværkere	0.74	5.82	8.42	8.86	8.21	8.14	7.19	6.90	5.34	2.02	6.13
Kjøbmænd, Handelsmænd, Landhandlere	0.06	0.63	1.66	2.11	2.22	1.97	1.59	1.25	0.79	0.39	1.24
Handelskarle, Føhandlere	0.10	0.44	0.57	0.47	0.36	0.26	0.20	0.13	0.14	0.07	0.28
Skibsredere	0.00	0.01	0.03	0.06	0.09	0.12	0.13	0.23	0.22	0.18	0.09
Lodse og Kjendtmænd	0.00	0.03	0.08	0.19	0.21	0.29	0.39	0.39	0.14	0.10	0.19
Gaardsbestyrere	0.04	0.24	0.43	0.38	0.31	0.24	0.20	0.11	0.09	0.05	0.21
Gaardskarle	0.11	0.19	0.20	0.15	0.14	0.11	0.09	0.09	0.05	0.02	0.12
Bergværks- og Fabrikbestyrere	0.01	0.06	0.14	0.25	0.22	0.22	0.18	0.12	0.05	0.00	0.13
Bergværks- og Fabrikformænd	0.01	0.08	0.18	0.28	0.30	0.26	0.21	0.15	0.03	0.01	0.15
Handelsbetjente	2.51	2.52	1.53	0.92	0.63	0.34	0.26	0.16	0.07	0.01	1.11
Skibsførere	0.01	0.24	1.32	1.95	2.05	1.50	0.89	0.52	0.26	0.08	0.85
Styrmænd	0.16	1.35	1.89	1.17	0.63	0.38	0.17	0.08	0.03	0.01	0.63
Veiarbejdere	0.25	0.71	0.70	0.50	0.36	0.31	0.21	0.14	0.09	0.03	0.36
Jernbanearbejdere	0.55	2.02	1.96	1.19	0.78	0.68	0.37	0.16	0.02	0.05	0.86
Husmænd med Jord	0.03	0.69	3.60	7.36	10.34	13.27	16.38	16.47	15.47	10.70	8.56
Andre Jordbrugsarbejdere	0.72	1.26	1.48	1.33	1.36	1.27	1.54	1.62	1.51	0.59	1.28
Skovarbejdere	0.60	1.62	1.83	1.46	1.27	1.09	1.03	0.83	0.69	0.35	1.12
Fiskergutter o. a. Fiskerarbejdere	0.48	0.20	0.14	0.08	0.04	0.03	0.02	0.01	0.01	0.01	0.14
Bergværksarbejdere	0.51	0.75	0.86	0.75	0.69	0.48	0.48	0.37	0.17	0.04	0.56
Fabrikarbejdere	3.76	4.54	4.67	4.43	4.00	3.88	3.14	2.04	0.92	0.22	3.49
Haandværkssvende, -dreng og -arbejdere	9.79	8.03	6.19	5.24	4.49	4.13	3.95	3.20	1.75	0.48	5.50
Tomtearbejdere, Plankesortere	0.34	0.45	0.66	0.74	0.74	0.70	0.69	0.60	0.29	0.06	0.55
Bryggearbejdere, Sjuere m. fl.	0.30	0.38	0.63	0.77	0.83	0.92	0.90	0.71	0.39	0.11	0.62
Sømænd, Matroser	6.92	8.54	6.25	4.81	3.73	2.95	2.01	1.17	0.39	0.09	4.33
Dagarbejdere, Inderster	2.42	4.19	4.43	4.07	3.76	3.85	4.30	4.64	3.94	1.84	3.83

Hos Gaardbrugere	} hjemmeværende voksne Sønner og andre Slægtninge, der hjælpe til }	24.94	16.59	9.26	4.51	2.23	1.27	0.52	0.41	0.44	0.15	7.94
Hos Husmænd		7.70	3.32	1.56	0.88	0.53	0.33	0.17	0.06	0.11	0.05	2.01
Hos Andre		10.24	3.37	1.67	0.99	0.52	0.30	0.16	0.17	0.28	0.08	2.46
Tjenere		17.31	14.90	8.31	4.28	2.92	1.99	1.73	1.44	0.96	0.47	6.84
Føderaadsmænd		-	0.02	0.03	0.07	0.14	0.24	1.10	6.86	25.18	43.35	3.72
Forhenværende Embedsmænd		-	-	-	-	-	-	0.01	0.05	0.20	0.36	0.03
Forhenværende Bestillingsmænd		-	-	-	0.01	-	0.02	0.02	0.08	0.29	0.57	0.05
Hos Gaardbrugere	} hjemmeværende af Forældre eller Slægtninge forsørgede Personer }	0.69	0.44	0.26	0.22	0.18	0.15	0.12	0.18	0.63	2.12	0.38
Hos Husmænd		0.15	0.10	0.07	0.03	0.04	0.04	0.02	0.03	0.28	1.24	0.12
Hos Andre		1.76	1.04	0.47	0.21	0.21	0.14	0.17	0.36	1.54	4.15	0.80
Af Fattigvæsenet forsørgede Personer		0.56	0.28	0.32	0.41	0.51	0.57	0.75	1.44	4.13	12.33	1.19
B. Kvinder.												
I. Grupper af Livsstillinger:												
Giftede Husmødre		1.49	17.75	45.45	62.99	69.12	72.28	69.95	58.97	37.92	16.93	44.57
I offentlige Bestillinger ansatte		0.03	0.17	0.29	0.33	0.29	0.17	0.14	0.14	0.15	0.04	0.18
Selvstændige Erhvervsdrivende		2.58	4.79	5.29	5.41	6.15	6.99	9.13	10.71	9.17	5.02	6.41
Private Betjente		1.37	2.60	2.71	2.42	2.13	1.93	1'88	1.60	1.01	0.41	1.93
Arbejdere, Tjenere m. m.		91.57	72.51	44.18	26.77	19.87	15.84	13.91	14.24	12.00	5.08	37.85
Uproduktive		2.22	1.45	1.65	1.78	2.25	2.61	4.80	14.05	39.40	72.34	8.62
Ufuldstændigt betegnede		0.74	0.73	0.43	0.30	0.19	0.18	0.19	0.29	0.35	0.18	0.44
Tilsammen		100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
II. Særskilt fremhævede Livsstillinger:												
Gaardbrugersker, Selveiere		0.03	0.09	0.18	0.56	1.21	1.59	2.63	3.15	2.31	1.31	1.21
Leilændinge		-	-	0.01	0.04	0.06	0.13	0.23	0.32	0.36	0.26	0.12
Sypiger		1.93	3.38	2.93	2.17	1.67	1.17	0.78	0.49	0.28	0.06	1.68
Spindersker, Væversker		0.21	0.54	0.85	1.00	1.13	1.34	1.70	2.57	2.85	1.62	1.25
Sysselsatte ved Vads og Strygning		0.03	0.08	0.17	0.28	0.42	0.61	0.82	0.69	0.26	0.09	0.36
Handlende		0.01	0.07	0.16	0.29	0.46	0.59	0.78	0.82	0.59	0.27	0.39
Handlsbetjente, Butikjomfruer		0.45	0.55	0.32	0.18	0.09	0.06	0.04	0.01	0.01	0.01	0.21
Husbestyrerinder, Husholdersker m. fl.		0.88	1.95	2.27	2.16	1.93	1.81	1.80	1.55	0.98	0.46	1.66
Kvinder, der forestaa Husmandspladse		-	0.01	0.04	0.14	0.34	0.85	1.38	2.23	2.66	2.08	0.79
Fabrikarbejdersker		1.06	0.87	0.57	0.38	0.37	0.39	0.24	0.12	0.06	0.01	0.48
Syersker, Sømmersker		0.42	0.58	0.49	0.45	0.42	0.36	0.29	0.21	0.10	0.02	0.32
Hos Gaardbrugere	} hjemmeværende voksne Døtre og andre Slægtninge, der hjælpe til }	25.76	16.58	9.25	4.80	2.43	1.42	0.89	1.19	1.35	0.23	8.11
Hos Husmænd		6.92	3.75	2.58	1.81	1.24	0.85	0.44	0.54	0.70	0.09	2.31
Hos Andre		17.52	8.99	5.21	3.17	2.28	1.49	1.24	1.98	1.81	0.16	5.45
Tjenestepiger		38.83	40.16	23.95	13.72	10.00	7.54	5.57	3.76	2.14	0.84	17.80
Føderaadskvinder		-	0.01	0.03	0.06	0.13	0.21	1.15	6.61	19.53	32.93	3.34
Hos Gaardbrugere	} hjemmeværende af Forældre eller Slægtninge forsørgede Personer }	0.23	0.20	0.22	0.19	0.17	0.14	0.17	0.36	2.57	5.23	0.52
Hos Husmænd		0.11	0.10	0.08	0.08	0.03	0.05	0.07	0.15	1.21	3.41	0.28
Hos Andre		1.34	0.67	0.55	0.41	0.47	0.49	0.79	2.00	5.16	7.76	1.40
Af Fattigvæsenet forsørgede Personer		0.40	0.25	0.46	0.62	0.88	1.11	1.48	2.79	7.80	19.02	6.07

(Forts. fra S. 131.)

Altsaa skulde Forandringer i Procentforholdet betegne Overgang fra en Livsstilling til en anden. Der er imidlertid to Omstændigheder, som for nogen Del kunne influere paa dette Forhold. For det første vil nemlig den stærkere Dødelighed, der for nogle Livsstillinger gjør sig gjældende, bidrage til at formindske det relative Antal af de til samme hørende Personer i de højere Aldersklasser sammenlignet med de yngre, og dernæst vil Procentforholdet i de højere Aldersklasser ligeledes vise sig mindre for de Næringsveie, der have gjort større Fremskridt end de øvrige, f. Ex. Søfart Fabrikdrift, o. a.; de ældre Personer, der ere sysselsatte ved disse Virksomheder, ere nemlig indtraadte i samme paa en Tid, da de havde en forholdsvis mindre Betydning, hvorfor de maa have trukket flere arbejdende Kræfter til sig blandt den yngre end blandt den ældre Generation. Disse Omstændigheder bør derfor ikke oversees ved Bedømmelsen af heromhandlede Forhold, om det end paa den anden Side neppe er rimeligt, at de udøve nogen væsentligt forstyrrende Indflydelse paa Procentberegningerne.

Naar man med heromhandlede Hensyn for Øie undersøger de i omstaaende Tabel meddelte Procentforhold, vil man, hvad først Mændene angaar, for de to yngste Aldersklasser eller fra det 15de til det 25de Aar finde, at Arbejderne (iberegnet Tjenerne og de hjemmевærende Sønner, der hjælpe Husfaderen i hans Arbejde) udgjør den alt overveiende Del af Befolkningen paa dette Alderstrin, nemlig fra det 15de til 20de Aar næsten $\frac{9}{10}$ og i den følgende femaarige Aldersklasse henimod $\frac{3}{4}$ af den hele Befolkning. Fra det 25de Aar begynde imidlertid de selvstændige Erhvervsdrivende at indtage en større og større Plads, saa at de i Alderen 40—45 Aar ere naaede op til over Halvdelen af det samlede Antal Mænd i nævnte Alder. Arbejderklassens Procentforhold synker derimod stadigt og jævnt indtil det 35te Aar, da det udgjør omtrent 40 Procent, og holder sig derefter indtil det 55de Aar nogenlunde paa samme Høide. Den Overgang, der navnlig mellem det 25de og 35te Aar finder Sted fra den underordnede Arbeiders til den private Betjents og den selvstændige Erhvervsdrivendes Stilling, synes altsaa ved sidstnævnte Alder i det væsentlige at være standset. Det relative Antal af private Betjente stiger indtil det 30te Aar og er derefter synkende. Bestillingsmændenes Procentantal stiger noget længere, nemlig til det 35te Aar, og Embedsmændenes til det 45de. Fra det 65de Aar især optager de uproduktive Samfundsmedlemmers Klasse en større og større Del af det hele Antal og blandt dem, der ere over 75 Aar, henhørte 66.8 Procent, altsaa de to Trediedele, til denne Klasse (deraf 43.4 Procent Føderaadsmænd, 12.8 Procent Fattigforsørgede, 7.5 Procent, der forsørgedes af Slægtninge eller andre Paarørende, samt 0.9 Procent pensionerede Embeds- og Bestillingsmænd), medens de selvstændige Erhvervsdrivendes og Arbeidernes Klasser talte 16 Procent hver.

Ser man hen til de enkelte Livsstillinger, vil man i de yngste Aldersklasser indtil det 25de Aar blandt de selvstændige Erhvervsdrivende navnlig finde et forholdsvis stort Antal Fiskere og Haandværkere, blandt de private

Betjente navnlig Handelsbetjente og blandt Arbejderne især hjemmeværende voxne Gaardbrugersønner, Tjenere, Haandværkssvende og -Drenge samt Matroser; fremdeles, skjønt i betydeligt ringere Antal, Fabrikarbeidere, Dagarbeidere uden bestemt opgiven Beskjæftigelse, Jernbanearbeidere o. a. Sammenligner man Procentforholdet i de to Aldersklasser 25—30 og 30—35 Aar for Gaardbrugere og Husmænd paa den ene Side og hjemmeværende Gaardmands- og Husmands-sønner samt Tjenere paa den anden, vil man finde, at en stor Del af sidstnævnte mellem de nævnte Aldersaar gaar over i de førstnævntes Klasse ved at overtage Gaardsbrug eller Husmandsplads. Naar Forholdet mellem Leilændinge og Selveiere i Aldersklasserne 25—30 og 30—40 Aar er som 1 : 13 og 1 : 12, men derimod mellem det 45de og 65de Aar som 1 : 9 à 10, maa dette nærmest antages at hidrøre fra Leilændingsgodsets successive Overgang til Selveiendom, da dette fremkalder et lavere Forholdstal af Leilændinge i de yngre Aldersklasser. Det relative Antal af Husmænd i Forhold til Gaardbrugere er ligeledes stigende fra de yngre Aldersklasser til de ældre, hvilket maaske for en Del hidrører fra Mindskeningen i Antallet af Husmandspladse i Forbindelse med et forøget Antal af Gaardsbrug, jfr. S. 103. Den betydelige Forandring i dette Forhold, som indtræder fra det 65de Aar, idet Antallet af Husmænd mere og mere nærmer sig og fra det 75de Aar endog overstiger Antallet af Gaardbrugere, skriver sig derfra, at flere og flere Gaardbrugere i de nævnte Aldersklasser tage Føderaad. — Procentantallet af Fiskere, der som nævnt er forholdsvis betydeligt i de to første Aldersklasser, begynder at synke allerede fra det 30te Aar af, idet formodentlig mange af dem, der i en yngre Alder have drevet Fiskeri som Hovednæring ved Siden af Jordbrug, efterhaanden ophøre med at drage ud paa de større Fiskerier. — Fabrik- og Værkseiere, der forøvrigt udgjør et ringe Antal, naa sit høieste Procentforhold i Alderen 40—45 Aar, fra hvilken Aldersklasse det stadigt holder sig over Antallet af Fabrik- og Værksbestyrere, af hvis Rækker de for en Del rekruteres. Fabrikformændene vise et stigende Forhold indtil Alderen 35—40; da det relative Forhold mellem dem og Fabrikarbejderne ikke voxer efter nævnte Alder og tillige sidstnævntes Procentantal ikke aftager mere, end at det kan forklares ved Fabrikdriftens forholdsvis stærke Væxt i de senere Aar, synes dette at tyde hen paa, at kun faa af de ældre Fabrikarbeidere gaa over til Formænd eller til andre Livsstillinger. — Af dem, der sysselsættes ved Haandværksdrift, bestaar Massen i Alderen 15—20 Aar selvfølgelig af Haandværksdrenge. Medens der saaledes efter Folketællingen i nævnte Alder var 662 selvstændige Haandværkere og 743 Svende, var der 6 170 Drenge og 1 817 Haandværksarbeidere. Allerede i næste femaarige Aldersklasse er imidlertid Antallet af Svende betydeligt større end Antallet af Drenge, og i de derpaa følgende forsvinde disse mere og mere, medens de saakaldte Haandværksarbeidere holde sig omtrent i samme Antal. Overgangen fra Haandværkssvende til selvstændige Haandværkere synes især at finde Sted mellem det 25de og 35te Aar, men træder dog kjendeligt frem ogsaa i Aldersklassen 35—40 Aar. — En lignende Oprykning som den, der

for Haandværkernes Vedkommende fremtræder i Procenttallene for Svendene og de selvstændige Haandværkere, viser sig for Handelsklassens Vedkommende i det indbyrdes Forhold mellem Antallet af Kjøbmænd og Handelsbetjente. Ogsaa her viser sig den største Overgang mellem det 25de og 35te Aar, og ligesom Antallet af de selvstændige Haandværkere allerede i Aldersklassen 25—30 Aar overstiger det samlede Antal af Svende, Dreng og Arbeidere, saaledes er ogsaa de selvstændige Handlendes Antal i nævnte Alder lidt større end Antallet af Handelsbetjente. Der viser sig dog en liden Forskjel mellem Kjøbmændene og Haandværkerne, idet Procentantallet af førstnævnte vedbliver at stige indtil Aldersklassen 35—40 Aar, medens disses Stigen ophører med den foregaaende Aldersklasse, et Forhold, der i Forening med andre Foreteelser viser, at Kjøbmændene i Regelen etablere sin Forretning i en noget senere Alder end Haandværkerne. — Ved Skibsfarten bære Procentforholdene ligeledes umiskjendelige Tegn paa Overgangen fra Matroser til Styrmand, navnlig i Alderen 25—30 Aar, og fra disse igjen til Skibsførere især efter det 30te Aar. Det er en bekjendt Sag, at mange Skibsførere forlade Søen, naar de blive ældre, og heraf bærer ogsaa Procenttallene kjendelige Spor, om det end just her bør erindres, hvad der ovenfor er sagt angaaende den Indflydelse, Søfartens Fremgang har udøvet paa Tallene. Skibsførernes Procentforhold viser Stigen indtil det 40de Aar, fra hvilken Alder der indtræder en mærkbar Tilbagegang, nemlig fra 2.05 Pct. i Aldersklassen 35—40 til 1.50 Pct. i den næste og 0.89 Pct. i den derpaa følgende Aldersklasse. En Del af de Skibsførere, der ophøre med at fare tilsøs, gaa over til at blive Skibsredere, hvis Antal ogsaa navnlig i de højere Aldersklasser viser en forholdsvis betydelig Tilvæxt, om end Antallet af dem, der drive Skibsrederi som Hovederhverv, er lidet i Sammenligning med dem, der have Indtægter deraf ved Siden af anden Virksomhed.

Blandt de ovenfor ikke særskilt nævnte Arbeidere sees Jernbanearbejderne fornemmelig at være stærkt repræsenterede i Aldersklasserne 20—25 og 25—30 Aar; det samme er Tilfældet med Veiarbejderne og Skovarbejderne, om end Forholdet her ikke er saa udpræget. Derimod vise Jordbrugsarbejderne, de ved Handelen sysselsatte Arbeidere (Tomtearbejdere, Bryggearbejdere o. a.) samt Dagarbejdere uden bestemt Sysselsættelse noget nær det samme Procentforhold i de ældre som i de yngre Aldersklasser, bortset fra den yngste. Alle Klasser af Arbeidere vise en betydelig Nedgang i Procentforholdet fra det 75de Aar, en Nedgang, der for de flestes Vedkommende er begyndt med det 65de, og som har sit Modstykke i den betydelige Stigning i Antallet af dem, der forsørges dels af Slægtninge og andre Paarørende, dels og fornemmelig af det offentlige Fattigvæsen. Ogsaa ved Haandværkerne og Fiskerne viser der sig en lignende Nedgang, og om end en Del af disse, navnlig blandt de førstnævnte, kunne antages at have lagt sig Noget til Bedste, saa er dog vistnok mange ogsaa af dem henviste til den offentlige Fattigforsørgelse, — i hvilket Forhold, vides forøvrigt ikke. Om Gaardbrugernes Overgang til Føderaadsmænd er ovenfor talt.

De Resultater, som den tilsvarende Beregning for Kvinderne giver med Hensyn til disses Aldersforhold ved de forskjellige Livsstillinger, ere selvfølgelig forskjellige fra de, der vise sig for Mændenes Vedkommende, om der end ogsaa i flere Henseender kan paavises Overensstemmelser. Som det af omstaaende Tabel fremgaar, har Kvindernes Indtrædelse i Ægteskab den afgjørende Indflydelse paa de fleste Forholdstal for de særskilte Livsstillinger, hvori Kvinder finde sin Sysselsættelse. Det procentvise Antal af de gifte Kvinder, der ere klassificerede som Husmødre, d. e. samtlige gifte med Undtagelse af dem, der have særskilt Beskæftigelse, stiger i et Forhold, der har megen Analogi med Procentantallet for de selvstændige erhvervsdrivende Mænd, kun at hint Procentforhold voxer hurtigere og naar sit Maximum noget tidligere end ved Mændene, nemlig allerede i Aldersklassen 40—45 Aar. Fra nævnte Alderstrin begynder Antallet af Enker at voxe stærkt¹⁾, og disse finde da sin Plads enten som selvstændige Erhvervsdrivende i deres Mænds forrige Næring, hvilket f. Ex. navnlig kommer tilsyne i Procenttallene for de Kvinder, der forestaa Jordbrug, eller ogsaa ved forskjelligt Arbejde som Spinden, Vævning m. m. I en høiere Alder er der mange, som tage Føderaad, nogle, der leve af sine opsparede Midler, men ogsaa mange, som maa forsørges af sine Slægtninge eller af det offentlige Fattigvæsen. — En lignende Analogi gjenfinder man i de private Betjentes Gruppe, idet Procenttallet saavel af Kvinder som af Mænd voxer indtil Aldersklassen 25—30 Aar og derefter synker, dog i et stærkere Forhold ved disse end ved hine. — Ligeledes ved den arbejdende Klasse, der i de to yngste Aldersklasser af Kvinder udgjør $\frac{9}{10}$ og noget over $\frac{7}{10}$ af det hele Antal Kvinder i samme Alder, men derefter synker hurtigere for disses end for Mændenes Vedkommende paa Grund af det store Antal Kvinder, der gaa over i Husmødrenes Klasse. — Procentantallet af de Uproduktive, saavel Mænd som Kvinder, er først synkende indtil omkring det 30te Aar, begynder derefter for begges Vedkommende at stige først langsomt indtil det 55de Aar, derefter hurtigere, men navnlig betydeligt fra det 65de Aar.

Angaaende de enkelte særskilt fremhævede Livsstillinger skulle vi i det hele henvise til foranstaaende Tabel. Vi bemærke kun, at den Stigning, der viser sig i Procentantallet af Tjenestepiger mellem de to første Aldersklasser, har sin Hovedaarsag deri, at mange af de hos sine Forældre hjemmeværende Døtre i Alderen omkring 20 Aar forlade Hjemmet for at tage Tjeneste. Endelig bemærkes den store Formindskelse, der i de næste 10 Aar finder Sted i samme Procentforhold, der fra 40.2 Procent i Aldersklassen 20—25 Aar synker til 13.7 Procent i Alderen 30—35 Aar som Følge af det store Antal, der i dette Tidsrum indtræde i Ægteskab.

De ovenfor underet for det hele Rige behandlede Opgaver over Aldersforholdene ved de forskjellige Livsstillinger haves ogsaa særskilt for Land-

¹⁾ Se S. 55.

distrikter og Byer samt for de enkelte Stifter, om de end ikke ere offentliggjorte i saadan Detail. En Undersøgelse af, hvorledes disse Forhold stille sig i de forskjellige Landsdele, saavel som en Sammenligning med tilsvarende Opgaver for andre Lande (hvilke sidste dog endnu kun findes meget sparsomt), vilde uden Tvivl være af ikke liden Interesse; men vi maa her indskrænke os til at henlede Opmærksomheden derpaa.

§ 23. Forholdet mellem Ugifte og Gifte i de forskjellige Livsstillinger.

Foruden de i foregaaende § omhandlede Opgaver over Aldersforholdene i de forskjellige Livsstillinger indeholder Folketællingens Tabel No. 23 ogsaa Oplysninger om Personernes Fordeling i Henseende til deres ægteskabelige Stilling, kombineret med Alder og Livsstilling. Disse Opgaver sigte til Besvarelsen af det i social Henseende vigtige Spørgsmaal om den Alder, i hvilken Ægteskaberne indgaaes i de forskjellige Livsstillinger, samt om det relative Antal af dem, der forblive i ugift Stand, samt andre Spørgsmaal, der have sin Betydning for Studiet af de sociale Forhold.

Til Belysning heraf meddeles paa omstaaende Sider en Tabel (se S. 140—141), der for endel særligt fremtrædende Livsstillinger viser Procentforholdet af Ugifte, Gifte, Enkemænd og Enker (iberegnet Fraskilte) i Aldersklasserne 20—25, 25—30, 55—65 og 65—75 Aar. Procentberegningerne for de to førstnævnte Aldersklasser vise, i hvilke Livsstillinger de tidlige Ægteskaber indgaaes, medens det procentvise Antal af Ugifte i de to sidstnævnte Aldersklasser giver tilkjende, hvormange der overhovedet forblive i ugift Stand (jfr. S. 59).

Naar man med Ledning af disse Procentberegninger søger at besvare heromhandlede Spørgsmaal, støder man imidlertid paa den Vanskelighed, at der, som i foregaaende § nærmere udviklet, foregaar en stadig Bevægelse og Overgang fra den ene Livsstilling til den anden, hvilket øver en betydelig Indflydelse paa Forholdstallene for enkelte Livsstillinger. Vi har saaledes nævnt, at mange af dem, der i en senere Alder blive Gaardbrugere, paa et tidligere Alderstrin enten som hjemmевærende Sønner hjælpe til ved Gaardsbruget eller ogsaa fæste sig som Tjenere, drive Fiskeri eller søge forskelligt Slags andet Arbejde. Nu er Antallet af Ugifte meget større blandt sidstnævnte end blandt Gaardbrugerne, og det viser sig derhos, hvad de ældre Aldersklasser angaar, at der er forholdsvis flere Enkemænd blandt Føderaadsmændene end blandt Gaardbrugerne, rimeligvis en Følge af den større Tilbøielighed, som den Gaardbruger, der har mistet sin Hustru, fremfor den gifte Gaardbruger maa have til at overgive Gaardsbruget til Yngre og tage Føderaad. Det vil heraf sees, at Forholdet mellem Ugifte, Gifte og Enkemænd maa stille sig meget anderledes for Gaardmandsklassens end for Gaardbrugernes Vedkommende. Noget lignende gjør sig gjældende i Henseende til Husmændene, af hvilke de fleste først i en senere Alder overtage Husmandspladsen, medens de, der gjøre dette som yngre, næsten alle gifte sig med det samme.

For i nogen Grad at bøde paa den Forstyrrelse i Beregningerne, som det

heromhandlede Forhold bevirker for Gaardmandsklassens, Husmandsklassens og tildels ogsaa for andre Samfundsklassers Vedkommende, har vi i omstaaende Tabel tilføjet Procenterne for Gaardbrugere, Gaardmandssønner og Føderaadsmænd underet, ligeledes for Husmænd og Husmandssønner, for Haandværkere med Tillæg af Svende, Dreng og Arbeidere, for Handelsmænd og Handelsbetjente samt for Skibsførere, Styrmand og Matroser. Ganske bortfjernes imidlertid ikke den paapegede Vanskelighed ved denne Fremgangsmaade, navnlig fordi der blandt Tjenerne er endel vordende Gaardbrugere og endel vordende Husmænd; for at trænge dybere ind i Forholdet bliver det derfor nødvendigt at inddrage i Undersøgelsen de Opgaver, som Statistiken over Folkemængdens Bevægelse indeholder angaaende de Ægteviedes Livsstilling; men herom kan der for nærværende ikke være Spørgsmaal.

Medens altsaa Folketællingsopgaverne ikke for alle Livsstillinger Vedkommende ere tilstrækkelige til Besvarelsen af Spørgsmaalet om den Alder, i hvilken Ægteskaberne indgaaes i de forskjellige Samfundsklasser, give de dog i saa Henseende forskjellige Antydninger, der ikke ere uden Interesse, ligesom de ligefrem besvare det Spørgsmaal, hvorvidt der i denne eller hin Livsstilling findes forholdsvis flere eller færre Ugifte, Gifte, Enkemænd eller Enker.

Hvad først Mændene angaar, vil det sees, at Antallet af dem, der overhovedet indtræde i Ægteskabet (bedømt efter det procentvise Antal af Personer i Aldersklassen 55—65 Aar, der vare eller havde været gifte), er forholdsvis størst i de selvstændige Erhvervsdrivendes samt dernæst i Bestillingsmændenes Klasse, og mindst blandt de Uproduktive samt de private Betjente. Blandt de enkelte særskilt opførte Livsstillinger fremhæve følgende sig i førstnævnte Retning: Bygsemænd (med 99.3 Pct. Gifte og Enkemænd), Husmænd (98.9 Pct.), Tomtearbeidere (96.8), Gaardbrugere (96.7), Forpagtere (95.9), Fabrikarbeidere (95.6) og Skibsførere (95.3), hvorved bemærkes, at det gennemsnitlige Forhold for samtlige Livsstillinger var 91.6 Procent Gifte og Enkemænd og 8.4 Pct. Ugifte. I den omvendte Retning, altsaa ved et forholdsvis betydeligt Antal Ungkarle, fremtræder — bortset fra Tjenerne og de hjemmeværende Sønner, ved hvilke særegne Forhold gjøre sig gjældende — især Handelskarlene og Fæhandlerne, af hvilke over Halvparten, nemlig 52 Procent, i heromhandlede Aldersklasse vare ugifte, og som gennemgaaende i alle Aldersklasser vise et paafaldende ringe Procentforhold af Gifte; dernæst Handelsbetjentene med 30.5 Pct. Ugifte, Dagarbeidere ved Jordbrug (20.2 Pct.), Skovarbeidere (17.1 Pct.), Dagarbeidere uden særskilt opgiven Sysselsættelse (16.4 Pct.) og Jernbanarbeidere (13.7 Pct.).

Blandt dem, der gifte sig i en forholdsvis ung Alder, kan navnlig mærkes Husmænd, der blandt 100 Personer i Alderen 20—25 Aar tælle 86.5 Procent Gifte, hvorved dog maa erindres, hvad ovenfor er sagt; dernæst Bygsemænd med 73.5 Pct. Gifte; fremdeles Forpagtere (66.7 Pct.), Gaardbrugere (53.7 Pct.), Tomtearbeidere (22.7 Pct.) og Fabrikarbeidere (20 Pct.)

Procentforhold af Ugifte, Gifte, Enkemænd og Enker i forskellige Klasser af Livsstilling og af Alder¹⁾.

A. Mænd.	20—25.			25—30.			55—65.			65—75.		
	Ugifte.	Gifte.	Enk.	Ugifte.	Gifte.	Enk.	Ugifte.	Gifte.	Enk.	Ugifte.	Gifte.	Enk.
I. Grupper af Livsstillinger.												
Embedsmænd	92.7	7.3	-	62.6	36.8	0.6	9.5	80.4	10.1	4.1	71.8	24.1
Bestillingsmænd	89.1	10.9	-	58.1	41.4	0.5	6.4	81.2	12.4	5.9	72.6	21.5
Selvstændige Erhvervsdrivende	78.1	21.7	0.2	42.3	56.7	1.0	5.4	83.9	10.7	5.4	75.6	19.0
Private Betjente	92.7	7.2	0.1	63.1	36.4	0.5	12.6	73.5	13.9	14.3	59.4	26.3
Arbejdere	92.3	7.6	0.1	64.6	34.9	0.5	9.6	78.9	11.5	7.7	71.4	20.9
Uproduktive	98.8	1.1	0.1	93.0	6.4	0.6	13.2	61.5	20.3	8.4	53.3	33.3
Ufuldstændigt betegnede	96.1	3.9	-	81.9	17.3	0.8	*35.7	*38.6	*25.7	*30.2	*35.8	*34.0
Tilsammen	90.2	9.7	0.1	57.8	41.5	0.7	8.4	79.6	12.0	7.2	68.3	24.5
II. Særskilt fremhævede Livsstillinger.												
Gaardbrugere, Selveiere	45.9	53.7	0.4	22.4	76.5	1.1	3.3	87.6	9.1	2.8	81.7	15.5
Bygsemænd, Leilændinge	25.5	73.5	1.0	5.9	93.3	0.8	0.7	92.3	7.0	0.9	87.3	11.8
Forpagtere	*33.3	*66.7	-	14.0	85.5	0.5	4.1	87.5	8.4	2.7	86.6	10.7
Fiskere	83.4	16.5	0.1	50.5	48.7	0.8	7.7	77.7	14.6	6.7	69.6	23.7
Haandværkere	83.7	16.1	0.2	52.3	46.8	0.9	10.8	74.2	15.0	9.2	64.0	26.8
Kjøbmænd, Landhandlere, Handelsmænd	80.7	19.1	0.2	50.6	48.2	1.2	9.6	77.9	12.5	13.1	63.1	23.8
Handelskarle og Føehandlere	94.9	5.1	-	83.8	15.6	0.6	*52.0	*33.3	*14.7	*38.6	*29.6	*31.8
Handelsbetjente	97.7	2.3	-	81.2	18.6	0.2	*30.5	*55.8	*13.7	*26.1	*47.8	*26.1
Skibsførere	85.3	13.7	1.0	54.4	45.1	0.5	4.7	82.1	13.2	*6.1	*70.7	*23.2
Styrmænd	93.1	6.3	0.6	66.7	32.4	0.9	*8.2	*79.3	*12.5	*33.3	*44.5	*22.2
Veiarbejdere	92.3	7.7	-	72.4	27.1	0.5	*8.8	*74.7	*16.5	*18.5	*48.2	*33.3
Jernbanearbejdere	95.4	4.5	0.1	74.4	25.0	0.6	*13.7	*70.5	*15.8	-	*66.7	*33.3
Husmænd med Jord	13.3	86.5	0.2	5.0	94.3	0.7	1.1	92.3	6.6	0.8	84.7	14.5
Andre Jordbrugsarbejdere	82.4	17.4	0.2	50.2	49.1	0.7	20.2	62.2	17.6	15.9	51.3	32.8
Skovarbejdere	83.4	16.4	0.2	55.4	43.9	0.7	17.1	65.8	17.1	14.5	50.5	35.0
Bergværksarbejdere	83.1	16.7	0.2	53.2	46.2	0.6	5.1	84.7	10.2	*1.9	*70.3	*27.8
Fabrikarbejdere	79.8	20.0	0.2	39.5	59.5	1.0	4.4	80.2	15.4	3.5	66.6	29.9
Haandværkssvende, -drenge og -arbejdere	90.2	9.5	0.3	58.0	41.2	0.8	10.3	74.6	15.1	10.7	63.5	25.8
Tomtearbejdere, Plankesorterere	77.0	22.7	0.3	34.4	65.6	-	3.2	82.4	14.4	*1.1	*73.9	*25.0
Bryggearbejdere og andre Handelsarbejdere	80.1	19.9	-	45.4	53.8	0.8	10.4	75.6	14.0	7.2	69.6	23.2
Sømand, Matroser	94.1	5.8	0.1	64.7	34.8	0.5	6.9	79.0	14.1	5.4	69.0	25.6
Dagarbejdere uden bestemt opgaven Sysselsættelse	82.3	17.6	0.1	50.6	48.8	0.6	16.4	67.5	16.1	13.8	59.5	26.7
Hos Gaardbrugere	97.8	2.2	-	90.0	9.8	0.2	55.6	31.0	13.4	37.6	31.2	31.2
Hos Husmænd } hjemmевærende voksne Sønner og andre	98.0	2.0	-	89.1	10.8	0.1	47.2	38.9	13.9	14.3	51.4	34.3
Hos Andre } Slægtninge, der hjælpe til	93.8	6.2	-	70.7	28.0	1.3	*28.7	*45.6	*25.7	*18.2	*43.2	*38.6
Tjenere	98.5	1.4	0.1	93.6	6.1	0.3	64.0	16.9	19.1	*57.6	*11.8	*30.6
Føderaadsmænd	*63.7	*27.2	*9.1	*72.2	*11.1	*16.7	5.8	73.4	20.8	3.4	65.8	30.8

Hos Gaardbrugere	} hjemmeværende af Forældre eller Slægtninge forsørgede Personer . . . }	99.3	0.7	-	94.6	5.4	-	55.4	32.0	12.6	18.5	36.5	45.0
Hos Husmænd		*98.6	*1.4	-	*100.0	-	-	*35.3	*23.5	41.2	*5.7	46.6	47.7
Hos Andre		99.9	0.1	-	96.8	2.5	0.7	27.4	43.8	28.8	7.2	42.6	50.2
Af Fattigvæsenet forsørgede Personer		98.0	1.5	0.5	94.1	5.9	-	56.6	24.4	19.0	32.7	29.4	37.9
Gaardbrugere, Gaardmandssønner, Føderaadmænd	92.0	7.9	0.1	55.7	43.7	0.6	4.3	84.8	10.9	3.6	72.4	24.0	
Husmænd og Husmandssønner	83.8	16.2	-	31.4	68.1	0.5	1.4	92.0	6.6	0.9	83.8	15.3	
Håndværkere, Svende, Drengene og Arbejdere	87.5	12.2	0.3	54.7	44.4	0.9	10.7	74.3	15.0	9.5	63.9	26.6	
Kjøbmænd, Landhandlere, Handelsbetjente	94.3	5.7	-	65.2	34.0	0.8	12.0	75.3	12.7	14.2	61.8	24.0	
Søfarende	93.9	6.0	0.1	63.8	35.6	0.6	6.3	79.9	13.8	6.9	68.6	24.5	
B. Kvinder.													
I. Grupper af Livsstillinger.													
Giftede Husmødre	-	100.0	-	-	100.0	-	-	100.0	-	-	100.0	-	-
Kvinder i offentlige Bestillinger	95.9	4.1	-	77.8	18.2	4.0	*20.4	*39.8	*39.8	*10.5	*31.6	*57.9	
Selvstændige Erhvervsdrivende	96.0	1.9	2.1	85.9	5.8	8.3	27.7	4.3	68.0	23.9	3.4	73.7	
Private Betjente	97.5	1.9	0.6	94.8	3.5	1.7	51.4	3.5	45.1	37.7	5.5	56.8	
Arbejdere	97.6	2.2	0.2	93.7	5.2	1.1	40.1	6.6	53.3	24.0	6.0	70.0	
Uproduktive	96.2	2.2	1.6	87.4	4.9	7.7	20.2	14.2	65.6	12.8	12.9	74.3	
Ufuldstændigt betegnede	96.9	1.5	1.6	93.7	2.0	4.3	38.4	2.7	58.9	25.2	2.9	71.9	
Tilsammen	80.2	19.5	0.3	50.6	48.3	1.1	12.5	62.5	25.0	10.6	44.1	45.3	
II. Særskilt fremhævede Livsstillinger.													
Selveiere, Gaardbrugersker	*47.9	*1.4	*50.7	27.2	4.8	68.0	6.7	1.0	92.3	4.8	0.6	94.6	
Leilændinge	*66.7	-	*33.3	*10.0	-	*90.0	2.4	0.5	97.1	1.5	-	98.5	
Kvinder sysselsatte ved Søm, Sypiger	98.4	1.2	0.4	93.9	3.4	2.7	54.6	5.7	39.7	46.7	1.9	51.4	
Spindersker, Væversker	92.6	5.2	2.2	84.6	12.3	3.1	47.4	6.7	45.9	86.3	6.3	57.4	
Kvinder sysselsatte ved Vadsk og Strygning	*92.1	*1.6	*6.3	61.2	14.9	23.9	21.0	6.8	72.4	*23.5	*5.1	*71.4	
Handlende	84.5	3.4	12.1	71.3	3.7	25.0	25.4	5.0	69.6	19.5	2.2	78.3	
Handelsbetjente	100.0	-	-	99.1	-	0.9	77.8	-	22.2	100.0	-	-	
Husbestyrerinder m. m.	96.9	2.4	0.7	94.2	4.1	1.7	50.6	3.6	45.8	36.3	5.7	58.0	
Kvinder, der forestaa Husmandspladse	50.0	16.7	33.3	16.0	20.0	64.0	4.9	1.8	93.3	3.1	1.0	95.9	
Fabrikarbejdere	97.0	2.9	0.1	88.5	6.6	4.9	25.0	17.1	57.9	25.0	5.0	70.0	
Syersker, Sømmersker	96.3	2.1	1.6	82.2	4.4	13.4	49.3	2.9	47.8	34.2	-	65.8	
Hos Gaardbrugere	} hjemmeværende voksne Døtre og andre Slægtninge, der hjælpe til }	95.3	4.6	0.1	86.7	12.6	0.7	33.6	22.1	44.3	17.3	15.6	67.1
Hos Husmænd		94.7	5.1	0.2	86.1	11.0	0.9	26.5	9.8	63.7	10.7	18.5	70.8
Hos Andre		96.1	3.7	0.2	90.7	8.1	1.2	26.3	9.1	64.6	16.0	8.8	75.2
Tjenere		99.5	0.4	0.1	98.6	1.0	0.4	74.4	4.0	21.6	59.7	2.8	37.5
Føderaadskvinder	58.4	8.3	33.3	47.4	5.2	47.4	3.7	20.7	75.6	2.1	17.1	80.8	
Hos Gaardbrugere	} hjemmeværende af Forældre eller Slægtninge forsørgede Personer . . . }	95.8	2.4	1.8	90.3	7.1	2.6	40.7	21.2	38.1	13.5	17.1	69.4
Hos Husmænd		97.5	1.3	1.2	94.8	1.7	3.5	14.2	32.3	59.5	5.2	17.5	77.3
Hos Andre		97.9	1.9	0.2	89.9	5.2	4.9	17.5	7.9	74.6	11.6	7.0	81.4
Fattige		96.7	2.4	0.9	91.5	4.7	3.8	51.9	10.4	37.7	35.8	9.6	54.6

) En Stjerne ved Tallet betegner, at Beregningen er bygget paa et Antal af under 100.

(Forts. fra S. 139.)

Et Procentforhold, der staar under det gennemsnitlige i Aldersklasserne 20—25 og 25—30 Aar, viser derimod, foruden Tjenere, hjemmeværende Sønner samt uproduktive Samfundsllemmer, tillige Handelskarle og Fæhandlere, Handelsbetjente, Jernbanearbejdere, Veiarbejdere, Styrmænd og Matroser.

Hvad Kvinderne angaar, faa de heromhandlede Procentberegninger en ganske forskjellig Betydning, fordi den væsentligt kvindelige Livsstilling, de gifte Husmødres, i den Grad behersker det hele Forhold, at Procentantallet af Gifte ved de øvrige kvindelige Livsstillinger i Regelen er ganske ringe eller endog forsvindende, saa at Hovedspørgsmaalet paa dette Felt bliver, hvorvidt de Kvinder, der finde sin Sysselsættelse ved disse, fortrinnsvis ere Piger eller Enker.

De Livsstillinger, i hvilke der som en Undtagelse fra nævnte Regel findes et betragteligt Antal af gifte Kvinder, ere fornemmelig følgende:

a) I Alderen 25—30 Aar: Kvinder, der forestaa Husmandspladse, af hvilke 20 Procent vare gifte; Kvinder ansatte i offentlige Bestillinger (18.2 Procent), hvilket næsten udelukkende beror paa Antallet af Gjordemødre og andre i Sundhedsvæsenets Tjeneste ansatte Kvinder; fremdeles Kvinder sysselsatte ved Vadsk og Strygning (14.9 Pct.), samt ved Spinden og Væven (12.3 Pct.). Ogsaa blandt de hos Gaardbrugere og Husmænd hjemmeværende Døtre og andre kvindelige Slægtninge, der hjælpe til i Huset eller ved forskjellige Landbrugsarbejder, er der ikke saa faa gifte, nemlig 12.6 Procent hos Gaardbrugerne og 11 Procent hos Husmændene.

b) I Alderen 55—65 Aar findes det største Procentforhold af gifte Kvinder, nemlig 39,8, blandt de i offentlige Bestillinger ansatte, dernæst blandt de af sin Familie forsørgede, idet Procentforholdet her er 32.3 for Husmændenes og 21.2 for Gaardbrugernes Vedkommende; fremdeles blandt dem, der hjælpe til hos Gaardbrugere (22.1, medens det tilsvarende Antal hos Husmænd kun udgjør 9.8 Pct.), samt Føderaadskvinder (20.7 Pct.) og Fabrikarbejdersker (17.1 Pct.).

De Livsstillinger, der fremhæve sig ved et forholdsvis stort Antal af Enker, ere:

a) I Alderen 25—30 Aar: Gaardbrugersker, hvor Procentforholdet var 90 ved Leilændinge og 68 ved Selveiere; fremdeles Husmandskoner (64 Pct.), Føderaadskoner (47 Pct.), Handlende (25 Pct.), samt Kvinder sysselsatte ved Vadsk og Strygning (24 Pct.).

b) I Alderen 55—65 Aar: de samme Livsstillinger samt derhos Fabrikarbejdersker, Spindersker og Væversker, Husbestyrerinder, hjemmeværende Døtre og andre Slægtninge, Kvinder sysselsatte ved Søm, Kvinder i offentlige Bestillinger samt de af Fattigvæsenet forsørgede.

Hvad tilsidst de ugifte Kvinder angaar, da ere disse stærkest repræsenterede i følgende Livsstillinger:

a) I Alderen 25—30 Aar: Handelsbetjente (Butikjomfruer), Tjenestepiger, Husholdersker, Sypiger, hjemmeværende Børn, Fattige, samt Fabrikarbejdersker, Spindersker, Væversker og Syersker.

b) I Alderen 55—65 Aar de samme Livsstillinger med Undtagelse af hjemmевærende Børn, samt Fabrikarbeidersker.

For de øvrige Aldersklassers Vedkommende samt for de her ikke særskilt nævnte Livsstillinger henvises til Folketællingstabel No. 23 og den samme vedføjede Tillægstabel for de gifte Husmødre, fordelte efter Mændenes Livsstilling samt efter Alder.

Femte Afsnit: Befolkningens Fordeling efter Nationalitet og Fødesteder.

§ 24. Den lappiske og den finske Befolkning.

Norges Befolkning er i en sjelden Grad homogen. Ved Siden af Nordmændene og de i samme indforlivede spredte Elementer af fremmed Oprindelse findes kun to særligt udprægede Stammer, nemlig den lappiske og den finske, der, naar Hensyn tages ogsaa til Personer af blandet Nationalitet, tilsammen repræsenterer en Folkemængde af 30 878 eller 1.7 Procent af det hele Antal Indbyggere. Af dette Antal udgjør det lappiske Element 19 269 og det finske eller, som det ogsaa kaldes, det kvænske¹⁾, 11 609.

Det hele Antal af Lapper og Finner samt af Personer af blandet norsk og lappisk eller finsk Herkomst udgjorde i 1875: 36 654 Individuer, der fordelte sig paa følgende Maade:

¹⁾ Professor Friis oplyser i sit Værk „En Sommer i Finmarken, Russisk Lapland og Nordkarelen“, Kristiania 1880, at Benævnelserne „Kvæner“ hidrører fra den Omstændighed, at en stor Del af de finske Indvandrere i ældre Tider kom fra Kajana Län (i det nordøstlige Finland), hvor de selv kaldte sig Kainulaiset. Uagtet det i det nordlige Norge er almindeligt at bruge Benævnelserne „Finner“ om den lappiske Folkestamme og „Kvæner“ om de fra Storfyrstendømmet Finland Indvandrede, har vi dog i Overensstemmelse med Professor Friis bestemt os for at betegne disse sidste som Finner og derimod at benytte Udtrykket „Lapper“ om den med Finnerne nærbeslægtede Folkestamme, som fra urgamme Tid har boet i det nordlige Norge, Sverige og Rusland, og som sandsynligvis vare de første, der befolkede disse Trakter, da de i den graa Oldtid indvandrede nordom den botniske Bugt, fortrængte af andre Folkestammer. I og for sig vilde det maaske have været rigtigst at benævne Lapperne „Samer“ og Finnerne „Suomer“, da de paa sit eget Sprog kalde sig: „samæk“ og „suomalaiset“, og derhos Ordet „Lap“, der har en vis nedsættende Bibetydning, først er bleven brugt i Sverige i det omkring Aar 1200 forfattede „Fundinn Noregr“, medens ældre Forfattere, baade gotiske og latinske, have brugt Udtrykkene „Finner“ og „fenni“.

Nationalitet:	Antal Personer.	Sammes Fordeling efter Nationalitet ¹⁾ :		
		Norske.	Lapper.	Finner.
1. Ren lappisk og finsk:				
Lappisk	15 718	-	15 718	-
Finsk	7 594	-	-	7 594
2. Blandet i første Led:				
Norsk-Lappisk	1 762	881	881	-
Norsk-Finsk	2 610	1 305	-	1 305
Lappisk-Finsk	1 089	-	544	545
3. Blandet i andet Led:				
Norsk-Blandet ²⁾	3 067	2 147	399	521
Lappisk-Blandet	1 678	336	1 057	285
Finsk-Blandet	1 257	251	163	843
4. Blandet i tredie Led:				
Blandet-Blandet ²⁾	1 879	856	507	516
Sammen drag:				
1. Ren lappisk og finsk	23 312	-	15 718	7 594
2. Blandet i første Led	5 461	2 186	1 425	1 850
3. — - andet Led	6 002	2 734	1 619	1 649
4. — - tredie Led	1 879	856	507	516
Tilsammen	36 654	5 776	19 269	11 609

Ved disse Opgaver bør for det første mærkes, at Benævnelsen „Lapper og Finner“ i Modsætning til Personer af blandet Herkomst ikke maa opfattes, som om førstnævnte skulde være ganske ublandede. Professor Friis paaviser saaledes i sin ovenfor citerede Bog³⁾, „at Lapperne neppe nogetsteds længer udgjør en ren Race, men at der allerede fra gammel Tid af flyder baade norsk, svensk, finsk og russisk Blod i deres Aarer,“ og det samme maa antages mindst i ligesaa høi Grad at være Tilfældet med Finnerne, jfr. foranstaaende Tabel, der

1) Ved Personer af blandet Nationalitet i andet Led er sammes Fordeling — i Overensstemmelse med Procentforholdet for Personer af blandet Nationalitet i første Led, nemlig: Norske 40 Pct., Lapper 26 Pct. og Finner 34 pCt. — beregnet saaledes, at de Personer, af hvis Forældre den ene var norsk og den anden af blandet Herkomst, ere blevne fordelte med 70 Pct. paa den norske, 13 Pct. paa den lappiske og 17 Pct. paa den finske Nationalitet, medens man, naar den ene af Forældrene var lappisk, har anvendt Forholdstallene 20 Pct., 63 Pct. og 17 Pct., samt endelig, naar den ene af Forældrene var finsk, Forholdstallene 20 Pct., 13 Pct. og 67 Pct. — Efter samme Princip ere Personer af blandet Nationalitet i tredie Led fordelte i Overensstemmelse med det Procentforhold, som viser sig for blandet Nationalitet i andet Led.

2) Disse ere i Folketællingstabellerne No. 27 A og B ikke medregnede til Personer af blandet Nationalitet, men betragtede som væsentligt = norske, hvad de dog ikke overalt ere.

3) S. 49.

viser, at disse hyppigere end Lapperne indgaa blandede Ægteskaber. Men om det end saaledes maa antages, at hverken Lapper eller Finner udgjøre nogen ublandet Folkestamme, saa fremtræde de dog ligefuldt som særskilt udprægede Racer, idet de enkelte Elementer af fremmed Oprindelse, som indblandes i samme, ved Antagelse af deres Sprog, Sæder og Skikke faktisk assimileres med dem og indforlives i deres Stamme, om end denne paa sin Side ikke er uden Paavirkning af dette fremmede Element. De, der nedstamme fra Forældre af blandet Nationalitet i første, andet og tredie Led, gaa altsaa efterhaanden over til at blive enten Nordmænd eller Lapper eller Finner, idet deres Egenskab af blandet forsvinder, hvilket bl. a. fremgaar af det ringe Antal Personer af blandet Nationalitet i tredie Led, som Folketællingen udviser. Hvorvidt nu Fordelingen mellem de forskjellige Nationaliteter just foregaar efter de mathematisk beregnede Procentforhold, som ovenfor er angivet, er vistnok ikke ganske sikkert. Meget beror her paa Bostedsforholdene, idet det er sandsynligt, at Personer af blandet Herkomst, der bo blandt Finner, antage disses Sprog og Levevis, saa at deres Efterkommere snart gaa over til at blive Finner, medens de efter al Rimelighed vilde være blevne Nordmænd eller Lapper, om Forældrene havde bosat sig mellem disse.

De statistiske Opgaver vise, som allerede nævnt, at Finnerne indgaa forholdsvis flest blandede Ægteskaber, derefter Nordmændene, men Lapperne mindst. For hvert 100 i Norge bosatte ublandede Finner var der 65.2, der nedstammede fra Ægteskaber mellem Finner paa den ene Side og Norske, Lapper eller Blandede paa den anden; for hvert 100 Lapper var derimod kun 28.8 af delvis lappisk Herkomst. I Finmarkens Amts Landdistrikt, af hvis Befolkning 35.1 Pct. bestaar af det norske, 42.6 Pct. af det lappiske og 22.3 Pct. af det finske Element, var det relative Antal af Personer af blandet Herkomst, som følger:

- pr. 100 Norske: 30.6 Pct., hvoraf 5.8 Pct. norsk-lappiske, 14.4 Pct. norsk-finske
og 10.4 Pct. norsk-blandede;
- pr. 100 Lapper: 19.8 Pct., hvoraf 4.4 Pct. norsk-lappiske, 6.7 Pct. lappisk-finske og 8.7 Pct. lappisk-blandede;
- pr. 100 Finner: 59.7 Pct., hvoraf 27.0 Pct. norsk-finske, 16.4 Pct. lappisk-finske og 16.3 Pct. finsk-blandede.

At Finnerne hyppigere end Nordmænd og Lapper indgaa blandede Ægteskaber, hidrører rimeligvis for den væsentligste Del derfra, at de i ethnografisk Henseende danner et Mellemlid mellem hine og disse, hvilket bl. a. ogsaa fremtræder derigjennem, at de Nordmænd og Lapper, der indgaa blandede Ægteskaber, hyppigere gifte sig med Finner end indbyrdes. I end højere Grad indtage selvfølgelig Personer af blandet Herkomst en Mellestilling, og Ægteskaber mellem disse og Nordmænd, Finner og Lapper forekomme derfor ogsaa forholdsvis hyppigt, naar det ringe Antal af hine Personer tages i Betragtning.

Vi skulle i denne Forbindelse omtale en Eiendommelighed ved de blandede Ægteskaber mellem Norske, Finner og Lapper, som giver et karakteristisk Bidrag til Kundskaben om Forholdet mellem disse Nationaliteter, saaledes som det fremtræder i Norge. Overalt nemlig, hvor Norske indgaa Ægteskab enten med Finner eller med Lapper eller med Personer af blandet Herkomst, er Antallet af norske Brudgomme betydeligt større end Antallet af norske Brude. Det samme Forhold gjælder Finnerne i deres Forhold saavel til Lapperne som til Personer af blandet Herkomst (dog betydeligt mindre i Forhold til de sidste end til de første), samt ligeledes Personer af blandet Herkomst i Forhold til Lapperne. Til Belysning heraf hidsættes nedenstaaende Opgave over samtlige i Norge forekommende Personer af blandet Nationalitet, hvorved bemærkes, at Faderens Nationalitet her altid er nævnt først:

Norsk-Finsk	1 550	Finsk-Norsk	1 060
Norsk-Lappisk	1 016	Lappisk-Norsk	746
Norsk-Blandet	1 784	Blandet-Norsk	1 283
Lappisk-Finsk	388	Finsk-Lappisk	701
Lappisk-Blandet	771	Blandet-Lappisk	907
Finsk-Blandet	709	Blandet-Finsk	548

Ved dette Forhold spiller uden Tvivl det mere eller mindre udviklede Kulturtrin, det forskellige sociale og økonomiske Standpunkt en væsentlig Rolle. Nordmændene ere den herskende Stamme, de ere i det hele taget mere velhavende, mere fremskredne i Oplysning¹⁾ end Finner og Lapper. Selv om det ikke med Sikkerhed tør paastaaes, at de i Finmarken bosatte Norske fra alle Sider betragtet er en Finnerne overlegen Race, saa maa det ikke oversees, at den nationale Følelse maa gjøre sig stærkere gjældende hos dem, der høre til det herskende Folk, end hos Finnerne, der ikke alene ere i Minoritet, men ogsaa for en Del bestaa af fattige Indvandrere.

Denne forskellige Stilling og den dermed sammenhængende Følelse lægger i det hele Hindringer i Veien for blandede Ægteskaber mellem de Norske og Finner eller Lapper, men maa især gjøre sig gjældende hos Kvinderne. Thi naar en Kvinde faar Ægteskabstilbud fra en til en anden Nationalitet hørende Mand, og denne Nationalitet efter hendes Landsmænds almindelige Dom — eller

¹⁾ Et interessant Vidnesbyrd om disse Forhold give de i Femaarsberetningerne for Finmarkens Amt meddelte Opgaver over Herredernes kommunale Repræsentation, ifølge hvilke Antallet var saaledes fordelt:

	Nordmænd.	Lapper.	Finner.	Tilsammen.
1865	151 (65.1 Pct.)	60 (25.9 Pct.)	21 (9.0 Pct.)	232
1870	186 (73.8 -)	51 (20.2 -)	15 (6.0 -)	252
1875	179 (71.1 -)	57 (22.6 -)	16 (6.3 -)	252

medens Procentforholdet ved Finmarkens Amts Landbefolkning var:

1875	35.1 Procent	42.6 Procent	22.3 Procent.
----------------	--------------	--------------	---------------

Se ogsaa Femaarsberetningen for nævnte Amt i Aarene 1866—70, S. 59—61 og 1871—75, S. 45.

Fordom — er hendes egen underlegen, vil hun frygte for at synke i sine Landsmænds Omdømme, ligesom Frygten for Afvisning ogsaa vil indskrænke Antallet af saadanne Tilbud. Men det er aabenbart, at Forholdet stiller sig helt anderledes for den Mand, der søger sig en Hustru fra en under hans egen Nation staaende Folkestamme. For ham vil der i Regelen ikke blive Spørgsmaal om at stige ned, men om at hæve Hustruen op til hans eget Standpunkt.

Hvad der her er sagt om Nordmændene i deres Forhold til Kvæner og Lapper samt Personer af blandet Herkomst, gjælder ogsaa om det indbyrdes Forhold mellem disse, idet Rækkefølgen efter det heromhandlede Symptom skulde være: 1) Nordmænd, 2) Personer af blandet Herkomst, 3) Finner og 4) Lapper. Hvad Forholdet mellem de to sidstnævnte angaar, er det vistnok saa, at Lapperne overhovedet besidde mere Formue end Finnerne, men det er paa den anden Side ikke tvivlsomt, at disse høre til en mere kraftig, energisk og i det hele mere fremskredne Race, i hvilken Henseende det bl. a. ogsaa fortjener at bemærkes, at Lapperne hidtil har vist en afgjort Utilbøielighed eller Uskikkethed for Bylivet, medens en betydelig Del af Finnerne ere bosatte i de finmarkske Byer.

Naar vi her har fremholdt disse mere almindelige Betragtninger om de blandede Ægteskaber, er det ikke Meningen at benegte, at ogsaa andre Omstændigheder kunne gjøre sig gjældende. Naar saaledes Antallet af de norske Kvinder, der have indgaaet Ægteskab med Finner, er meget mindre end Antallet af Nordmænd, der have søgt sig Hustruer blandt Finnerne, da skal en væsentlig Aarsag være den, at de finske Piger foretrækkes fremfor de i disse Egne bosatte norske, fordi de i Regelen skulde være dygtigere i det huslige Arbejde og særlig have et godt Ord for Renlighed. Men uagtet denne Omstændighed vistnok tør danne en medvirkende Aarsag, synes det dog rimeligt, at de ovenomhandlede mere almindelige Hensyn ere de, der stærkest gjøre sig gjældende.

Med dette Forhold ved Ægteskaber mellem Personer af forskjellig Nationalitet har det sin Interesse at sammenligne det, der finder Sted ved Ægteskaber mellem Personer af forskjellige Samfundsklasser. Herom oplyser Eilert Sundt i sit Skrift: „Om Giftermaal i Norge“, at der var forholdsvis flere Mænd af Eiendomsklassen, der toge sig Hustruer af Arbeidsklassen end omvendt. Af 100 Mænd af førstnævnte Klasse var det Anførte Tilfældet med 21, medens der af 100 Mænd af Arbeidsklassen kun var 12, der fik sig Hustruer af Eiendomsklassen. Dette Forhold danner ikke alene et Sidestykke til, hvad ovenfor er paapeget ved de blandede Ægteskaber mellem Nordmænd, Kvæner og Lapper, men er rimeligvis ligefrem en medvirkende Aarsag til Forholdet.

Det er ovenfor oplyst, at det lappiske Element af Norges Befolkning ved Udgangen af 1875 udgjorde 19 269 og det finske 11 609 Personer, naar Antallet af dem, der vare af blandet Herkomst, fordeles forholdsvis mellem Nordmænd, Lapper og Finner.

I 1865 og 1855, da Klassifikationen forsaavidt var forskjellig, som man

ikke særskilt opførte Personer af blandet Herkomst i andet og tredje Led, men henførte disse til den Nationalitet, som i de enkelte Familier var den fremherskende, var Fordelingen, som følger:

	1865.			1855.		
	Antal Personer.	Sammes Fordeling efter Nationalitet.		Antal Personer.	Sammes Fordeling efter Nationalitet.	
		Norske.	Lappiske.		Norske.	Lappiske.
Lapper	17 178	-	17 178	-	15 858	-
Finner	7 637	-	-	7 637	5 855	-
Norsk-Lappiske . .	1 048	524	524	-	830	415
Norsk-Finske . .	1 913	957	-	956	1 116	558
Lappisk-Finske . .	909	-	455	454	450	-
Tilsammen	28 685	1 481	18 157	9 047	24 109	973
					16 498	6 638

Det lappiske Element er altsaa i Tiaaret 1856—1865 voxet med 10 Procent, og i Tiaaret 1866—1875 med lidt over 6 Procent, altsaa nogenlunde i samme Forhold som det hele Riges Folkemængde, medens det finske Element viser en Tilvæxt af henholdsvis 36 og 28 Procent. Af den sidstanførte stærke Tilvæxt hidrører omtrent 12 Procent fra Indflytning fra Finland¹⁾, desuden en ikke ringe Del fra Indflytning fra Sverige.

Antallet af Personer af blandet Nationalitet synes at have været i betydeligt Stigende, idet nemlig Opgaverne udvise følgende Tilvæxt:

	1855.	1865.	1875.
Norsk-Lappiske . .	830	1 048	1 762
Norsk-Finske . . .	1 116	1 913	2 610
Lappisk-Finske . .	450	909	1 089
Tilsammen	2 396	3 870	5 461

Herved maa imidlertid bemærkes, at de ved Folketællingerne af 1855 og 1865 tilveiebragte Opgaver over Personer af blandet Herkomst neppe have været fuldstændige, hvilket ogsaa er bleven paapeget i Femaarsberetningen om Finmarkens Amts økonomiske Udvikling i Aarene 1866—1870.

Ved Folketællingen af 1845 meddeltes ikke Opgaver over Personer af blandet Nationalitet, og det er derfor sandsynligt, at disse ere blevene henførte til den af de tre Racer, som de stod nærmest. Antallet af Lapper udgjorde dengang 14 464 og Antallet af Finner 4 425. Sammenholdes disse Tal med Antallet af ublandede Lapper og Finner i 1855, viser der sig en Forøgelse af henholdsvis omtrent 10 og 32 Procent, men man kommer rimeligvis Sandheden nærmere ved at sammenholde Opgaverne for 1845 med det hele Antal Personer, der efter ovenanførte Fordeling af de blandede repræsenterede det lappiske

¹⁾ Antallet af Personer fødte i Finland udgjorde nemlig i 1875: 2 709 (tilstedev. Folkem.) mod 1 684 i 1865 (hjemmeh. Folkem.), hvilket udgjør en Forskjel af 1 125 Personer.

og det finske Element, og efter denne Beregning bliver Forøgelsen i Tiaaret 12 Procent for den lappiske og 50 Procent for den finske Befolkning.

Af den lappiske Befolkning i 1875 var der 1 073 Fjeldlapper. Disse haardføre Nomader, der befolke de store Fjeldvidder, som ellers for Størstedelen vilde ligge ganske unyttede, disse det høieste Nordens „Arabere“, der med sine Rensdyr formidle Kommunikationen gennem de store Sneørkener, ere paa Grund af den russiske Grændses Spærring i 1852 i senere Aar betydeligt aftagne i Antal. I Aarene 1846—1855 tiltog dette fra 1 531 til 1 945, men gik i de derpaa følgende 10 Aar tilbage til 1 577 og i Aarene 1866—1875 som anført til 1 073. — Derimod tiltog de fastboende Lapper i sidstnævnte Tiaar fra 16 580 til 18 196 eller med 9.6 Pct.

I geografisk Henseende vare de her i Landet bosatte Lapper og Finner fordelte paa følgende Maade:

Af Lapperne fandtes i 1875 kun 20 i Byerne, 242 i Trondhjems Stifts og de øvrige 15 456 i Tromsø Stifts Landdistrikter, deraf i Nordlands Amt 1 948, i Tromsø Amt 6 500 og i Finmarken 7 008. I Trondhjems Stift forekomme nogle faa Lappfamilier spredt i forskellige Herreder; i Nordlands Amt findes de især paa den østlige Side af Vestfjordens inderste Bund, hvor Ofotens og Tysfjordens Herreder tilsammen tælle 803 Lapper, og forøvrigt i Hatfjeldaldalen, der er det sydligste Herred¹⁾, hvor de forekomme i et Antal af over 100, fremdeles i Skjerstad, Saltdalen, Folden ved Bunden af Skjerstadfjord og Foldenfjord, samt i Hadsel ude mod Havet. I Tromsø og Finmarkens Amter forekomme Lapperne i alle Herreder, dog kun enkeltvis i de ud mod Kysten liggende Sand, Berg, Hillesø, Vardø og Vadsø samt i Bardodalen. I Kvænangens og Lyngens Herreder i Tromsø Amt samt i de fleste Herreder i Finmarkens udgjøre Lapperne over $\frac{1}{3}$ af den hele Befolkning, men de ere fremforalt talrige i Kautokeino og Karasjok samt Næsseby, Kistrand og Kvalsund, af hvilke de to første Herreder have næsten udelukkende lappisk Befolkning, medens de tre sidstnævntes Befolkning for Halvparten eller derover bestaar af Lapper.

Af Finnerne boede i 1875 6 075 i Landdistrikterne og 1 519 eller 20 Procent i Byerne. I Hamars Stift boede 1 062, hvoraf 946 i Grue og 115 i Hof, i Trondhjems Stift 46 og Resten, 6 486, i Tromsø Stifts Bygder og Byer. Paa de tre Amter i sidstnævnte Stift var dette Antal saaledes fordelt:

¹⁾ Hatfjelddalens Kirke ligger under 65° 35' nordlig Bredde.

	Bygder.	Byer.	Tilsammen.
Nordland	93	-	93
Tromsø	2 009	98	2 107
Finmarken	2 865	1 421	4 286
	4 967	1 519	6 486

Af de enkelte Herreder fremtræde især: i Tromsø Amt: Lyngen, Skjervø, Kvænangen samt Berg, fornemmelig førstnævnte, hvor Finnerne udgjøre over $\frac{1}{7}$ af Folkemængden; i Finmarkens Amt: Vadsø, Sydvaranger og Alten, hvor de udgjøre henholdsvis 43, 40 og 30 Pct., uden at regne de forholdsvis talrige Personer af blandet Herkomst. Disse høje Forholdstal overgaaes dog langt af Vadsø By, hvor den ublandede finske Befolkning udgjør 58 Procent af Folkemængden.

Hvorledes Forholdet mellem Nordmænd, Lapper og Finner i Tromsø og Finmarkens Amter har udviklet sig siden 1845, vil sees af nedenstaaende Op-gave, hvor Personer af blandet Herkomst ere fordelte mellem de forskellige Nationaliteter i Overensstemmelse med den ovenfor ¹⁾ angivne Beregningsmaade:

	Antal Personer.				Procentforhold.		
	Nord-mænd.	Lapper.	Finner.	Til-sammen.	Nord-mænd.	Lapper.	Finner.
Tromsø Amt:							
1845	24 489	5 867	995	31 351	78.1	18.7	3.2
1855	29 396	6 793	2 077	38 266	76.8	17.8	5.4
1865	34 483	7 698	3 157	45 338	76.0	17.0	7.0
1875	41 501	8 383	4 135	54 019	76.8	15.5	7.7
Finmarkens Amt:							
1845	4 500	6 545	1 692	12 737	35.3	51.4	13.3
1855	6 581	7 240	2 568	16 389	40.2	44.2	15.6
1865	8 202	8 076	4 051	20 329	40.4	39.7	19.9
1875	10 173	8 074	5 828	24 075	42.3	33.5	24.2

Under den stærke Udvikling, som disse Amter i ovennævnte Tidsrum have havt, viser der sig altsaa for alle tre Nationaliteter i det hele en anseelig Fremgang. Den ene Stammes stærkere Væxt har ikke været de øvrige til For-trængsel. Den Stands i Udviklingen, der for de i Finmarkens Amt bosatte Lapper kommer tilsyne i Aaret 1875, beror ikke paa Finnernes Fremtrængen, men paa den ovenfor omtalte Tilbagegang i den lappiske Nomadefolkning, der har sin særlige Aarsag. Imidlertid er Lapperens relative Antal i begge Amter, men navnlig i Finmarkens, bleven betydeligt formindsket, i sidstnævnte

¹⁾ Se S. 145 Anm. 1.

Amt endog fra 51.4 Pct. i 1845 til 33.5 Pct. i 1875. Nordmændenes procentvise Antal har i Finmarkens Amt overhovedet været i fortsat Stigende lige til 1875. Uden Sammenligning størst har dog Tilvæksten i den finske Befolkning været, og dennes Procentforhold er derfor i begge Amter bleven omtrentlig fordoblet, for en stor Del som Følge af den stadige Indvandring, der foregaar fornemmelig fra den nordøstlige Del af Finland, for hvis afsidesliggende, fattige Trakter Finmarken med sin Rigdom paa Fisk, sine i Sammenligning med dette Indland udviklede Næringsveie og gode Kommunikationer udøver en forholdsvis ikke saa liden Tiltrækningskraft.

Augaaende Finmarkens lappiske og norske Befolkning før 1845 hidsætte vi nedenstaaende Uddrag af de af Professor Friis paa Grundlag af „Skattemandtalfortegnelser“ meddelte Oplysninger:

Aar.	Antal lappiske Familier ¹⁾ .			Antal norske Familier.		
	Øst- finmarken.	Vest- finmarken.	Til- sammen.	Øst- finmarken.	Vest- finmarken.	Til- sammen.
1567 . . .	?	?	154	239	322	561
1619 . . .	48	110	158	188	297	485
1667 . . .	116	90	206	194	191	385
1717 . . .	103	150	253	169	241	410
1747 . . .	138	180	318	113	208	321
1757 . . .	213	397	610	126	235	361
1805 . . .	276	525	801	97	193	290
1815 . . .	295	692	987	117	179	296
1835 . . .	433	859	1 292	210	531	741
1845 . . .	446 ¹⁾	864 ¹⁾	1 310 ¹⁾	284	618	902

Grunden til den uforholdsmæssigt store Forøgelse af Lapper fra 1747—1757 ligger i Grændsereguleringen af 1752, da de forrige svensk-norske Fællesdistrikter bleve fordelte saaledes, at Enare og Utsjok blev udelukkende svensk, medens Avjovarre og Kautokeino blev udelukkende norsk Eiendom.

Naar man altsaa, for at bortfjerne den Forstyrrelse, som denne Omstændighed gjør i Beregningerne, undersøger Tilvæksten i hvert af Tidsrummene 1567—1747 og 1757—1845, vil man finde, at Antallet af Lapper i førstnævnte Periode af 180 Aar netop har fordoblet sig, medens det i den sidste Periode, der kun omfatter 88 Aar, er bleven mere end fordoblet. Nordmændenes Antal aftog temmelig stadigt ligetil 1805, da det udgjorde lidet over det halve af, hvad det var i 1567, men i de derpaa følgende 40 Aar eller rettere sagt i de 30 Aar, der fulgte efter 1815, voxte Antallet til over det tredobbelte.

Herom udtaler Professor Friis sig bl. a. paa følgende Maade:

— — — — „Aarsagen til Nordmandsbefolkningens Aftagen i Finmarken fra Midten af det 16de Aarhundrede til henimod Slutningen af det 18de, da „Landet var nærved at blive ganske øde“, er bekjendt nok. Den laa i det

¹⁾ Endel finske Familier ere medregnede undtagen i 1845.

Monopoltyranni, som især Bergens Kjøbmænd udøvede gennem Privilegier, der bleve dem tilstaaede af den danske Regjering.

„Over den lappiske Befolkning udenfor Finmarken kan desværre ikke fremlægges lignende Opgaver som de, der ere tilveiebragte over Befolkningen i Finmarken. Kun for enkelte Aar have lignende af summarisk Beskaffenhed været at finde. Den fuldstændigste og rimeligvis paalideligste findes hos Th. v. Westen i et Manuskript om den finmarkske Mission. Han angiver Lapperne's Antal i hele Landet i 1724 til 1 472 Familier eller 7 231 Individuer. Efter denne Opgave har Befolkningen i hele Landet netop fordoblet sig i noget over 100 Aar; thi efter de offentlige Folketællingslister var Lapperne's Antal i hele Riget i 1845 steget til 14 464 Individuer, i 1855 til 15 999 og i 1865 til 17 178 Individuer. Denne Forøgelse har ikke været jævnt fordelt over hele det Strøg, som beboes af Lapper. I Tidsrummet fra 1724 til 1845 har der fundet Formindskelse Sted fra Vesteraalens Provsti og sydover, navnlig i Præstegjeldene Lødingen, Salt-dalen, Skjerstad, Gildeskaal, Ranen og Vefsen. Nogen Forøgelse har dog mærkeligt nok ogsaa her igjen fundet Sted fra 1846—1865.

„Det Resultat, man kommer til for det hele Lands Vedkommende, skyldes saaledes fornemmelig den stærke Forøgelse i Finmarken eller i det hele taget i Trakterne nordenfor Tromsø og Balsfjorden. Den synes i ældre Tider at hidrøre ligesaa meget fra Formerelse som Indflytning. Indflytningen i ældre Tider af de saakaldte „Springmænd“ foregik især sydostfra eller fra russisk-finsk Omraade. Som Vildtet under en Klappjagt ere Lapperne blevne sammenjagne ind paa Finmarkens Grund ikke saameget ved Trykket sydvestfra paa begge Sider Kjølens af den norsk-svenske Befolkning som ved Trykket sydostfra af den finsk-karelske. I Sverige, Finland og Rusland har Antallet af Lapper været i Aftagende og synes fremdeles at aftage. Det samme vil vel ogsaa blive Tilfældet i Norge søndenfor Ofoten eller Finmarken i videre Forstand. Imidlertid er det dog uøngteligt et Bevis paa denne lille Folkestammes seige Udholdenhed under Aarhundreders stedmoderlige Behandling, at de endnu i det 19de Aarhundrede i det hele taget forefindes ikke blot i Nordlands Amt og paa Steder, som allerede i det 16de Aarhundrede kun vare tyndt besatte af dem, men endogsaa forekomme som fastboende lige ned i Nordre Trondhjems Amt, uden at det kan paavises, at de her ere Efterkommere af Lapper, der i den senere Tid ere indflyttede fra Sverige.

„Den beslægtede finsk-karelske og russiske Befolkning har altsaa forstaaet langt bedre end Nordmændene dels at forjage, dels at denationalisere Lapperne, hvorfor sandsynligvis i Tidens Løb de sidste Levninger af dette Folk ville findes i Norge og den sidste Lap blive begravet paa norsk Grund.“

Vi afslutte disse Meddelelser om den lappiske og den kvænske Befolkning i Norge med følgende i Femaarsberetningen om Finmarkens Amts økonomiske Tilstand i Aarene 1866—1870 indtagne Udtalelser af daværende Amtmand, nu Statsraad J. Holmboe:

„Medens Nordmændenes Klasse er talrigere end hver af de øvrige to, er den dog disse to tilsammen betydeligt underlegen i Antal. Det fremmede Udseende, som dette giver Amtets Befolkning, bliver endnu mere fremtrædende derved, at den norske Race kun er absolut overvægtig i 2 af Byerne og i 3 smaa Kystherreder, medens de to fremmede sammenregnede have Overvægten i den 3die af Byerne og i 14 Landkommuner. I 4 af disse udgjøre Nordmændene ikke engang en Tiendedel af Befolkningen.

„Og dog vil enhver Nordmand, som kommer fra Rusland eller Finland, hvorsomhelst han sætter sin Fod her i Amtet, selv i de af Lapper og Kvæner stærkest besatte Strøg, der ogsaa ere de mindst civiliserede, strax faa den umiddelbare Følelse af, at han befinder sig paa norsk Grund. Sporene af de norske Institutioner og deres opdragende Magt naa heldigvis langt udover Grændsen for Amtets norske Befolkning. Hvormange Vanskeligheder der end stille sig i Veien for at gennemføre et ordnet Samfundslivs Indretninger i Distrikter med saa spredt, blandet og flygtig, tildels nomadiserende Befolkning, hvor Afstandene ere saa lange og Færdselsforholdene saa besværlige som i de fleste af Finmarkens Landkommuner, saa have dog de norske Institutioner vidst at bryde sig igjennem disse Hindringer og have paatrykt Befolkningen sit uudslettelige Stempel.“

Antallet af de Lapper, der ere bosatte udenfor Norges Grændser, udgjør kun lidet mere end Halvparten af det Antal, der findes her i Landet. Ifølge de sidste Opgaver var der nemlig:

i Sverige (1870) 6 711 à 6 961, altsaa omkring . . .	7 000
i Finland (1865)	600
i Rusland (1859: 2 207, 1867: 1 995 à 2 138) . . .	2 100
Tilsammen	9 700,

medens der i Norge var 15 718 ublandede Lapper og den lappiske Stamme i det hele kan antages repræsenteret ved 19 269 Individuer.

De af Lapperne beboede Strækninger ere langt tyndere befolkede udenfor Norge end i Norge. Ifølge Professor Friis's Meddelelser boede der nemlig i russisk og finsk Lapland henholdsvis 3—4 og 4—5 Mennesker pr. geogr. Kvadratmil, i svensk Lapmarken 13, men i norsk Finmarken 26.

Endelig er at mærke, at den lappiske Befolkning udenfor Norge, saavidt Opgaver derover foreligge¹⁾, ikke synes at være i Tiltagende, idet Tilvæksten i Sverige i ethvert Fald er meget ringe, og Lappernes Antal i Rusland snarere synes at være i Aftagende end i Tiltagende. I Norge har derimod den lappiske Befolkning, som ovenfor vist, gennem en længere Aarrække tiltaget ret betydeligt og gaaet jævnt fremad lige indtil 1875.

Antallet af Finner, bosatte i Sverige, udgjorde i 1870 14 932, hvoraf 14 015 i Norrbottens Län; i 1860 var det ligeledes omtrent 15 000.

¹⁾ Jfr. den svenske Befolkningsstatistik for 1870, Afdl. III, S. XXIX samt Friis: „En Sommer i Finmarken“ o. s. v., S. 166.

§ 25. Den udenrigsfødte Befolkning i Norge og den norskfødte Befolkning i Udlandet.

Norges hjemmehørende og dets tilstedeværende Folkemængde var i 1865 og 1875 fordelt paa følgende Maade:

Fødesteder.	Hjemmehørende Folkemængde		Tilstedeværende Folkemængde	
	1865.	1875.	1875.	
Norge	1 680 496	1 782 593	1 769 550 ¹⁾	
Sverige	15 784	28 826	29 340	
Danmark	1 791	2 058	2 205	
Finland	1 684	2 579	2 709	
Rusland	45	212	242	
Tyskland	1 257	1 393	1 471	
Østerrige og Ungarn			58	61
Schweitz	133	103	103	
Holland	35	44	100	
Belgien	17	27	27	
Storbritannien og Irland	348	435	518	
Frankrige	41	52	73	
Spanien	2	22	22	
Portugal	2	1	1	
Italien	13	40	55	
Grækenland	1	2	2	
Tyrkiet	1	-	-	
Nordamerikanske Fristater	68	220	236	
Nordamerika forøvrigt			19	19
Vestindien			3	3
Sydamerika	7	14	14	
Asien	4	13	13	
Afrika	4	12	12	
Australien	10	6	6	
Paa Havet	7	30	28	
Ubekjendt, men sandsynligvis i Udlandet	6	91	90	
	1 701 756	1 818 853	1 806 900	

Det samlede Antal af de i Udlandet fødte Personer udgjorde i 1865 21 260 og i 1875 henholdsvis 36 260 og 37 350 eller procentvis beregnet i 1865 1.25 Pct. og i 1875 1.99 Pct. af den hjemmehørende og 2.07 Pct. af den tilstedeværende Folkemængde.

Til Sammenligning med andre Lande meddeles følgende Opgaver over Procentforholdet af de i Udlandet fødte:

¹⁾ Iberegnet 1 634 Personer, hvis Fødesteder ikke vare fuldstændigt betegnede, men som antagelig vare fødte i Norge.

De Forenede Stater, 1870	14.30 Pct.	Irland, 1871	1.94 Pct.
Skotland, 1871	8.88 —	Grækenland, 1870	1.85 —
England, 1871	4.49 —	Holland, 1869	1.79 —
Schweitz, 1860	4.32 —	Tyskland, 1871	0.98 —
Danmark, 1870	3.03 —	Ungarn, 1869	0.47 —
Frankrige, 1872 ¹⁾	2.45 —	Italien, 1871	0.30 —
Belgien, 1866	2.03 —	Sverige, 1870	0.29 —
Norge, 1875	1.99 —	Spanien, 1860	0.22 —

Det gennemsnitlige Forhold i de ovenfor nævnte europæiske Lande var 1.8 Procent, og naar Hensyn tages til, at Antallet af dem, der bosætte sig i fremmede Lande i det hele taget er i Stigende, vil det sees, at Norge, hvad Indflytning fra Udlandet angaar, staar Gjennemsnitsforholdet i Europa meget nær.

Hvad der i vort Land fornemmelig bringer Forholdet saa høit op, er den betydelige Indvandring fra Sverige. Fradrages denne, bliver Procentforholdet af de fra andre Lande indflyttede 0.41, medens Antallet af de i Sverige fra andre Lande end Norge indflyttede kun udgjorde 0.23 Procent.

Til Sammenligning mellem Norge, Sverige og Danmark meddeles nedenstaaende Oversigt over de fra de vigtigste udenrigske Steder indflyttede Personer:

Antal Personer indflyttede fra:	Norge 1870 ²⁾ .	Sverige 1870.	Danmark 1870.
Norge	-	2 570	2 936
Sverige	22 305	-	15 388
Danmark, Island og Færøerne . . .	1 925	2 795	- ³⁾
Finland	2 131	2 018	} 200
Rusland	128	806	
Tyskland	1 354	2 953	32 004 ⁴⁾
Storbritannien og Irland	392	355	408
Frankrige	46	122	148
Schweitz	118	90	91
Andre Lande i Europa	104	92	220
Amerika	166	157	} 994
Asien, Afrika og Australien	24	42	
Uopgivne Steder i Udlandet	49	-	-
Fødte paa Havet	18	15	-
Tilsammen		28 760	52 389

¹⁾ I 1876: 2.27 Pct.

²⁾ Det gennemsnitlige Antal i 1865 og 1875 er her antaget at svare til Antallet i 1870.

³⁾ Indflyttede fra Island 299 og fra Færøerne 167 Personer. (For Norge var det tilsvarende Antal i 1875 henholdsvis 30 og 6.)

⁴⁾ Heraf fra Slesvig 20 830 og fra Holsten 5 263 Personer.

Mellem de skandinaviske Lande indbyrdes er der i heromhandlede Henseende altsaa det Forhold, at Norge har modtaget 24 230 Personer indflyttede fra de to øvrige Lande, men til samme alene afgivet 5 506, medens Danmark har modtaget 18 324 og afgivet 4 720 og Sverige har modtaget 5 365, men afgivet ikke mindre end 37 693. Balancen stiller sig altsaa efter denne Beregning saaledes, at Norge ved de skandinaviske Ind- og Udflytninger indtil 1870 havde faaet et Tilskud af 18 724 og Danmark et Tilskud af 13 604, medens Sverige til de to andre skandinaviske Lande havde afgivet 32 328 flere Indbyggere, end det havde modtaget. Strømmen gaar altsaa ogsaa i Skandinavien fra Øst mod Vest, hvorved rimeligvis den Omstændighed, at Norge og Danmark ligge nærmere de store Centrer for den europæiske Handelsrørelse, øver sin dragende Indflydelse, ligesom det, hvad særskilt den svenske Indvandring til Norge angaar, synes naturligt, at de østlandske Byer og Kystdistrikter maa have en betydelig Tiltrækningskraft for den i de tilgrændsende svenske Indlandsbygder bosatte Befolkning¹⁾. Udvandringen fra Norge til de to andre skandinaviske Lande er ikke betydelig; i 1870 var flere Norske indflyttede til Danmark end til Sverige; men i de senere Aar er maaske Forholdet forandret. De Danske udvandre mindre til Norge end til Sverige, hvor de især bosatte sig i Skaane samt i Kronobergs og Göteborgs og Bohus Län; tager man imidlertid Norges ringere Folkemængde i Betragtning, vil man finde, at vort Land modtager en forholdsvis større Indvandring af Danske end Sverige. Dog bosætter der sig ikke saamange Danske i Norge som Norske i Danmark.

Bortset fra den Omflytning, der foregaar mellem de skandinaviske Lande indbyrdes, udgjorde Antallet af de fra andre Lande indflyttede i Norge 4 530, i Sverige 6 650 og i Danmark 34 065, hvoraf 26 093 fra Slesvig og Holsten. Forøvrigt henvises om dette Forhold til de ovenfor meddelte Tabeller.

Med Antallet af de fra fremmede Lande til Norge indflyttede Personer vil det være af Interesse at sammenholde Antallet af Personer fødte i Norge men bosatte i Udlandet. Oplysninger herom mangle vistnok for flere Landes Vedkommende, og de Opgaver, som findes, ere ikke saa oplysende, som ønskeligt kunde være, navnlig fordi der ikke altid skjelnes mellem de Norskfødte, der ere bosatte i Udlandet, og dem, der kun midlertidigt opholde sig der, f. Ex. Sømænd, samt dernæst fordi vor Folketælling ikke er afholdt paa samme Tid som de fleste andre Landes. Imidlertid give dog de Oplysninger, som haves, vigtige Bidrag til Besvarelsen af ovennævnte Spørgsmaal.

Antallet af Norske, der vare bosatte i Sverige den 31te December 1870, og i Danmark den 1ste Februar samme Aar, er ovenfor angivet²⁾; af de i

¹⁾ Ifølge den svenske Befolkningsstatistik foregaar Indvandringen for den væsentligste Del fra Göteborgs og Bohus, Elfsborgs og Wermlands Län.

²⁾ Af de 2 570 i Sverige bosatte norskfødte Personer boede 626 i Wermland, 385 i Göteborgs og Bohus Län (deraf 204 i Stæderne), 371 i Jemtland, 226 i Stockholm, 206 i Kopparbergs, 204 i Vesternorrlands og 136 i Elfsborgs Län.

Danmark bosatte vare 1 379 Personer af Mandkjøn og 1 557 af Kvindekjøn. Ifølge den i Begyndelsen af December Maaned 1871 i det tyske Rige afholdte Folketælling opholdt der sig i Tyskland ved nævnte Tidspunkt 1 256 norske Undersaatter (959 Personer af Mandkjøn og 297 af Kvindekjøn), deraf 762 i Preussen og 330 i Hamburg. Hvormange norskfødte Personer der opholdt sig i England og Skotland, kan desværre ikke sees af disse Landes Befolkningsstatistik, men Antallet udgjør sandsynligvis nogle Tusinder, hvoriblandt en stor Mængde Søfolk, der fare under det britiske Flag. I de Forenede Stater var ifølge Census af 30te Juni 1870 bosat ikke mindre end 114 247 Norske, deraf i Wisconsin 40 046, i Minnesota 35 940, i Iowa 17 554, i Illinois 11 880 og i New York 975.

Med Tillæg af de i andre fremmede Lande bosatte Norske kan den samlede norskfødte Befolkning i Udlandet for Aaret 1870 anslaaes til 125 000 à 130 000 Mennesker, hvoraf omtrent 115 000 i Amerika, 11 à 12 000 i Europa og nogle faa Hundreder i andre Verdensdele.

Hvorledes Antallet er bleven forøget siden 1870, kan, forsaavidt angaar den vigtigste Del af samme, nemlig de i Amerika bosatte Norske, nogenlunde nøiagtigt beregnes ved Hjælp af de aarlige Opgaver over Udvandringen fra Norge til Amerika¹⁾, og efter saadan Beregning skulde Antallet af Norske bosatte i de Forenede Stater ved Udgangen af 1875 kunne ansættes til 152 500. Da der nu ogsaa til andre Lande har foregaaet nogen Udvandring eller Udflytning, kan det samlede Antal af Norske bosatte i Udlandet ved nævnte Tidspunkt anslaaes til omtrent 166 000.

For Udgangen af 1865 beregnedes Antallet til 60 à 70,000, se Indledning til Tabeller vedkommende Folkemængdens Bevægelse i Aarene 1856—1865 S. LXXV.

I Henhold til ovenstaaende Opgaver og med Tilføielse af de approximative Tal for Aaret 1880 og 1881 viser der sig det nedenaanførte Forhold mellem de i Norge og i Udlandet bosatte norskfødte Personer samt mellem disse og de til Norge indflyttede:

¹⁾ Ved at sammenligne Resultatet af de Forenede Staters Folketællinger af 1860 og 1870, (af hvilke den første viste et Antal af 43 995 og den sidste 114 247 Norskfødte), med Antallet af Norske udvandrede til de Forenede Stater i det mellemliggende Tiaar har det nemlig vist sig, at den ved Dødsfald og Udflytning til andre Lande bevirkede Formindskelse i Antallet af de i de Forenede Stater bosatte Norske udgjør omtrent 2.3 Pct. aarlig af nævnte Antal samt 1.2 Pct. af de i samme Aar udvandrede. Naar altsaa denne Formindskelse fradrages og Udvandringen for hvert Aar tillægges, erholder man tilnærmelsesvis Antallet af de i Amerika gjenlevende Norske.

Aar.	Norges hjemme- hørende Folke- mængde ved Udgan- gen af hos- staaende Aar.	I Norge fødte Personer:			Indflyttede til Norge fra Udlandet.	Overskud af Udflyttede.	Samme i Procent af Folke- mængden.
		a. bosatte i Norge.	b. bosatte i Udlandet.	Tilsammen.			
1865	1 701 756	1 680 496	65 000	1 745 496	21 260	43 740	2.6
1870	1 741 621	1 712 861	127 000	1 839 861	28 760 ¹⁾	98 240	5.6
1875	1 818 853	1 732 593	166 000	1 948 593	36 260	129 740	7.1
1880	1 925 000	1 880 000	190 000	2 070 000	45 000	145 000	7.5
1881	1 926 000	1 880 000	210 000	2 090 000	46 000	164 000	8.0

Antallet af de i Norge fødte Personer er, som det vil sees, ikke lidet større end den i Norge bosatte Folkemængde, idet Overskudet af de Udflyttede over de Indflyttede var 7.1 Procent af Folkemængden i 1875 og senere er voxet til 8 Procent.

En lignende Beregning er anstillet for Bayern²⁾ med det Resultat, at der i Aaret 1871 var et Udflytningsoverskud af 5.6 Procent, altsaa netop det samme Forhold som i Norge 1 Aar i Forveien. Videre oplyses, at for hvert 100 Personer fødte i Bayern var 8 bosatte udenfor sit Fødelands Grændser. For Norges Vedkommende var dette i 1870 Tilfældet med 7 Procent af dem, der vare fødte i Norge, medens Procentforholdet i 1881 var voxet til over 10 Procent.

Det vil altsaa sees, at Norge og Bayern har afgivet en forholdsvis omtrent lige stor Del af sin Befolkning, men herved er at mærke, at Norges Folkemængde samtidigt er steget i et betydeligt stærkere Forhold end Bayerns, nemlig i Tidsrummet 1846—1880 med 1.04 Procent og særskilt i Aarene 1866—1880 med 0.80 Procent aarlig, medens Bayerns Befolkning alene er tiltaget med henholdsvis 0.49 og 0.63 Procent. Aarsagen til dette for Norge gunstige Forhold ligger i den ringere Dødelighed, idet der navnlig i de første Leveaar er en betydelig Forskjel mellem disse Lande.

I Aarene 1836—1880 er der fra Norge til Amerika udvandret ialt 235 389 Personer og med Tillæg af de i 1881 udvandrede stiger Antallet til omtrent 260 000, af hvilke 190—200 000 kunne antages at gjenleve i de Forenede Stater. Den norske Befolkning i Amerika har imidlertid ved Siden af den stadige Indvandningsstrøm ogsaa formeret sig ikke ubetydeligt ved sin egen naturlige Væxt, om det end paa den anden Side er antageligt, at mange have tabt sin norske Nationalitet. Ansætter man den aarlige Tilvæxt ved Overskudet af Fødsler over Dødsfald til 2 Procent, hvilket er den gennemsnitlige for de Forenede Staters Befolkning og i heromhandlede Tilfælde snarere turde være for lavt end for høit regnet, vil man finde, at den norske Befolkning i Amerika siden Udgangen af 1840 er steget i følgende stærke Progression:

¹⁾ Se S. 103 Anm. 1.

²⁾ Die bayerische Bevölkerung nach der Gebürtigkeit, S. 73, XXXII. Heft der Beiträge zur Statistik des Königreichs Bayern.

1840	1 200	1865	95 200
1845	6 500	1870	182 400
1850	19 600	1875	247 300
1855	42 700	1880	313 500
1860	63 800	1881	345 000

Naar man betragter denne anselige Tilvæxt af Nordmænd i Amerika, ligger det nær at spørge, hvor meget større vort eget Lands Befolkning nu vilde have været, dersom ingen Udvandring havde fundet Sted. Besvarelsen af dette Spørgsmaal er imidlertid ikke alene meget vanskelig, men det er overhovedet umuligt med Bestemthed at vide, hvorledes Forholdene vilde have udviklet sig under den nævnte Forudsætning. Folkemængden vilde rimeligvis have steget noget mere, end den har gjort; men naar man ser hen til den Forøgelse, som har fundet Sted i Aarene 1815—1845, kan det ikke antages, at Norges Folke- mængde i det følgende Tidsrum af 35 Aar kunde have tiltaget mere end høist 1.2 Procent aarlig, under hvilken Forudsætning Norge ved Udgangen af 1881 vilde have havt 2 059 000 istedetfor 1 926 000 Indbyggere. Herved bør ogsaa bemærkes, at Udvandringen fornemmelig har fundet Sted fra de fattigere Fjeldbygder, hvor Næringsveienes Udvikling vanskelig har kunnet holde Skridt med den stærke naturlige Forøgelse i Folkemængden, medens paa den anden Side de øvrige Dele af vort Land vel neppe i synderligt større Udstrækning, end skeet er, skulde have kunnet skaffe Arbeide til alle dem, der som Følge heraf maa flytte ud fra disse Fjeldbygder. Naar dette haves for Øie, vil man vistnok finde, at Udvandringen i flere Henseender har været til det gode for vort Land, om den end tildels har havt sine skadelige og for Udviklingen hemmende Følger, ligesom den ogsaa i og for sig vidner om, at der er visse Mangler i vore Samfundstilstande, og navnlig om at den økonomiske Udvikling har været for svag i Forhold til Folkemængdens naturlige Tilvæxt. Imidlertid er der, uden væsentligt Afbræk i Folkemængdens Tilvæxt herhjemme, bleven dannet et allerede nu ikke ubetydeligt Samfund af Norske i Amerika, i hvis frugtbare Jordbund og mere udviklede Forhold denne Gren af vor Stamme har kunnet skyde en kraftigere Væxt, end den vilde have kunnet herhjemme. Dette norsk-amerikanske Samfund vil maaske i Tidens Løb øve en gavnlig Tilbagevirkning paa Moderlandet ved de Impulser, som dette derfra vil modtage. Foruden at der paa Grund af Slægtskabet maa forudsættes at udvikle sig en forholdsvis livlig Forbindelse mellem Norge og det norsk-amerikanske Samfund, vil uden Tvivl en Del af vore udvandrede Landsmænd vende tilbage, og de Erfaringer, som disse ville bringe hjem med sig fra det mere udviklede Forhold i Amerika, skal ikke værdsættes efter Tallet af de tilbagevendende Personer. Noget betragteligt Antal af hjemvendende Norske kan imidlertid neppe paaregnes, og det er tvertimod sandsynligt, at vort Land herefter, og det maaske i højere Grad end før, vil se en betydelig Del af dets naturlige Folkeformerelse i det væsentlige gaa tabt for dets egen Udvik-

ling for at bidrage til Befolkningen af Amerika og andre Verdensdele. Midlet derimod vil være et kraftigere Arbeide for dets økonomiske og sociale Fremskridt; thi det er i det hele disse Fremskridt, der mere end den naturlige Folkeformerelse betinge Folkemængdens Tilvæxt.

Ved Folketællingen af 1875 er bl. a. tilveiebragt Oplysninger om Kjønn, Alder og ægteskabelig Stilling for de til Norge fra Udlandet indflyttede Personer, se Tabel 28 C. Uden at vi her nærmere kunne indlade os paa Granskningen af nævnte Tabel, skulle vi dog hidsætte nedenstaaende Opgaver over de i Udlandet fødte Personer fordelte efter Kjønn og Alder, idet vi tilføie lignende Opgaver over den i Udlandet bosatte norskfødte Befolkning, for hvis Vedkommende Aldersfordelingen er beregnet efter de i de Forenede Staters Census indeholdte Aldersopgaver for Iowas og Minnesotas fremmedfødte Befolkning i 1870¹⁾:

Aldersaar.	Personer fødte i Udlandet og bosatte i Norge den 31te December 1875.			Personer fødte i Norge og bosatte i Udlandet den 31te December 1875.			Overskud af Personer fødte i Norge og bosatte i Udlandet den 31te December 1875.		
	Mand-kjønn.	Kvinde-kjønn.	Til-sammen.	Mand-kjønn.	Kvinde-kjønn.	Til-sammen.	Mand-kjønn.	Kvinde-kjønn.	Til-sammen.
0— 1	37	38	75	47	47	94	10	9	19
1— 2	50	75	125	150	130	280	100	55	155
2— 3	114	91	205	479	360	839	365	269	634
3— 4	87	85	172	543	680	1 223	456	595	1 051
4— 5	105	85	190	888	888	1 776	783	803	1 586
0— 5	398	374	767	2 107	2 105	4 212	1 714	1 731	3 445
5— 10	558	542	1 100	4 109	3 812	7 921	3 551	3 270	6 821
10— 15	711	674	1 385	4 823	4 474	9 297	4 112	3 800	7 912
15— 20	1 432	1 347	2 779	6 653	6 285	12 938	5 221	4 938	10 159
20— 25	2 669	2 015	4 684	10 502	8 371	18 873	7 833	6 356	14 189
25— 30	2 920	2 160	5 080	11 345	8 443	19 788	8 425	6 283	14 708
30— 35	2 532	1 809	4 341	10 378	8 232	18 610	7 846	6 423	14 269
35— 40	2 149	1 527	3 676	10 373	8 063	18 436	8 224	6 536	14 760
40— 45	2 077	1 313	3 390	9 294	7 086	16 380	7 217	5 773	12 990
45— 50	1 702	1 122	2 824	7 513	5 234	12 747	5 811	4 112	9 923
50— 55	1 414	816	2 230	6 881	3 991	10 872	5 467	3 175	8 642
55— 60	867	622	1 489	3 464	2 247	5 711	2 597	1 625	4 222
60— 65	587	424	1 011	2 662	1 983	4 645	2 075	1 559	3 634
65— 70	329	258	587	1 529	1 171	2 700	1 200	913	2 113
70— 75	222	232	454	1 000	791	1 791	778	559	1 337
75— 80	102	144	246	417	351	768	315	207	522
80— 85	55	80	135	195	172	367	140	92	232
85— 90	23	37	60	65	58	123	42	21	63
90— 95	6	5	11	16	13	29	10	8	18
95—100	4	4	8	7	7	14	3	3	6
100 og derover	1	2	3	3	3	6	2	1	3
Tils.	20 753	15 507	36 260	93 336	72 892	166 228	72 583	57 385	129 968

¹⁾ Disse Opgaver supplere i en dobbelt Henseende de i Folketællingstabellerne meddelte, nemlig for det første derved, at Norges hjemmehørende Folkemængde her lægges til Grund, medens hine Tabeller angaa de i Norge tilstedeværende Personer, og dernæst fordi de i Tabellens øvrige Del meddelte Opgaver ikke tidligere have været trykte.

Som det af denne Tabel sees, har Udvandringen især virket til at formindske Antallet af Personer i Alderen 20—25 Aar, medens dens Indflydelse paa de første Barneaar og de høieste Aldersklasser kun er ganske ringe. Medens Overskudet af Udflyttede over Indflyttede ved den hele Folkemængde udgjorde 7.1 Pct., var dette Overskud i de to første Leveaar aldeles uvæsentligt; i det tredje Aar stiger det til henved $1\frac{1}{2}$ Procent, i Aldersklassen 5—10 Aar til 3.4 Procent, i de to næste femaarige Klasser til 4 og $5\frac{1}{2}$ Procent, derefter i Aldersklassen 20—25 Aar med en Gang til 8 Procent og holder sig over 10 Procent fra det 25de til det 50de Aar, ligesom det ogsaa i næste Aldersklasse er meget nær dette Procentforhold, hvorefter det igjen fra det 55de Aar hurtigt falder ned. Det høieste Procentforhold, nemlig 15, forekommer i Aldersklassen 35—40 Aar, som altsaa er den, hvor Udvandringen har gjort størst Skaar i den norske Befolkning. Særskilt for Mandkjønnet var Forholdet mellem de i Norge bosatte og Overskudet af de udflyttede i nævnte Aldersklasse som 100 : henved 18 og for Kvindekjønnet som 100 : henved 13.

Af de i Udlandet fødte og her i Riget i December 1875 tilstedeværende Personer opholdt 22 978 sig i Landdistrikterne og 14 282 i Byerne. Sammenlignet med den tilsvarende faktiske Folkemængde, viser dette et Procentforhold af 1.6 for hine og 4.4 for disse, medens de tilsvarende Forholdstal ved den hjemmehørende Folkemængde i 1865 udgjorde henholdsvis 0.9 og 3.0 Procent.

I Henseende til det udenlandske Elements Styrke staar af Landamterne Finmarken øverst, idet lidt over 10 Procent af Befolkningen var født i Udlandet (deraf lidt over 2 Pct. i Sverige og de fleste øvrige i Finland). Derefter kommer Smaalenene med noget over 6 Pct., Jarlsberg og Laurvik med vel 4 Pct., Akershus (fraregnet Kristiania Forstæder) med 3 Pct., Tromsø og Nedenæs med 2.7 og 2 Pct. Svagest er det udenlandske Element repræsenteret i Nordre Bergenhus og Romsdals Amter, hvor det ikke engang udgjør 1 af 1 000, dernæst i Søndre Bergenhus, Kristians, Søndre Trondhjems samt Lister og Mandals og Stavanger Amter, hvor det udgjør mellem $\frac{1}{5}$ og $\frac{1}{2}$ Procent.

Hvad Byerne angaar, fremhæver sig ligeledes Finmarkens Amt med næsten 20 Procent, derefter ligesaa Smaalenenes med 12 Procent, Kristiania med 6.2 Procent, samt Byerne i Nedenæs, Jarlsberg og Laurviks, Akershus og Bratsbergs Amter med dels 5, dels 4 Procent. Af Bergens og Trondhjems Befolkning var kun 1.4 Procent født i Udlandet, af Stavangers kun 1.2 og af de romsdalske Byers kun 0.7 Procent.

Hvad der i det væsentlige betinger det høiere eller lavere Procentforhold saavel i Bygd som i By, er Antallet af de fra Sverige og, for den nordligste Del af Riget, de fra Finland indflyttede. Indvandringen fra Sverige foregaar, som det vil sees, især til de sydlige Grændsedistrikter samt til Søfartsdistrikterne. Omtrent $\frac{2}{3}$ af de fra Sverige indflyttede have bosat sig i Landdistrikterne og $\frac{1}{3}$ i Byerne. Af Finlænderne have forholdsvis noget flere bosat sig i

Landdistrikterne, nemlig 1 932 af 2 709, og af de fra de nordamerikanske Fristater indflyttede 236 Personer boede lidt over Halvparten paa Landet; ligeledes af de fra Rusland indflyttede 242. Men hele den øvrige Indflytning, bortset fra et Par uvæsentlige Undtagelser, var for den overveiende Del foregaaet til Byerne. Af 2 205 Danskfødte boede saaledes 1 664 i Byerne, deraf 627 i Kristiania; af 1 471 Tyskfødte ligesaa 1 144 og 496; af 518 Engelskfødte henholdsvis 325 og 167, samt af 539, der vare fødte i andre Lande, 371 og 168.

§ 26. De indenrigske Omflytninger.

Medens vi i den foregaaende § have betragtet Indflytningen fra udenrigske Steder samt Udflytningen fra Norge til Udlandet, skulle vi her undersøge de mellem de forskjellige Dele af Norge stedfundne Omflytninger, saaledes som disse finde sit Udtryk i Befolkningens Fordeling efter Fødesteder. I denne Henseende var den hjemmehørende Folkemængde i 1865 og den faktiske Folke- mængde i 1875 fordelt paa følgende Maade:

1. Personer over og under 15 Aar:	Personer fødte i samme Herred eller By, hvor de i 1865 boede eller i 1875 opholdt sig.		Personer fødte i andre Herreder eller Byer i samme Amt.		Personer fødte i andre norske Herreder eller Byer.		(Personer fødte i Udlandet.)	
	Antal.	Procent.	Antal.	Procent.	Antal.	Procent.	Antal.	Procent.
31te December 1865	1 317 549	77.4	216 008	12.7	146 939	8.6	21 260	1.3
31te December 1875	1 319 912	73.0	256 004	14.2	193 634	10.7	37 350	2.1
2. Personer over 15 Aar i 1875:								
Mandkjøn	364 863	65.2	92 750	16.6	81 895	14.6	20 057	3.6
Kvindekjøn	399 551	64.2	124 479	20.0	84 154	13.5	14 017	2.3
3. Personer under 15 Aar i 1875:								
Mandkjøn	281 703	88.9	19 745	6.2	14 072	4.4	1 677	0.5
Kvindekjøn	273 795	88.9	19 030	6.2	13 513	4.4	1 599	0.5

Ved Opgaverne for 1875 maa det bemærkes, at Forholdet vilde have stillet sig lidt anderledes, dersom den hjemmehørende Folkemængde var bleven lagt til Grund for Klassifikationen; thi den faktiske Folkemængde indbefatter, som ovenfor paapeget, endel Personer, der kun midlertidigt opholdt sig paa Stedet, og blandt hvilke Flerheden var født andetsteds, medens der omvendt blandt de midlertidigt fraværende, der ikke ere medregnede i den faktiske Folke- mængde, findes forholdsvis mange, der vare fødte i samme Kommune, hvor de boede. Stor Forskjel i Opgaverne bevirker imidlertid denne Omstændighed ikke, og efter en approximativ Beregning¹⁾ kan det antages, at Antallet af de

¹⁾ Denne Beregning er bygget paa Undersøgelsen af Forholdet ved 3 912 midler- tidigt tilstedeværende og 5 118 midlertidigt fraværende Personer, der udviste følgende Procentforhold af Personer fødte udenfor det Herred eller den By, hvor de midlertidigen opholdt sig eller hvorfra de vare fraværende:

	Mandkjøn.	Kvindekjøn.
Midlertidigt tilstedeværende	55 Pct.	51 Pct.
Midlertidigt fraværende	47 —	47 —

i sin Fødebygd eller Fødeby bosatte Personer i 1875 i det høieste skulde udgjøre 73.5 Procent og sandsynligvis mindre, medens Procentforholdet, regnet efter den faktiske Folkemængde, var 73.0. Det vil altsaa sees, at af Norges Folkemængde i 1875 var henvend de tre Fjerdeparter bosat paa sit Fødested, medens en Fjerdepart var indflyttet fra andre norske Bygder og Byer og to Procent fra Udlandet. Tages alene Hensyn til voxne Personer, synker Antallet af dem, der bo i sin Fødestavn, til under $\frac{2}{3}$.

Mellem voxne Mænd og Kvinder viser der sig i heromhandlede Henseende en karakteristisk Forskjel. Forsaavidt angaar de Omflytninger, der foregaa mellem Kommuner beliggende i et og samme Amt, viser der sig nemlig en betydeligt større Omflytning af Kvinder end af Mænd, medens disse ere talrigere repræsenterede ved Flytninger fra Amt til Amt og fra Stift til Stift, saavel som ved de internationale Omflytninger. Aarsagen til dette Forhold, der bl. a. ogsaa er iagttaget for Tyskland og Holland, ligger rimeligvis deri, at forholdsvis mange Kvinder dels fæste sig som Tjenestepiger, dels blive gifte i Nabobygder eller Nabobyer, hvilket for denne Del af de indenrigske Omflytninger opveier den stærkere Vandringstendents, som ellers i det hele gjør sig gjældende for Mændenes Vedkommende, og som baade er begrundet i disses særegne Karakter og derhos ofte foranlediges ved de Livsstillinger, ved hvilke de søge sit Erhverv, f. Ex. Søfart, Handel, Fabrikarbeide, almindeligt Dagarbeide o. s. v.

Det procentvise Antal af de Indflyttede viser en ikke ringe Tilvæxt i Aarene 1865—1875. Vistnok forstyrres Sammenligningen noget ved den Omstændighed, at Klassifikationen for 1865 er foretaget efter den hjemmehørende og for 1875 efter den tilstedeværende Folkemængde. Men, som ovenfor paa-peget, er den herved bevirkede Forskjel kun lidet væsentlig og har neppe nogen Indflydelse paa Antallet af dem, der ere indflyttede fra indenrigske Steder udenfor Fødeamtet. Den Del af den indenrigske Omflytning, der er tiltaget stærkest, er Omflytningen fra Amt til Amt og fra Stift til Stift. Antallet af dem, der vare indflyttede fra Herreder eller Byer i samme Amt, er nemlig steget fra 12.7 Pct. til 14.2 (eller, Hensyn taget til den forskjellige Tællingsmaade, ikke fuldt 14 Pct.); derimod voxte Antallet af dem, der vare indflyttede fra andre Amter, fra 8.6 til 10.7 Pct., hvoraf de, der vare flyttede fra Stift til Stift, udgjorde henholdsvis 3.7 og 4.6 Pct. Endnu større i Forhold var imidlertid, som vist, Tilvæksten i Antallet af Personer fødte i Udlandet, der steg fra 1.3 til 2.1 Procent.

Til Sammenligning med andre Lande anføres, at Sveriges Folkemængde i 1870 for 90.8 Procent bestod af Personer, der vare fødte og bosatte i samme Län, medens 8.8 Procent af samme var indflyttet fra andre Steder i Sverige og 0.4 Procent fra Udlandet. Da Antallet af dem, der i Norge vare indflyttede fra andre Amter, udgjorde 8.6 Procent i 1865 og 10.7 Procent i 1875, kunde man heraf ledes til at slutte, at den indenrigske Omflytning var vel saa stor i Norge som i Sverige. Herved maa man imidlertid ikke overse, at de svenske Län have en betydeligt større Folkemængde end de norske Amter, medens det

relative Antal af Indflyttede selvfølgelig formindskes, jo større det Befolkningskomplex er, som er Gjenstand for Undersøgelsen. For i denne Henseende at stille Sammenligningsleddene lige maatte man for Norges Vedkommende slaa to og to Amter sammen, idet man f. Ex. skulde bortse fra Omflytninger mellem Akershus og Smaalenene, mellem Hedemarkens og Kristians Amt, mellem Søndre Bergenhus og Bergen, o. s. v. Regnet paa denne Maade bliver Antallet af de til disse Dobbeltamter fra andre indenrigske Steder Indflyttede for 1865 ikke 8.6, men 6.5 Procent og for 1875, beregnet efter samme Forhold, lidt over 8 Procent. Det vil altsaa sees, at de indenrigske Omflytninger, bedømt efter denne Maalestok, ere forholdsvis noget større i Sverige end i Norge, hvilket Resultat ogsaa synes rimeligt, naar hensees til førstnævnte Lands tættere Bebyggelse.

Hvad Danmark angaar, kan man efter de i Folketællingstabellerne for 1870 meddelte Oplysninger ikke ligefrem sammenligne dem med foranstaaende, da der vistnok for Landdistrikternes Befolkning er angivet, hvormange Personer der vare fødte i eller udenfor samme Amts Landdistrikter¹⁾, men for Byerne Grænsen er sat ved Byen og ikke tillige ved Amtet. Efter denne Fordelingsgrund var Danmarks Folkemængde i 1870 og Norges i 1875 sammensat paa følgende Maade:

	Danmark.	Norge.
Fødte i samme Amts Landdistrikt eller i samme By	77.6 Pct.	83.1 Pct.
Fødte i andre indenrigske Steder	19.4 —	14.8 —
Fødte i Udlandet	3.0 —	2.1 —
	Tilsammen 100.0 Pct.	100.0 Pct.

Af Tysklands Folkemængde i 1871 var 61.0 Procent født paa Tællingsstedet eller i Tællingskommunen, hvilket altsaa antyder en betydeligt større Bevægelighed end ovenanførte for Norge beregnede Tal. Videre kan Sammenligningen ikke føres for Tysklands Vedkommende. Derimod meddeles for Bayern, hvor Direktør, nu Statssekretær, G. Mayr har foretaget en indgaaende Studie over disse Forhold, nedenstaaende Opgave over Folkemængdens Gruppering i heromhandlede Henseende i 1871:

Fødte paa selve Tællingsstedet	61.2 Pct.	(Gjennemsnittsbefolkn.: 106)
— i Tællingskommunen	64.2 —	(Gjennemsnittsbefolkn.: 603)
— i Tællingsamtet ²⁾	78.1 —	(Gjennemsnittsbefolkn.: 26 000)
— i Tællingskredsen ³⁾	91.0 —	(Gjennemsnittsbefolkn.: 606 000)
— ellers i Bayern	6.5 —	} 100.0 Procent.
— — i Tyskland	1.6 —	
— i Udlandet	0.9 —	

¹⁾ De danske Amter have gjennemsnitlig taget omtrent samme Folkemængde som de norske.

²⁾ o: Verwaltungsdistrikte (Bezirksämter und unmittelbare Städte).

³⁾ o: Regierungsbezirke.

De bayerske Kommuner kunne paa Grund af sit ringe Folketal ikke i heromhandlede Henseende sammenstilles med vore Herreder og Byer; omvendt ere Kredsen for store endog til at sammenlignes med vore Stifter. Derimod faar man en med de bayerske Amter og „umiddelbare Stæder“ paa det nærmeste tilsvarende Inddeling, naar man betragter hvert af vore Fogderier samt hvert af Amternes Bydistrikter som en Enhed, og man kan derfor opstille følgende Sammenligning mellem Bayern og Norge:

	Bayern.	Norge.
Fødte i samme „Bezirksamt“, Fogderi eller Bydistrikt	78.1 Pct.	80.7 Pct.
Fødte i andre indenrigske Steder	19.4 —	17.2 —
Fødte i Udlandet ¹⁾	2.5 —	2.1 —
	Tilsammen 100.0 Pct.	100.0 Pct.

Efter denne Maalestok viser den norske Befolkning en lidt mindre Bevægelighed end den bayerske.

Efter den hollandske Folketælling af 1869 var 68.3 Procent af Befolkningen bosat i sin Fødekommune, 21.1 Procent ellers i Fødeprovindsen, 8.8 Procent i andre hollandske Provindser, medens 1.8 Procent var indflyttet fra Udlandet. Ogsaa her vil det sees, at de indenlandske Omflytninger ere større end i Norge, men Forskjellen er ikke meget betydelig.

I Frankrige var af Folkemængden i 1876 83.7 Pct. født i Bosteds-Departementet, 14.0 Pct. i andre franske Departementer og 2.3 Pct. i Udlandet. Den af vore Inddelinger, der, hvad Folkemængde angaar, nærmest svarer til et fransk Departement, er Stifterne, skjønt disses Gjennemsnitsfolkemængde (302 000) er mindre end hines (424 000). Man faar saaledes for Norges Vedkommende følgende modsvarende Forholdstal: 93.3 Pct. fødte i samme Stift, 4.6 Pct. fødte i andre norske Stifter og 2.1 Pct. fødte i Udlandet.

Samtlige disse Lande vise altsaa en større Blanding af Befolkningen, end Tilfældet er i Norge, hvor jo ogsaa de store Afstande lægge betydelige Hindringer iveien for en livligere Forbindelse mellem de forskellige Landsdele og Bygdelag, og hvor man derfor i det Hele taget snarere kunde have ventet en større end en mindre Forskjel. Den stigende Udvikling af vort Kommunikationsvæsen vil sandsynligvis bevirke en Stigen i de indenrigske Omflytninger, der i mange Tilfælde tilføre de forskellige Landsdele friske og belivende Elementer, og som overhovedet maa betragtes som et socialt Gode, om man end paa den anden Side heller ikke bør overse, at ogsaa de slette Elementer i Samfundslegemet paa samme Maade føres omkring og kunne vinde Udbredelse i forskellige Kredse.

Mellem By og Land er der, i Henseende til Befolkningens Sættning efter Fødesteder, en betydelig Forskjel, og det ikke alene derved, at Byerne modtage en stor Del af Landdistrikternes Overskud af ledige Arbeids-

¹⁾ Iberegnet for Bayerns Vedkommende de øvrige tyske Stater,

kræfter, men ogsaa ved Bybefolkningens større Bevægelighed, som gjør, at forholdsvis flere af de i Byerne fødte Personer flytte ud dels til andre Byer, dels til Landdistrikterne.

Procentvis beregnet viser de nævnte Landsdeles Befolkning følgende Sammensætning:

	Rigets Bygder.	Rigets Byer.
Personer fødte i samme Herred eller By, hvor de op- holdt sig den 31te December 1875 .	78.2 Pct.	49.6 Pct.
— — i Amtsdistriktet forøvrigt:		
a) i dets Bygder	12.2 —	16.4 —
b) i dets Byer	1.1 —	1.6 —
— — i andre norske Amter:		
a) i deres Bygder	5.0 —	19.1 —
b) i deres Byer	1.8 —	8.8 —
— — i Udlandet	1.6 —	4.4 —
— — paa ubekjendte Steder	0.1 —	0.1 —
	Tilsammen 100.0 Pct.	100.0 Pct.

Det samlede Antal af Indflyttede udgjorde altsaa for Landdistrikternes Vedkommende 21.8 Pct. af Folkemængden, men i Byerne 50.4 Pct. eller over 2.3 Gang saa meget. Hertil kommer, at de til Landdistrikterne indflyttede hovedsagelig ere komne fra den nærmeste Kreds, medens Bybefolkningen — for at bruge Dr. Mayr's Ord — „strækker sine Rødder videre ud“, idet den for en større Del henter sine Elementer fra de fjernere Landsdele samt fra Udlandet. Dette Forhold belyses ved nedenstaaende Tabel, der viser, hvormange Procent af de indflyttede der stamme fra de nærmere og fjernere Kredse:

Personer indflyttede:	Rigets Bygder.	Rigets Byer.
fra samme Amt	61.2 Pct.	35.7 Pct.
fra andre Amter i samme Stift	17.0 —	34.3 —
fra andre Stifter	14.3 —	21.0 —
fra Udlandet	7.1 —	8.7 —
ubekjendt hvorfra	0.4 —	0.3 —
	Tilsammen 100.0 Pct.	100.0 Pct.

Ogsaa de forskjellige Amter vise i heromhandlede Henseende karakteristiske Forskjelligheder, til hvis Belysning vi meddele omstaaende Tabel, der viser Folkemængdens procentvise Fordeling efter de nærmere og fjernere Fødesteder:

Bygderne amtsvis.	Isamme	Ellers	Ellers i Amtets	Ellers i Stiftets	Ellers i Rigets	I Ud-	Uop-			
	Herred.	i Fogderiet.	Land-distr.	Byer.	Land-distr.	Byer.	land-det.	givne Steder.		
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.		
Smaalenene	67.3	11.0	6.8	3.5	3.0	1.1	0.7	0.2	6.3	0.1
Akershus, med Undtagelse af Kristiania Forstæder	67.9 ¹⁾	9.3	4.8	0.5	5.4	3.9	4.6	0.5	3.0	0.1
Hedemarken	83.0	7.4	3.7	0.2	1.8	0.1	1.6	0.6	1.5	0.1
Kristians	87.1	6.0	3.0	0.1	0.9	0.0	1.9	0.6	0.3	0.1
Buskerud	81.5	6.4	3.6	1.7	2.4	0.8	2.3	0.2	1.0	0.1
Jarlsberg og Laurvik	69.4	11.3	2.9	3.2	4.6	1.5	2.2	0.6	4.2	0.1
Bratsberg	79.8	8.5	4.8	1.9	1.0	0.2	2.0	0.8	1.0	0.0
Nedenæs	73.4	11.9	1.9	1.9	5.2	1.2	1.4	0.9	2.1	0.1
Lister og Mandal	82.7	10.1	1.7	1.9	2.0	0.4	0.4	0.3	0.4	0.1
Stavanger	79.8	11.7	2.4	1.6	1.2	0.2	2.2	0.4	0.5	0.0
Søndre Bergenhus	81.9	9.5	1.8	-	1.7	2.8	1.5	0.6	0.2	0.0
Nordre Bergenhus	87.2	9.3	0.8	0.0	1.2	0.6	0.6	0.2	0.1	0.0
Romsdal	82.4	10.8	1.6	0.8	1.6	0.2	2.2	0.3	0.1	0.0
Søndre Trondhjem	79.2	6.7	4.8	2.2	3.1	0.3	2.8	0.4	0.4	0.1
Nordre Trondhjem	77.2	9.8	3.7	1.0	2.8	1.2	3.3	0.3	0.6	0.1
Nordland	78.2	8.2	3.6	0.2	0.7	0.1	6.1	1.7	1.1	0.1
Tromsø	79.4	7.7	-	0.7	3.2	0.4	5.1	0.7	2.7	0.1
Finmarken	67.6	4.7	4.2	2.0	6.3	0.9	2.9	1.1	10.3	0.0
Ialt Rigets Landdistrikter	78.2	8.9	3.3	1.1	2.5	1.2	2.5	0.6	1.6	0.1

Det forholdsvis største Antal Personer fødte i samme Herred, hvor de opholdt sig den 31te December 1875, og følgelig det mindste Antal af Indflyttede findes i Nordre Bergenhus, Kristians, Hedemarkens og Romsdals Amter, medens det omvendte Forhold finder Sted i Smaalenenes, Finmarkens og Akershus Amter, hvor altsaa den største Indflytning — seet fra de enkelte Herreders Standpunkt — er foregaaet.

Den største Omflytning inden samme Fogderi viser sig i Nedenæs, Stavanger, Jarlsberg og Laurviks og Smaalenenes Amter, den mindste i Finmarkens Amt, hvis Fogderier ogsaa have en ringe Folkemængde, saa at det ene Fogderi ikke kan yde det andet noget synderligt Tilskud.

Den største Indflytning fra andre Stifter fremtræder i Nordlands (7.8 Pct.), Tromsø, Akershus og Finmarkens Amter, den mindste i Lister og Mandals, Nordre Bergenhus og Smaalenenes Amter, hvor Procentforholdet er fra 0.7 til 0.9. I denne Henseende udøver forøvrigt Amternes Beliggenhed en betydelig Indflydelse, idet selvfølgelig de Amter, der støde til en Stiftsgrændse, f. Ex. Nordland, faa mange Indflyttede fra Naboamtet i det andet Stift.

Endelig skulle vi i denne Forbindelse nævne, at følgende Amters Landbefolkning havde modtaget det forholdsvis største Tilskud af Personer fødte i

¹⁾ Medregnes Forstæderne, bliver Procentforholdet 60.

Byerne: Jarlsberg og Laurvik (5.3 Pct.), Akershus (uberegnet Forstæderne), Smaalenene, Nedenæs og Finmarken, hvilke alle talte over 4 Procent. Det omvendte Forhold fandt Sted i Kristians, Nordre Bergenhus og Hedemarkens Amter, hvor alene 0.7—0.9 Pct. af Befolkningen stammede fra Byerne.

Vi meddele nu følgende Tabel over Bybefolkningens Sammensætning efter Fødesteder:

Byerne amtsvis.	I samme By.	Ellers i Amtets		Ellers i Stiftets		Ellers i Rigets		I Ud- lan- det.	Uop- givne Steder.
		Land- distr.	Byer.	Land- distr.	Byer.	Land- distr.	Byer.		
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Smaalenene	46.2	24.7	3.7	3.8	4.8	2.8	1.9	12.0	0.1
Akershus	45.7	19.9	1.8	14.2	8.4	3.2	1.5	5.3	0.0
Kristiania	42.2	-	-	24.5	9.5	11.8	5.6	6.2	0.2
Hedemarken	28.0	49.3	0.1	5.3	0.3	6.7	7.3	2.9	0.1
Kristians	29.8	44.0	0.4	13.5	0.3	5.5	5.0	1.5	0.0
Buskerud	54.1	19.8	1.5	10.5	5.6	4.0	1.8	2.6	0.1
Heraf Drammen	50.8	19.8	1.6	12.7	6.3	3.7	2.0	3.1	0.0
Jarlsberg og Laurvik	50.9	25.5	2.7	4.3	4.6	3.8	3.1	5.0	0.1
Bratsberg	53.1	25.0	4.9	1.8	2.3	4.1	4.6	4.1	0.1
Nedenæs	48.7	21.2	2.2	6.7	6.5	3.8	5.0	5.2	0.7
Lister og Mandal	60.4	21.5	2.4	4.8	2.6	2.8	3.4	2.0	0.1
Stavanger	57.1	26.1	3.3	2.7	2.3	4.7	2.7	1.1	0.0
Heraf Stavanger	57.7	27.1	2.8	2.5	2.5	3.5	2.7	1.2	0.0
Bergen	63.0	-	-	26.8	0.6	3.6	4.5	1.4	0.1
Nordre Bergenhus	31.0	44.9	-	6.2	9.5	5.4	2.8	0.2	0.0
Romsdal	41.2	32.7	2.4	5.3	3.4	10.6	3.5	0.8	0.1
Søndre Trondhjem	51.3	20.4	-	13.1	3.0	6.6	4.1	1.4	0.1
Nordre Trondhjem	32.5	41.6	1.8	5.1	6.4	7.6	3.8	1.2	0.0
Nordland	27.3	43.1	0.1	1.5	0.2	16.6	9.1	1.7	0.4
Tromsø	43.2	20.7	-	7.8	2.9	12.9	8.8	3.4	0.3
Finmarken	44.2	8.5	3.1	9.4	0.1	7.8	7.0	19.8	0.1
Ialt Rigets Byer	49.6	16.4	1.6	12.6	4.8	6.5	4.0	4.4	0.1

Det forholdsvis største Antal af Personer fødte i samme By, hvor de opholdt sig den 31te December 1875, fandtes altsaa i Bergen, samt i Lister og Mandals, Stavanger, Buskeruds og Bratsbergs Amter, medens det omvendte Forhold — bortset fra endel mindre Byer tildels af ny Oprindelse — forekommer i Romsdals Amt¹⁾, i Kristiania samt i Tromsø og Finmarkens Amter.

Den største Indflytning fra Landdistrikterne fremviser blandt de middelsstore og større Byer de romsdalske, af hvis Befolkning næsten Halvparten eller 48.6 Procent var født i Landdistrikterne¹⁾; dernæst Tromsø og Trondhjem med

¹⁾ De for de romsdalske Byer beregnede Forholdstal ere i nogen Grad paavirkede af den Omstændighed, at der den 31te December 1875 tilfældigvis var et større Antal Fartøier i Kristiansund, hvis Befolkning derved midlertidigen forøgedes med 895 ombordværende Personer. Naar man tager Hensyn hertil, vil Romsdals Amt komme efter Kristiania, hvad den samlede Indflytning angaar, men beholder ligefuldt den første Plads i Henseende til Indflytningen fra Landdistrikterne.

henholdsvis 41.4 og 40.1 Procent, samt Kristiania og Drammen med 36.3 og 36.2 Procent. Mindst Indflytning fra Landdistrikter i Norge viser sig for de finmarkske Byer, hvor Indflytning fra Finland for en Del er traadt istedet og hvor derfor heromhandlede Procentforhold kun udgjør 25.7; dernæst Byerne i Lister og Mandals Amt (29.1 Procent), Bergen (30.4 Procent) samt Byerne i Bratsbergs Amt (30.9 Procent).

Den største Tiltrækningskraft ligeoverfor den øvrige Bybefolkning udøver, som man paa Forhaand kan vente sig, Kristiania, idet Antallet af de fra andre norske Byer indflyttede udgjorde 11 421 eller 15.1 Procent af den hele Folkemængde, medens den hele Omflytning mellem Byerne repræsenteres ved 33 960 Personer eller 10.4 Procent af deres Folkemængde. Næst efter Kristiania kommer i heromhandlede Henseende Byerne i Nedenæs og Bratsbergs Amter med henholdsvis 13.7 og 11.8 Procent (hvor de forholdsvis høie Forholdstal uden Tvivl have sin Hovedgrund i den ringe Afstand mellem disse Byer), dernæst Tromsø med 11.7 Procent. Derimod viser Bergen det usædvanligt lave Forhold af 5.1 Procent.

Indflytningen fra Udlandet til de forskellige norske Byer er ovenfor omhandlet.

Det fremgaar af de ovenanførte Beregninger, at ikke mindre end 35.5 Procent af Byernes Befolkning er født i Landdistrikterne. Hvilken betydelig Indflydelse Landbefolkningen øver paa Bybefolkningens Sammensætning og derigjennem ogsaa paa dens Karakter, viser sig imidlertid end mere, naar man alene tager Hensyn til den voxne Befolkning. Af Personer over 15 Aar talte nemlig Byerne i det Hele 219 040, hvis Fordeling efter Fødesteder var følgende:

Fødte i Rigets Bygder	103 364
— - Rigets Byer	101 998
— - Udlandet	13 212
Utilstrækkeligt betegnede Steder	466

Særskilt for Kristiania stiller Forholdet sig som følger:

	Kristiania.	Kristiania med Forstæder.
Fødte i Rigets Bygder	25 474	31 917
— i Rigets Byer	24 026 ¹⁾	27 861 ²⁾
— i Udlandet	4 376	5 597
Utilstrækkeligt betegnede Steder	184	191
Tilsammen Personer over 15 Aar	54 060	65 566

¹⁾ Heraf i Kristiania selv 13 962.

²⁾ Heraf i Kristiania og Forstæder 16 549.

**§ 27. Udvandringen fra Fødestederne samt Overskudet af Udflytning
eller af Indflytning.**

Vi have hidtil betragtet Befolkningens Fordeling efter Fødesteder, saaledes som dette Forhold fremstiller sig paa de Steder, til hvilke Indflytningen er foregaaet. For at faa et fuldstændigt Billede af Forholdet er det imidlertid nødvendigt ogsaa at betragte de stedfundne Vandringer fra Fødestedets Standpunkt, m. a. O. at undersøge, hvormange af de i de forskjellige Landsdele fødte Personer der paa Folketællingstiden endnu opholdt sig i sin Fødebygd eller Fødeby, og hvormange der mere eller mindre havde fjernet sig fra disse. Paa denne Maade vil man jo faa et Billede af de stedfundne Vandringer, seet fra disses Udgangspunkter, medens man ved den førstomtalte Undersøgelse ser dem fra deres Endepunkter.

Opgaver over de Steder, hvor de i de forskjellige Distrikter af Norge fødte Personer i 1875 opholdt sig, har man i tilstrækkelig Detail, forsaavidt angaar sammes største Del, nemlig dem, der den 31te December 1875 opholdt sig i Norge, tilsammen 1 769 640 Personer. Ligeledes er man i Besiddelse af tilsvarende Oplysninger med Hensyn til 12 953 Norske, der ved nævnte Tidspunkt vare ombord paa norske Fartøier i Udlandet eller isvrigt fraværende paa Udenlandsreiser. Vanskeligere stiller Sagen sig ved de i Amerika og andre fremmede Lande bosatte Norske, hvis Antal ovenfor er beregnet til 166 228 ¹⁾. Imidlertid kan Fordelingen af dette Antal paa de forskjellige Amter i Norge tilnærmelsesvis beregnes i Henhold til de Opgaver, man har over Udvandringen ²⁾, og om vi end maa erkjende, at denne Beregning, hvis Resultater er meddelt i omstaaende Tabel, har sine svage Sider, antage vi

(Forts. S. 174.)

¹⁾ Se Side 161.

²⁾ Til nærmere Oplysning om Fremgangsmaaden ved nævnte Beregning meddeles her følgende:

Af samtlige i Udlandet bosatte Norske har man antaget, at 156 830 ere bosatte i Amerika og Australien, eller at deres Fordeling paa de forskjellige norske Amter er efter samme Forhold som det for disse Verdensdele gjældende. Af de i Aarene 1866—1875 udvandrede falder omtrent $\frac{5}{6}$ paa Bygderne og $\frac{1}{6}$ paa Byerne; men da der blandt de fra sidstnævnte udvandrede maa forudsættes at være mange, der tidligere vare indflyttede fra Landdistrikterne, kan alene $\frac{1}{10}$ eller lidt derover antages at have været født i Byerne. Ovennævnte 156 830 ere derfor fordelte med 140 703 paa Bygderne og 16 127 paa Byerne. Førstnævnte Tal er igjen bleven fordelt paa de enkelte Amter i Forhold til den samlede Udvandring fra hvert af disse i Aarene 1836—1875, medens man for Byernes Vedkommende, hvor paalidelige Opgaver over Udvandringen kun haves for de sidste 10 Aar af nævnte Tidsrum, har beregnet Fordelingen efter Udvandringen i Aarene 1866—1875.

Af de øvrige i Udlandet bosatte Norske, ialt 9 398 Personer, er 5 408, der antages at være Søfolk, fordelte efter samme Forhold som Antallet af de i Aarene 1869—1875 rømte Matroser, idet Fordelingen mellem By og Land inden hvert Amt er bleven beregnet efter Antallet af Matroser ved Udgangen af 1875. Resten (3 990) er bleven fordelt dels i Forhold til Folkemængden (1 pro mille), dels i Forhold til Antallet af de fra Udlandet indflyttede Personer, idet man paa denne Maade har søgt saavidt muligt at tage Hensyn til de vigtigste Faktorer, der have Indflydelse paa denne Del af Udvandringen.

No.	Amtsdistrikter.	Antal Personer fødte i hosstaaende Amtsdistrikter og den 31te December 1875 opholdende sig:							
		i sin Fødekommune.	ellers i sit Fødeamt.	ellers i Norge.	Tilsammen i Norge		I Udlandet.		Ialt.
					Bygder.	Byer.	Paa Reiser.	Ellers.	
		1	2	3	4	5	6	7	8
I. Bygderne.									
1	Smaalenene	54 282	21 186	9 973	74 611	10 780	318	2 433	88 142
2	Akershus	67 926	17 786	¹⁾ 18 504	90 156	14 060	205	8 644	113 065
3	Hedemarken	97 367	14 631	14 433	118 562	7 869	161	12 532	139 124
4	Kristians	98 611	11 422	15 650	119 310	6 373	78	28 141	153 902
5	Buskerud	63 206	12 557	10 865	77 703	8 925	146	14 937	101 711
6	Jarlsberg og Laurvik	43 720	15 179	6 245	54 940	10 204	1 212	2 098	68 454
7	Bratsberg	52 641	13 026	4 309	64 168	5 808	392	16 148	86 516
8	Nedenæs	45 940	10 943	2 750	56 281	3 352	1 527	3 847	65 007
9	Lister og Mandal . .	46 635	10 672	4 734	56 516	5 525	953	2 178	65 172
10	Stavanger	65 000	19 141	3 041	78 408	8 774	1 025	10 075	98 282
11	Søndre Bergenhus . .	97 648	13 420	²⁾ 10 460	114 982	6 546	502	11 862	133 892
12	Nordre Bergenhus . .	74 708	8 942	9 769	87 915	5 504	123	15 889	109 431
13	Romsdal	83 879	17 654	4 163	99 223	6 473	130	1 535	107 361
14	Søndre Trondhjem . .	75 016	15 440	6 590	91 314	5 732	72	4 354	101 472
15	Nordre Trondhjem . .	60 463	12 208	8 356	76 039	4 988	84	6 268	87 379
16	Nordland	79 587	13 034	4 442	94 485	2 578	50	2 587	99 700
17	Tromsø	38 607	4 858	2 149	44 088	1 526	18	1 308	46 940
18	Finmarken	12 758	2 122	913	15 091	702	33	1 262	17 088
	Tilsammen	1 157 994	234 171	137 346	1 413 792	115 719	7 029	146 098	1 682 638
II. Byerne.									
1	Smaalenene	12 559	3 850	5 191	4 366	17 234	438	1 366	23 404
2	Akershus	1 474	628	1 116	783	2 435	73	79	3 370
3	Kristiania	32 098	-	³⁾ 13 074	9 538	35 634	365	6 136	51 673
4	Hedemarken	878	238	1 306	611	1 811	12	352	2 786
5	Kristians	775	168	423	313	1 053	4	347	1 717
6	Buskerud	13 294	1 669	5 261	3 259	16 965	236	1 592	22 052
7	Jarlsberg og Laurvik	12 467	2 668	4 700	3 310	16 525	694	1 140	21 669
8	Bratsberg	9 143	2 100	1 894	1 874	11 263	394	1 709	15 240
9	Nedenæs	5 297	1 421	1 639	1 571	6 786	665	498	9 520
10	Lister og Mandal . .	11 306	1 523	3 528	2 202	14 155	654	914	17 925
11	Stavanger	16 845	2 265	2 217	2 063	19 264	1 011	1 469	23 807
12	Bergen	21 321	-	⁴⁾ 7 220	5 073	23 468	845	1 227	30 613
13	Nordre Bergenhus . .	156	9	61	22	204	1	2	229
14	Romsdal	6 404	⁵⁾ 1 194	1 826	1 416	8 008	226	606	10 256
15	Søndre Trondhjem . .	11 370	2 079	4 270	4 296	13 423	211	1 057	18 987
16	Nordre Trondhjem . .	1 273	862	1 033	1 221	1 947	24	364	3 556
17	Nordland	626	240	251	327	790	10	49	1 176
18	Tromsø	2 336	382	702	762	2 658	36	282	3 738
19	Finmarken	2 296	537	666	703	2 796	25	941	4 465
	Tilsammen	161 918	21 833	56 378	43 710	196 419	5 924	20 130	266 183

¹⁾ Heraf i Kristiania 11 462. ²⁾ Heraf i Bergen 4 592. ³⁾ Heraf i Akershus Amt Folkemængde er et Antal af 5 429 Personer, hvis Hjemsteder ikke kjendtes, fordelte for-

Samlet Antal Personer bosatte i hosstaaende Amtsdistrik- ter ³⁾ .	Altsaa Overskud af Indflyttede (+) eller Udflyttede (-).	Indflytning- eller Udflyt- ningsoverskud i Procenter af det samlede Antal Personer født i hosstaaende Amtsdistrikter.	Procentforhold af Personer, der opholdt sig:							No.
			i sin Føde- kom- mune.	ellers i sit Føde- amt.	ellers i Norge.	Tilsammen i Norges		I Udlandet.		
						Bygder.	Byer.	Paa Reiser.	Ellers.	
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
80 380	— 7 762	— 8.8	61.6	24.0	11.3	84.7	12.2	0.3	2.8	1
111 848	— 1 217	— 1.1	60.1	15.7	16.4	79.8	12.4	0.2	7.6	2
116 462	— 22 662	— 16.3	70.0	10.5	10.4	85.2	5.7	0.1	9.0	3
113 110	— 40 792	— 26.5	64.1	7.4	10.1	77.5	4.1	0.1	18.3	4
77 153	— 24 558	— 24.1	62.1	12.4	10.7	76.4	8.8	0.1	14.7	5
64 217	— 4 237	— 6.2	63.9	22.2	9.1	80.3	14.9	1.7	3.1	6
66 149	— 20 367	— 23.5	60.3	15.1	5.0	74.2	6.7	0.4	18.7	7
64 738	— 269	— 0.4	70.7	16.9	4.2	86.6	5.2	2.3	5.9	8
57 964	— 7 208	— 11.1	71.5	16.4	7.3	86.7	8.5	1.5	3.3	9
82 672	— 15 610	— 15.9	66.1	19.5	3.1	79.8	8.9	1.0	10.3	10
121 729	— 12 163	— 9.1	72.9	10.0	7.8	85.8	4.9	0.4	8.9	11
85 771	— 23 660	— 21.6	68.3	8.2	8.9	80.4	5.0	0.1	14.5	12
101 926	— 5 435	— 5.1	78.1	16.5	3.9	92.4	6.1	0.1	1.4	13
94 438	— 7 034	— 6.9	73.9	15.2	6.5	90.0	5.6	0.1	4.3	14
77 698	— 9 681	— 11.1	69.2	14.0	9.5	87.0	5.7	0.1	7.2	15
101 265	+ 1 565	+ 1.6	79.8	13.1	4.4	94.7	2.6	0.1	2.6	16
48 579	+ 1 639	+ 3.5	82.2	10.4	4.6	93.9	3.3	0.0	2.8	17
18 988	+ 1 900	+ 11.1	74.7	12.4	5.3	88.3	4.1	0.2	7.4	18
1 485 087	— 197 551	— 11.7	68.8	13.9	8.2	84.0	6.9	0.4	8.7	
27 434	+ 4 030	+ 17.2	53.7	16.4	22.2	18.7	73.6	1.9	5.8	1
3 274	— 96	— 2.8	43.7	18.6	33.1	23.2	72.2	2.2	2.4	2
77 119	+ 25 446	+ 49.2	62.1	-	25.3	18.4	69.0	0.7	11.9	3
3 230	+ 444	+ 15.9	31.5	8.5	46.9	21.9	65.0	0.4	12.7	4
2 678	+ 961	+ 56.0	45.2	9.8	24.6	18.2	61.4	0.2	20.2	5
24 804	+ 2 752	+ 12.5	60.3	7.6	23.8	14.8	76.9	1.1	7.2	6
25 533	+ 3 864	+ 17.8	57.5	12.3	21.7	15.3	76.2	3.2	5.3	7
17 659	+ 2 419	+ 15.9	60.0	13.8	14.4	12.3	73.9	2.6	11.2	8
11 344	+ 1 824	+ 19.2	55.7	14.9	17.2	16.5	71.3	7.0	5.2	9
19 516	+ 1 591	+ 8.9	63.1	8.5	19.7	12.3	79.0	3.6	5.1	10
31 546	+ 7 739	+ 32.5	70.8	9.5	9.3	8.7	80.9	4.2	6.2	11
34 519	+ 3 906	+ 12.8	69.7	-	23.6	16.6	76.7	2.7	4.0	12
494	+ 265	+ 115.7	68.1	3.9	26.7	9.6	89.1	0.4	0.9	13
15 110	+ 4 854	+ 47.3	62.4	11.7	17.8	13.8	78.1	2.2	5.9	14
22 619	+ 3 632	+ 19.1	59.8	10.9	22.6	22.6	70.7	1.1	5.6	15
3 917	+ 361	+ 10.2	35.8	24.2	29.1	34.3	54.8	0.7	10.2	16
2 256	+ 1 080	+ 91.8	53.2	20.4	21.4	27.8	67.2	0.8	4.2	17
5 459	+ 1 721	+ 46.0	62.5	10.2	18.8	20.4	71.1	0.9	7.6	18
5 255	+ 790	+ 17.7	51.4	12.0	14.9	15.7	62.6	0.6	21.1	19
333 766	+ 67 583	+ 25.4	60.8	8.2	21.2	16.4	73.8	2.2	7.6	

7 107 (hvoraf 130 i Byerne). ⁴⁾ Heraf i Søndre Bergenhus 3 233. ⁵⁾ Ved den her opførte holdsviis paa Amterne, jfr. S. 7 samt Folketællingstabellerne S. 4 Anm. 3 og 4.

(Forts. fra S. 171.)

dog, at den i det hele og store giver et tilnærmelsesvis rigtigt Udtryk for heromhandlede Forhold.

Naar man altsaa med Ledning af disse Opgaver for det første undersøger, hvor stor Del af den i de forskellige Landsdele fødte Befolkning der i 1875 opholdt sig i sine Fødekommuner, vil man finde, at dette, hvad det hele Rige angaar, var Tilfældet med 67.7 Procent eller noget over $\frac{2}{3}$, medens Procentforholdet særskilt for Bygderne var 68.8 og for Byerne 60.8. Uagtet de sidstnævntes hurtigere økonomiske Udvikling bevirker, at deres naturlige Folkeformerelse ikke paa langt nær kan fyldestgøre Behovet af Arbejds kræfter, saa foregaar der altsaa alligevel en stærkere Udflytning fra Bykommunerne end fra Landkommunerne, hvis økonomiske Udvikling ikke holder Skridt med den naturlige Folkeformerelse. Aarsagen til dette Forhold er en dobbelt, idet Bybefolkningen er mere bevægelig end Landbefolkningen og derhos den fra Byerne foregaaende Udflytning erstattes ved en langt betydeligere Indflytning, dels fra andre Byer, dels og især fra Landdistrikterne, medens disse kun modtage en ringe Indflytning fra andre Steder¹⁾. Af de enkelte Landdistrikter fremtræder især følgende ved en betydelig Udflytning eller Udvandring: Akershus Amt, hvor kun 60.1 Procent af den i Amtet fødte Befolkning opholdt sig i sine Fødekommuner, medens 39.9 Procent vare udflyttede; fremdeles Bratsbergs, Smaalenenes og Buskeruds Amter med en Udflytning af henholdsvis 39.2, 38.4 og 37.9 Procent. Hvad Akershus og Smaalenene angaar, hidrører dette Forhold hovedsagelig fra den Tiltrækningskraft, som har gjort sig gjældende fra de nærliggende Byer, navnlig Kristiania, medens det for Bratsbergs og Buskeruds Amter er Udvandringen til Amerika, der har draget et saa stort Antal fra sin Fødestavn. De Amter, hvor den mindste Udflytning har fundet Sted fra Fødestederne, er Tromsø, Nordlands og Romsdals; af de i førstnævnte Amt fødte Personer opholdt 82.2 Procent sig i sin Fødekomme og i de to øvrige henholdsvis 79.8 og 78.1 Procent. Af Byerne udmærke navnlig de fleste mindre sig ved en stærk Udflytning; saaledes viser Hedemarkens Amt en Udflytningsprocent af 68.5, Nordre Trondhjems Amt 64.2, Akershus Amt 56.3, Kristians Amt 54.8. Det største Procentforhold af Personer, der ere forblevne i sin Fødeby, viser Stavanger Amt (70.8) og Bergen (69.7). I Kristiania var Forholdet 62.1 Procent.

Bortser man fra de Omflytninger, der have fundet Sted inden samme Amt, og altsaa undersøger, hvormange Personer der opholdt sig inden sit Fødeamts Grændser, viser der sig for det hele Rige et Gjennemsnitsforhold af 80.8 Procent. Mellem Land og By er Forskjellen her meget udpræget, idet Procentforholdet er henholdsvis 82.7 og 69.0²⁾, og altsaa Udflytningsprocenten 17.3 for Bygdernes og 31.0 for Byernes Vedkommende. Af Landdistrikterne vise

¹⁾ Jfr. S. 166.

²⁾ Naar man betragter Akershus Amt og Kristiania By som et Amt og ligesaa Søndre Bergenhus og Bergen, bliver Procentforholdet for Landdistrikterne 83.7 og for Byerne 72.9.

følgende Amter den største Udflytning til andre Amter i Norge eller til Udlandet: Kristians (28.5 Pct.), Buskerud (25.5), Akershus (24.2), Bratsberg (24.1) og Nordre Bergenhus (23.5). Akershus Amt vilde udgaa af denne Række, hvis man betragtede Kristiania som dets Bydistrikt; thi da vilde Udflytningsprocenten synke til 14. Hvad de øvrige Amter angaar, vise Kristians og Buskeruds Amter en stærk Udflytning baade til inden- og udenrigske Steder, medens de indenrigske Udflytninger ikke ere saa betydelige fra Bratsberg og Nordre Bergenhus. Den mindste Udflytning fra Amtet viser Romsdal (5.4 Pct.), Nordland (7.1) og Tromsø (7.4), altsaa de samme Amter som ved Herredsudflytningen, dog i forskjellig Orden. — Hvad Byerne angaar, gjentager sig ved Udflytningen udover Amtsgrændsen det samme Forhold som ved den hele Udflytning; vistnok er der den Undtagelse, at Bergen ikke længere staar i Række med Byerne i Stavanger Amt, som udmærke sig ved det største Procentforhold af Personer, der ere forblevne indenfor sit Fødeamts Grændser, nemlig 80.3 Procent; men naar man betragter Søndre Bergenhus Amt som Bergens Amts Landdistrikt, hvilket i denne Forbindelse er det rette, stiger Procentforholdet for Bergen fra 69.7 til 80.4 og staar altsaa fuldstændigt ved Siden af Byerne i Stavanger Amt. For Kristiania er Forholdet her 62.1 Pct., men 75.8, naar Akershus Amt medregnes.

I Henseende til Udflytninger udenfor Norges Grændser var Forholdet for det hele Rige 8.5 Procent Udflyttede for hvert 100 i Norge fødte Personer, foruden 0.7 Procent, der midlertidigt opholdt sig paa Reiser i Udlandet. For Landdistrikterne var førstnævnte Forhold 8.7 og for Byerne 7.6, hvoraf sees, at Udflytningen til Udlandet er større fra hine end fra disse, saa at Forholdet mellem Land og By ved den udenrigske Udflytning stiller sig omvendt til det ved den hele Udflytning stedfindende. Dog maa under Henvisning til S. 171 Anm. 2 bemærkes, at Beregningerne ere usikre netop i Henseende til Fordeelingen af de Udvandrede mellem Land og By. Hvad de enkelte Landdistrikter angaar, vise de største Udvandringsprocenter (18.7 og 18.3) sig for Bratsbergs og Kristians Amter, de næste (14.7 og 14.5) for Buskeruds og Nordre Bergenhus, de mindste derimod for Romsdals Amt (1.4), Nordland (2.6) samt Tromsø og Smaalenenes Amter (2.8).

Naar man sammenholder Antallet af de i de forskjellige Landsdele fødte med Antallet af de i samme bosatte Personer, vil Forskjellen mellem de to Opgaver vise, hvorvidt der er et Overskud af Indflyttede eller af Udflyttede. Det er ovenfor¹⁾ oplyst, at der for det hele Rige i 1875 var et Udflytningsoverskud af henved 130 000 eller 6.7 Procent af de i Norge fødte Personer og i 1881: 164 000 eller 7.8 Pct. For Landdistrikterne var dette Overskud i 1875 : 197 551 eller 11.7 Pct., medens Byerne havde modtaget et Tilskud

¹⁾ S. 159, jfr. S. 161.

af 67 583 eller 25.4 Pct. Følgende Landdistrikter have især afgivet en betydelig Del af sin Befolkning til inden- og udenrigske Steder:

Landdistrikter:	Overskud af Udflyttede.	Udflyttede til Udlandet.
Kristians Amt	40 792 eller 26.5 Pct.	28 141 eller 18.3 Pct.
Buskeruds Amt	24 558 — 24.1 —	14 937 — 14.7 —
Bratsbergs Amt	20 367 — 23.5 —	16 148 — 18.7 —
Nordre Bergenhus Amt	23 660 — 21.6 —	15 889 — 14.5 —
Hedemarkens Amt	22 662 — 16.3 —	12 532 — 9.0 —
Stavanger Amt	15 610 — 15.9 —	10 075 — 10.3 —

Derimod havde Finmarken modtaget et Tilskud af 1 900 eller 11.1 Procent, Tromsø af 1 639 (3.5 Procent) og Nordland af 1 565 (1.6 Procent). Nedenæs Amts Landdistrikter vise omtrentlig Balance mellem Indflyttede og Udflyttede (— 0.4 Pct.).

Næsten alle Byer havde et større eller mindre Overskud af Indflyttede, af hvilket det største i Antal, nemlig 25 446, falder paa Kristiania, medens sammes Procentforhold (49.2) overgaaes af enkelte mindre Byer. Blandt de øvrige Byer havde de i Stavanger Amt beliggende et Overskud af 7 739 (eller 32.5 Pct.), de romsdalske 4 854 (47.3 Pct.), de smaalenske 4 030 (17.2 Pct.), Bergen 3 906 (12.8 Pct.), Byerne i Jarlsberg og Laurviks Amt 3 864 (17.8 Pct.) og Trondhjem 3 632 (19.1 Pct.).

Sjette Afsnit: Befolkningens Fordeling efter Trossamfund.

§ 28. Antal Personer, der hørte til Statskirken og de forskellige frikirkelige Samfund, samt Antallet af de ikke-kristne Dissentere.

Af Norges hjemmehørende Folkemængde ved Udgangen af 1875 henhørte 1 811 673 til den evangelisk-lutherske Statskirke, 1 185 til luthersk-frikirkelige Samfund, 2 775 til Methodisternes, 818 til Baptisternes og 1 802 til forskellige andre kristne Dissentersamfund, hvortil kommer 600 ikke-kristne Dissentere, nemlig 544 Mormoner, 25 Jøder og 31 Personer, der ikke tilhørte noget Trossamfund. Det samlede Antal af dem, der ikke tilhørte Statskirken, var 7 180, altsaa 4 af hvert 1 000 Indbyggere; men om end saaledes deres Antal i det Hele er ubetydeligt, er der dog paa enkelte Steder forholdsvis ikke saa faa af dem, ligesom de ogsaa ved sin tildels hurtige Tilvæxt i de senere Aar, samt ved de Symptomer paa frikirkelige og sekteriske Aandsretninger inden Statskirkesamfundet, hvoraf de ere fremgaaede, faa en større Betydning, end de efter sit Antal og sin Indflydelse i og for sig vilde have.

Til Oplysning om Antallet af de Luthersk Frikirkelige samt Dissentere af de forskellige Bekjendelser i 1865 og 1875 meddeles nedenstaaende Opgave:

	Antal Voxne og Børn.	
	1865.	1875.
Luthersk Frikirkelige	-	881
Apostolisk Frimenighed	1 114	304
Romersk Katholske	316	460
Græsk Katholske	15	49
Methodister	987	2 775
Baptister	354	818
Engelsk Episkopale	141	141
Andre reformerte Samfund		85
Kvækere	584	433
Kristelige Dissentere uden nærmere Betegnelse	482	634
Jøder	25	25
Mormoner	1 038	544
Personer af ukjendt Trosbekjendelse eller uden positiv Religion	49	31
Tilsammen	5 105	7 180

Under de ovenanførte 13 forskjellige Klasser af Frikirkelige og Dissentere indgaa endel afvigende Benævnelser, som det vil være af Interesse at hidsætte, dels fordi de antyde visse Nuancer i de aandelige Retninger, dels fordi de i andre Henseender ere karakteristiske. Saaledes har man til de Luthersk Frikirkelige bl. a. henført de saakaldte „stærkttroende Separatister“ samt den „jarlsbergske Frimenighed“. De apostolisk Frikirkelige nævnes ogsaa som den „ældste apostoliske Frimenighed“, den „lammerske Frimenighed“, m. m. Blandt Methodisterne forekomme Benævnelserne: „Wesleyaner“, „methodistisk Episkopal“, „kalvinistisk Methodist“; blandt Baptisterne: foruden „Gjendøber“ tillige „Anabaptist“, „Nybaptist“, „Mennonit“; blandt de øvrige reformerte Samfund: „Unioneret“, „Walkerianer“, „Presbyterianer“, „Congregationist“, „Kalvinist“, „Engelsk Independent“ og „Plymouthbrødre“. Kvækernes Menighed betegnes bl. a. som „Enighed og Fred“ og som „Vennernes Samfund“. Af andre paa kristne Dissentere i Norge anvendte Benævnelser kan mærkes: „Nazaræer“, „Unitarier“, „Kristelig Unitetstroende“, „Svedenborgianer“ eller „den nye Kirke“.

Som det vil sees, er det samlede Antal af dem, der ikke vare Medlemmer af Statskirken, i Tiaaret 1866—1875 steget med 2 075 eller 40.7 Procent. Antallet af Luthersk Frikirkelige er steget med 71 eller 6.4 Procent, de forskjellige kristne Dissentersamfund med 2 516 eller 87 Procent, medens Antallet af de ikke-kristne Dissentere — væsentlig paa Grund af Mormonernes succesive Udvandring — er aftaget med 512 eller 46 Procent.

Af de Luthersk Frikirkelige er den apostoliske Frimenighed svundet ind til mellem en Trediedel og en Fjerdedel af, hvad den var i 1865, medens denne Tilbagegang er bleven omtrentlig opveiet derigjennem, at der er fremstaaet andre lutherske Frimenigheder, af hvilke den saakaldte jarlsbergske i 1875 havde det største Antal Medlemmer. Medens denne i de senere Aar har været i Tilbagegang, har der dannet sig et nyt frikirkeligt Samfund, hvis fleste Medlemmer vare bosatte i Arendal, Kristiania, Kristianssand, Moss og Risør, og som i Begyndelsen af 1879 efter en i Luthersk Kirketidende 5te Bind No. 23 indtagen statistisk Oversigt talte 3 Forstandere, 31 Ældste og Diakoner samt 563 Medlemmer. Den frikirkelige Bevægelse indenfor vort Lands lutherske Kirke har hidtil i det Hele ikke havt synderlig Fremgang, idet der vistnok til enkelte Tider har fundet endel Udtrædelser Sted, men de nydannede Samfund efter at have blomstret og bestaaet en Tid atter ere sygnede hen og bleve afløste af andre Frikirkesamfund, der ikke staa i saadan Forbindelse med de ældre, at de kunne betragtes som sammes Fortsættelser.

Af større Betydning er den Tilvæxt, som forskjellige Dissentersamfund, navnlig Methodisternes og Baptisternes, have havt. Førstnævntes Antal er i Tiaaret 1866—1875 bleven forøget fra 987 til 2 775, altsaa til henimod det tredobbelte, medens Baptisternes vise den anseelige Forøgelse af 818 i 1875 mod 354 i 1865 og saaledes have mere end fordoblet sig. Dog synes begge disse Samfund i den senere Tid ikke at have været i Fremgang.

Antallet af de Romersk Katholske viser i og for sig en forholdsvis betydelig Tilvæxt, nemlig fra 316 til 460, men denne har ialfald hidindtil været af mindre Betydning for vort Kirkesamfund, da en stor Del, rimeligvis Størstedelen, af Katholikerne bestaar af Fremmede, der ere indvandrede her til Landet. Samme Bemærkning gjælder om de Engelsk Episkopale og de andre reformerte Samfund, hvis Medlemmer forøvrigt er meget faatallige. Det allerede i 1820 bestaaende Kvækersamfund i Stavanger og omliggende Landdistrikter viser sig at være i Aftagende.

Til Sammenligning med Konfessionsforholdene i andre Lande skulle vi her meddele nogle Oplysninger om Antallet af Dissentere i Sverige og Danmark for Aaret 1870:

	Sverige.	Danmark.
Luthersk Frikirkelige	-	1 209
Romersk Katholske	573	1 857
Græsk Katholske	30	12
Methodister	58	260
Baptister	1 916	3 223
Udøbte navngivne Børn	1 012	
Engelsk Episkopale	190	1 507 ²⁾
Andre reformerte Samfund		
Kvækere	-	28
Irvingianere	526 ¹⁾	349
Forskjellige kristne Dissentere		
Jøder	1 836	4 290
Mormoner	297	2 128
Muhamedanere	-	1
Uden positiv Religion	-	63
Ubekjendt Trosbekjendelse	-	141
Tilsammen	6 438	15 158

Sammenligner man disse Opgaver med de ovenfor for Norge meddelte, vil man finde, at Antallet af Dissentere og Frikirkelige er forholdsvis størst i Danmark, hvor de udgjorde 0.85 Procent af Folkemængden, dernæst i Norge, hvor de udgjorde 0.40 Procent, medens de i Sverige, for hvis Vedkommende Opgaverne dog neppe ere ganske fuldstændige (se Indledn. til Befolkningsstatistiken for 1870 Afdeling II, S. XXVI og XXVIII), alene beløb sig til 0.15 Procent.

Antallet af Luthersk Frikirkelige var i Norge og i Danmark omtrent det samme; for Sverige derimod opføres ingen saadanne, da de frikirkelige der forblive staaende i Statskirken.

¹⁾ Heraf 86 saakaldte „Separatister“.

²⁾ Heraf 74 „Anglikanere“.

Af kristne Dissentere talte Norge 5 395, Sverige 4 305 og Danmark 7 326 eller henholdsvis 0.3 — 0.1 og 0.4 Procent af Folkemængden. Methodisterne, der i Norge var den talrigste Sekt, var kun lidet repræsenteret i Danmark og endnu mindre i Sverige. Derimod havde saavel Danmark som Sverige forholdsvis flere Baptister¹⁾ samt Romersk Katholske, og det førstnævnte Land tillige flere Reformerte.

Vende vi os til de ikke-kristne Dissentere, se vi, at især Danmark, men ogsaa Sverige tæller et betydeligt Antal Jøder, medens disse i Norge danne en ganske forsvindende Minoritet. Af Mormoner talte Danmark omtrent 4 Gange saa mange som Norge. I Sverige konstateredes kun et mindre Antal ved Folketællingen, men det antages, at særlig denne Opgave er ufuldstændig, om det end paa den anden Side tør antages som vist, at Mormonismen tæller færre Tilhængere i Sverige end i Danmark og Norge.

Af erklærede Fritænkere fandtes forholdsvis flest i Danmark. For Sveriges Vedkommende er imidlertid Antallet af disse ikke oplyst, og paa Grund af den Maade, hvorpaa Folketællingen der udføres, nemlig ved Hjælp af de saakaldte Husforhørslængder eller Fortegnelser, der føres af Geistligheden, vilde det være vanskeligt med Hensyn til dette Punkt at tilvejebringe Opgaver, der vare skikkede til Sammenligning med de for Norge og Danmark indhentede.

Ligesom for Norge vise de statistiske Opgaver ogsaa for Sverige og Danmark en betydelig Tilvæxt i Antallet af Dissentere. Saaledes er i Sverige Antallet af Katholiker i Tiaaret 1860—1870 voxet fra 319 til 573 og Antallet af Jøder i samme Tidsrum fra 1 155 til 1 836, hovedsagelig ved Indvandring af de saakaldte polske Jøder. I Danmark udgjorde Dissenterne i 1850: 0.48, i 1860: 0.81 og i 1870: 0.85 Pct. af Folkemængden. I Tiaaret 1870—1880 er Antallet af Katholiker steget fra 1 857 til 3 000, Baptisterne fra 3 223 til 3 687, Irwingianerne fra 349 til 792, hvorimod de Reformertes Antal viser en Aftagen fra 1 433 til 1 363, Jødernes fra 4 290 til 3 946 og Mormonernes fra 2 128 til 1 722²⁾.

I Henseende til Dissenternes geografiske Fordeling i Norge mærke vi os først Forholdet mellem Land og By. Af samtlige 7 238 Personer, der ikke vare Medlemmer af Statskirken, og som den 31te December 1875 opholdt sig inden Rigets Grændser, — bortset fra 244 midlertidigt tilstedeværende Udlændinge — var der 3 920 i Landdistrikterne og 3 318 i Byerne, altsaa henholdsvis 0.26 og 1.02 Procent af Folkemængden.

¹⁾ Antallet af disse er i Sverige betydeligt tiltaget siden 1870.

²⁾ Antallet af Personer uden Trosbekjendelse skulde efter Gotha-Kalenderen for 1882, hvorfra ovenstaaende Meddelelse for 1880 er taget, være steget til ikke mindre end 1 074; men saalænge ikke Opgaverne foreligge detailleret i de officielle Folketællingstabeller for 1880, gjør man rettest ikke at drage nogen Slutning af nævnte Tal.

Af de Luthersk Frikirkelige opholdt 822 sig i Landdistrikterne og kun 58 i Byerne. De forekomme især i Ramnæs (189), Vaale (141), Botne, Andebu og andre Herreder i Jarlsbergs Fogderi samt i Hollen i Nedre Telemarken.

Af de Apostolisk Frikirkelige fandtes de fleste, nemlig 199 i Byerne, hvorimod der i samtlige Landdistrikter alene var 105. Der var 65 i Tromsø By og 70 i Amtet af samme Navn (fornemmelig i Balsfjorden og Tromsøsundet); fremdeles 45 i Skien, 29 i Laurvik og 26 i Bergen.

Af de Romersk Katholske var der 122 i Landdistrikterne og 380 i Byerne, deraf 226 i Kristiania med Forstæder, 36 i Bergen, 32 i Tromsø og de øvrige spredte omkring i forskellige Landdistrikter og Byer.

De faa her i Landet værende Græsk Katholske forekomme næsten udelukkende i Finmarkens Amt og ere fordetmeste af russisk Nationalitet.

Methodisterne, der, som ovenfor nævnt, er det talrigste Dissentersamfund, talte i Byerne 1 608, eller mere end alle øvrige Dissentere tilsammen, og i Landdistrikterne 1 151 Medlemmer. Der var 307 i Kristiania og 108 i sammes Forstæder, 236 i Fredriksstad, 186 i Fredrikshald, 76 i Sarpsborg, 196 i Horten, 135 i Laurvik, 110 i Skien, 81 i Porsgrund, 71 i Stavanger og 65 i Kongsberg. Af Landdistrikterne talte Smaaleneenes Amt 390, Akershus Amt 173, Nedenæs 262 og Bratsberg 131.

Baptisterne findes især samlede i to Brændpunkter, nemlig Skiensfjorden og Tromsø med Omegn. Af de 819, der i 1875 fandtes i Norge, kom 279 paa Bratsbergs Amt og 219 paa Tromsø Amt, dernæst var der endel i Nedenæs, Jarlsberg og Laurviks og Nordlands Amter samt i Bergens By. Overhovedet var der 450 i Landdistrikterne og 369 i Byerne.

Af Kvækerne opholdt 296 eller de to Trediedele sig i Stavanger Amt (76 i Stavanger By, 79 i Hetland, 48 i Saude samt endel i Strand, Jælse, Skjold og Bukken); desuden 75 i Lister og Mandals Amt (hvoraf 57 i Kvinesdal), 20 i Søndre Bergenhus, samt 26 paa spredte Steder i Tromsø Stift (Vaagen, Lenvik og Maasø).

Af Mormonerne, hvis samlede Antal udgjorde 542, findes de fleste eller 202 i Kristiania og Aker; forøvrigt forekomme de især i Drammen (32), Fredriksstad (28), Trondhjem (17), Søndre Odalen (30), Røken og Hurum (34), m. m.

Det samlede Antal af dem, der ikke tilhørte Statskirken, udgjorde følgende Procenter af de forskellige Amters Folkemængde:

	Bygder.	Byer.
Smaaleneene	0.56	2.17
Akershus	0.35	0.09
Kristiania	-	0.99
Hedemarken	0.15	0.19
Kristians	0.04	0.00
Buskerud	0.13	0.65
Jarlsberg og Laurvik	1.16	1.72
Bratsberg	0.82	2.99

	Bygder.	Byer.
Nedenæs	0.58	0.73
Lister og Mandal	0.17	0.09
Stavanger	0.37	1.08
Søndre Bergenhus	0.06	-
Bergen	-	0.43
Nordre Bergenhus	0.01	0.00
Romsdal	0.01	0.12
Søndre Trondhjem	0.02	0.21
Nordre Trondhjem	0.05	0.26
Nordland	0.11	0.00
Tromsø	0.78	3.89
Finmarken	0.34	0.46
	Tilsammen 0.26	1.02

Af Landdistrikterne fremtræder især Jarlsberg og Laurviks, Bratsbergs og Tromsø Amter, dernæst Nedenæs og Smaalenene, medens der i Romsdals, Nordre Bergenhus og Søndre Trondhjems Amter næsten ikke viser sig Spor af Dissentere og i Nordre Trondhjems, Kristians og Søndre Bergenhus Amter kun et meget lidet Antal. Blandt de enkelte Herreder kan mærkes Ramnæs, hvor 7.9 Procent af Befolkningen ikke tilhørte Statskirken, men for Størstedelen den saakaldte „jarlsbergske“ Frimenighed, som der har sit Hovedsæde; dernæst Vaale ligeledes i Jarlsberg (5.6 Pct.), Balsfjorden i Tromsø Amt (5.5), Andebu i Jarlsberg (3.7) og Solum i Bratsberg (3.0).

Blandt Byerne fremhæves Skien (5.2 Pct.), Tromsø (3.9), Horten (3.8) samt Porsgrund (3.3). Siden 1875 har Antallet af de Frikirkelige navnlig tiltaget i Arendal.

Syvende Afsnit: Blinde, Døvstumme og Sindssyge.

§ 29. Om Samfundssygdomme i Almindelighed.

Det sidste Afsnit af nærværende Indledning angaar enkelte Arter af en mere omfattende Gruppe af Foreteelser paa Samfundslivets Omraade, nemlig Samfundets Sygdomme og Skrøbeligheder. En fuldstændig Statistik over disse frembyder selvfølgelig mange og store Vanskeligheder, og man har derfor ved Folketællingerne hidtil indskrænket sig til de ovennævnte særlig fremtrædende Mangler. Angaaende Sygdomsforholdene i Almindelighed meddeler derimod Medicinalstatistiken værdifulde Oplysninger, hvilke imidlertid ligge udenfor nærværende Undersøgelses Ramme.

Det samlede Antal af Blinde, Døvstumme og Sindssvage udgjør i det Hele en ringe Del af Rigets Befolkning, og det kunde derfor synes, at der ikke var tilstrækkelig Grund til i en almindelig Oversigt over Folketællingens Resultater at ofre de samme vedrørende statistiske Forhold nogen udførlig Behandling. Imidlertid maa det her have for Øie, at disse Sygdomme og Skrøbeligheder i og for sig ere af en alvorlig Beskaffenhed for de enkelte, og at de derhos have en ikke ringe Betydning for Samfundet som saadant, da det for en Del er dettes Forholde og Tilstande, der have foraarsaget eller befordret deres Forekomst. Der er nemlig i heromhandlede Henseende mellem de enkelte Individuer og det hele Samfund en indre Sammenhæng, der maaske kan karakteriseres saaledes, at det i større eller mindre Kredse af Samfundet latent forekommende Onde ligesom samler sig i udpræget Grad i de enkelte Individuer, der særlig lide under dets Vægt, saa at Ondet i Virkeligheden ikke indskrænker sig til det forholdsviis ringe Omfang, hvori det træder klart frem i Dagen, men er udbredt i videre Kredse. Dette er en social Foreteelse af vidtrækkende Betydning og finder sin Anvendelse ikke alene paa de Mangler, som vi her nærmest have for Øie, men ogsaa i mange andre Forhold.

§ 30. De Blinde.

Antallet af Blinde, hvorved forstaaes de, der mangle Gangsyn, er ved de forskellige Folketællinger bleven opgivet, som følger:

	Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Tilsammen.	Forholdstal pr. 1000 Indbyggere.
1835	1 028	1 081	2 109	1.77
1845	1 364	1 389	2 753	2.07
1855	1 322	1 437	2 759	1.85
1865	1 098	1 222	2 320	1.36
1875	1 187	1 281	2 468	1.36

Forholdet synes altsaa at have holdt sig aldeles uforandret i Aarene 1865—1875, medens der for det næstforegaaende Tiaar viser sig en ganske betydelig Aftagen. Forsaavidt Aarsagen hertil er antaget at maatte tilskrives den mere udbredte Adgang til Lægehjælp¹⁾, synes det underligt, at Bedringen i Forholdet ikke har fortsat sig ogsaa gennem det sidste Tiaar. Ved Sammenligningen af Antallet af Blinde til forskellige Tider og i forskellige Lande maa imidlertid væsentligt Hensyn tages til deres Fordeling paa de enkelte Aldersklasser. Antallet stiger nemlig saa stærkt i den mere fremrykkede Alder, at meget over Halvparten af samtlige Blinde bestaar af Personer over 65 Aar.

Til nærmere Oplysning om dette Forhold hid sættes følgende Oplysninger for Aarene 1865 og 1875²⁾:

Alder:	Antal Blinde i 1865.			Antal Blinde i 1875.			Forholdstal pr. 1000 Indbyggere af hver Aldersklasse.	
	Mand- kjøn.	Kvinde- kjøn.	Tilsam- men.	Mand- kjøn.	Kvinde- kjøn.	Tilsam- men.	1865.	1875.
0—5	25	17	42	9	13	22	0.18	0.10
5—10	27	23	50	17	20	37	0.25	0.18
10—15	31	34	65	38	31	69	0.36	0.35
15—20	37	30	67	34	47	81	0.42	0.44
20—25	28	22	50	30	24	54	0.36	0.34
25—30	26	21	47	30	30	60	0.40	0.46
30—35	47	27	74	23	25	48	0.67	0.43
35—40	50	43	93	48	32	80	0.83	0.82
40—45	34	41	75	59	38	97	0.79	1.01
45—55	83	95	178	103	78	181	1.19	1.00
55—65	125	124	249	125	134	259	2.53	2.12
65—75	227	287	514	221	243	464	7.07	6.68
75—85	229	295	524	340	333	723	18.48	20.66
85—95	124	141	265	96	165	261	55.56	43.50
over 95	5	22	27	11	13	24	98.18	52.63
Uopgiven Alder	-	-	-	3	5	8	-	2.50
Tilsammen	1 098	1 222	2 320	1 187	1 281	2 468	1.36	1.36

¹⁾ Se Indledningen til Resultaterne af Folketællingen i Januar 1866, S. XXIII.

²⁾ Ogsaa for 1845 og 1855 blev der indhentet Opgaver over de Blindes Fordeling efter Alder, men de forefindes ikke samlet for det hele Rige.

Som det vil sees, voxer det relative Antal af Blinde meget svagt, men i det Hele jævnt, fra de første Barneaar indtil mellem det 55de og det 65de Aar, men derefter indtræder en betydelig Forandring, idet Forholdstallet viser den særdeles betydelige Stigning fra noget over 2 pro mille i nævnte Aldersklasse til omkring 50 pro mille i Alderen 85—95 Aar.

Sammenligner man Forholdstallene for de enkelte Aldersklasser i 1865 og 1875, viser det sig paa faa Undtagelser nær, at Forholdet i nævnte Tidsrum har bedret sig noget. Dette Resultat fremtræder klarere, naar man samler Aldersklasserne i større Grupper, hvor de tilfældige Omstændigheder faa mindre Indflydelse. Saaledes udgjorde Antallet af Blinde pr. 1 000 Indbyggere:

		1865.	1875.
i Aldersgruppen	0—15 Aar	0.26	0.20
-	— 15—55 —	0.66	0.63
-	— over 55 —	7.72	7.35

Den væsentligste Undtagelse danner Aldersklassen 75—85 Aar, hvor Antallet af Blinde viser en Forøgelse fra 524 eller 18.48 pro mille i 1865 til 723 eller 20.66 pro mille i 1875; men selv denne Forøgelse svinder, naar man underet undersøger Forholdet for alle Personer over 55 Aar.

Med heromhandlede Opgaver vil det være af Interesse at sammenholde nogle af G. Mayr meddelte Bidrag til en international Blindestatistik¹⁾, efter hvilken vi hidsettinge nedenstaaende Tabel, idet vi for Norges Vedkommende anføre det midlere Resultat af Beregningerne for 1865 og 1875, baade fordi dette i og for sig er sikrere, og fordi de fleste Opgaver for de øvrige Lande dreie sig om Aaret 1870 eller 1871.

Alder.	Finland.	Norge.	Tyskland ²⁾ .	England og Irland.	Holland.	Belgien.	Førene Stater.
0—5	0.17	0.14	0.15	0.16	0.07	0.05	0.06
5—10	0.24	0.21	0.26	0.23	0.10	0.08	0.17
10—15	0.32	0.35	0.34	0.32	0.10	0.16	0.28
15—20	0.43	0.43	0.37	0.38	0.19	0.19	0.34
20—30	0.70	0.39	0.44	0.51	0.19	0.32	0.33
30—40	1.25	0.68	0.64	0.78	0.30	0.55	0.42
40—50	2.63	0.95	0.99	1.10	0.43	1.42	0.66
over 50	10.45	5.98	3.32	3.74	1.66	2.59	2.37
Tilsammen	2.19	1.36	0.91	0.99	0.45	0.81	0.53

Af ovennævnte Lande indtager Finland en Stilling for sig selv med et særdeles betydeligt Antal Blinde fra det 20de Aar og opover. Dernæst danner Norge, Tyskland og England en midlere Gruppe, medens Holland, Belgien og de Forenede Stater have et betydeligt mindre Antal Blinde. Stigningen i For-

¹⁾ XXXV. Heft der Beiträge zur Statistik des Königreichs Bayern S. 105.

²⁾ Egentlig 13 tyske Stater med en samlet Befolkning af 33 $\frac{3}{4}$ Mill.

holdstallene fra det ene Alderstrin til det andet er for Norges Vedkommende indtil det 50de Aar omtrent den samme som i de fleste øvrige Lande, bortseet fra den i Aldersklassen 20—30, antagelig tilfældige, Nedgang. Men for Personer over 50 Aar viser der sig en betydelig Forskjel, idet Norge her næst Finland er det Land, som har det største Procentantal af Blinde. Da det netop er de høiere Aldersklasser, som for Blindestatistiken ere af størst Betydning, maa det beklages, at Opgaverne netop her ere ufuldstændige. Imidlertid kan Tabellen suppleres for nogle Landes Vedkommende, saaledes som nedenfor anført.

Alder.	Finland.	Norge.	England og Irland.	Forenede Stater.
50—60	6.00	1.52	1.81	1.06
60—70	10.57	3.82	3.33	2.21
70—80	24.22	12.40	7.33	5.12
80—90	43.55	31.89	15.06	11.66
over 90	63.73	61.33	24.31	28.61
Tilsammen over 50	10.45	5.98	3.74	2.37

Sammenligner man her Finland og Norge, vil man finde, at der i Aldersklassen 50—60 Aar er en meget betydelig Forskjel, idet Finland viser et næsten 4 Gange saa stort Forholdstal som Norge; men allerede i næste taaarige Klasse er Forholdet sunket til under 3 og i Alderen 70—80 til 2, hvorefter de norske Procentforhold mere og mere nærme sig Finlands høie Tal. Et andet Resultat viser sig, naar man sammenligner Norge med England og Irland. Indtil det 70de Aar er der mellem disse Lande ikke væsentlig Forskjel og Procentforholdet stiller sig lige indtil det 60de Aar i det hele gunstigere i Norge end i disse Lande. Men fra det 70de Aar indtræder en for Norge meget ugunstig Vending, og det relative Antal af Blinde i vort Land bliver snart dobbelt saa stort og mere. For Sveriges Vedkommende er de Blindes Alder alene anført summarisk, og vi maa derfor indskrænke os til følgende Sammenstilling:

Alder.	Antal Blinde pr. 1 000 Indbyggere:	
	Norge.	Sverige.
0—10	0.17	0.09
10—20	0.39	0.39
20—40	0.52	0.53
40—60	1.18	0.85
over 60	9.71	4.70
Tilsammen	1.36	0.81

Forholdet stiller sig altsaa i de første Barneaar og i de høiere Aldersklasser betydeligt ugunstigere i Norge end i Sverige, men er mellem det 10de og 40de Aar aldeles lige; men det er ikke sikkert, at den svenske Folketællingsmethode i dette Stykke giver fuldstændige Resultater.

For hvert 1 000 af den samlede Befolkning var der ifølge den ovenfor nævnte internationale Statistik følgende Antal Blinde:

Storbritannien og Irland	0.99	Belgien	0.81
Danmark	0.70	Frankrige	0.84
Island	2.60	Spanien	1.13
Færøerne	3.50	Italien	1.02
Norge	1.36	De Forenede Stater	0.53
Sverige	0.81	Argentina	2.02
Finland	2.25	Britiske Besiddelser:	
Østerrige	0.56	i Nordamerika	0.62
Ungarn	1.20	- Vestindien	2.24
Tyskland	0.91	- Afrika (Mauritius)	1.25
Schweitz	0.76	- Asien	?
Holland	0.45	- Australien	0.38

Gjennemschnittsforholdet for ovennævnte Lande, der omfatter en samlet Folke­mængde af 248 Millioner (altsaa omtrent $\frac{1}{6}$ af Jordens hele Befolkning) og et samlet Antal af 215 583 Blinde, er 0.87 for hvert 1 000 Mennesker. For­holdstallet for Norge er noget over $1\frac{1}{2}$ Gang saa høit, men naar man tager i Betragtning, at den norske Befolkning tæller forholdsvis mange gamle Personer¹⁾, reduceres Forholdstallet for Norge til omtrent 1.1 pro mille eller $\frac{1}{4}$ over Gjennemsnittstallet. Et større Blindeantal end Norge viser Færøerne, Island, Finland, Britisk Vestindien, de argentinske Stater samt af mindre Landsdele: Siebenbürgen, Sardinien, Toskana og enkelte Provindser i Spanien. Det bør her særlig vække Opmærksomhed, at saavel Sverige som Danmark, der i ethno­grafisk Henseende staa os saa nær, have et betydeligt ringere Antal Blinde. Forøvrigt skulle vi med Hensyn til de Forenede Stater tilføie den Oplysning, at det relative Antal Blinde ved den hvide Befolkning udgjorde 0.51, ved den sorte 0.69, ved Mulatterne 0.61, ved Indianerne 1.13, men ved Kineserne kun 0.06, hvilket sidste overordentlig lave Forholdstal vistnok for en Del hidrører derfra, at der blandt den kinesiske Befolkning i Amerika kun var faa gamle, men alligevel er usædvanlig lidet, selv om denne Omstændighed tages i Betragtning.

Naar man vil undersøge de Blindes geografiske Udbredelse i de forskjellige Landsdele, støder man paa den Vanskelighed, at der paa enkelte Steder, hvor der er Blindeinstituter eller Kuranstalter, eller hvor andre tilfældige Aarsager gjøre sig gjældende, findes et større eller mindre Antal Blinde, der ikke ved­komme Blindhedsforekomsten paa Tællingsstedet, men skrive sig fra andre Steder. Dette Forhold, der i en høiere Grad indvirker paa Fordelingen af Døvstumme og Sindssyge, afhjælpes paa den bedste Maade, naar man fordeler de blinde, døvstumme og sindssyge Personer efter deres Fødesteder, og sammen­

¹⁾ Jfr. S. 47.

holder Resultatet af denne Fordeling med Opgaverne over den hele Befolkning fordelt efter Fødesteder. Vi meddele derfor til Belysning af Blindhedsforekomsten i de forskjellige Dele af Norge nedenstaaende Oversigtstabel for de enkelte Amter:

Amter.	Antal Personer fødte i hosstaaende Amter.		Antal Blinde fødte i hosstaaende Amter.		Antal Blinde pr. 1,000 Personer.	
	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.
Smaalene	85 334	21 570	86	18	1.01	0.83
Akershus	104 087	3 215	78	3	0.75	0.94
Kristiania	—	44 976	—	33	—	0.74
Hedemarken	126 331	2 419	178	3	1.41	1.25
Kristians	125 600	1 365	209	—	1.67	—
Buskerud	86 526	20 212	115	24	1.33	1.19
Jarlsberg og Laurvik . .	65 061	19 790	77	13	1.18	0.66
Bratsberg	69 943	13 124	97	18	1.39	1.37
Nedenæs	59 582	8 280	104	5	1.74	0.60
Lister og Mandal	61 993	16 339	101	11	1.63	0.67
Stavanger	87 151	21 316	124	10	1.42	0.47
Søndre Bergenhus	121 499	—	158	—	1.30	—
Bergen	—	28 479	—	25	—	0.88
Nordre Bergenhus	93 373	226	179	—	1.92	—
Romsdal	105 646	9 402	178	4	1.69	0.43
Søndre Trondhjem	96 934	17 705	169	21	1.75	1.19
Nordre Trondhjem	80 938	3 166	122	4	1.51	1.25
Nordland	96 963	1 107	142	—	1.46	—
Tromsø	45 579	3 402	82	2	1.80	0.59
Finmarken	15 788	3 495	24	4	1.52	1.14
Tilsammen	1 528 328	239 588	2 223	198	1.45	0.83

Det fremgaar af denne Tabel, at 2 223 af de Blinde vare fødte i Rigets Landdistrikter og 198 i Byerne. Af de øvrige var 44 fødte i Udlandet (heraf 26 i Sverige, 12 i Finland og 6 i andre Lande) og 3 paa uopgivne Steder. I Forhold til den hele fra Udlandet indflyttede Befolkning udgjorde Antallet af Blinde 1.18 pro mille, medens Forholdstallet for de fra Sverige indflyttede var 0.9 og for de øvrige Lande, med Undtagelse af Finland 1.1, udgjorde det ved de fra sidstnævnte Lande indflyttede ikke mindre end 4.4 pro mille — et mærkeligt Exempel paa, hvorledes de statistiske Forhold ogsaa ofte komme tilsyne selv i ganske smaa Tal, idet, som ovenfor nævnt, netop Finland har et meget stort Antal Blinde (2.25 pro mille), og dette navnlig gjælder Landets nordlige Trakter, fra hvilke især Indvandringen til Norge foregaar.

Naar der ved den i Norge fødte Befolkning viser sig et gunstigere Forhold for Byerne end for Landdistrikterne, nemlig 0.83 pro mille mod 1,45, staar vel dette ialfald for nogen Del i Forbindelse med den lettere Adgang til Lægehjælp, som Bybefolkningen nyder godt af, men hidrører ogsaa fra den forskjellige Aldersfordeling i Byer og Bygder, idet disse sidste tælle forholdsvis flest gamle Folk. Hvad de enkelte Amter angaar, staa Akershus, Smaalenene, Jarlsberg og Laurvik, Buskerud samt Søndre Bergenhus gunstigst, medens Nordre Bergenhus, Tromsø, Søndre Trondhjems, Romsdals, Nedenæs og Kristians Amter have det forholdsvis største Antal Blinde. Af Fogderierne fremhæver sig Aker og Follo (0.6 pro mille), Nedre Romerike (0.7), Søndhordland, Laurviks og Øvre Telemarken (0.8 og 0.9) ved det heldigste Forhold, i den anden Retning derimod Orkedal (2.5), Nordre Gudbrandsdalen (2.4), Romsdal (2.2) samt Sønd- og Nordfjord (2.1). Iagttagelserne ere imidlertid endnu for faa til, at man kan drage Slutninger med Hensyn til, hvorvidt disse Forhold udtrykke konstante Forskjelligheder mellem de nævnte Landsdele, end sige til af samme at udlede Aarsagsforholdene, en Bemærkning, som i end høiere Grad gjælder om de for Byerne beregnede Forholdstal.

§ 31. De Døvstumme.

Antallet af Døvstumme er ved de forskjellige Folketællinger bleven opgivet, som følger:

	Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Tilsammen.	Forholdstal pr. 1 000 Indbyggere.
1835	598	493	1 091	0.91
1845	606	500	1 106	0.83
1855	650	592	1 242	0.83
1865	820	749	1 569	0.92
1875	819	752	1 571	0.86

Som det vil sees, er Antallet af Døvstumme større ved Mandkjøn end ved Kvindekjøn. I 1875 var saaledes Forholdstallet pr. 1 000 Personer 0.92 ved førstnævnte og 0.81 ved sidstnævnte og et lignende Forhold mellem de to Kjøn viser sig ved de tidligere Tællinger, der i Forhold til den hele Folkemængde give et gennemsnitligt Antal af 0.87 Døvstumme pr. 1 000 Indbyggere.

Paa det relative Antal af Døvstumme synes Alderen ikke at øve nogen mærkbar Indflydelse; vistnok ere Forholdstallene for de yngste Aldersklasser betydeligt lavere end senerehen, men dette hidrører rimeligvis for en stor Del fra Opgavernes Ufuldstændighed, idet Forældrene nødige ville erklære sit Barn for døvstumt, forinden denne Mangel er bleven fuldt konstateret. Dog forekommer der vistnok ogsaa Tilfælde, hvor Døvtumhed er indtraadt som Følge af Sygdomme, f. Ex. efter Skarlagensfeber. Ogsaa for de ældste Aldersklasser viser der sig et paafaldende lidet Antal Døvstumme, uden at vi kunne anføre nogen Forklaringsgrund.

Med disse Bemærkninger meddele vi nedenstaaende summariske Oversigt over det relative Antal Døvsomme i forskjellige Aldersklasser:

Alder.	Antal Døvsomme pr. 1 000 Indbyggere:		
	1865.	1875.	Gjennemsnitstal.
0—5	0.23	0.20	0.21
5—10	0.96	0.83	0.89
10—15	1.22	1.04	1.13
15—30	1.12	1.06	1.09
30—45	0.98	0.87	0.92
45—60	1.25	1.08	1.16
over 60	0.47	0.70	0.59

Ifølge den ovenfor nævnte internationale Statistik var der i efternævnte Lande følgende Antal af Døvsomme pr. 1 000 Indvaanere ved Udgangen af 1870 eller deromkring:

Storbritannien og Irland	0.57	Frankrige	0.63
Danmark	0.62	Spanien	0.70
Norge ¹⁾	0.89	Italien	0.73
Sverige	1.02	De Forenede Stater	0.42
Østerrige	0.97	Argentina	3.80
Ungarn	1.34	Britiske Kolonier:	
Tyskland	0.99	i Nordamerika	0.81
Schweitz	2.45	- Vestindien	1.05
Holland	0.34	- Afrika	1.60
Belgien	0.44	- Australien	0.18

Samtlige Opgaver omfatte en Befolkning af 246 Millioner Mennesker og 191 240 Døvsomme, hvilket giver et Gjennemschnittsforhold af 0.78 pr. 1 000 Indbyggere ²⁾. I Norge er altsaa det procentvise Antal af Døvsomme lidt større end det gjennemsnitlige, og vort Land indtager i heromhandlede Henseende en Mellemstilling mellem Sverige og Danmark. Det forholdsvis største Antal af Døvsomme findes blandt de ovenanførte Lande i Argentina og Schweitz. Ligesom Tilfældet er med de Blinde, stille de Forenede Stater og Australien sig ogsaa her gunstigere end Europa, og dette heldige Forhold gjælder, hvad fornævnte Land angaar, den sorte Race samt Indianerbefolkningen i høiere Grad

¹⁾ Her anføres Middeltallet af 1865 og 1875.

²⁾ Naar G. Mayr i det her benyttede Skrift anfører andre Tal (206 Millioner og 0.74 pro mille), da skriver dette sig derfra, at han ikke har medregnet Tyskland. Jfr. XXXV. Heft der Beitrage S. 83, 313 og 351.

end den hvide Befolkning, idet der for de to førstnævnte viser sig et Forhold af 0.26 og 0.27 pro mille mod 0.44 for den hvide Race ¹⁾).

I Europa udmærker Holland, Belgien, Storbritannien, Frankrige og Danmark sig ved et forholdsvis lidet Antal Døvsomme. Overhovedet synes Slettelandene i heromhandlede Henseende at være gunstigere stillede end Bjerglandene, blandt hvilke sidste især Alpernes Dalfører vise et meget høit Forholdstal, ligesom ogsaa Pyrenæerne, Cevennerne og Karpatherne vise lignende Foreteelser. Dog er denne Regel ikke undtagelsesfri.

I de enkelte Amter i Norge var Forholdet — regnet efter de Døvsommers Fødesteder — som følger:

Amter.	Antal Døvsomme fødte i hosstaaende Amter.		Antal Døvsomme pr. 1000 Personer fødte i hosstaaende Amter.	
	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.
Smaalenene	56	15	0.66	0.70
Akershus	68	6	0.65	-
Kristiania	-	29	-	0.64
Hedemarken	117	-	0.93	-
Kristians	113	-	0.90	-
Buskerud	92	8	1.06	0.40
Jarlsberg og Laurvik	40	11	0.62	0.56
Bratsberg	56	9	0.80	0.69
Nedenæs	38	5	0.64	0.60
Lister og Mandal	68	22	1.10	1.35
Stavanger	71	21	0.82	0.99
Søndre Bergenhus	142	-	1.17	-
Bergen	-	23	-	0.81
Nordre Bergenhus	115	-	1.23	-
Romsdal	80	8	0.76	0.85
Søndre Trondhjem	90	26	0.93	1.47
Nordre Trondhjem	75	3	0.93	0.54
Nordland	80	1	0.83	
Tromsø	49	1	1.10	
Finmarken	16	1	1.01	
Tilsammen	1 366	189	0.89	0.79

¹⁾ At der blandt de i de Forenede Stater bosatte 63 254 Kinesere ikke findes opført nogen Døvsom, kan derimod ikke give nogen Antydning til, at denne Race tæller faa Døvsomme; thi hvordan end Forholdet maatte være i Hjemlandet, saa kan man i Almindelighed antage, at Døvsomme kun sjældent forekomme blandt Udvandrere, og navnlig ikke ved en Udvandring af en saa særegen Karakter som den kinesiske. Dette i Forbindelse med den Omstændighed, at Døvsomhed kun sjældent opstaar efter de første Barneaar, indeholder en tilstrækkelig Forklaringsgrund til, at der i 1870 ikke fandtes nogen Døvsom blandt den kinesiske Befolkning i de Forenede Stater.

Blandt de Døvstumme vare 10 fødte paa udenrigske Steder (deraf 7 i Sverige og 2 i Finland), hvortil kommer 6, hvis Fødested ikke var opgivet.

Byerne vise ogsaa her et noget gunstigere Forhold end Landdistrikterne, skjønt Forskjellen ikke er saa stor som ved de Blinde.

Af Landdistrikterne staa Jarlsberg og Laurvik, Nedenæs, Akershus og Smaalenene bedst, medens det forholdsvis største Antal Døvstumme findes i Nordre og Søndre Bergenhus, Lister og Mandals samt Tromsø Amter.

Tallene ere dog i det hele smaa og trænge til at støttes ved fortsatte Iagttagelser.

§ 32. De Sindssyge.

De Sindssyge dele sig i to Klasser, der saavel i Henseende til Sindssygdommens Art og Ytringsformer som i Henseende til dens Aarsager, Udbredelse og statistiske Forhold overhovedet vise en meget forskjellig Karakter. Ved den ene Klasse er Sindssygdommen medfødt eller opstaaet i de første Barneaar, den ytrer sig nærmest i Form af aandelig Sløvhed, en Slappelse af Forstandens Evner. Den anden Art af Sindssygdom opstaaer derimod senere hen i Livet og ytrer sig ofte paa voldsom Maade eller ved vanvittige Indbildninger eller ved Melankoli og Tungvind. I Folketællingerne af 1845 og 1855 ere Sindssyge af førstnævnte Art, Idioterne, blevne betegnede som „Fjanter eller saadanne, der lide af en almindelig Svækkelse eller Mangel paa Udvikling af Forstandsevnerne“, medens den anden Klasse af Sindssyge ere blevne karakteriserede som „Rasende (Gale) eller saadanne, der lide af en langvarig almindelig Forstyrrelse i Forstanden, forbunden med Heftighed, Vrede og Raseri“. Ved Folketællingen af 1865 blev, paa Foranledning af nuværende Medicinaldirektør Dahl, denne ikke udtømmende og tillige i andre Henseender mangelagtige Betegnelsemaade af de to Klasser af Sindssyge, af hvilke den førstnævnte var bleven inddelt i to Underafdelinger, eftersom Fjantetheden var medfødt eller opstaaet efter Fødselen, ombyttet med de tvende Afdelinger: 1) Sindssvage fra Fødselen eller de første Barneaar og 2) Andre Sindssvage¹⁾. Hvad sidste Folketælling angaar, da maa det beklages, at Schemaet fik en i enkelt Retning uheldig Affattelse²⁾,

¹⁾ Ordlyden i vedkommende (ogsaa til Oplysninger om Døvstumme og Blinde anvendte) Rubrik i den nominative Specialliste var følgende: „Sindssvag, Døvstum eller Blind. Er Nogen sindssvag, da skriv, om han (hun) har været dette fra de første Barneaar eller ikke. Som Blind anføres den, der ikke har Gangsyn.“

²⁾ Schemaets Ordlyd er følgende: Rubrik 14: „Om Sindsvag (herunder Vanvittige, Tungvindige, Idioter, Tullinger, Sinker o. desl.), Døvstum? eller Blind? o. s. v. Rubrik 15: „I Tilfælde af Sindssvaghed og Døvstumhed anføres i denne Rubrik, hvorvidt samme er indtraadt før eller efter det fyldte 4de Aar“. I Beretningen om Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i Norge i 1877 Side XXI udtaler Direktør Dahl — (hvis sagkyndige Raad man paa den Tid, da Bestemmelse maatte tages angaaende Schemaets Form, ikke havde Anledning til at indhente) — det som en Mangel ved dette Schema, dels at der var bleven benyttet Benævnelsen „Sinker“, dels at ifølge Schemaet Adskillelsen mellem

der har foranlediget, at et Antal „Aandssløve“ („Sinker“) ere blevne sammenblandede med Idioterne, saa at Tællingens Resultater ikke egne sig til Sammenligning hverken med tidligere norske Tællinger eller med andre Landes Tællinger. Uagtet man af denne Grund har udeladt de hidhenhørende Opgaver af Folketællingstabellerne for 1875, der saaledes alene omfatte dem, der lide af erhvervet Sindssygdом, ere hine Opgaver dog ikke ganske uden Værd. Ogsaa hvad de andre Sindssyge angaar, maa det antages, at de statistiske Opgaver ere blevne i nogen Grad paavirkede af Schemaets Affattelsesmaade, da Tilvæksten i Antallet af Sindssyge siden sidste Tælling er for stort til at kunne forklares ved Forholdets egen Udvikling alene. Dog er Forskjellen i dette Tilfælde ikke saa stor, at man har fundet Grund til at udelade disse Opgaver af Tabelværket.

I det hele taget maa altsaa det vigtigste Grundlag for Sindssygestatistikken fremdeles søges i Folketællingen af 1865.

Efter disse Bemærkninger meddele vi nedenstaaende Opgave over Antallet af de ved de forskjellige Tællinger forefundne Sindssyge:

	Idioter eller Sindssvage fra Fødselen eller de første Barneaar.			Andre Sindssyge.			Forholdstal pr. 1 000 Indbyggere.		
	Mand- kjøn.	Kvinde- kjøn.	Til- sammen.	Mand- kjøn.	Kvinde- kjøn.	Til- sammen.	Idioter.	Andre Sinds- syge.	Til- sam- men.
1845 . .	1 039	1 024	2 063	1 010	1 217	2 227	1.55	1.68	3.23
1855 . .	1 210	1 169	2 379	1 232	1 460	2 692	1.60	1.81	3.41
1865 . .	1 056	983	2 039	1 488	1 668	3 156	1.20	1.85	3.05

(Efter Tællingen af 1875 skulde der af Idioter have været 1 976 af Mandkjøn og 1 675 af Kvindekjøn, tilsammen 3 651 eller 2.01 pr. 1 000 Indbyggere, medens der af andre Sindssyge taltes 2 186 Mænd og 2 382 Kvinder, altsaa 4 568 eller 2.51 pr. 1 000 Indbyggere af begge Kjøn. Dette giver et samlet

Idioter og andre Sindssyge væsentlig maatte bestemmes efter den vilkaarlig satte Aldersgrændse af det fyldte 4de Aar.

Man skal i denne Anledning ikke undlade at oplyse, at Ordet „Sinker“ blev tilføjet for at imødekomme et Ønske, der fra Lærere ved abnorme Skoler var bleven fremsat om, at der ved Folketællingen skulde søges tilveiebragt Opgaver foruden om Idioter ogsaa om aandssløve Børn, der kunde være modtagelige for nogen Undervisning. Hvad angaar Aldersgrændsen 4 Aar, blev denne for de Døvtummes Vedkommende indført paa Foranledning af Lærere ved Døvtummeinstituter, og da man ønskede at undgaa den Forvirring, som man befrygtede kunde opstaa ved i samme Rubrik (15) at have to forskjelligt affattede og dog meget beslægtede Spørgsmaal angaaende Tiden, naar Døvtumheden eller Sindssygdommen indtraadte, bestemte man sig for ogsaa for de Sindssvages Vedkommende at forme Spørgsmaalet paa samme Maade.

Efter den gjorte Erfaring bør man ved en fremtidig Folketælling vistnok vende tilbage til den i 1865 befulgte Fremgangsmaade, idet man dog bør sørge for, at Oplysningerne om hver enkelt af de nævnte Mangler anføres i sin særskilte Rubrik, og idet man navnlig saavidt muligt søger at undgaa en Sammenblanding af Aandssløve og Idioter.

Antal af 8 219¹⁾ Sindssvage, et Tal, som imidlertid efter, hvad ovenfor er forklaret, maa antages at være for stort, da det foruden Sindssyge tillige indbefatter endel aandssløve Personer.)

I Henseende til de Sindssyges Fordeling paa de forskjellige Aldersklasser meddeles for 1865²⁾ følgende Beregning, som man har fundet det af Interesse at udføre særskilt for hvert Kjøen:

Alder.	Antal Sindssyge pr. 1 000 Personer i hver Aldersklasse:					
	Idioter eller Sindssvage fra Fødselen eller de første Barneaar.			Andre Sindssyge.		
	Mandkjøn.	Kvindeskjøn.	Begge Kjøen.	Mandkjøn.	Kvindeskjøn.	Begge Kjøen.
0—5	0.26	0.18	0.22	0.01	0.00	0.00
5—10	1.09	0.92	1.01	0.03	0.04	0.03
10—15	1.73	1.40	1.57	0.16	0.18	0.17
15—20	1.71	1.66	1.69	0.60	0.50	0.55
20—25	2.11	1.79	1.95	1.35	1.19	1.27
25—30	1.94	1.75	1.84	2.74	2.20	2.45
30—35	1.56	1.22	1.38	3.25	2.48	2.86
35—40	1.76	1.56	1.66	4.19	3.28	3.71
40—45	1.19	1.24	1.20	3.60	3.63	3.62
45—50	1.27	1.21	1.24	4.00	4.52	4.26
50—55	0.92	0.81	0.86	3.64	4.25	3.96
55—65	0.71	0.86	0.79	3.33	4.68	4.06
65—75	0.36	0.70	0.55	3.74	5.08	4.44
over 75	0.29	0.31	0.30	3.55	5.13	4.47
Ialt	1.26	1.14	1.20	1.78	1.92	1.85

Til Sammenligning hidsættes Resultaterne af en lignende Beregning for 1875, hvorved altsaa maa have i Erindring, at Procentforholdet gennemgaaende er noget for høit:

¹⁾ Det i Medicinalstatistiken for 1876 og 1877 opgivne Antal (8750) er bygget paa en foreløbig Opgave; senere har man i det statistiske Bureau foretaget en Sondring mellem de i Listerne anførte Idioter og Aandssløve, af hvilke sidste 531 er bleven udsondret — et Antal, som dog ikke kan antages at indbefatte alle de Aandssløve, der ere blevne medregnede blandt de Sindssyge.

²⁾ Med Hensyn til Aarene 1845 og 1855 gjælder her den samme Bemærkning, som Side 184 er gjort om de Blinde.

Antal Sindssvage pr. 1 000 Personer i hver Aldersklasse:

Alder.	Idioter og Aandssløve.			Andre Sindssyge.		
	Mand- køn.	Kvinde- køn.	Begge Kjøn.	Mand- køn.	Kvinde- køn.	Begge Kjøn.
0—5	0.30	0.32	0.31	0.00	0.00	0.00
5—10	1.55	1.15	1.35	0.06	0.11	0.08
10—15	2.42	2.15	2.29	0.24	0.18	0.21
15—20	3.23	2.59	2.91	0.67	0.46	0.56
20—25	3.60	2.20	2.88	1.90	1.35	1.61
25—30	3.28	2.51	2.88	2.77	2.83	2.81
30—35	2.75	2.36	2.54	4.13	3.35	3.72
35—40	3.15	2.53	2.82	5.42	4.43	4.90
40—45	2.41	1.96	2.17	5.43	4.47	4.94
45—50	2.44	1.94	2.18	5.49	5.27	5.38
50—55	1.81	1.79	1.80	5.24	5.79	5.52
55—65	2.04	1.86	1.95	5.42	6.61	6.04
65—75	0.95	1.11	1.04	5.71	6.37	6.06
over 75	1.48	0.80	1.08	5.11	7.17	6.29
Tilsammen	2.22	1.80	2.01	2.46	2.56	2.51

Medens det procentvise Antal af Sindssvage i det hele er omtrentlig lige stort ved hvert Kjønn, viser Mandkjønnet et noget større Forhold af Idioter end Kvindekjønnen, hvorimod det omvendte er Tilfældet ved de erhvervede Sindssygdomme.

Hvad først Idioterne angaar, da har Forholdet ved samtlige Folketællinger vist en større Hyppighed paa Mandkjønnets Side, og det samme Resultat gjenfindes i alle de Lande, for hvilke Opgaver haves, idet det gennemsnitlige Forhold ifølge Dr. Mayr's Undersøgelser er 1.16 pr. 1 000 Mænd og 0.92 pr. 1 000 Kvinder.

I Henseende til Idioternes Fordeling efter Alder bemærkes, at den betydelige Stigen i Procentforholdet, der viser sig fra de første Aldersklasser indtil det 20de Aar, maa skrive sig fra, at Opgaverne for Barneaarene ere ufuldstændige, da heromhandlede aandelige Mangel først efterhaanden giver sig utvetydigt tilkjende. Fra det 20de til det 40de Aar synes Forholdet, bortset fra en uregelmæssig Synken i Alderen 30—35 Aar (der forøvrigt gjenfindes saavel i 1865 som i 1875), at holde sig omtrent uforandret, hvorefter det synker trinvis, navnlig ved det 40de og 65de Aar. At Forholdet i det hele er synkende, maa ialfald for Størstedelen, hidrøre fra den større Dødelighed, som gjør sig gjældende blandt Idioterne end blandt den øvrige Befolkning. Imidlertid, naar hensees til den betydelige Rolle, som Misbrugen af de spirituøse Drikke, efter hvad Medicinaldirektør Dahl har oplyst, spiller i Henseende til Antallet af

Idioter, kan det tænkes, at de forskjellige Stadier i Brændevinsdrikkens Historie hertilands ogsaa kunde fremtræde ved Aldersfordelingen. I sin i 1869 udgivne Afhandling om de Sindssvage i Norge den 31te December 1865 udtaler Dahl den Opfatning, at Hovedaarsagen til den betydelige Aftagen, der viser sig i Antallet af Idioter fra 1855 til 1865, ligger i de 20 til 30 Aar tilbage opnaaede hastige og øiensynlige Virkninger af Afholdsreformen, idet nemlig de yngre Aldersklasser, der nu voxe op, og imellem hvilke den forholdsvis største Mængde af Idioterne findes, ere bragte til Verden af en Befolkning, som i Ædruelighed stod høit over de nærmest foregaaende Perioders Slægtled. I denne Forbindelse meddeles efter Dahls „Bidrag til Kundskab om de Sindssyge i Norge“, at „af 131 Idioter, om hvis Fædre Oplysning kunde faaes, havde de 58 drikfældige Fædre, 14 tvivlsomme og 59 ædruelige, vel at mærke saaledes, at naar nogen, som hyppigt skede, omtaltes som „ikke værre til at drikke end andre paa den Tid“, er han sat imellem de Ædruelige. Deles nu de Tvivlsomme saaledes, at Halvdelen regnes til de Drikfældige og Halvdelen til de Ædruelige, viser det sig, at Halvdelen af Idioterne har havt Fædre, der for største Delen under en almindelig Drikfældighedstilstand i Bygderne have udmærket sig fremfor de øvrige som særlig hengivne til Drik.“ Hermed stemmer en af Dr. Home i Massachusetts foretagen Tælling, der imellem 300 Idioter fandt 145 med drikfældig Fader eller Moder, altsaa omtrent 48 Procent¹⁾. Ligeledes kan til Støtte for heromhandlede Aarsagsforhold anføres den mærkelige Overensstemmelse, der efter E. Sundts og L. Dahls Undersøgelser findes mellem den Orden, som de forskjellige Distrikter i Norge indtage i Henseende til Ædruelighedstilstand og Sindssygdomme. Bortset fra enkelte Afbigelses, som maatte ventes ved en saadan Sammenstilling, viser sig nemlig den gennemgaaende Regel, at de Distrikter, der ere slettest stillede i den ene Retning, ogsaa ere det i den anden²⁾. Om de Erfaringer, Dahl har gjort med Hensyn til Brændevinsdrikkens Forhold til Sindssygdommene i de Egne, hvor han har kunnet undersøge Forholdene, udtaler han sig bl. a. saaledes:

„I samtlige synes Brændevinets Misbrug at have tiltaget jævnt siden Brændevinsbrændingens Frigivning i 1816 og indtil Aarene 1831 til 1840. Fra denne Tid, men navnlig siden den senere Lovgivning har lagt Hindringer iveien baade for Brænden og Salg i smaat, er en ligesaa øiensynlig Forandring til det bedre overalt kjendelig, skjønt Øldrikken paa flere Steder truer med at tiltage i samme Forhold.“

Paa Grund af det ovenanførte vil det have sin Interesse med Hensyn til Aarsagsforholdet mellem Idiotisme og Misbrugen af Brændevin at fremdrage de Oplysninger om Idioternes Aldersforhold, som Folketællingerne af 1845 og 1855 indeholde for de enkelte Præstegjeld og Byer, men som ved Bearbejdelsen af disse Tællinger ikke ere blevne samlede til noget Resultat for det hele Rige.

¹⁾ Se L. Dahl: Bidrag til Kundskab om de Sindssyge i Norge. Kristiania 1859. Side 123.

²⁾ Sammesteds S. 104—107.

Dette er imidlertid en Undersøgelse, hvormed vi for nærværende ikke kunne beskæftige os.

Ved de erhvervede Sindssygdomme viser, som ovenfor nævnt, Kvindekjønnen overhovedet et noget ugunstigere Forhold end Mandkjønnen. Dette Resultat gjentager sig i mere eller mindre Grad ved samtlige norske Folketællinger undtagen ved den for 1835, hvor Forholdet var lidt ugunstigere for Mændene end for Kvinderne. Undersøger man, hvorledes Antallet af de afsindige Mænd og Kvinder var fordelt i de forskellige Aldersklasser i 1865 og 1875, vil man finde et med Alderen stadigt stigende Forhold, en naturlig Følge af de paa de forskellige Alderstrin indtrædende nye Tilfælde af Sindssygdom, hvilke nemlig ere meget talrigere end de stedfundne Helbredelser. Dersom Dødelighedsprocenten var den samme blandt de Sindssyge som ved den øvrige Befolkning, og dersom man kunde bortse fra Antallet af de helbredede Sindssyge, vilde det fra de yngre til de ældre Aldersklasser stigende Procentforhold af Sindssyge i nogen Grad vise, hvilke Aldersklasser der var mest udsat for Udbrud af Sindssygdomme. Men da Dødeligheden blandt de Sindssyge er større og der tillige maa tages noget Hensyn til Helbredelserne, kan Beregningen alene tilnærmelsesvis udtrykke Forholdet, ligesom de forskellige Tidervexlende Indflydelse her — som ved Idioterne — kan gjøre sig gjældende i forskellig Grad paa de forskellige Alderstrin. Da imidlertid heromhandlede Beregning trods de anførte Omstændigheder ikke er uden Interesse, meddele vi sammes Resultater, om hvilke det forøvrigt bør erindres, at de Procenttal, hvorpaa Opgaverne for 1875 ere byggede, gennemgaaende ere noget for høje.

Procentforholdets Væxt eller Formindskelse fra den ene Aldersklasse til den anden ved Antallet af Sindssyge med erhvervet Sindssygdom¹⁾:

Aldersklasser.	Mandkjøn.		Kvindekjøn.		Begge Kjøn.	
	1865.	1875.	1865.	1875.	1865.	1875.
Fra 0— 5 til 5—10	0.02	0.06	0.04	0.11	0.03	0.08
- 5—10 - 10—15	0.13	0.18	0.14	0.07	0.14	0.13
- 10—15 - 15—20	0.44	0.43	0.32	0.28	0.38	0.35
- 15—20 - 20—25	0.75	1.23	0.69	0.89	0.72	1.05
- 20—25 - 25—30	1.39	0.87	1.01	1.48	1.18	1.20
- 25—30 - 30—35	0.51	1.36	0.28	0.52	0.41	0.91
- 30—35 - 35—40	0.94	1.29	0.80	1.08	0.85	1.18
- 35—40 - 40—45	÷ 0.59	0.01	0.35	0.04	÷ 0.09	0.04
- 40—45 - 45—50	0.40	0.06	0.89	0.80	0.64	0.44
- 45—50 - 50—55	÷ 0.36	÷ 0.25	÷ 0.27	0.52	÷ 0.30	0.14
- 50—55 - 55—65	÷ 0.31	0.18	0.43	0.82	0.10	0.52
- 55—65 - 65—75	0.41	0.29	0.40	÷ 0.24	0.38	0.02
- 65—75 - over 75	÷ 0.19	÷ 0.60	0.05	0.80	0.03	0.23

¹⁾ Jfr. Tabellerne S. 194 og 195.

Disse Beregninger — som det vilde være af megen Interesse at kunne støtte ved tilsvarende for Aarene 1845 og 1855 — synes at vise, at de fleste erhvervede Sindssygdomme bryde ud mellem det 20de og 30te Aar saavel ved Mænd som ved Kvinder, og det saaledes, at de hyppigste Tilfælde forekomme paa Overgangen mellem Aldersklasserne 25—30 og 30—35, altsaa omkring det 30te Aar¹⁾. Efter det 40de Aar holder Procentantallet af Sindssyge sig, hvad Mændene angaar, overhovedet paa samme Punkt, hvilket i Henhold til de tidligere Forklaringer maa opfattes saaledes, at de nye Tilfælde af Sindssygdom, der skulde ventes at forøge Procentforholdet, opveies derved, at Dødeligheden er større blandt de Sindssyge end ved den øvrige Del af Befolkningen. Hvad derimod Kvinderne angaar, vedbliver Procentforholdet stadigt at voxe, enten fordi Dødelighedsforholdet her stiller sig gunstigere, eller fordi Sindssygdomme forholdsvis hyppigere indtræde ogsaa efter nævnte Alder.

Ved Tællingen af 1875 har man blandt andet undersøgt de Sindssyges ægteskabelige Stilling, og om end, som ovenfor nævnt, Opgaverne for dette Aar i det hele maa antages at være for høie, beholde de alligevel i alt væsentligt sin Gyldighed, forsaavidt der spørges om det relative Antal af Ugifte, Gifte, Enkemænd, Enker og Fraskilte blandt Sindssyge. Sammenligner man nu altsaa det relative Antal af Sindssyge pr. 1 000 Ugifte og Gifte i de forskjellige Aldersklasser, viser der sig en meget stor Forskjel, navnlig i de høiere Aldersklasser. Af 1 000 ugifte Mænd i Alderen 20—25 var der saaledes 2.1 Sindssvage, i Alderen 25—30 Aar derimod 4.5 og i de følgende femaarige Aldersklasser indtil det 45de Aar henholdsvis 11.9, 21.9 og 28.4 pro mille. Ved de gifte Mænd stiger derimod Forholdet fra 0.3 pro mille i Aldersklassen 20—25 Aar til 1.4 i Aldersklassen 40—45 Aar. Ved Kvinderne stiller Forholdet mellem de ugifte og gifte sig omtrent paa lignende Maade, dog saaledes at Procenttallene for de ugifte ere lavere, men for de gifte i Regelen høiere end ved Mændene. Af disse Tal kan man imidlertid ikke slutte, at Sindssygdomme hyppigere ramme Ugifte end Gifte. Meget mere stikker Hovedaarsagen til det saa stærkt stigende Procenttal af ugifte Sindssyge deri, at de, der ere blevne sindssyge som ugifte, vedblive i sin ugifte Stand, medens flere og flere af deres jævnaldrende efterhaanden indtræde i Ægteskab; heraf er det en ligefrem Følge, at det procentvise Antal af Sindssyge blandt de ugifte stiger, da Antallet af de ugifte, der intet mangle paa sin Forstand, bliver mindre og mindre, eftersom man kommer op i de høiere Aldersklasser. Vil man derimod undersøge, hvorvidt de ugifte ere mere udsatte for Sindssygdom end de gifte, maatte

¹⁾ Samme Resultat følger af de bayerske Opgaver (XXXV. Heft der Beiträge Side 65 o. f.), der blandt andet ogsaa giver Oplysning om de Aldersklasser, i hvilke Sindssygdommen er indtraadt. Bortser man nemlig fra Idioterne, viste der sig i 1858 følgende Fordeling:

5—10 Aar : 84, 10—20 : 313, 20—30 : 538, 30—40 : 358, 40—50 : 234, 50—60 : 125, 60—70 : 42, 70—80 : 13, 90 og derover : 1, ubekjendt : 186.

man sammenligne Antallet af de i de forskjellige Aldersklasser indtraadte nye Tilfælde af Sindssygdøm blandt Ugifte og blandt Gifte.

En lignende Bemærkning gjælder med Hensyn til Antallet af Sindssyge blandt Enkemænd og Enker sammenlignet med de Gifte. Forsaavidt det imidlertid viser sig, at heromhandlede Forhold stiller sig betydeligt ugunstigere for de Fraskilte end for Enkemænd og Enker, — idet nemlig Antallet af Sindssyge pr. 1 000 var 4.3 pro mille ved Enkemændene og 5.0 pro mille ved Enkerne, men henholdsvis 24.5 og 21.3 pro mille ved de fraskilte Mænd og Kvinder, — da kan dette vanskelig opfattes anderledes end som et for de Fraskilte ugunstigt Symptom. Hermed kan sammenholdes følgende fra Dr. Mayr's Undersøgelse hentede Opgave over Antallet af Sindssvage med erhvervet Sindssygdøm i endel tyske Stater (Preussen, Bayern, Sachsen o. a.):

Enkemænd og Enker	1.5 pr. 1 000	Enkemænd og Enker.
Fraskilte	6.9 pr. 1 000	Fraskilte.

Forholdstallene ere, væsentlig paa Grund af den ovenfor oftere omtalte Feil ved den norske Sindssygetælling, betydeligt høiere i Norge, men stemme med de tyske Opgaver deri, at Forholdet er 4—5 Gange saa høit ved de Fraskilte som ved Enkemænd og Enker.

Angaaende Aarsagerne til Sindssygdømme hidsættes efter Medicinaldirektør Dahls Skrift følgende Oplysninger:

Som de vigtigste fælles Aarsagsforhold til erhvervet Sindssygdøm og Idioti ansees Arvelighed, maaske i Forbindelse med Ægteskaber mellem nære Slægtninge, samt Nydelse af Spirituosa. Angaaende førstnævnte Aarsag oplyses blandt andet, at erhvervede Sindssygdømme og Idioti forekomme hyppigt ved Siden af hinanden i samme Slægt (ligeledes Døvstumhed hyppigt, Albinismus undertiden). Det i visse endog meget udbredte Slægter tilstedeværende Anlæg kan have en saadan Styrke, at Sandsynligheden for at komme til at lide af Sygdommen er 15 Gange saa stor indenfor som udenfor Slægten, og Tilstedeværelsen af en eneste saadan Slægt kan bevirke et iøjnefaldende slettere Forhold i et større Distrikt (Provsti). Hvad angaar Misbrugen af de spirituose Drikke som Aarsag til Idioti, henvises til de ovenfor meddelte Oplysninger, idet vi her tilføje, at Dahl antager, at 20 Procent af de erhvervede Sindssygdømme hos Mænd er foraarsaget derved, og at Drik har været en endnu meget almindeligere Aarsag i en tidligere Tid.

Som de vigtigste særskilte Aarsager til erhvervet Sindssygdøm nævnes nedtrykkende Sindsbevægelser (Formuestab eller Næringsssorg, Kjærligheds-sorg, Skræk m. m.), Svækkelsestilstande (især forvoldte ved Barselseng og Diegivning samt ved Selvbesmittelse), endelig religiøse Indflydelser (som oftest i Forbindelse med andre samvirkende Tilstande og Indflydelser).

Som de vigtigste Aarsager til Idioti nævnes foruden Familiedisposition og Brændevinsdrik, der er den mest fremtrædende Aarsag, idet navnlig Faderens Drikfældighed synes i mange Tilfælde at være skjæbnsvanger for Barnet, for-

skjellige skadelige Indvirkninger paa Moderen under Svangerskabet, saasom nedstemmende Sindsbevægelser, Sorg og Skræk, Nød, Fattigdom, tildels Sult, den norske Bondekones besværlige Gjærning og de faa Hensyn, som trange Kaar eller travl Vindesyge tillade at der tages til Svangerskabet. Overhovedet tillægger Dahl de sociale Forhold, snarere end Naturforholdene, en væsentlig Indflydelse med Henseende til Antallet af Idioter.

Sammenligningen mellem de forskjellige Lande frembyder, som ovenfor berørt, særlig hvad Sindssygestatistikken angaar, store Vanskeligheder, idet Opgaverne dels ere mere og mindre fuldstændige, dels i Henseende til Sondringen mellem Idioter og andre Sindssyge opgjorte efter forskjellige Klassifikationsmetoder. I førstnævnte Henseende bemærkes, at Tællingen i de mindre Lande, hvor Forholdene i det hele er vel kjendte, i Regelen maa ansees for nøiagtigere og derfor at give et høiere Antal af Sindssyge end de tilsvarende Tællinger i de store Stater. Hvad det andet Punkt angaar, kan eksempelvis nævnes, at ved de tyske Opgaver for 1871 skulde Personer „med medfødt eller i den tidligste Ungdom indtraadt Aandssvækkelse“ betegnes som Idioter („Blødsinnige“), de derimod, hvis Sindssygdom var indtraadt senere, som Afsindige („Irrsinnige“). Som Følge heraf vise Opgaverne for Tyskland mange flere Idioter end andre Sindssyge, medens det omvendte er Tilfældet i de fleste andre Lande. Den tyske Regel er forøvrigt, som det vil sees, for en Del affattet paa samme Maade som den norske i 1865, dog saaledes at der ved førstnævnte er benyttet Udtrykket den tidligste „Ungdom“, men i vor „de første Barneaar“. I det hele taget er det kun med megen Reservation, at vi efter Dr. Mayr's internationale Statistik meddeeler nedenstaaende Sammenligning mellem forskjellige Lande:

	Antal Sindssvage pr. 1000 Indbyggere:		
	Idioter.	Andre Sindssvage.	Tilsammen.
Storbritannien og Irland	1.29	1.78	3.07
Danmark	0.80	1.38	2.18
Island	1.58	0.63	2.21
Færøerne	1.00	1.00	2.00
Norge	1.20	1.85	3.05
Sverige	0.39(?)	1.77	2.16(?)
Ungarn	1.20	0.85	2.05
Tyskland	1.37	0.87	2.24
Schweitz	?	?	2.91
Belgien	0.50	0.93	1.43
Frankrige	1.14	1.46	2.60
Italien	0.67	0.99	1.66
De Forenede Stater . .	0.64	0.97	1.61
Argentina	2.42	2.30	4.72
Tilsammen	1.01	1.23	2.24

Naar man her sammenligner Norge med Sverige og Danmark, maa det bemærkes, at det officielle Antal af Idioter for Sveriges Vedkommende sandsynligvis er meget ringere end det virkelige¹⁾; de andre Sindssyge sees at forekomme omtrent lige hyppigt i begge Lande. Hvad Danmark angaar, viste Tællingen af 1870 et meget gunstigere Resultat end for Norge, Tællingen af 1845 derimod omtrentlig det samme Forhold som i Norge, nemlig noget flere Idioter, men noget færre Sindssvage med erhvervet Sindssygdom²⁾. I Sammenligning med de øvrige Lande stiller det for Norge beregnede Forhold sig temmelig ugunstigt, idet det er adskilligt høiere end det gennemsnitlige, hvori dog vel den nøiagtigere Tælling for nogen Del er Aarsag. For Storbritannien og Irland er Forholdet dog lidt ugunstigere end i Norge og i Argentina meget ugunstigere.

I det oftere citerede Værk af Dr. Mayr, hvor der er anført flere Detailler om de Sindssyges geografiske Udbredelse, navnlig hvad Sydtyskland angaar, anføres, at Forekomsten af Idioti („Blödsinn“) i ikke uvæsentlig Grad synes at bero paa de forskjellige Egenes geografiske Beskaffenhed, hvilket navnlig fremtræder i de større Lande, der baade bestaa af Sletteland og Bjergegne. Ofte forekommer i sidstnævnte paa engang et betydeligt Procentforhold af Døvstumme og af Idioter, saaledes i de franske Departementer Savoyen og Høialperne, ligeledes i Centralpyrenæerne. Idioti (Kretinisme) forekommer ligeledes hyppigt i Alpernes Dalfører, fremdeles i Karpathernes, navnlig Siebenbürgen. Det er forøvrigt et Spørgsmaal, om ikke de sociale Forhold i heromhandlede Henseende udøve en vel saa stor Indfyldelse som Naturforholdene³⁾.

Den geografiske Udbredelse af den anden Klasse af Sindssygdomme stiller sig væsentlig forskjellig fra Udbredelsen af Idioti. I Frankrige synes de erhvervede Sindssygdomme især at forekomme i de rigere Departementer og at have mere Sammenhæng med Fabriklivet og Bylivet end med Landets naturlige Beskaffenhed. Forøvrigt ere de hidhenhørende Opgaver endnu for ufuldkomne til, at sikre Resultater af samme kunne udledes.

Til Oplysning om Sindssygdommenes geografiske Udbredelse i Norge meddeles nedenstaaende tabellariske Oversigt for de enkelte Amters Landdistrikter og Byer ved Udgangen af 1875:

¹⁾ Jfr. den svenske Befolkningsstatistik for 1870 Afdeling III, Side LI.

²⁾ Dahl: Om Tilveiebringelsen af en fælles Sindssygestatistik for Sverige, Danmark og Norge, 1863.

³⁾ Jfr. Dahl: Bidrag til Kundskab om de Sindssyge i Norge, Side 247.

Amter.	Antal Idioter fødte i hosstaaende Amter ¹⁾ .		Antal andre Sindssyge fødte i hosstaaende Amter ¹⁾ .		Forholdstal pr. 1 000 Personer.			
	Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.	Idioter.		Andre Sindssvage.	
					Bygder.	Byer.	Bygder.	Byer.
Smaalenene	188	16	169	36	2.20	0.74	1.98	1.67
Akershus	205	4	226	9	1.97	1.83	2.17	2.81
Kristiania	-	40	-	122	-	0.89	-	2.71
Hedemarken	307	1	298	7	2.43	0.41	2.36	2.92
Kristians	272	2	317	1	2.17	1.47	2.52	0.71
Buskerud	189	26	214	71	2.18	1.29	2.48	3.51
Jarlsberg og Laurvik	146	38	187	44	2.24	1.92	2.87	2.22
Bratsberg	142	27	268	31	2.03	2.06	3.83	2.37
Nedenæs	133	10	210	30	2.23	1.21	3.53	3.62
Lister og Mandal	132	22	292	67	2.13	1.35	4.71	4.11
Stavanger	217	31	238	35	2.49	1.45	2.73	1.64
Søndre Bergenhus	245	-	258	-	2.02	-	2.12	-
Bergen	-	30	-	116	-	1.05	-	4.07
Nordre Bergenhus	167	-	201	-	1.79	-	2.15	0.00
Romsdal	193	13	217	10	1.83	1.38	2.05	1.06
Søndre Trondhjem	228	21	231	56	2.35	1.19	2.38	3.16
Nordre Trondhjem	217	-	213	7	2.68	-	2.63	2.19
Nordland	173	2	176	3	1.78	1.81	1.82	2.73
Tromsø	92	10	64	4	2.02	2.94	1.40	1.18
Finmarken	57	9	62	9	3.61	2.58	3.92	2.57
Tilsammen	3 303	302	3 841	658	2.16	1.26	2.51	2.74

Det samlede Antal af Sindssvage pr. 1 000 Personer skulde altsaa efter disse Opgaver i 1875 udgjøre 4.67 i Bygderne og 4.00 i Byerne, idet det ugunstige Forhold for Landdistrikterne udelukkende beror paa Procentantallet af Idioter, der var $1\frac{3}{4}$ Gang saa stort som i Byerne, der af Sindssvage med erhvervet Sindssygdom derimod tælle forholdsvis noget flere end Bygderne.

Dette Resultat bekræftes ved de tidligere Tællinger. Disse vise nemlig, hvad Idioterne angaar, et endnu ugunstigere Resultat for Landdistrikterne, idet nemlig Procentforholdet har været 3 Gange saa stort i disse som i Byerne.

¹⁾ Angaaende Grunden til, at Beregningen udføres for Befolkningen fordelt efter Fødesteder, se ovenfor Side 187 nederst. Det samlede Antal Idioter fødte i Norge udgjorde efter nærværende Opgave 3605, hvortil kommer 18 fødte i Sverige, 2 i Danmark, 6 i Finland, 3 i andre Lande og 17 uopgivet. Af de andre Sindssyge var, som det vil sees, ialt 4299 født i Norge; desuden var der 41 fødte i Sverige, 4 i Danmark, 5 i Finland, 4 i Tyskland, 1 i Holland og 14 uopgivet hvor. Forøvrigt henvisetil de Side 194 og 193 gjorte Bemærkninger.

Naar Forskjellen ifølge sidste Tælling peger i samme Retning som før, men ikke er saa stærkt udpræget, da hidrører dette derfra, at man har henført Idioterne til deres Fødesteder, hvorved man har undgaaet den Feil i Beregningen, der opstaar derved, at endel Byer have flere af sine Sindssvage udleiede paa Landet, medens Landdistrikternes Sindssvage kun sjældent forpleies i Byerne, uden forsaavidt de behandles i de i Byerne værende Sindssygeasyler. Beregner man for 1875 Antallet af Idioter efter Opholdsstederne, finder man ogsaa for dette Aar et 3 Gange saa stærkt Forhold i Land som i By, nemlig 2.29 mod 0.75. Hvad angaar Sindssyge med erhvervet Sindssygdom, samstemme de to sidste Tællinger deri, at Byerne tælle forholdsvis noget flere end Landdistrikterne, og naar Tællingerne af 1855 og 1845 give et modsat Resultat, hidrører dette rimeligvis alene derfra, at de i Sindssygeasylerne forpleiede Sindssyge dengang ikke kunde henføres til sine Hjemsteder.

I Henseende til Antallet af Sindssyge i de forskellige Amters Landdistrikter har Medicinaldirektør Dahl i sin i 1859 udgivne Bog om de Sindssyge i Norge meddelt Beregninger for Aarene 1835, 1845 og 1855. Da der nu ovenfor er meddelt tilsvarende Beregninger for 1875, hidsette vi følgende Tabel for 1865, forat Rækken kan blive fuldstændig:

Landdistrikterne amtsvis.	Sindssvage pr. 1 000 Personer.		Landdistrikterne amtsvis.	Sindssvage pr. 1 000 Personer.	
	Idioter.	Andre Sinds- svage.		Idioter.	Andre Sinds- svage.
Smaalenene	1.20	1.70	Stavanger	1.61	1.81
Akershus	1.20	2.07	Søndre Bergenhus .	1.22	1.49
Hedemarken	1.72	1.70	Nordre Bergenhus .	1.25	1.73
Kristians	1.17	2.02	Romsdal	1.07	1.44
Buskerud	1.25	2.09	Søndre Trondhjem	1.54	1.98
Jarlsberg og Laurvik	1.57	2.56	Nordre Trondhjem	1.90	1.91
Bratsberg	1.29	2.98	Nordland	1.09	1.37
Nedenæs	1.32	2.60	Tromsø	0.73	0.94
Lister og Mandal . .	1.82	3.41	Finmarken	0.78	1.75

Det vilde kræve et mere indtrængende Studium, end nærværende Forfatter for Tiden kan anvende paa denne Gjenstand, og derhos specielle Fagkundskaber, om jeg skulde forsøge at paavise Aarsagerne til de af Beregningerne fremgaaende Forskjelligheder mellem Amtene samt til de Forandringer i Procentforholdet, som Opgaverne for de forskellige Tællingsaar udvise. Amternes indbyrdes Rækkefølge i Henseende til den større eller mindre Forekomst af Sindssvage viser for Idioternes Vedkommende temmelig afvigende Resultater; dog synes Forholdet i det hele at stille sig ugunstigst i Hedemarkens, Buskeruds, Lister og Mandals, Nedenæs samt Nordre Trondhjems Amter, hvorimod

Nordlands, Romsdals og Tromsø Amter stadigt have vist et gunstigt Resultat. Hvad angaar Sindssvage med erhvervet Sindssygdом, har Lister og Mandals Amt ved samtlige Tællinger fremhævet sig ved det største Procentforhold; derefter, paa et enkelt Aar nær, Nedenæs, Bratsbergs, Jarlsberg og Laurviks samt Buskeruds Amter. Omvendt viser Nordlands Amt ogsaa her det gunstigste Forhold og det for alle Aar undtagen et, da det indtog den næstbedste Plads. Betragter man underet begge Arter af Sindssygdом, viser ligeledes Lister og Mandals Amt det ugunstigste samt Tromsø og Nordlands Amter det gunstigste Forhold, medens derimod Finmarken synes at have forholdsvis mange Sindssyge.

Hvad Byerne angaar, ere Opgaverne for usikre til, at vi nærmere kunne beskæftige os med samme. I det hele taget fremgaar det af de anstillede Undersøgelser, at det for at komme til bestemte Resultater i Henseende til Sindssygdommens Udbredelse i Norge vil blive nødvendigt at undersøge Forholdet i en større geografisk Detail, f. Ex. herredsvis; men da Tallene her ere meget smaa, burde de da tillige behandles underet for to eller flere Tællingsaar; thi ellers vilde tilfældige Omstændigheder faa en altfor stor Indflydelse. En saadan Undersøgelse maatte imidlertid blive Gjenstand for et særskilt Specialstudium.

Af de af Medicinaldirektør Dahl provstivis udførte Beregninger og den af ham meddelte grafiske Fremstilling synes forøvrigt at fremgaa, at Sindssygdommene forekomme hyppigst i et bredt Strøg i det søndenfjeldske Norge paa begge Sider af den høie Fjeldryg, der fra Grændsen mellem Trondhjems og Hamars Stifter strækker sig først i vestlig og derefter i sydlig Retning adskillende Hamars Stift fra Bergens og endelig midt gennem Kristianssands Stift løber ud mod Havet. Dette Bælte følger ganske vort Fjeldsystems Hovedretning. Østenfor samme er der et lysere Strøg langs Kysten fra Skiensfjorden til den svenske Grændse samt paa begge Sider af Kristianiafjorden og i en Del af Glommens Dalføre. I Nedenæs, Lister og Mandal samt Jæderen og Dalernes Fogderi af Stavanger Amt gaar det mørke Strøg ligetil Kysten; men fra Ryfylke af og nordover udmærke Kystbygderne (men ikke de indre Fjordbygder) sig gjennemgaaende ved et gunstigere Procentforhold af Sindssyge, lige indtil man kommer til Finmarkens Amt, hvor Forholdet igjen stiller sig værre.

Hermed afsluttes nærværende Bidrag til en norsk Befolkningsstatistik. Som det paa mange Steder af samme fremgaar, har jeg kun for en liden Del kunnet gjøre Rede for Folketællingstabellernes Indhold, men ligesom denne Fremstilling af deres vigtigste Resultater vil kunne være til Veiledning ved disse Tabellers Benyttelse, saaledes haaber jeg, at den ogsaa kunde anspore En og Anden til fortsatte Studier over vort Folks sociale Forhold, hvortil nævnte Tabeller i mangehaande Retninger levere et rigt Materiale.

Kristiania i Juli 1882.

A. N. Kiær.

Oplysninger angaaende Fremgangsmaaden ved de i Norge i Aarene 1769—1876 afholdte 9 almindelige Folketællinger.

§ 1. De ældre Folketællinger.

Som foran (Side 4) nævnt er der hidtil i Norge afholdt 9 fuldstændige Folketællinger, nemlig den 15de August 1769, den 1ste Februar 1801, den 30te April 1815, den 27de November 1825, den 29de November 1835 samt ved Udgangen af hvert af Aarene 1845, 1855, 1865 og 1875.

Tællingen i 1769 foregik paa den Maade, at de fra Rentekammeret udsendte Tabeller udfyldtes i Kjøbstæderne af Magistraterne (eller, hvor ingen saadanne vare, af Byfogderne) og i Landdistrikterne af Sognepræsterne, hvorefter Generaltabeller for hvert Stift forfattedes henholdsvis af Stiftsbefalingsmanden og af Biskopen; samtlige Lister skulde inden 31te Oktober 1769 være indsendte til Rentekammeret. Tællingen omfattede den i Norge hjemmehørende Folkemængde med Undtagelse af hvervede Militære; den meddelte for hver Kjøbstad og hvert Landsogn Opgave over Folkemængden samt dens Fordeling efter Kjøns, Aldersgrupper og Livsstilling, og desuden særskilt Opgave over Antallet af Ugifte, fordelte efter Kjøns og Aldersgrupper. Rigets samlede Folkemængde angives ved denne Tælling til 723 618 Personer, hvortil kommer de hvervede Militære, hvis Antal anslaaes til 4000, jfr. foran S. 46 ¹⁾. Rentekammerets Skrivelser til Stiftsbefalingsmanden og til Biskopen i Akershus Stift, daterede 27de Mai 1769, samt de ved Tællingen benyttede Schemata ville findes trykte som Bilage (No. 1—4) til nærværende Fremstilling. Originalisterne bero i Kongerigets Arkiv i Kjøbenhavn, hvorfra de have været det statistiske Centralbureau udlaante til Afskrivning. Resultaterne af denne Tælling ere indtagne i Materialien zur Statistik der Dänischen Staaten, Flensburg und Leipzig, 1786.

¹⁾ I Tabeller vedkommende Folkemængdens Bevægelse 1856—1865 Side IV er Folketallet i 1769 opgivet til 723 141; det ovennævnte Tal 723 618 er fremkommet ved Summering af det i Originalisterne for hvert Stifts Kjøbstæder og Landdistrikter angivne Folketal. Sammesteds er anført, at (samtlige) Militære — 22 500 Mand — ikke vare medregnede. Dette er altsaa en Misforstaaelse, der er fjernet ved de senere fremkomne Oplysninger.

II. S. 1 fgg., med tilhørende Tabeller Statistisch-Tabellarische Uebersicht der Volks-Menge in den Königlich-Dänischen Staaten, 1787. Jfr. Fr. Thaarup: Udførlig Veiledning til det Danske Monarkies Statistik, 4de Del, Kjøbenhavn 1815, S. 236 og det der (navnlig S. 239) Citerede. Se ogsaa det skandinaviske Literaturselskabs Skrifter, 1808, Fierde Aargang: Om Befolkningen i Skandinavien og dens Tilvæxt i Tidsløbet 1769—1800. Af C. Henriksen Pram. S. 337—432 med tilhørende Tabeller. (Ogsaa særskilt trykt.) Jfr. ligeledes Tableau des États Danois. Par Jean-Pierre Catteau. Tome Second. Paris. An X. — 1802. Side 92 fgg.

Ved Reskript af 28de November 1800 blev det bestemt, at en almindelig Folketælling skulde foretages overalt saavel i Kjøbstæderne som paa Landet og tage sin Begyndelse Søndag den 1ste Februar 1801, samt at Optællingen, forsaavidt den ikke paa een Dag kunde fuldendes, skulde fortsættes i Kjøbstæderne de næst paafølgende Søgnedage og paa Landet de efterfølgende Søndage. Tællingen i Kjøbstæderne besørgeades, under Magistraternes Bestyrelse, af Rode-mestrene, der gik fra Hus til Hus for efter Husfaderens Anvisning og ved hans Hjælp at gjøre de fornødne Optegnelser. Paa Landet skete Optællingen af Sognepræsterne, hvem hvert Sogns Kirkesanger og Skolelærere derved gik tilhaande; for at lette Arbeidet ved Optællingen, var det Præsterne tilladt fra Prædikestolene at indkalde til at møde paa Tællingsdagene Husfædrene fra saa mange Gaarde eller Huse, hvis Indvaanere de forment paa hver Dag at faa optalte, for at meddele de fornødne Efterretninger om Gaardenes Beboere. Forinden Listerne indsendtes til Rentekammeret, skulde de gjenemsees og — i Tilfælde — bevirkes korrigerede: for Kjøbstæderne af Magistraten og Stiftamtmanden, for Landdistrikterne af vedkommende Provst og Amtmand samt Stiftamtmanden og Biskopen. Under Tællingen inddroges Alle og Enhver, af hvad Stand de være maatte (altsaa ogsaa Militære), der paa den bestemte Dag opholdt sig i Riget, Indfødte saavel som Fremmede*), samt de Indfødte, som vare fraværende paa Reiser, men om hvilke det vidstes, at de enten havde sit sædvanlige Opholdssted i Riget eller agtede sig did tilbage for at etablere sig. Denne Tælling, der altsaa omfattede den hele hjemmehørende Folkemængde, adskilte sig fra den foregaaende deri, at den var nominativ, idet hver Persons fulde Navn opførtes i Listerne, som forøvrigt indeholdt Opgave over Familiernes Antal og samtlige Personers Stilling i Familien, Alder, ægteskabelige Stilling og Næringsvei. Den samlede Folkemængde ved denne Tælling udgjorde efter de i sin Tid udarbejdede Tabeller over Folkemængden fordelt efter Kjønn, Alder, ægteskabelig Stilling og Næringsvei (offentliggjorte i 1874, se nedenfor) 883 449; ifølge Opgaverne for de enkelte Byer og Landsogne skulde den have været 883 038. Forannævnte Reskript og de ved Tællingen benyttede Schemata, af hvilke en Prøve er trykt som Bilag (No. 5), findes i Wessel-Bergs Reskriptsamling, 4de Bind, S. 273 fgg. Tællingens Resultater ere offentliggjorte i de

*) Disse efter Reskriptets Indhold dog kun, forsaavidt de havde fast Bopæl i Riget.

ovennævnte Afhandlinger af Thaarup og Pram, i „Den Norske Rigtidende“ 1815 No. 29 Tillæg, jfr. 1816 No. 49, i „Budstikken“, 7de Aargang, No. 12—22 (1826) og i Tabeller vedkommende Folketællingerne i Aarene 1801 og 1825 (Christiania 1874); jfr. ogsaa Tabeller vedkommende Folkemængdens Bevægelse i Aarene 1856—1865 (Christiania 1868—1869), hvor der S. 185—192 er meddelt Oplysninger om Folkemængden i de forskjellige Landsdele ved samtlige Folketællinger 1801—1865.

Den 3die almindelige Folketælling anordnedes ved Reskript af 7de Marts 1815 (i Lovsaml.), der bestemte, at Tællingen skulde begynde Søndag den 30te April s. A. og, forsaavidt den ikke paa den Dag kunde fuldendes, fortsættes de efterfølgende Dage. Tællingen udførtes paa samme Maade som i 1801; dog skulde nu ogsaa Lensmændene gaa Sognepræsterne tilhaande. Listerne bleve verificerede af den eller dem, der forestode Tællingen, gennem vedkommende Autoriteter indsendte til Regjeringens 4de Departement, som — i Tilfælde — tilbagesendte dem til Rettelse og Udfyldelse af forefundne Mangler. Denne Tælling omfattede vistnok, ligesom den foregaaende, den hele hjemmehørende Folkemængde men var forøvrigt ikke saa fuldstændig som denne. Den var nemlig ikke nominativ og meddelte kun for hver Kjøbstad eller Sogn Totalsummen af Folkemængden fordelt efter Kjøøn, Aldersgrupper og Livsstilling, ligesom der meddeltes Opgaver over Ægteskabernes Antal. Folkemængden er angivet dels til 885 431, dels til 886 374 (se Tabeller vedkommende Folkemængdens Bevægelse 1856—1865 S. 185, Note). Det ved Tællingen i Landdistrikterne benyttede Schema er (tilligemed Reskriptet) aftrykt i „Den Norske Rigtidende“ for 1815 No. 19. Resultaterne ere trykte i Rigtidenden 1816 No. 49.

Den næste Folketælling, som ifølge kongelig Resolution af 11te Oktober 1825 (i Lovsaml.) foretoges ved Kirkeaarets Begyndelse 1ste Søndag i Advent den 27de November s. A. og paafølgende Dage, udførtes paa samme Maade og indeholdt de samme Opgaver som den foregaaende Tælling, dog med den Forandring, at de forskjellige Oplysninger denne Gang meddeltes for hvert Husnummer i Byerne og hver Gaard paa Landet, hvorhos der blev opgivet Antal af Husholdninger. Af de benyttede Schemata, der ere trykte som Bilage (No. 6 og 7), vil det sees, hvilke Inddelinger der vare benyttede med Hensyn til Aldersgrupper og Livsstillingsklasser. Folkemængden ved denne Tælling beløb sig til 1 051 318. Resultaterne ere trykte i „Budstikken“, 7de Aargang, No. 56—72 (1826), jfr. en Afhandling „Om Folketællingen i Norge i Aaret 1825“ af Professor Dr. Frederik Holst i No. 80—89 (1827), hvoraf det vil sees, at et paa Storthinget i 1827 fremsat Forslag om de i Finants-, Handels- og Told-Departementets Tabelkontor udarbeidede Tabellers Trykning paa Statens Bekostning ikke blev bifaldt, dels fordi den Sum, der anførtes at ville medgaa, 300 til 400 Spd., ansaaes for høi, dels fordi man antoges at kunne hjælpe sig med det i „Budstikken“ meddelte Udtog af Folketællingslisterne; Afhandlingen ledsages af 4 Tabeller. I det foran nævnte i 1874 udgivne Værk, Tabeller

vedkommende Folketællingerne i Aarene 1801 og 1825, er trykt 2de Tabeller for 1825.

Den følgende Tælling, der i Henhold til kongelig Resolution af 10de August 1835 (i Lovsaml.) foretoges 1ste Søndag i Advent den 29de November s. A. og følgende Dage, udførtes paa samme Maade som den foregaaende; dog nævnes det i Resolutionen, at Kapellanerne skulde hjælpe Sognepræsterne paa Landet, medens den Intet indeholder om, at det — som ved de tidligere Tællinger — skulde være Sognepræsterne tilladt at indkalde Husfædrene for at meddele Oplysninger. Under Henvisning til Departements-Tidende 1835 S. 632 samt til de som Bilage (No. 8 og 9) trykte Schemata vedkommende denne Tælling skal man oplyse, at der ved samme for første Gang erhvervedes Opgaver over Korn- og Potetesavlens samt Kreaturholdets Størrelse i Riget, at Befolkningen i Listerne var opført fordelt efter Alder og Kjønn kombineret med ægteskabelig Stilling, og at der meddeltes Oplysninger om Blinde, Døvstumme og Sindssvage efter Alder og Kjønn. Den samlede Folkemængde fandtes at udgjøre 1 194 827. Tællingens Resultater ere offentliggjorte i Statistiske Tabeller for Kongeriget Norge, Første og Anden Række, Christiania 1838 og 1839; i Første Række S. 67 fg. findes aftrykt ovenanførte Resolution og de under 14de September 1835 udfærdigede Regler for Tællingens Udførelse.

Den næste eller 6te almindelige Folketælling, der anordnedes ved kongelig Resolution af 16de Juli 1845 (i Lovsaml.), blev henlagt til Aarets Udgang, hvilket ogsaa har været Tilfældet med samtlige senere Tællinger. I vedkommende underdanigste Foredrag (indtaget i Departements-Tidende 1845 S. 615 fgg.) er det i denne Anledning bemærket, at de tvende foregaaende Tællinger vare foretagne ved Kirkeaares Begyndelse som en Følge af, at de Fortegnelser over Ægteviiede, Fødte og Døde, som aarlig bleve indsendte fra Rigets Geistlighed, rettede sig efter Kirkeaaret, og at det ansaaes bekvemt, naar man ved Hjælp af disse Fortegnelser vilde anstille Beregninger over Folketallets sandsynlige Tilvæxt eller Aftagelse, at lægge til Grund en til samme Tid i Aaret foretagen Folketælling; efterat det imidlertid ved kongelig Resolution af 13de Marts 1839 var bleven bestemt, at det borgerlige Aar skulde lægges til Grund for Affattelsen af bemeldte Fortegnelser, formentes de senere afholdendes Folketællinger ogsaa at burde rette sig efter det borgerlige Aar. I Betragtning af Julehøitiden fastsattes Tiden for Tællingens Udførelse til første Søndag efter Hellig tre Konger næste Aar og paafølgende Dage (hvilken Tid ogsaa blev bestemt for de 2de næste Folketællinger). Med Hensyn til Udførelsesmaaden adskilte denne Tælling sig ikke fra den foregaaende og med Hensyn til de indhentede Opgaver kun deri, at nu den hele Befolkning (og ikke — som i 1835 — kun en Del, Hovedpersonerne) opførtes efter borgerlig Stilling og Næringsvei, ligesom der erhvervedes Oplysning om Antallet af Fattige, der i det Hele eller for en Del forsørgedes ved Understøttelse af Fattigvæsenet og derunder hørende milde Stiftelser; Forklaringerne over de forskjellige Slags Sindssvage bleve simplificerede, hvorhos der indhentedes Opgave over Antallet af Spedalske fordelte

efter Alder og Kjøen samt med Oplysning om, hvorvidt de vare gifte eller ugifte. De ved Tællingen, som udviste en Folkemængde af 1 328 471, benyttede Schemata ere trykte som Bilage (No. 10 og 11); det bemærkes, at Tællerne til Originalopgaverne benyttede Specialister, indrettede aldeles efter samme Schemata. Statistiske Tabeller for Kongeriget Norge, Ottende Række, Christiania 1847, indeholde Resultaterne af denne Tælling.

Folketællingen ved Udgangen af 1855 blev anordnet ved kongelig Resolution af 15de Oktober s. A. (i Lovsaml.). Der blev denne Gang for Landdistrikternes Vedkommende gjort den Forandring, at Tællingen under Sognepræsternes og Kapellanernes Bestyrelse og Tilsyn skulde udføres af Lensmændene ved Hjælp af Skoleholderne, i hvilken Anledning man skal henvide til det til Grund for nævnte Resolution liggende Foredrag (indtaget i Departements-Tidende 1855 S. 737—747). Lensmændene og Skolelærerne erholdt derhos efter Tællingens Tilendebringelse Skyds- og Diætgodtgjørelse (til samlet Beløb Spd. 8 543 eller Kr. 34 172). Det ved den forrige Folketælling benyttede Schema undergik endel Forandringer, navnlig med Hensyn til Folkemængdens Fordeling efter Aldersgrupper samt Stand og Næringsvei, ligesom der ikke indhentes Opgaver over Fattige og Spedalske, da Oplysning om deres Antal paa anden Maade erholdtes. Angaaende disse Forandringer henvises forøvrigt til ovennævnte Foredrag (S. 743) og til de ved Tællingen benyttede Schemata, der ere trykte som Bilage (No. 12—14); for Byerne vare Generallisterne og Specialisterne lige, medens de, som det vil sees, for Landdistrikterne vare indrettede efter noget forskjellige Schemata. Ved Siden af Specialisterne havde de egentlige Tællere indheftede Blanketter, hvori Gifte, Enkemænd og Enker under Tællingen anførtes fordelte efter Alder, hvorefter Summerne senere overførtes til vedkommende Rubriker i Listerne. Folkemængden udgjorde ved denne Tælling 1 490 047. Resultaterne ere trykte i Statistiske Tabeller for Kongeriget Norge, Sextende Række, Christiania 1857.

Efter Udløbet af det næste Tiaar blev en almindelig Folketælling derefter afholdt i Henhold til kongelig Resolution af 11te Oktober 1865 (i Lovsaml.). For Byernes Vedkommende bragtes ved denne Tælling Selvtællingssystemet i Anvendelse, idet Huseierne bleve anmodede om selv at udfylde de anordnede Schemata, der omdeltes og senere igjen indsamledes af Rodemestrene, som tillige i Tilfælde af manglende Udfyldning havde at besørge samme. Denne Tælling var — ligesom Tællingen i 1801 — nominativ, idet der i Specialisterne foruden beboede Huse og Husholdninger anførtes ethvert Individts Navn, Stilling i Familien, Næringsvei, ægteskabelige Stilling, Alder, Kjøen, Fødested og Trosbekjendelse samt Oplysning, om Vedkommende var sindssvag, døvstum eller blind. Som Skyds- og Diætgodtgjørelse til Lensmænd og Skolelærere blev i Anledning af denne Tælling udbetalt tilsammen Spd. 14 737 eller Kr. 58 948. Indre-Departementets Foredrag angaaende Tællingens Afholdelse og angaaende Godtgjørelse til Lensmænd og Skolelærere, de til Magistrater og Sognepræster udfærdigede Cirkulærer samt de ved Tællingen benyttede Schemata ere aftrykte

som Bilage til den i „Resultaterne af Folketællingen i Norge i Januar 1866“, Christiania 1868—1869, meddelte Indledning (S. XXVIII—XXXVI). Folke­mængden den 31te December 1865 fandtes at være 1 701 756. — De om Kreaturhold og Udsæd indhentede Opgaver ere offentliggjorte i Beretning om Rigets oeconomiske Tilstand Aarene 1861—1865, Andet Hefte, Christiania 1869.

§ 2. Den i Januar 1876 afholdte Folketælling.

Ved kongelig Resolution af 23de Oktober 1875 blev det bestemt, at en almindelig Folketælling, til hvis Udførelse Midler (efter derom fremsat kongelig Proposition, Storth. Forhandl. 1875 1ste Del, Sth. Prp. No 1 C. Side 136 fgg.) vare bevilgede af Stortinget i s. A., skulde foretages ved Udgangen af 1875 og tage sin Begyndelse Mandag 3die Januar 1876 samt fortsættes i de paa­følgende Dage, indtil den blev tilendebragt, ligesom der i Resolutionen gaves de fornødne nærmere Bestemmelser angaaende Tællingens Udførelse m. V.

Idet man henviser til Resolutionen med det til Grund for samme liggende Foredrag, der er indtaget i Departements-Tidende 1875 S. 709—716 og ligeledes vil findes aftrykt efter nærværende Fremstilling (som Bilag No. 15), skal man foreløbig bemærke, at medens tidligere den saakaldte retslige eller hjemmehørende Folkemængde har været lagt til Grund for Folketællingerne, idet der i vedkommende Schemata for hvert beboet Sted har været optalt de Personer, som der havde stadigt Ophold, omfattede sidste Folketælling — i Lighed med de fleste andre Landes Folketællinger — samtlige faktisk tilstedevæ­rende Personer med særskilt Anførsel af de midlertidigt fraværende. Da der for de tilstedeværende Personer, som kun midlertidigt opholdt sig paa Tællingsstedet, blev meddelt særskilt Oplysning herom, indeholdt hver udfyldt Liste tillige tilstrækkelige Opgaver vedkommende den paa Stedet hjemme­hørende Folkemængde.

Da Tællingen blev udført paa en noget forskjellig Maade, eftersom den foregik i Landdistrikter, i Byer eller ombord paa Skibe, skal man i det Følgende særskilt omhandle hver af disse Afdelinger.

1. Tællingen i Landdistrikterne.

Ved Resolutionens Post 5 blev det bestemt, at Tællingen i Landdistrikterne skulde bestyres af vedkommende Lensmænd i Forening med Sognepræsten, der skulde have Overtilsynet, og udføres ved Hjælp af Skolelærerne og andre, som Tællingsbestyrerne dertil fandt skikkede. Der skete altsaa denne Gang den Forandring, at Lensmændene (mod Godtgjørelse, hvorom nærmere nedenfor) deltog i Tællingens Bestyrelse, ligesom det blev overladt Tællingsbestyrerne ved Siden af Skolelærerne, der fortrinsvis benyttedes, ogsaa at antage andre Tællere. Kapellanerne havde denne Gang ingen Befatning med Tællingen.

Under 26de Oktober 1875 udfærdigedes derefter et Cirkulære til Sogne­præster og Lensmænd indeholdende forskjellige Regler og Bemærkninger til

Iagttagelse og Veiledning ved Tællingen. Cirkulæret vil findes trykt som Bilag (No. 16*).

Da de ved tidligere Folketællinger benyttede trykte Fortegnelser over de matrikulerede Eiendomme paa Grund af den stedfundne Matrikulrevision ikke kunde benyttes til Veiledning for Tællerne, havde man forinden ladet tage Afskrifter af de til Finants-Departementet indkomne nye Fortegnelser overensstemmende med det som Bilag (No. 17) aftrykte Schema A**). Disse afskrevne Fortegnelser bleve tilstillede vedkommende Fogder med Anmodning om at sammenholde dem med Kassebogen og at paategne de Forandringer, der efter de originale Fortegnelseres Affattelse vare indtraadte i Henseende til Brugenes Løbe-No., Navn og Matrikulskyld, samt om derefter at oversende samme til Lensmændene, af hvem den sidste Rubrik (Eierens Bostedskommune) var bestemt at skulle udfyldes. Fortegnelserne bleve derpaa fra Lensmændene sendte Sognepræsterne og i et Møde mellem Tællingsbestyrerne og Tællerne fordelte blandt disse saaledes, at hver Tæller fik de hans Tællingskreds omfattende Blade.

Samtidig med forannævnte Cirkulære tilstilledes der Sognepræsterne det fornødne Antal Specialister (Schema B), Hovedlister (Schema C) og summariske Opgaver over Folketallet (Schema D) samt Samling af Exempler paa rigtig Udfyldning af Listerne. Samtlige disse Dokumenter ville findes trykte som Bilage (No. 18—22).

Under Henvisning til Cirkulæret og Schemaerne (navnlig Schema C, paa hvis sidste Side der er trykt en Veiledning for Tællerne) skal man angaaende den ved Tællingen i Landdistrikterne befulgte Plan anføre Følgende:

1. Ethvert Præstegjeld inddeltes i bestemt afgrænsede Tællingskredse, der i Regelen svarede til Skolekredsene, for hver af hvilke der antoges en Tæller. Som Tællere benyttedes fortrinsvis Skolelærerne, hver for sit Distrikt; undtagelsesvis anvendtes andre for Tællingen skikkede Mænd. I Cirkulæret var Tællingsbestyrernes Opmærksomhed henledet paa, at Tællingen antageligvis baade vilde vinde i Nøiagtighed og kunne udføres i kortere Tid, hvis Kredsenes Omfang kunde indskrænkes saa meget, at hver Tæller ikke fik flere end omkring 50 Bosteder at gjøre Rede for, samt at det i de Præstegjeld, hvor der kunde formodes ved Aarsskiftet at ville samle sig nogen betydeligere Fiskealmue, vilde være hensigtsmæssigt at

*) Til Sognepræster og Lensmænd i Finmarken blev paa Grund af den lange Afstand og den fremrykkede Tid Cirkulære udfærdiget allerede under 20de Oktober 1875 i Forventning om, at Regjeringens Indstilling vilde vinde naadigst Bifald.

**) I Finmarkens Amt, der ikke omfattes af den almindelige Matrikul, bleve Lensmændene ved Cirkulære anmodede om at tage en efter et noget forandret Schema forfattet Afskrift af Fortegnelsen over samtlige særskilt skyldsatte Eiendomme i Lensmandsdistriktet, ligesom man tilstillede dem til mulig Afbenyttelse en Afskrift af Folketællingslisterne for 1865, udvisende de daværende Bosteders og Eieres Navne.

sikre sig et tilstrækkeligt Antal Extratællere, forat de i Præstegjeldet midlertidigt værende Fiskere kunde blive optalte, inden de forlode Stedet.

I det ovennævnte Møde mellem Tællingsbestyrerne og Tællerne gjordes disse bekendte med de i Schemaerne nærmere udviklede specielle Regler for Tællingen, hvorhos der overleveredes dem det fornødne Antal Exemplarer af Schemaerne m. V.

2. Tællingen blev, saavidt muligt, forberedt paa den Maade, at der ved Hjælp af Skolebørn eller paa anden hensigtsmæssig Maade nogen Tid før Aarets Udgang omsendtes Specialister til de Bosteder, hvorhen de uden særskilt Udgift kunde henbringes, med Anmodning til Husfædre og andre Foresatte om inden 31te December at gennemgaa de i Listen opførte Rubriker, forat de forskjellige Oplysninger kunde havees paa rede Haand, naar Tælleren kom for at modtage og udfylde Listen. (Nogen almindelig Opfordring til Beboerne om selv at udfylde Listerne fandt man, som i Foredraget bemærket, endnu ikke at kunne tilraade for Landdistrikternes Vedkommende.)
3. Indsamlingen af de specielle Opgaver tog sin Begyndelse Mandag den 3die Januar 1876 og foregik paa den Maade, at Tælleren gik omkring fra Hus til Hus og udfyldte for hvert Bosted en Specialiste efter de paa selve Stedet af Beboerne modtagne Oplysninger.
4. Saasart disse Originalopgaver vare tilveiebragte, udarbejdede Tælleren Hovedlisten (Schema C), der i fortløbende Uddrag af Specialisterne indeholdt Opgave over Antallet af beboede Huse og Folketallet (tilstedeværende Personer) i Kredsen, hvorhos der i en særskilt Afdeling meddeltes Sammendrag for særskilte Dele af Tællingskredsen saasom tættere bebyggede Strøg, der bære eget Navn, Forstæder, Strandsteder, Øer, Bygdelag, Gren-der og Fjerdinger. Naar Hovedlisten var færdig fra Tælleren, overleverede han samtlige Lister til Lensmanden, som gennemgik samme for at paase, at de vare fuldstændige og behørigen udfyldte.
5. Efter endt Revision udarbejdede Lensmanden Generalsammendraget eller den summariske Opgave (Schema D), i hvilken var at anføre Antallet af beboede Huse og Folketal (tilstedeværende Personer) i de enkelte Tællingskredse og i de enkelte Sogne samt i de ovenfor nævnte særskilte Dele af Præstegjeldet, forsaavidt disse henhørte til mere end een Tællingskreds og derfor ikke vare tilstrækkeligt betegnede i Hovedlisten. I den summariske Opgave skulde tillige gjøres Rede for muligens stedfindende Uoverensstemmelser mellem den geistlige og den verdslige Inddeling.

Endelig havde Lensmanden at gennemgaa og i Henhold til sit Kjendskab til Forholdene at attestere de af Tællerne overensstemmende med Instruktionsen paa sidste Side af Schema C meddelte Opgaver over den til Tællingen medgaaede Tid, over den Veilængde, de havde maattet gaa, samt over havte Befordringsudgifter.

6. Efterat Listerne vare blevne behandlede paa den anførte Maade, afleveredes samtlige Dokumenter til Sognepræsten, som efter at have undergivet dem en summarisk Revision indsendte dem til Departementet.

2. Tællingen i Byerne.

Ved forannævnte Resolution var det i Post 4 bestemt, at Tællingen i Kjøbstæderne og Ladestederne skulde bestyres af Magistraten og udføres ved Hjælp af de ved Fattigvæsenet ansatte Rodemestere eller andre, som Magistraten dertil fandt skikkede, med Opfordring til Huseiere og Husbestyrere til ved Selvtælling at bistaa disse med Listernes Udfyldning. Der skete altsaa denne Gang for Byernes Vedkommende ingen anden Forandring med Hensyn til Tællingens Udførelse, end at det blev overladt til Magistraten, forsaavidt samme fandt det hensigtsmæssigt, til Tællere at antage andre end de ved Fattigvæsenet ansatte Rodemestere. Det bør i denne Forbindelse nævnes, at der i flere Byer paa Foranledning af det statistiske Bureau anvendtes frivillige Tællere, som paa derom skeet Opfordring fra Magistraten meldte sig til Udførelse af dette Hverv. Dette var saaledes (helt eller delvis) Tilfældet i Kristiania, Tønsberg, Skien, Kragerø og Arendal. Ligeledes bemærkes, at der blev tilstaaet Magistraterne Godtgjørelse for Kontorhjælp i Anledning af Folketællingsarbeidet.

De nærmere Regler til Iagttagelse ved Tællingen meddeltes derefter i Cirkulære til Magistraterne af 30te Oktober 1875, hvilket ligesom de i samme paaberaabte Schemata, nemlig Specialister (Schema B) og Hovedlister (Schema C) samt Exempelsamling, vil findes trykt som Bilag (No. 23—26*). Ligeledes har man aftrykt den af Magistraten i Kristiania under 3die December 1875 udstedte Opfordring til frivillig Deltagelse i Folketællingen (Bilag No. 27).

Det vil af Cirkulæret sees, at Tællerne, efter af Magistraten at være instruerede i Henseende til Tællingsarbeidets Udførelse, nogen Tid før Aarets Udgang omdelte de af Magistraten numererede og tillige med Husets Matrikul-numer forsynede Specialister til samtlige beboede Huse med Anmodning til Husfædre og andre Foresatte om at udfylde samme inden 3die Januar, paa hvilken Dag Listernes Indsamling begyndte. Tællerne havde da ved Indsamlingen paa selve Stedet at undersøge, at Listerne vare behørigen udfyldte, og i manglende Fald selv at udfylde og rette dem. Forsaavidt Magistraten fandt det hensigtsmæssigt at anvende lønnede Tællere, var det i Cirkulæret bemærket, at der helst burde antages et saa stort Antal Tællere, at hver af disse ikke fik mere end omkring 100 Huse at gjøre Rede for. For de frivillige Tællere var Antallet af Huse betydeligt mindre, antageligvis (ialtfald i Kristiania) 10 à 20.

*) Schema A vedkom alene Landdistrikterne (se foran), ligesom det i disse anvendte Generalsammendrag Schema D var overflødig i Byerne, da den tilsvarende Op-gave meddeltes i Hovedlisterne.

Saasnart Specialisterne vare indsamlede, overleveredes de til Magistraten, som dernæst reviderede Listerne og udarbejdede Hovedlisten (Schema C), hvorpaa samtlige Dokumenter indsendtes til Departementet.

For de Dele af Akers Herred (Kristiania Forstæder), om hvis Henlæggelse til Kristiania der allerede inden Tællingens Udførelse var vakt Spørgsmaal, anvendtes Specialister affattede efter samme Schema som for Byerne.

3. Tællingen ombord paa Skibe.

Da Folketællingen i 1876 var baseret paa den faktiske Folkemængde, maatte den tillige omfatte de Søfarende, der ved Aarets Udgang befandt sig ombord paa norske og fremmede Fartøier inden Riget; da man imidlertid, som foran nævnt, ogsaa vilde gjøre Rede for den hjemmehørende Befolkning og det antoges vanskeligt herhjemme at erholde fuldstændige Oplysninger om de norske Sømænd, der paa Tællingstiden vare fraværende fra Riget, fandtes det ønskeligt, at der i Forbindelse med Tællingen herhjemme foretoges en Tælling af Bemandingen ombord paa de norske Fartøier, der ved Udgangen af Aaret 1875 vare fraværende i udenrigsk Fart. Ved forannævnte Resolution blev det derfor bestemt, at der ved Toldvæsenets Funktionærer skulde iværksættes en Tælling af Søfarende ombord paa norske Fartøier, der ved Aarets Udgang vare beliggende i eller paa Veien til norske Havne, samt tillige af Bemandingen paa de i disse samtidig beliggende fremmede Fartøier (Post 6), og at der ved de svenske og norske Konsulater og Vicekonsulater skulde foretages en Tælling af Søfarende ombord paa norske Fartøier, der ved den anførte Tid vare beliggende i eller paa Veien til fremmede Havne.

Departementet udfærdigede derefter under 26de Oktober 1875 et Cirkulære til de forenede Rigers Konsuler (forsynet dels med fransk, dels med engelsk Oversættelse) og under 30te s. M. et Ditto til samtlige norske Toldkammere, hvorhos der samtidig afsendtes Exemplarer af det til denne Tælling bestemte Schema (Liste over Søfarende). Saavel Cirkulærerne som Schemaet vil findes trykt som Bilag (No. 28—31), og vil det sees, at der saavidt muligt blev medgivet hvert norsk Fartøi, som henimod Aarets Udgang afseilede fra norsk eller udenlandsk Havn, et Schema, med Opfordring til Skibsføreren om at udfylde og aflevere samme til det svenske og norske Konsulat (Vicekonsulat) eller det norske Toldkammer i den Havn, hvor Fartøiet var beliggende den 31te December 1875, eller hvortil det først ankom i det nye Aar; de Skibsførere, der ved Anmeldelsen paa vedkommende Konsulatkontor eller Toldkammer befandtes ikke at have modtaget noget saadant Schema, erholdt det sammesteds til Udfyldning. I Henseende til de i norske Havne værende fremmede Fartøier henstilledes det til Toldkammerne at anmode vedkommende Konsuler om deres velvillige Medvirkning. Tællingen ombord paa de i Landdistrikterne henliggende Fartøier foregik ved de almindelige Tællere (jfr. foran).

Ved forannævnte Resolutions Post 9 var det bestemt, at Tællingslisterne skulde fra samtlige Tællingsbestyrere indsendes direkte til Departementet for det Indre, saasnart Tællingen var endt og senest inden Udgangen af Februar Maaned 1876, dog saaledes at Indsendelsen af Listerne fra Tromsø Stift samt af Listerne over Søfarende kunde udstaa til Midten af Marts Maaned. Imidlertid indkom Listerne tildels, navnlig fra enkelte større Byer og Præstegjeld, først efter den bestemte Tid, men for den største Del dog inden Udgangen af Marts Maaned, da der kun manglede Lister fra 4 Byer og 24 Præstegjeld. De fleste af disse indkom i Løbet af April Maaned, efter hvilken Tid Lister indsendtes fra Kristiania (17de Mai), Østre Aker (31te Mai) og Vestre Aker (5te August). Fra Toldkammerne indkom Lister indtil 22de Juli (Arendal) og fra Konsulater indtil 12te Oktober (Shanghai), medens 2 Lister fra Japan gennem det kongelige Udenrigs-Departement først modtoges 16de Januar 1877.

Paa den Tid, da Folketællingen forberedtes og udførtes, var det statistiske Bureau, som det ogsaa vil sees af de udfærdigede og som Bilage trykte Cirkulærer, endnu et Kontor under Departementet for det Indre, fra hvilket det, som det vil erindres, fra 1ste Juli 1876 blev udsondret som et selvstændigt under Departementet sorterende Institut. I Anledning af Folketællingen organiseredes midlertidigt et særskilt Kontor under det statistiske Bureau, hvilket Kontor var i Virksomhed fra Begyndelsen af Aaret 1876 til 31te Mai 1878. Foruden undertegnede Bestyrer var i dette Kontor fast ansat en Kopist, en Journalist og Renskriver samt endel Damer, hvis Antal i Begyndelsen var 4 og senere 6; af disse var dels 2, dels 1 i Virksomhed ved Folketællingsarbeidet, ogsaa efterat det nævnte Kontor var ophævet og Bearbejdelsen overtaget af Bureauet. Flere havde derhos i kortere Tid fast Sysselsættelse ved Kontoret, ligesom der ved de forskellige Arbejder beskæftigedes et større Antal Mænd og Kvinder, fordetmeste mod Akkordbetaling, for nogen Del mod Godtgjørelse pr. Time.

Med Bemærkning, at Planen for Bearbejdelsen af det ved Folketællingen tilveiebragte Materiale blev drøftet i en Række Møder i Høsten 1876 mellem Direktør Kiær, Sekretær Mohn, der dengang midlertidig bestyrede Bureauet, og Undertegnede, samt at man ved forskellige Leiligheder under Arbeidets Forberedelse saavel som senere raadførte sig med erfarne og sagkyndige Mænd, skal man gaa over til nærmere at omhandle de vigtigste af de Arbejder, der, efterat Folketællingslisterne vare indkomne, udførtes i Folketællingskontoret og det statistiske Bureau:

1. De indkomne Lister bleve snarest muligt undergivne en foreløbig Gjennemgaaelse og Revision. Herunder ekstraheredes efter Speciallisterne for hvert Bosted Antallet af midlertidigt nærværende og fraværende Personer. General-sammendraget sammenlignedes med Hovedlisterne og disse delvis, navnlig naar der forefandtes Uoverensstemmelser eller Grund til Tvivl, ligesaa med Speciallisterne, ligesom Listerne delvis summeredes. De derefter foreliggende Opgaver over den tilstedeværende og den hjemmehørende

Folkemængde — den sidste sammenlignet med Folkemængden i 1865 — bleve for hvert Præstegjeld paa Landet og hver By meddelte i Aviserne, hvorhos der efter de fra Toldkammerne og Konsulerne indkomne Lister offentliggjordes Oplysninger om Antallet af de i de forskjellige Havne optalte Fartøier og ombordværende Personer.

De Mangler ved Listerne, navnlig Hovedlister og Generalsammendrag, som ved denne foreløbige Gjennemgaaelse forefandtes, søgtes strax berigtigede gennem Tællingsbestyrerne.

2. De i Speciallisterne for hvert Bosted meddelte Opgaver over Kreaturhold og Udsæd bleve for hvert Herred ekstraherede paa særskilt dertil trykte Arbeidsschemata. Dette Arbeide paabegyndtes i Februar 1876 og afsluttedes i November s. A. Opgaverne ere som foreløbige Resultater særskilt offentliggjorte i 1877 og senere bearbejdede i den i 1880 udkomne Statistik angaaende det norske Jordbrug (C. No. 15), jfr. de i samme Aar udgivne Tabeller vedkommende de faste Eiendomme (C. No. 11).
3. De i Speciallisterne meddelte Oplysninger betreffende Befolkningen bleve udskrevne paa Tællesedler, en — i nogle Tilfælde to — for hver i Listerne opført Person. Sedlerne vare hvide for Mænd, blaa for Kvinder, og vare trykte med forskelligfarvet Tryk for Ugifte, Gifte og Enkemænd eller Ænker (Fraskilte); naar Sedlerne for et Herred eller en By vare udfyldte, bleve de af Afskriveren optalte særskilt for hver Tællingskreds, og blev Antallet, fordelt efter Kjøen og ægteskabelig Stilling, opskrevet paa et dertil bestemt Schema. Paa et andet Schema noteredes for det hele Herred eller den hele By, fordelt efter Kjøen, Antallet af Kvæner (Finner), Lapper og Personer af blandet Nationalitet, midlertidigt nærværende og fraværende Personer, fremmede Staters Undersaatter, Personer, der ikke bekjendte sig til Statskirken, samt Sindssvage, Døvstumme og Blinde. — Hovedlisterne og Generalsammendraget tjente som Kontrolmiddel med Hensyn til den samlede Befolkning; forsaavidt der herved forefandtes Uoverensstemmelser, blev nøiere Undersøgelse anstillet og Berigtigelse foretaget.

Dette Arbeide, der krævede megen Tid og mange Kræfter, dannede Grundlaget for den største Del af den senere Bearbejdelse, jfr. Storth. Forhdl. 1877 2den Del b Sth. Prp. No. 20 Side 4. Det paabegyndtes i Marts 1876 og tilendebragtes i Februar 1877. Prøver af de ved Udskrivningen benyttede Sedler samt den for dette Arbeide udfærdigede Instruktion vil findes trykt som Bilage (No. 32 og 33).

4. Forsaavidt der under Seddeludskrivningen i Speciallisterne fandtes Feil, der ikke efter Listernes øvrige Indhold kunde rettes med det samme, eller andre Mangler ved Opgaverne, bleve disse noterede paa et særskilt Papir med Angivelse af Tællingskredsens og Speciallistens Numer. Samtidigt med, at Seddeludskrivningen, saavidt fornødent fandtes, blev revideret i Folketællingskontoret, udfærdigedes dernæst i Henhold til Afskrivernes

Notitser Bemærkninger til Tællingsbestyrerne, saaledes affattede, at der meddeltes schematisk Opgave over, hvilke Oplysninger der yderligere udkrævedes for de forskjellige Specialister, som man samtidigt tilstillede Tællingsbestyrerne. De første Bemærkninger afgik fra Kontoret i Begyndelsen af Oktober 1876. Det benyttede Schema er trykt som Bilag (No. 34).

5. De udskrevne Sedler bleve dernæst klassificerede efter vedkommende Persons (eller sammes Forsørgers eller Husfaderens) Livsstilling, idet der efter et særskilt trykt Hefte over samtlige Livsstillinger paa hver Seddel blev anført Litera og Numer overensstemmende med en for dette Arbeide given nærmere Instruktion, der er trykt som Bilag (No. 35). Samtidigt bleve Sedlerne forsynede med fornødent Numer og anden Betegnelse til Lettelse ved Udarbeidelsen af Tabellerne over Fødestederne. — Ved den Gjennemgaaelse, som Sedlerne saaledes bleve undergivne, fremstillede sig naturligvis mange tvivlsomme Spørgsmaal, ligesom Feil i Specialisterne eller manglende Oplysninger derved bleve bemærkede. Under den i Kontoret foretagne Revision af Klassificeringen anstilledes derfor nærmere Undersøgelse betræffende det af vedkommende Arbeider Anmærkede, hvorefter yderligere Bemærkninger, naar saadanne fandtes nødvendige, udsendtes til Tællingsbestyrerne.

Klassificeringen med Revision paabegyndtes i Januar 1877 og afsluttedes i September s. A., da ogsaa de sidste Bemærkninger, som dette Arbeide eller Seddeludskrivningen foranledigede, bleve afsendte.

6. Efterat de indkomne Hovedlister og Generalsammendrag vare blevne foreløbig gennemgaaede, som foran under No. 1 anført, udarbeidedes en Opgave over Folkemængden — saavel tilstedeværende som hjemmehørende — i Rigets Stifter, Provstier, Præstegjeld og Sogne med Sammendrag for de større Landsdele (særskilt for Bygder og Byer). Denne Opgave tryktes som foreløbige Resultater af Folketællingen; den var færdig i September 1876.
7. Som det vil sees af Post 4 i den i Schema C (Bilag No. 20) meddelte Veiledning for Tællerne, blev Godtgjørelsen for Tællingen i Landdistrikterne beregnet paa en anden Maade end ved forrige Folketælling. Udregningen og Anvisningen af Godtgjørelsen til Magistrater, Lensmænd og Tællere m. Fl. paabegyndtes i Mai 1876 og tilendebragtes ved Aarets Udgang; de Forlangender om yderligere Godtgjørelse, som derefter indkom, expederedes i Løbet af de 4 første Maaneder af 1877. For Størrelsen af den heromhandlede Godtgjørelse vil nedenfor nærmere blive gjort Rede.
8. Samtidigt med, at den under No. 5 nævnte Klassificering af Sedlerne foregik, udskreves særskilte nye Sedler for de Personer under 15 Aar, der vare anførte at have nogen (lønnet) Beskæftigelse. De herved tilveiebragte Opgaver ere benyttede i de offentliggjorte Resultater af Folketællingen (Tabel No. 25) saavelsom i det af Sekretær Mohn efter Opdrag af Kirke-

Departementet udarbejdede Udkast til Lov angaaende Børns og unge Menneskers Anvendelse til Arbejde udenfor Hjemmet.

9. Ogsaa efterat man havde erhvervet de under No. 4 og 5 omhandlede yderligere Oplysninger, fandtes det nødvendigt nærmere at undersøge endel Spørgsmaal, der fremstillede sig ved den videre Bearbejdelse. Saaledes maatte man med Hensyn til Sindssvage og Døvstumme Sommeren 1877 til forskellige Tællingsbestyrere afsende et Cirkulære, der er trykt som Bilag (No. 36). I Forbindelse hermed nævnes, at man fandt at burde forvise sig om, at de forskellige Sogne bleve opførte med de rette Navne, og at alle Kapeller vare medtagne og henførte til de rette Sogne; med det som Bilag (No. 37) trykte Cirkulære af 30te Januar 1878 tilstillede man derfor samtlige Provster et Exemplar af den under No. 6 ovenfor nævnte foreløbige Opgave med Anmodning om for de respektive Provstier at meddele de forønskede Oplysninger.
10. Angaaende den videre Bearbejdelse og de offentliggjorte Resultater skal man specielt oplyse Følgende:

1ste Hefte af Resultaterne indeholder i Tabellerne No. 1—12 Opgaver over Folkemængden i Rigets forskellige Inddelinger. Til Udarbejdelsen af disse Opgaver er benyttet Hovedlister og Generalsammendrag, hvorhos det har været nødvendigt fra forskellige Autoriteter at erhverve nærmere Oplysninger. Manuskriptet paabegyndtes i September 1877, Heftet udkom i Slutningen af Aaret 1878.

2det Hefte falder i 2de Dele. I Tabellerne No. 13—17 meddeles Oplysninger om beboede Huse og Husholdninger; disse Tabeller ere udarbejdede efter en i dette Øiemed foretagen Gjennemgaaelse af samtlige Speciallister samt efter de i Hovedlisterne meddelte Opgaver over beboede Huse. Dette Arbejde paabegyndtes i December 1877 og afsluttedes henimod Udgangen af det følgende Aar. — I Tabellerne No. 18 og 19 gjøres Rede for Folkemængdens Fordeling efter Kjønn, Alder og ægteskabelig Stilling; disse Tabeller ere de første, ved hvis Udarbejdelse de udskrevne Sedler bleve benyttede. Dette Arbejde paabegyndtes i Oktober 1877 og var færdigt i Marts 1878, undtagen forsaavidt betræffer den endelige Udskrivning af Manuskriptet, der først afsluttedes Vaaren 1879. Heftet udkom i Juli 1879.

3die og sidste Hefte indeholder først i Tabellerne No. 20—26 en Række tildels meget detaillerede Opgaver over Folkemængden fordelt efter Livsstilling, ved hvis Udarbejdelse Sedlerne benyttedes gennem forskellige Sorteringer. Saa vel Anordningen som Udarbejdelsen af disse Tabeller krævede betydelig Tid; medens Arbejdet hermed paabegyndtes først i Aaret 1878, kunde den sidste Del af det herhenhørende Manuskript ikke afleveres før omkring Nytaar 1881. — Resten af det heromhandlede Hefte optages af Tabeller over Folkemængden fordelt efter Nationalitet, Fødested og Trosbekjendelse (No. 27—29), samt Opgaver over Blinde, Døvstumme og

Sindssyge (No. 30—34). Naar undtages Tabel No. 28 over Folkemængden fordelt efter Fødesteder, ved hvis Udarbeidelse i Tiden fra Juni 1878 til Mai 1879 de almindelige Sedler bleve benyttede, ere de øvrige ovennævnte Tabeller udarbeidede ved Hjælp af de overensstemmende med vedkommende Instruktion (jfr. foran under No. 3) udskrevne Extrasedler. Disse Tabeller have derfor kunnet gjøres færdige efterhaanden uden Hensyn til det øvrige Arbeide. 3die Hefte udkom i Mai 1881.

Mange af disse Tabeller have nødvendiggjort forskellige Forarbeider, Prøvetabeller og Bitabeller, hvorom de trykte Resultater ingen Oplysning give. Da Tabellerne derhos i Regelen kun ere trykte for de større Landsdele, medens Udarbeidelsen har maattet foretages for de mindre Dele, er man i Besiddelse af forskellige utrykte Tabeller, som ved specielle Undersøgelser i et eller andet Øiemed ville kunne have Interesse. Som de vigtigste af disse skal man nævne:

- a. Tabel No. 18 A Folkemængde fordelt i Grupper af Aldersaar samt efter ægteskabelig Stilling haves for Herreder og mindre Byer, men er kun trykt for Fogderier og Byer amtsvis samt større Byer.
- b. Tabel No. 18 B Folkemængde fordelt efter de enkelte Fødselsaar er trykt for Bygder og Byer stiftsvis samt Kristiania og Bergen; den haves for Bygder fogderivis, for mindre Byer amtsvis, for større Byer enkeltvis.
- c. Tabel No. 20 Den første mest detaillerede Livsstillingstabel er trykt for Bygder og Byer; haves ogsaa stiftsvis.

For enkelte Livsstillinger haves derhos særskilte Opgaver for Herreder og mindre Byer, medens de i de trykte Tabeller ere slaaede sammen med andre Livsstillinger.

- d. Tabel No. 21 II Beskaffenheden af de med hinanden forbundne Livsstillinger haves stiftsvis; er i fuldstændig Detail kun trykt for Riget.
- e. Tabel No. 23 Personer over 15 Aar fordelte efter Livsstilling samt efter Alder og ægteskabelig Stilling, denne Tabel, der kun er trykt for Bygder og Byer; haves ogsaa stiftsvis.
- f. Tabel No. 24 Hustruer samt Familielemmer og Tjenere over 15 Aar klassificerede efter Forsørgerens eller Husfaderens Livsstilling. Denne Tabel, der er trykt for Bygder og Byer, haves stiftsvis for Tjeneres, hjemmenværende voxne Børns og understøttede Familielemmers Vedkommende; for Husmødre og Børn under 15 Aar haves Tabellen for nogle udvalgte Fogderier, der ere samlet behandlede inden vedkommende Stift. Tallene for Riget ere, forsaavidt sidstnævnte Personer betræffer, fremkomne ved Beregning.

Angaaende den i Anledning af Tællingens Udførelse udbetalte Godtgjørelse oplyses Følgende:

Forsaavidt der i Byerne var Spørgsmaal om Betaling til Tællere, blev denne i Regelen tilstaaet med det af Tællingsbestyrerne foreslaaede Beløb. Den Magistraterne tilkommende Erstatning for Kontorudgifter blev i Tilfælde af, at der ikke var indsendt Regning for Beløbet, bestemt af Departementet for det Indre. De samlede Udgifter for Byerne udgjorde:

	Kontor- udgifter og forskjellig Assistance m. V.	Tællere.	Forskjellige Udgifter.	Ialt.
Kjøbstæder	Kr. 3 228.13	Kr. 4 649.17	Kr. 655.16	Kr. 8 532.46
Ladesteder	„ 232.80	„ 742.07	—	„ 974.87
Tilsammen	Kr. 3 460.93	Kr. 5 391.24	Kr. 655.16	Kr. 9 507.33

Nærmere Oplysning for hver enkelt By er meddelt i den som Bilag (No. 38) trykte Opgave.

Med Hensyn til Godtgjørelsens Beregning for Landdistrikternes Vedkommende bemærkes:

Lensmændenes Diætgodtgjørelse for den til Folketællingsarbeidet anvendte Tid blev bestemt til 1 Spd. (4 Kr.) pr. Dag, i hvilken Henseende tilføies, at en Dag — forsaavidt der kun var opført det medgaaede Timetal — regnedes til 6 Timer.

Tællernes Godtgjørelse blev beregnet paa følgende Maade:

- For Tællingsarbeidet efter en Taxt af 50 Sk. (Kr. 1.67) for 100 optalte tilstedeværende Personer.
- For Gangen Hus imellem 36 Sk. (Kr. 1.20) for hver tilbagelagt Mil (Milepenge). For den Del af Veien, der var oplyst at have været mere end almindelig besværlig, beregnedes et Tillæg af 12 Sk. (40 Øre) pr. Mil.
- I Tilfælde af, at Tælleren havde maattet benytte Skydsbefordring, Erstatning for de nødvendige Skydsudgifter og — forsaavidt der var reist mindst $\frac{1}{2}$ Mil — Diætgodtgjørelse for den hertil medgaaede Tid, beregnet efter 12 Sk. (40 Øre) pr. Mil. Denne Godtgjørelse tilstodes ogsaa de Tællere, som havde befordret sig selv i Baad.
- Foruden ovennævnte under litr. a—c nævnte Godtgjørelse, som efter de fastsatte Taxter tilkom Tællerne, stillede der til Tællingsbestyrelsens Disposition et mindre Beløb, ved hvis Ansættelse man tog Hensyn saavel til den Tid, Tællingen havde medtaget for Præstegjeldets samtlige Tællere, som til den for dette Arbeide i det Hele bevilgede Beløb. Hensigten med dette Tillæg var dels at give Tællerne nogen Erstatning for Møder m. V.,

dels at give Tællingsbestyrelsen Anledning til ved Fastsættelsen af den de enkelte Tællere tilkommende Godtgjørelse at tage Hensyn til den Dygtighed og Omhu, hvormed Arbeidet var bleven udført, eller til andre Omstændigheder, der kunde begrunde en Modifikation i de efter Taxterne ligefrem beregnede Beløb. Hvor Tællingsbestyrelsen ikke fandt Grund til paa denne Maade at regulere Godtgjørelsen, blev Beløbet at fordele efter den af det statistiske Bureau opstillede foreløbige Beregning. Det bemærkes, at denne Tillægsgodtgjørelse blev beregnet noget høiere for Distrikter med blandet Nationalitet.

I Henhold hertil anmodede man Sognepræsterne om i Forening med vedkommende Lensmand at foretage den under litr. d omhandlede Fordeling mellem Tællerne af det dertil bestemte Beløb, og vedlagdes i denne Hensigt en Opgave indeholdende Oplysning om Antallet af de af hver Tæller Optalte og om den anvendte Tid (bortset fra Gangen Hus imellem), samt om, hvorledes man i Bureauet foreløbigt havde beregnet det omhandlede Tillæg.

Naar Tællingsbestyrelsen havde fordelt Tillægget mellem Tællerne, skulde Beløbet for hver af disse anføres i den dertil bestemte Rubrik af et andet Bilag, der indeholdt Opgave over Tællernes øvrige Tilkommende. I en anden Rubrik havde saa hver Tæller at kvittere for det ham tilkommende Beløb; naar samtlige Tællere havde modtaget sit Tilkommende, blev dette Bilag tilbagesendt til Bureauet.

For det Tilfælde, at den for Præstegjeldet beregnede Godtgjørelse fandtes at yde et uforholdsmæssig lidet Vederlag for det havte Arbeide, underrettede man Sognepræsterne om, at der i enkelte Undtagelsestilfælde vilde være Anledning til at tilstaa et Tillæg efter nærmere Forestilling desangaaende. Forestillinger indkom derefter fra noget over 50 Præstegjeld; 6 af disse fandt man ingen Grund til at imødekomme.

De samlede Udgifter udgjorde for Landdistrikterne:

til Lensmændene . . .	Kr. 17 946.55
- Tællerne	- 68 944.15

tils. Kr. 86 890.70

Specifikation af disse Beløb er meddelt i de som Bilage (No. 39 og 40) trykte 2de Opgaver.

For Tællingen ombord paa Skibe indkom kun en Regning til Beløb Kr. 8 (fra Namsos). Det bemærkes dog, at Udgifterne ved Tælling af Bemandingen ombord paa endel i Landdistrikter henliggende Fartøier ere medregnede blandt Omkostningerne ved Tællingen forøvrigt.

Udgifterne ved Tællingens Udførelse udgjorde ialt Kr. 96 406.03.

Til Udførelse af Folketællingen samt til Bearbejdelsen af de derved indvundne Resultater var af Storthingene i 1875, 1876, 1877 og 1878 bevilget tilsammen Kr. 196 900. (Se Storth. Forhandl. 1875 1ste Del Sth. Prp. No 1 C Side

136 fgg., 6te Del Indst. S. No. 146, 7de Del Side 52; 1876 1ste Del Sth. Prp. No. 1 C. Side 42, 6te Del Indst. S. No. 39, 7de Del Side 19; 1877 2den Del b. Sth. Prp. No. 20, 6te Del Indst. S. No. 89, 7de Del Side 36; 1878 6te Del Indst. S. No. 87, 7de Del Side 53.)

Man hidsætter en Opgave over, hvorledes den samlede Bevilgning fordeler sig paa de forskjellige Udgiftposter sammenholdt med en af Bureauet i Skrivelse af 28de Marts 1878 opstillet Kalkule, der er indtagen paa det anførte Sted af Storth. Forhandl. 1878 6te Del:

1. Arbejdets Forberedelse (kalkuleret til Kr. 12 344):		
a. Lønninger og Extraarbeide	Kr. 2 706.27	
b. Cirkulærer og Schemata	- 9 636.29	
		Kr. 12 342.56
2. Udførelse af Tællingen (kalkuleret til Kr. 96 406)	-	96 406.03
3. Opgavernes Bearbejdelse (kalkuleret til Kr. 68 400):		
a. Lønninger og Extraarbeide	Kr. 65 355.77	
b. Papir og Schemata	- 5 004.77	
		- 70 360.54
4. Leie af Lokale (kalkuleret til Kr. 4 150)	-	4 000.00
5. Almindelige Kontorudgifter (kalkuleret til Kr. 5 600)	-	5 597.95
6. Trykningsomkostninger (kalkuleret til Kr. 10 000)	-	8 192.92
		<u>Tilsammen Kr. 196 900.00</u>

Ved Folketællingerne i 1855 og 1865 udgjorde Udgifterne efter de i de trykte Resultater af sidstnævnte Tælling Side XXIV meddelte Opgaver resp. Kr. 46 464 og Kr. 103 764.

Forsaaavdt betræffer Udgifterne til Tællingens Udførelse, er nærmere Oplysninger foran meddelt. Med Hensyn til de ovenfor under No. 1, 3 og 6 anførte Udgiftposter skal man bemærke Følgende:

ad 1. a. Af det til Lønninger og Extraarbeide medgaaede Beløb er:		
Udgifter til Bestyrelsen og det faste Kontorpersonale	Kr. 1 039.00	
--- - forskellig Assistance ved Kontoret	- 232.60	
Omkostninger ved Udskrivning af Schema A for Land-		
distrikterne.	- 1 434.67	
		<u>Kr. 2 706.27</u>
b. Beløbet fordeler sig saaledes:		
Papir	Kr. 6 284.83	
Trykning	- 3 263.73	
Forskjellige Udgifter	- 87.73	
		<u>Kr. 9 636.29</u>

ad 3. a.	Af det samlede Beløb er udbetalt:	
	som Lønninger til Bestyreren og det faste Kontorpersonale	Kr. 27 099.33
	— Godtgjørelse for forskjellig Assistance ved Kontoret	- 3 332.91
	— Betaling for Extraarbejde, for den overveiende Del efter Akkord	- 34 923.53
		<hr/>
		Kr. 65 355.77

	Til de forskjellige Arbeider er medgaaet nedenstaaende Beløb, der dog ikke for alle Poster have kunnet fordeles med fuldstændig Nøiagtighed:	
	Bestyrelsen og Kontorforretninger	Kr. 15 033.00
	Foreløbig Gjennemgaaelse og Revision af Listerne	- 2 518.00
	Extrahering vedkommende Kreaturhold og Udsød	- 4 112.00
	Udskrivning af Sedler med Revision og Udfærdigelse af Bemærkninger	- 16 919.00
	Klassifikation af Livsstillinger med Do. Do.	- 7 527.00
	Udarbeidelse af den foreløbigt publicerede Opgave over Folkemængden	- 600.00
	Anvisning af Godtgjørelse til Tællere m. Fl.	- 1 517.00
	Tabeller over Folkemængden i Rigets forskjellige Inddelinger	- 3 241.00
	— — beboede Huse og Husholdninger	- 787.00
	— — Folkemængden efter Alder, Kjønn og ægteskabelig Stilling	- 3 053.00
	— — Folkemængden efter Livsstillinger	- 7 853.00
	— — — Nationalitet, Fødested og Trosbekjendelse	- 1 615.00
	— — Blinde, Døvstumme og Sindssvage	- 581.00
		<hr/>
	Tilsammen	Kr. 65 356.00

b.	Dette Beløb fordeler sig saaledes:	
	Papir	Kr. 3 193.72
	Trykning	- 1 800.25
	Forskjellige Udgifter	- 10.80
		<hr/>
		Kr. 5 004.77

ad 6.	Trykningsomkostningerne vare saaledes fordelte:	
	Papir	Kr. 2 691.35
	Trykning	- 4 584.50
	Forskjellige Udgifter	- 917.07
		<hr/>
		Kr. 8 192.92

Det bemærkes, at Resultaternes 1ste Hefte, der antoges at have størst almen Interesse og derfor blev distribueret i videre Kredse, blev trykt i 3 000 Exemplarer, 2det og 3die Hefte i 2 000 Exemplarer.

Af den foreløbige Opgave over Folkemængden i de forskellige Landsdele blev trykt 3 000 Exemplarer (med en Udgift af Kr. 399.13), af den foreløbige Opgave over Kreaturhold og Udsæd 500 Exemplarer (med en Udgift af Kr. 122.75).

Kristiania i Juli 1882.

N. R. Bull.

Bilage.

Bilag No. 1.

U d s k r i f t

af Kopibog for Rentekammerets søndenfjeldske Stifts Kontor for 1769, forsaavidt Efterstaaende angaar.

Den 27de Majj Ao. 1769.

Til

Hr. Geheime Raad og Stiftbefahlingsmand Storm.

Ihenseende til de nyttige Forandringer og Indrættninger, hvortil en nøyagtig Kundskab om Folketallet, og Forholdet deraf udj adskillige Stænder i en Stat kand give Anledning, vil Hands Kongel. Maytt. Allernaadigst være underrettet om Folkemængden udi sine Riiger og Lande efter deris Alder og Stand, saaledes som samme virkelig befindes at være, næstkommende 15de Aug. paa den Maade, som af Indsluttede dertil approberte Tabell, videre behagelig erfahres, og haver Allernaadigst foreskrevet den derpaa følgende 31te October som en Termin, inden hvilken disse Efterrættninger her til Kammeret maae være indløbne, og herfra Allerunderdanigst skal insiguæres;

Ifølge deraf Vi Eders Excellence Tjenstberedvilligst tilstillet 20 Stk. Exemplarer af bemeldte Tabell til den Ende at De behagelig deraf vilde meddeele hver Magistrat, og hvor ingen Magistrat er da hver Byefoged udi Kjøbstæderne under Aggershuus Stift, sit vedkommende Excemplar, for derudi ei alleene hvert Sognes eller Qvarteers Navne at indføre, men endog hver Rubrique og hvert Nummer med sit behørigte tall at forsyne, hvorhos Dennem tillige maatte forholdes, at dersom nogen, som dog icke Formodes skulle sætte forstaaelsen Af en eller Anden Post i Tvivl, maae de derfor icke med forespørsel eller Correspondence opholde den befahlede Efterrætning, men bgr efter bedste Vidende og med mueligste nøyagtighed samme ufortøvet fuldføre, og Eders Excellence betiemeligen tilsende, Da de derhos kand lade følge deris Anmerkninger om den Tvivl, de udi en eller Anden Post kand have fatted; Naar da Eders Excellence den fuldførte Tabelle tilbage haver Erholdet, som Vi icke paatrivle jo formedelst deris Gode forsyng vil skee til rette Tiid; maatte det behage Eders Excellence derefter at forfatte en Generale Tabelle for Aggershuus Stift, in duplo indrettet udi lige form med Sogne-Tabellerne og begge deele baade den Generale Tabelle in duplo over alle Sogne Tabellerne; tilligemed Bemeldte Anmerkninger ifald nogen maatte forekomme, det snarest mueligt er her at indsende. Vi forbl.

Schack.

Scheel.

Heltzen.

Carstens.

Lowson.

Olrog.

Oluf Urberg.

Bilag No. 2.

U d s k r i f t af samme Kopibog.

Den 27de Majj Ao. 1769.

Til

Biskop Doctor Nannestad.

Ihenseende til — — — insiguæres; Ifølge deraf tilstilles Eders Høyærværdighed tjenstberedvillig herved 170 Stk. Exemplarer — — — hver Sogne Præst paa Landet under Aggershuus Stift (da for Kjøbstæderne Anden Anstalt werde føiet) sit vedkommende Exemplar for derudi ei alleene Sognets og Annexets samt derunder hørende Byers Navne, at indføre — — — fuldføre og Eders Høyærværdighed Betiemeligen tilsende — — — fattet;

Naar da Eders Høyærværdighed disse fuldførte Tabeller tilbage — — — behage Dem derefter at forfatte en General Tabell for det gandske Stift in duplo — — — indsende. Vi forblive

Schack.

Scheel.

Heltzen.

Carstens.

Lowson.

Olrog.

Oluf Urberg.

T a b e l l

over
 Saavel Mand- som Qvindekønnet udi Kjøbstæd under Stift (de udi Tieneste værende gevorbne Ryttere, Dragoner og Soldater, samt de ved de nationale saavel som gevorbne Regimenter staaende Under-Officerer og Tambourer, for deres egne Persohnr undtagen, men deres Hustruer og Børn ibegreben) saaledes som dets Tal efter hvers Alder befandtes at være den 15de Augusti 1769
 nemlig:

Hvert Sogns eller Quarteeers } Navn.	1 Rubrique paa 8 Aar og derunder.		2 Rubrique fra 8 til 16 Aar inclusive.		3 Rubrique fra 16 til 24 Aar inclusive.		4 Rubrique fra 24 til 32 Aar inclusive.		5 Rubrique fra 32 til 40 Aar inclusive.		6 Rubrique fra 40 til 48 Aar inclusive.		7 Rubrique fra 48 Aar og derover.	
	Mand-folk.	Fruen-timmer.	Mand-folk.	Fruen-timmer.	Mand-folk.	Fruen-timmer.	Mand-folk.	Fruen-timmer.	Mand-folk.	Fruen-timmer.	Mand-folk.	Fruen-timmer.	Mand-folk.	Fruen-timmer.
Summa														

Recapitulatio.			Af det modstaaende fulde Tal Mandfolk og Fruentimmer, henhører til efterskrevne Nummere, nemlig:	Mand-folk.	Fruen-timmer.
	Mand-folk.	Fruen-timmer.	1) Rangs-Persohnr, Iustitz- og alle andre Kongelige Betiente med deres Hustruer og hos sig havende Børn	} tilsammen	
			2) Geistligheden, samt Kirke- og Skoole-Betiente, saa og Studentere, med deres Hustruer og hos sig havende Børn		
			3 (a) Sjøfarende og Fiskere, iberegnet dem, der med Tilladelse ere i Fahrten eller paa Reiser, med deres Hustruer og (b) Deres hos sig havende Børn		
			4) Fabriquerer og Haandverker, samt deres Svenne og Læredrænge, med deres Hustruer og hos sig havende Børn		
			5) Andre Borgere og saadanne Indbyggere, som ikke under forestaaende 1. 2. 3. og 4. § ere benevnte, med deres Hustruer og hos sig havende Børn		
			af 2den Rubrique Mandfolk Fruentimmer		
			- 3die — — — — —		
			Alle } - 4de — — — — —		
			6) ugifte } - 5te — — — — —		
			Personer } - 6te — — — — —		
			- 7de — — — — —		
			7) Alle Tienestefolk og Dagleiere		
			8) De udi denne Kjøbstæd hjemmehørende, som mod Pasz paa nogen Tid ere paa udenrigs Reiser og henhøre til de under 1. 2. 4. 5. 6. og 7. § benævnte Stænder		
			og 9) Hospitals-Lemmer samt andre Vanføre, gebreklige og afsindige Persohnr		
Summa					

15*

Bilag No. 5.

Optegnelse paa Folketallet i N. N. Kjøbstad, saaledes som det befandtes at være den 1ste Februar 1801, tilligemed Forklaring om enhver Persons Stand, Embede og Næringsvei, med videre.

Gadernes Navne, samt Gaardenes og Husenes Nummer, saa og Familiernes Antal.		Personernes fulde Navne enhver Familie.	Hvad enhver Person er i Familien.	Personernes Alder, det 1g-bende Alders Aar iberegnet.	Ugift eller gift, og hvor ofte de have været i Ægte- eller Enke-Stand.	Personernes Titel, Embede, Forretning, Haandværk, Næringsvei, eller hvad de leve af.	Summa paa Folketallet saavel i enhver Gade især som i den hele By tilsammen.
N. N. Gade No. 1.	1ste Fam.	Johan Hendrik Smith	Husbonde	67	gift anden Gang	Kjøbmand.	150
		Wilhelmine Frost	hans Kone	68	gift tredje Gang	Kjøbmandskarl.	
		Hans Steensen Smith	hans Søn	26	ugift	Lieutenant ved N. N. Regiment.	
		Frederik Hansen	hendes Søn	27	ugift		
		Maria Smith	deres Datter	19	ugift		
		Hans Frandsen	Tjenestefolk	24	ugift	Gaardskarl.	
		Steffen Jansen		26	gift første Gang	gevorben Soldat og Frimand.	
		Maren Hansdatter	Husbondens Farbroder	19	ugift		
		Uldrik Smith		70	Enkemand efter første Ægteskab	forhen Lieutenant og afskediget med 72 Rdlr. aarlig Pension.	
No. 1.	2den Fam.	Nils Møller	Husbonde	40	begge i første Ægteskab	Uhrmager.	
		Wilhelmine Rasch	hans Kone	38			
		Johan Møller	deres Søn	21	ugift	Koffardie-Styrmand.	
		
o. s. v.	o. s. v.						
No. 3.	23de Fam.	Hans Frederik Hast	Husbonde	55	begge i første Ægteskab	forhen Jordegodseier, men lever nu af sine Midler.	
		Frederika Møller	hans Kone	44			
		Mads Frederik Hast	deres Søn	20	ugift	Student og opholder sig for nærværende Tid ved Universitetet i Halle.	
		
o. s. v.	o. s. v.						
						400	

Tilsammen i N. N. Kjøbstad 550 Personer.

(Lignende Schemata benyttedes for hvert Sogn paa Landet.)

Bilag No. 6.

Liste over Folke-Tallet

(1ste Side.)

i
Moss Kjøbstad
ved Tællingen den 27de November 1825.

De beboede Huses Matr. No.	Huus- holdnin- gernes Antal.	Ægte- ska- bernes Antal.	Folkemængden inddelt efter Alder og Kjøøn.																	
			Indtil 10 Aar.		Fra 10 til 20.		Fra 20 til 30.		Fra 30 til 40.		Fra 40 til 50.		Fra 50 til 60.		Fra 60 til 70.		Fra 70 til 80.		Fra 80 til 90.	
			Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.
Roden No. 4 i Moss Bye.																				
1	2	2	-	1	-	1	-	-	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	
2	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	
3	8	7	6	3	2	4	1	1	2	3	1	2	2	1	2	1	1	1	1	

(2den Side.)

Bilag No. 7.

Liste over Folke-Tallet

(1ste Side.)

i
Surendals Præstegjeld
Nordmørs Provsitie i Trondhjems Stift
ved Tællingen den 27de November 1825.

Øye Sogn Surendals Præstegjeld.

Gaardens eller Stedets Navn.	Huus- holdnin- gernes Antal.	Ægte- ska- bernes Antal.	Folkemængden inddelt efter Alder og Kjøøn.																	
			Indtil 10 Aar.		Fra 10 til 20.		Fra 20 til 30.		Fra 30 til 40.		Fra 40 til 50.		Fra 50 til 60.		Fra 60 til 70.		Fra 70 til 80.		Fra 80 til 90.	
			Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.
Mogstad	5	3	5	5	1	3	2	-	1	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	
Ditto	5	3	3	3	1	1	1	2	2	3	2	2	1	2	1	1	1	1	1	
Ditto	5	3	1	1	-	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1	

(2den Side.)

				Folkemængden indeelt efter Stand og Næringsvei.											Anmærkninger.				
Fra 90 til 100.		Over 100 Aar.		Til-sammen.		Embeds-mænd.		Borgere, der have Borgerskab											
Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Geistlige.	Civile.	Militaire.	Pensionister.	son Croserere eller Kjøbmænd.	son Høkere, Markentere, Værtshusholdere og deslige.	son Fabrikanter og Haandværkere.	son Skippere.	Haandværkere uden Borgerskab.		Søfarende og Fiskere.	Daglønner.	Tjenestefolk.	Fattige.
· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	15	23	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·		· · ·	· · ·	· · ·	· · ·

(2den S.)

(3die Side.)

				Folkemængden indeelt efter Stand og Næringsvei.											Anmærkninger.					
Fra 90 til 100.		Over 100 Aar.		Til-sammen.		Gaardmænd som bruge skyldsat Jord.		Embeds-mænd			Borgere, der have Borgerskab som saadanne.									
Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Mandkjøn.	Qvindekjøn.	Selveiere.	Læilendinge og Forpagtere.	Huusmænd, som bruge uskyldsat Jord.	geistlige.	civile.	militaire.	Pensionister.	Handelsmænd.	Værks-Fiere og Fabrikanter.		Haandværkere.	Søfarende og Fiskere.	Daglønner og iordløse Huusmænd.	Tjenestefolk.	Fattige.
· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	11	13	1	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·		· · ·	· · ·	· · ·	· · ·	· · ·

(3die Side.)

(4de Side.)

Af omstaaende Folkemængde ere:

Alder.	Gifte.		Enkemænd.		Enker.		Blinde				Sindsvage.								Anmærkninger.		
							paa et Øie.		paa begge Øine.		Døvstumme.		Maniaci, eller saadanne, der lide af en almindelig langvarig Forstyrrelse i alle Forstandens Handlinger, forbunden med mere eller mindre Hefthighed, Vrede eller periodisk Raseri.		Melancholici, eller saadanne, der plages af fixe Ideer eller lide af en partiel Sindsforvirring, udelukkende henvendt paa en eneste Gjenstand, eller paa en særdeles Række af Gjenstande, udenfor hvilke Formuften synes mere eller mindre sund.		Dementes, eller saadanne, der lide af en almindelig Svækkelse i eller Ophævelse af de intellectuelle Evner, og altsaa oprindelig have besiddet disse, endog paa sædvanlig Maade udviklede.			Idiotæ, eller saadanne, der lide af en medfødt større eller mindre Mangel paa Udvikling af de intellectuelle Evner.	
	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.			
Under 1 Aar.																					
Fyldt 1, men under 3 Aar.																					
Fyldt 3, men under 5 Aar.																					
Fyldt 5, men under 10 Aar.																					
Fyldt 10, men under 20 Aar.																					
Fyldt 20, men under 30 Aar.	7	5																			
Fyldt 30, men under 40 Aar.	9	14	1	4																	
Fyldt 40, men under 50 Aar.	16	13	2	5																	
Fyldt 50, men under 60 Aar.	5	5	3	3																	
Fyldt 60, men under 70 Aar.	11	10	1	2																	
Fyldt 70, men under 80 Aar.	1	2		1																	
Fyldt 80, men under 90 Aar.				1																	
Fyldt 90, men under 100 Aar.																					
Fyldt 100 Aar og derover . .																					
Tilsammen . .	49	49	7	16																	

Af omstaaende Udsæd kan der antages, at der i almindelig gode Aar i det Hele taget avles: af Hvede Fold, af Rug Fold, af Byg Fold, af Blaukorn Fold, af Havre Fold, af Ærter Fold, af Poteter Fold, af

(4de Side.)

Af omstaaende Folkemængde ere:

Alder.	Gifte.		Enkemænd.		Enker.		Fattige, der forsørger ved Understøttelse af Fattigvæsenet og derunder hørende milde Stiftelser.				Sindssvage.				Spedalske.				Blinde, eller saadanne, der enten Intet kunne see, eller som kun have Gangsyn, eller som af Mangel paa Syn ei formaae at udføre Arbejder, hvortil Syn udkræves		Anmærkninger.
	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	I det Hele.	For en Deel.	Rasende (Gale) eller saadanne, der lide af en langvarig almindelig Forstyrrelse i Forstanden forbunden med Heflighed, Vrede og Baseri.		Fjanter eller saadanne, der lide af en almindelig Svækkelse eller Mangel paa Udvikling af Forstandsevnerne.		Gifte.	Ugifte.	Døvstumme.		Mk.	Qk.			
									Medfødt.	Opstaaet efter Fødselen.	Mk.	Qk.			Mk.	Qk.					
	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.			
Under 1 Aar							-	-	-	-											
Imellem 1 og 3 Aar								2	3												
Imellem 3 og 5 Aar								4	4												
Imellem 5 og 10 Aar								12	8												
Imellem 10 og 20 Aar								18	18												
Imellem 20 og 30 Aar	26	46	-	1	-	2	-	-	-			1				1	1	1			
Imellem 30 og 40 Aar	86	97	1	8	1	6	1	2	-			2						1			
Imellem 40 og 50 Aar	85	74	2	12	2	7	3	7	-												
Imellem 50 og 60 Aar	43	40	8	27	5	13	2	3	-											1	
Imellem 60 og 70 Aar	33	21	11	21	5	18	1	-	-											1	
Imellem 70 og 80 Aar	7	3	8	11	5	3	-	-	-												
Imellem 80 og 90 Aar	2	-	1	3	1	2	-	-	-												
Imellem 90 og 100 Aar	-	-	-	1	-	-	-	-	-												
Fyldt 100 Aar og derover	-	-	-	-	-	-	-	-	-												
Tilsammen	281	281	31	84	17	51	43	45	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1	1	2	2

Spørgsmaale, som bedes besvarede:

1. Hvormange Fold af omstaaende Udsæd kan der i almindelig gode Aar antages i det Hele at blive avlet: af Hvede Fold, af Rug Fold, af Byg Fold, af Blandkorn Fold, af Havre Fold, af Erter Fold, af Poteter Fold.
2. I hvilken Alder vare de af Spedalskhed Angrebne, da Sygdommen tog sin Begyndelse?

(4de Side.)

Af omstaaende Folkemængde ere:

Alder.	Gifte.		Enkemand.	Enker.	Fattige, der forsørges ved Understøttelse af Fattigvæsenet og derunder hørende milde Stiftelser.				Sindssvage.						Spedalske.				Døvtumme.		Blinde, eller Saadanne, der enten Intet kunne see, eller som kun have Gangsyn, eller som af Mangel paa Synseformaae at udføre Arbejder, hvortil Syn udkræves.		Anmærkninger.					
					I det Hele.		For en Deel.		Rasende, (Gale) eller Saadanne, der lide af en langvarig almindelig Forstyrrelse i Forstanden, forbunden med Heftighed, Vrede og Raseri.		Fjanter, eller Saadanne, der lide af en almindelig Svækkelse eller Mangel paa Udvikling af Forstandsevnerne.		Gifte.	Ugifte.	Gifte.		Ugifte.											
	Mk.	Qk.			Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.			Mk.	Qk.	Mk.	Qk.	Mk.	Qk.								
Under 1 Aar	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Imellem 1 og 3 Aar .	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Imellem 3 og 5 Aar .	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Imellem 5 og 10 Aar .	-	-	-	-	-	5	7	8	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Imellem 10 og 20 Aar	-	-	-	-	-	10	5	12	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Imellem 20 og 30 Aar	55	84	-	2	-	1	1	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Imellem 30 og 40 Aar	139	141	5	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Imellem 40 og 50 Aar	156	154	4	20	4	3	1	7	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Imellem 50 og 60 Aar	105	101	12	35	5	6	5	17	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Imellem 60 og 70 Aar	65	50	12	36	-	3	4	10	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Imellem 70 og 80 Aar	26	18	16	19	2	5	2	3	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Imellem 80 og 90 Aar	1	-	3	10	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	
Imellem 90 og 100 Aar	1	-	2	3	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Fyldt 100 Aar og derover	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	548	548	54	128	28	35	37	63	1	2	1	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	6	

Spørgsmaale, som bedes besvarede:

- Hvormange Tønder Land eller Maal Jord antages i de sidste fem Aar i Præstegjeldet at være opryddet?
- Hvormange Fold af omstaaende Udsæd kan der i almindelig gode Aar antages i det Hele at blive avlet: af Hvede Fold, af Rug Fold, af Blandkorn Fold, af Havre Fold, af Erter Fold, af Poteter Fold.
- I hvilken Alder vare de af Spedalskhed Angrebne, da Sygdommen tog sin Begyndelse?

(4de Side.)

Af omstaaende Folkemængde ere:

Alder.	Gifte.		Enke- mænd.	Enker.	Sindssvage.						Døvsstumme.		Blinde, eller saadanne, der enten Intet kunne see, eller som kun have Gangsyn eller som af Mangel paa Syn ei formaae at udføre Arbejder, hvortil Syn udkræves.		Anmærkninger.		
					Rasende (Gale) eller saa- danne, der lide af en langvarig almindelig For- styrrelse i For- standen, forbun- den med Heffig- hed, Vrede og Raseri.			Fjanter eller saadanne, der lide af en almindelig Svækkelse eller Mangel paa Udvikling af Forstandsevnerne.									
	Medfødt.				Opstaaet efter Fødselen.		Mdk.	Qvk.	Mdk.	Qvk.	Mdk.	Qvk.				Mdk.	Qvk.
	Mdk.	Qvk.			Mdk.	Qvk.											
Under 5 Aar																	
Imellem 5 og 10 Aar .											1						
Imellem 10 og 15 Aar																	
Imellem 15 og 20 Aar		3															
Imellem 20 og 25 Aar	12	29		2													
Imellem 25 og 30 Aar	90	102	2	2		1	1										
Imellem 30 og 40 Aar	210	216	5	10													
Imellem 40 og 50 Aar	151	140	7	25													
Imellem 50 og 55 Aar	63	76	12	28													
Imellem 55 og 60 Aar	33	23	4	23													
Imellem 60 og 65 Aar	26	17	12	25													
Imellem 65 og 70 Aar	19	17	14	34													
Imellem 70 og 80 Aar	9	4	6	24													
Imellem 80 og 90 Aar	1	1		10													
Imellem 90 og 100 Aar	1																
Fyldt 100 Aar og derover																	
Tilsammen	615	628	62	183		1	1				1				3		

Spørgsmaale, som bedes besvarede:

Hvormange Fold af omstaaende Udsæd kan der i almindelige gode Aar antages i det Hele at blive avlet? af Hvede Fold, af Rug Fold, af Byg Fold, af Blandkorn Fold, af Havre Fold, af Erter Fold, af Potetes Fold.

Bilag No. 12.

(1ste Side.)

Liste
over
Folketallet m. m.

i
Moss Kjøbstad
den 31te December 1855.

Liste over Folketallet m. m. i Moss Kjøbstad den 31te December 1855.

De boede Huses Matri- cul-No.	Husholdningernes Antal.	Folkemængden inddeelt efter Alder og Kjøen.		Folke-
		Mandkjøn.	Qvindekjøn.	
		Tilsammen.		
1	Under 5 Aar.			9
	Fyldt 5 m. under 10 Aar.			
2	Fyldt 10 m. under 15 Aar.			11
	Fyldt 15 m. under 20 Aar.			
3	Fyldt 20 m. under 25 Aar.			25
	Fyldt 25 m. under 30 Aar.			
3	Fyldt 30 m. under 40 Aar.			27
	Fyldt 40 m. under 50 Aar.			
1	Fyldt 50 m. under 55 Aar.			11
	Fyldt 55 m. under 60 Aar.			
1	Fyldt 60 m. under 65 Aar.			11
	Fyldt 65 m. under 70 Aar.			
2	Fyldt 70 m. under 80 Aar.			25
	Fyldt 80 m. under 90 Aar.			
2	Fyldt 90 men under 100 Aar.			27
	Fyldt 100 Aar og derover.			
12	Tilsammen.			118
	Under 5 Aar.			
5	Fyldt 5 m. under 10 Aar.			9
	Fyldt 10 m. under 15 Aar.			
1	Fyldt 15 m. under 20 Aar.			11
	Fyldt 20 m. under 25 Aar.			
1	Fyldt 25 m. under 30 Aar.			25
	Fyldt 30 m. under 40 Aar.			
2	Fyldt 40 m. under 50 Aar.			27
	Fyldt 50 m. under 55 Aar.			
2	Fyldt 55 m. under 60 Aar.			11
	Fyldt 60 m. under 65 Aar.			
1	Fyldt 65 m. under 70 Aar.			11
	Fyldt 70 m. under 80 Aar.			
2	Fyldt 80 m. under 90 Aar.			25
	Fyldt 90 men under 100 Aar.			
15	Fyldt 100 Aar og derover.			27
	Tilsammen.			
	Totalum.			118
	Hovedpersoner.			9
	Familie.			11
	Hovedpersoner.			25
	Familie.			27
	Hovedpersoner.			11
	Familie.			11

(4de Side se S. 239.)

(2den Side.)

Bilag No. 13.

(1ste, 2den og 3die Side se S. 242.)

General-Liste over Folketallet m. m. i øver

Sognenes Navne.	Special Folketællings-Listens Løbe-No.	Husholdningernes Antal.	Folkemængden inddeelt											
			Hovedpersoner.		Ledsen- dinge og For- pagtere.		Gaardmand.		Husmænd		Bydnings- mænd.			
			Familie.	Hovedpersoner.	Familie.	Hovedpersoner.	Familie.	Hovedpersoner.	Familie.	Hovedpersoner.	Familie.	Hovedpersoner.	Familie.	
Hegre Ho- vedsogn.	1	160												
Hegre . . .	2	126												

(4de Side.) (Resten af 4de Side = 2den Side for Byerne, se Bilag No. 12.) (5te Side.)

Bilag No. 13.

General-Liste
over
Folketallet m. m.

i
Øvre Størdalens Præstegjæld
den 31te December 1855.

(1ste Side.)

General-Liste over Folketallet m. m. i Øvre Størdalens Præstegjæld.

Special Folke- tællings-Listens Løbe-No.	Gaardens Navn.	Nyt Matr.-No.	Samlet Folketal.
A. Hegres	Kylo.	341	16
1ste District			
1.	Kylo.	342	20
1.	Kylo.	343	12

(2den og 3die Side. Disse Rubriker stod 4 Gange paa hver Side.)

(4de, 5te og 6te Side se S. 240 og 241.)

Bilag No. 14.

Liste
over
Folketallet m. m.

i
Præstegjæld
den 31te December 1855.

(1ste Side.)

Liste over Folketallet m. m. i Øvre Størdalens Præstegjæld den 31te December 1855.

Merager Sogn		Præstegjæld.
Gaardens eller Stedets	Nyt Matrikul.-No.	Huusholdningernes Antal.
Navn.		

(2den Side. Resten af 2den Side = 2den Side for Byerne, se Bilag No. 12.)
(3die Side = 5te Side af General-Listen, se Bilag No. 13.)

(4de Side = 4de Side for Byerne, se Bilag No. 13.)

Bilag No. 15.

Den Kongelige Norske Regjerings underdanigste Indstilling af 12te Oktober 1875, bifaldt ved kongelig Resolution af 23de s. M.

Chefen for Departementet for det Indre, Statsraad Selmer, har underdanigst foredraget Følgende: Sidstafholdte Storting har ifølge Meddelelse fra dets Præsidentskab under 31te Mai d. A. fattet følgende Beslutning:

Til Udførelse af en almindelig Folketælling i Riget samt til Paabegyndelse af Bearbejdelsen af de derved indvundne Resultater bevilges for Budgetterminen 1ste Juli 1875 til 1ste Juli 1876 23,000 Spd.⁴

Med Bemærkning om at det bevilgede Beløb er overensstemmende med hvad der ifølge naadigst Resol. af 23de Januar d. A. er opført til samme Øiemed paa det Stortinget forelagte Budgetforslag for den nævnte Termin, skal Departementet underdanigst antrage paa, at den omhandlede Beslutning naadigst befales taget tilfølg.

I Henseende til de Foranstaltninger, der videre ville udkræves til Sagens Fremme, skal man underdanigst anføre følgende.

I dette Departementets af den norske Regjering tiltraadte underdanigste Foredrag, der ligger til Grund for ovennævnte kongelige Resolution, ytrede man blandt andet at Folketællingen burde udføres ved Udgangen af dette eller i Begyndelsen af næste Aar. Ved de ved kongelige Resolutioner af 16de Juli 1845, 15de Oktober 1855 og 11te Oktober 1865 anordnede Folketællinger blev det fastsat, at Tællingerne skulde tage sin Begyndelse 1ste Søndag efter Helligtrekonger, idet Opgaverne skulde indføres efter den Tilstand, som fandt Sted ved Udgangen af Aaret uden Hensyn til de Forandringer, som i Mellemtiden maatte være foregaaede.

Den nu forestaaende Folketælling antages at burde tage sin Begyndelse Mandagen den 3die Januar, idet dette Tidspunkt for de fleste Tællere antages at være bekvemmere end længere henne i Maanedene, medens Antallet af de Personer, der i Anledning af Julehøitiden under Tællingen ville være fraværende fra deres Hjem, neppe vil være af nogen saadan Betydning, at deraf kan opstaa Ulemper ved Tællingen.

Forsvrigt antages Opgaverne ligesom hidtil at burde indføres efter den Tilstand, som fandt Sted ved Aarets Udgang.

I Henseende til Gjenstanden for Folketællingen bemærkes, at den saakaldte retslige Folkemængde hidtil har været lagt til Grund, idet der i vedkommende Schemata for hvert beboet Sted har været optalt de Personer, der sammesteds havde stadigt Ophold, saaledes at de midlertidigen fraværende have været medregnede, de midlertidigt tilstedeværende derimod ikke. Da det imidlertid ved Befølgelsen af dette System, navnlig under vor Tids mere udviklede Forhold, vanskeligt lader sig undgaa, at endel af de fraværende Personer blive forbigaaede, medens andre regnes dobbelt, har man i Overensstemmelse med den i de fleste andre Lande befulgte Fremgangsmaade antaget, at den forestaaende Tælling bør omfatte samtlige faktisk tilstedeværende Personer, med særskilt Anførsel af de midlertidigen fraværende. Som baseret paa det faktiske Tællingsprincip, bør Folketællingen tillige omfatte de Søfarende, der ved Aarets Udgang befinde sig ombord paa norske og fremmede Fartøier i Rigets Havne.

I Betragtning af Vanskeligheden ved herhjemme at erholde fuldstændige Oplysninger om de norske Sømand, der paa Tællingstiden ere fraværende fra Riget, anser man det tillige ønskeligt, at der i Forbindelse med Folketællingen herhjemme bliver foretaget en Tælling af Bemandingen ombord paa de norske Fartøier, der ved Udgangen af Aaret ere fraværende i udenrigsk Fart.

I Overensstemmelse med den ved forrige Folketælling befulgte Fremgangsmaade vil der for hver enkelt af de af Tællingen omfattede Personer blive at indhente schematiske Opgaver over Navn, Stilling i Familien, Alder, Kjøn, ægteskabelig Stilling, Næringsvei, Fødested, Troesbekjendelse samt Oplysning om Vedkommende er sindssvag, døvstum eller blind.

I det for disse Opgaver bestemte Schema har man anseet det for hensigtsmæssigt at tilføie nogle nye Rubriker, der dels sigte til Belysningen af Forholdet mellem den retslige og faktiske Folkemængde (Rubrikerne 4 og 12), dels have til Hensigt at tilvejebringe sikrere og fuldstændigere Oplysninger om Beboelsesforholdene end de ved forrige Folketælling indhentede. (Rubrik 5.)

Underet med Folketællingen vil der som i dette Departements ovenfor nævnte underdanigste Foredrag nærmere omhandlet blive at indhente Opgaver over Kreaturholdets samt over Korn- og Potetesavlens Størrelse.

Det herpaa beregnede Schema er for Kreaturholdets Vedkommende i det væsentlige indrettet paa samme Maade som det ved forrige Femaarsberetning anvendte. Til Oplysning om Korn- og Potetesavlens har ved de tidligere Tællinger for hvert Brugs Vedkommende været indhentet Opgaver over Udsæden, medens Foldigheden er bleven opgivet underet for de enkelte Tællingskredse samt for det hele Præstegjæld. Idet man antager at Opgaverne over Udsæden bør indhentes paa samme Maade som hidtil, har man paa Grund af Vanskeligheden ved at erholde paalidelige Opgaver over Foldigheden anseet det for rettet at gjøre denne til Gjenstand for en særskilt Undersøgelse, der agtes sat i Forbindelse med Femaarsberetningen. Med Hensyn til de Foranstaltninger, der ville udkræves til Opgavernes Erhvervelse, vil Fremgangsmaaden blive noget forskjellig i Byerne og paa Landet.

Tællingen i Kjøbstæderne og Ladestederne vil blive at bestyre af hvert Steds Magistrat og at udføre enten som hidtil ved de ved Fattigvæsenet ansatte Rodemestere eller ogsaa ved andre Funktionsnære, som Magistraten maatte anse skikkede for Øiemedet. Disse Tællere fordele vedkommende Speciallister saaledes at der til hver Huseier eller Husbestyrer noget før Aarets Udgang bliver leveret et Schema med Opfordring til at udfylde samme inden 3die Januar, fra hvilken Dag Listerens Indsamling skulde begynde. Tællerne ville da paa selve Stedet have at undersøge, om Listerne ere behørigt udfyldte, og i manglende Fald selv udfylde eller rette dem. Naar Originalopgaverne saaledes ere bleve indsamlede, antages de at burde revideres af Tællingsbestyrerne, som derefter ville have at udarbejde summariske Hovedlister udvisende Antallet af beboede Huse samt Folketallet i hvert Hus og i den hele By. Disse Hovedlister blive dernæst i Forbindelse med Originalopgaverne at indsende til videre Behandling af dette Departements statistiske Kontor.

I Landdistrikterne antages Tællingen at burde bestyres af vedkommende Lensmand i Forening med Sognepræsten, idet sidstnævnte hermed har Overtilsynet, og at udføres ved Hjælp af Skolelærerne, dog saaledes at det overlades Tællingsbestyrerne, ved Siden af Skolelærerne, der fortrinvis ville blive at benytte, ogsaa at antage andre Tællere. Speciallisterne skulde dernæst ved Hjælp af Skolebørn eller paa anden hensigtsmæssig Maade nogen Tid før Aarets Udgang ombringes til de Huse, hvorhen de uden særskilt Udgift kunne blive befordrede, for at Husfædrene eller andre Foresatte kunne gjenemgaa de i Listerne opstillede Spørgsmaal og have Svarene paa rede Haand, naar Tællerne komme for at afhente og udfylde Listerne. Nogen almindelig Opfordring til Beboerne om selv at udfylde disse tror man, hvad Landdistrikterne angaar, for Tiden ikke at kunne tilraade. Naar Originalopgaverne ere bleve indsamlede, antages vedkommende Tællere at burde udarbejde summariske Hovedlister, hver for sin Kreds, hvorefter samtlige Lister blive at revidere af Tællingsbestyrerne og i Forbindelse med et af disse foretaget Generalsammendrag at indsende direkte til dette Departement.

Departementet skal i denne Forbindelse bemærke, at man, istedetfor de ved tidligere Folketællinger benyttede trykte Fortegnelser over de matrikulerede Eiendomme, denne Gang paa Grund af den stedfunde Matrikulerevision har fundet det nødvendigt at tage en Afskrift af de til Finantsdepartementet indkomne nye Fortegnelser overensstemmende med vedlagte Schema A. Af denne Afskrift skulde hver Tæller erholde de hans Distrikt vedkommende Blade, hvorved den fornødne Garanti erhverves for at intet matrikuleret Brug ved Tællingen bliver forbigaaet.

Den ovenfor nævnte særskilte Tælling af Søfarende antages i de norske Havne at burde udføres af Toldvæsenets Funktionærer, hvilket efter Conference med Finantsdepartementets Chef ikke vil med nogen Hindring, og i de fremmede Havne af vedkommende svenske og norske Consulere. Søfarende ombord paa norske Fartøier, der den 31te December ere underveis, skulde ligeledes gjøres til Gjenstand for Tælling, der antages at burde foregaa paa den Maade, at saavidt muligt hvert norsk Fartøj, der henimod Aarets Udgang afseiler fra norsk eller udenlandsk Havn, medgives et Schema med Opfordring til Skibsføreren om at udfylde og aflevere samme til det svenske og norske Consulat eller norske Toldkammer i den Havn, hvor Fartøjet er beliggende den 31te December eller hvortil det først ankommer i det nye Aar. De Skibsførere, der ved Anmeldelsen paa vedkommende Consulatkontor eller Toldkammer befindes ikke at have modtaget noget saadant Schema, skulde da erholde det sammesteds til Udfyldning. Naar Opgaverne paa denne Maade ere blevne indsamlede, ville de dernæst inden en passende Frist blive at indsende til dette Departement.

I Henseende til den Tællingsfunktionærerne tilkommende Godtgjørelse, skal man underdanigst oplyse, at Lensmændenes og Skolelærernes Diætgodtgjørelse ved forrige Folketælling efter naadigst Bemyndigelse bestemtes af dette Departement, idet den sædvanlige Godtgjørelse for Lensmændene udgjorde 72 à 96 Skill. og for Skolelærerne 48 à 60 Skill. for hver anvendt Dag. Idet man bemærker, at Godtgjørelsen ved den forestaaende Folketælling paa Grund af Prisforhøvelserne overhovedet vil komme til at udgjøre et højere Beløb pr. Dag, finder man for Skolelærerne og de med dem sideordnede Tællere at burde tilraade Anvendelsen af et bl. a. ved den engelske Census anvendt System, hvorefter for samtlige Tællere først skulde beregnes en vis Betaling (eller Milepenge) i Forhold til Længden af den Vej, som Tællerne under Opgavernes Indhøvelse have maattet gaa, og ved Siden heraf et vist Beløb for hvert talt Individ. Fastsættelsen af heromhandlede Taxter, der antages at burde overlades til dette Departement, vil forsvigt først kunne ske, naar man for en Flerhed af Præstegjæld har erholdt Opgaver over den til Tællingen medgaaede Tid. Forsaavidt Tællerne undtagelsesvis have maattet benytte Skydsbefordring, ville de nødvendige Skydsudgifter i Forbindelse med en passende Diæt for den til Reisen medgaaede Tid blive dem at erstatte, hvorimod Milepengene for den Del af Veien selvfølgelig ville bortfalde.

Lensmændenes Godtgjørelse bør paa Grund af de forskellige Forhold paa de forskellige Steder formentlig særskilt bestemmes for hvert enkelt Tilfælde efter nærmere Oplysninger om Arbeidets Omfang. Foruden Diætgodtgjørelse vil der ligesom ved forrige Folketælling blive at anvise de Lensmænd, fra hvem Regning derom indkommer, Skydsgodtgjørelse efter Regulativet for af dem i Anledning af Folketællingen foretagne Reiser.

For Byernes Vedkommende har der ved de tidligere Folketællinger ikke været tilstaaet nogen Erstatning for Tællingsarbeidet. Man antager imidlertid, at der efter Omstændighederne ogsaa her bør være Adgang til at yde Godtgjørelse, forsaavidt vedkommende Tællingsbestyrer finder det hensigtsmæssigt, ligesom man navnlig for de større Byer, hvor Specialisternes Revision og Udarbejdelsen af den summariske Hovedliste over Folketallet kan være forbunden med et ikke ubetydeligt Arbejde, finder det rimeligt, at der tilstaaes Magistraterne en passende Godtgjørelse for dertil anvendt Kontorhjælp.

I Henhold til Foranførte, der af Statsraadets øvrige Medlemmer i det Væsentlige tiltrædes, indstilles underdanigst:

1. At Stortingets Beslutning af 31te Mai d. A. om Bevilgning for Budgetterminen fra 1ste Juli 1875—1ste Juli 1876 af et Beløb af 23,000 Spd. til Udførelse af en almindelig Folketælling i Riget samt til Paabegyndelse af Bearbejdelsen af de derved indvundne Resultater naadigst befales taget tilføje.
2. At Folketællingen skal foretages ved Udgangen af Aaret 1875 og tage sin Begyndelse Mandag den 3die Januar samt fortsættes i de paafølgende Dage, indtil den er fuldbragt.
3. At der underet med denne Folketælling tillige skal indhentes Oplysninger om Kreaturholdets samt Korn- og Potetesudsædens Størrelse.
4. At Tællingen i Kjøbstæderne og Ladestederne skal bestyres af Magistraten og udføres ved Hjælp af de ved Fattigvæsenet ansatte Rodemestere eller andre, som Magistraten dertil finder skikkede, med Opfordring til Huseiere og Husbestyrere til ved Selvtælling at bistaa disse med Listernes Udfyldning.
5. At Tællingen i Landdistrikterne skal bestyres af vedkommende Lensmænd i Forening med Sognepræsten, der har Overtilsynet, og udføres ved Hjælp af Skolelærerne og andre, som Tællingsbestyreren dertil finder skikkede.
6. At der ved Toldvæsenets Funktionærer iværksættes en Tælling af Søfarende ombord paa norske Fartøier, der ved Udgangen af Aaret 1875 vare beliggende i eller paa Veien til norske Havne, samt tillige af Bemandingen paa de i disse samtidig beliggende fremmede Fartøier.
7. At der ved de svenske og norske Consulater og Viceconsulater iværksættes en Tælling af Søfarende ombord paa norske Fartøier, der ved Udgangen af Aaret 1875 vare beliggende i eller paa Veien til fremmede Havne.
8. At Tællingslisterne skulle indrettes efter vedlagte Schemata.
9. At Tællingslisterne skulle fra samtlige Tællingsbestyrere indsendes direkte til Departementet for det Indre, saasomt Tællingen er endt og senest inden Udgangen af Februar Maaned 1876, dog saaledes at Indsendelsen af Listerne for Tromsø Stift samt af de Post 6 og 7 vedrørende Lister kunne udstaa til Midten af Marts Maaned.
10. At Departementet for det Indre bemyndiges til at træffe de Foranstaltninger, der videre udkræves i Sagens Anledning, derunder Fastsættelsen af den Magistrater, Lensmænd, Skolelærere og andre Funktionærer tilkommende Godtgjørelse.

Bilag No. 16.

Circulære.

Fra
Den Kongelige Norske Regjerings
Departement for det Indre.

Ved Kongelig Resolution af 23de d. M. er det naadigst bestemt:

— — (se Bilag No. 15, Indstillingen).

Til Iagttagelse under Tællingen skal Departementet bemærke følgende:

Sognepræsten bør snarest mulig efter Modtagelsen af nærværende Circulære beramme et Møde med vedkommende Lensmand (eller Lensmænd) dels til Gjennemgaaelse af Planen for Folketællingen, dels for at træffe Aftale angaaende Iværksættelsen af de forberedende Foranstaltninger, der i Sagens Anledning udkræves.

Planen for Tællingen i Landdistrikterne er i Korthed følgende:

1. Præstegjeldet inddeles i forskjellige bestemte afgrænsede Tællingskredse, for hver enkelt af hvilke der antages en Tæller.
2. Tællingen forberedes paa den Maade, at der ved Hjælp af Skolebørn eller paa anden hensigtsmæssig Maade nogen Tid før Aarets Udgang bliver omsendt Specialister (Schema B) til de Bosteder, hvorhen de uden særskilt Udgift kunne henbringes, med Anmodning til Husfædre og andre Foresatte om inden 31te December at gjennemgaa de i Listen opførte Rubriker, for at de forskellige Oplysninger, hvorom der spørges, kunne have paa rede Haand, naar Tælleren kommer for at modtage og udfylde Listen.
3. Indsamlingen af de specielle Opgaver tager sin Begyndelse Mandag den 8die Januar og foregaar paa den Maade, at Tælleren gaar omkring fra Hus til Hus og udfylder for hvert Bosted 1 Specialiste efter de paa selve Stedet af Beboerne modtagne Oplysninger.
4. Saasomt disse Originalopgaver ere blevne tilveiebragte, udarbejder Tælleren en summarisk Hovedliste (Schema C) over Antallet af beboede Huse og Folketallet i Kredsen, hvorefter samtlige Schemata indsendes til Revision af Tællingsbestyrerne, der i Forbindelse med et Generalsammendrag (Schema D) har at indsende samtlige Opgaver til dette Departement.

Til nærmere Veiledning bemærkes følgende:

A. Jurisdictionsforhold.

Da Tællingen i Kjøbstæderne og Ladestederne skal bestyres af Magistraterne, bliver der for de Præstegjelds Vedkommende, der ved Siden af Landdistriktet ogsaa indbefatte nogen Kjøbstad, Ladested eller Dele deraf, ved den af Lensmanden i Forening med Sognepræsten bestyrede Tælling alene at tage Hensyn til Landdistriktet. Forsaavidt derfor i Schema A*) maatte være opført nogen Eiendom, der ved Udgangen af 1875 henhører under Kjøbstad eller Ladested, bliver samme at forbigaa, hvorom Anmærkning bedes tilføjet paa vedkommende Sted i nævnte Schema.

I de Præstegjeld, hvor Forandringer i Henseende til Jurisdictionsinddelingen ere bestemte at skulle indtræde fra 1ste Januar 1876, lægges de den 31te December 1875 bestaaende Forhold til Grund for Tællingen, dog saaledes, at der særskilt bør oplyses, hvilke Forandringer der ville indtræde. Opgave herom meddeles i Schema D.

Forsaauidt der ere Uoverensstemmelser mellem den geistlige og den verdslige Inddeling, bør Oplysning herom ligeledes meddeles i Schema D, idet der overalt, hvor enkelte Gaarde eller hele Bygdelag høre til et andet Herred, Thinglag eller Lensmandsdistrikt end det, der forøvrigt svarer til et eller flere af Præstegjeldets Sogne, bør opgives vedkommende Tællingskreds og Specialisters Numere samt Antallet af de beboede Huse og deres Folketal (jfr. Anmærkning paa første Side af Schema C).

B. Om Antagelse af Tællere og Præstegjeldets Inddeling i Tællingskredse.

Som Tællere blive fortrinvis at benytte Skolelærerne hver for sit Distrikt. Det vil imidlertid i Regelen være hensigtsmæssigt, at der for enkelte Dele af Distriktet eller Kredsen antages andre for Tællingen skikkede Mænd. Som Tilfælde, i hvilke dette anbefales, skal man særskilt fremhæve afsidesliggende Grender, Øer eller andre Dele af Præstegjeldet, for hvilke en paa Stedet eller i Nærheden bosat Mand vilde kunne udføre Tællingen lettere end den maaske langd derfra bosatte Skolelærer.

I de Skolekredse, hvor der er større Arbejderboliger eller andre Bygninger og Bygningskomplekser, der indeslutte et større Antal Mennesker, saasom Fattighuse, Sindsygeasyle o. s. v., vil det ligeledes kunne være hensigtsmæssigt at saadanne at danne særskilte Tællingskredse, idet vedkommende Forstander eller Opsynsmand bør anmodes om at overtage Arbejdet.

Overhovedet antager man, at Tællingen baade vilde vinde i Nøjagtighed og kunne udføres i kortere Tid, dersom Tællingskredsenes Omfang kunde indskrænkes saameget, at hver Tæller f. Ex. ikke fik flere end omkring 50 Bosteder at gjøre Rede for, men det er at formode, at det af Mangel paa skikkede Personer i mange Præstegjeld ikke vil være gjørligt at indrette sig saaledes.

Forøvrigt vil der ved Tællingskredsenes Anordning saavidt muligt blive at tage Hensyn til Tællernes Bekvemmelighed og til at Grændserne mellem dem indbyrdes blive optrukne paa en klar og med de naturlige Inddelingsgrunde stemmende Maade. Til Forebyggelse af Uklarhed i Henseende til Grændserne for hver Kreds bør enhver Tæller medgive de hans Kreds vedkommende Blade af Schema A*), efterat disse forinden ere blevne behandlede paa den Maade, der nærmere er omhandlet i 3die Passus af Anmærkningen til samme Schema.

I de Præstegjeld, hvor der ved Aarsskiftet kan formodes at ville samle sig nogen betydeligere Fiskealmue, bør Tællingsbestyrelsen i Tide sikre sig et tilstrækkeligt Antal Extratællere, for at de midlertidigt i Præstegjeldet værende Fiskere kunne blive optalte, inden de forlade Stedet.

*) Schema A indeholder en Fortegnelse over de matrikulerede Eiendomme, der i Afskrift er bleven tilstillet vedkommende Foged for af denne at føres à jour og derefter senest inden 15de November at oversendes Lensmanden. Skulde enkelte saadanne Fortegnelser endnu ikke være modtagne fra Fogden, maa denne uophødelig erindres om Indsendelsen, hvorimod de øvrige Folketællingen vedkommende Foranstaltninger ikke af den Grund bør opsættes. — For at spare Tællernes Tid, bør Lensmanden ved de Eiendomme, om hvilke han med Sikkerhed ved, at de ere uboede, anmærke dette paa Fortegnelsen.

Naar Tællingskredsene ere anordnede og Tællerne antagne, bør disse sammenkaldes til Møde med Sognepræst og Lensmand (eller, hvor dette paa Grund af Forholdene falder ubekvem, med en af disse), hvor de i Schema B og C nærmere udviklede specielle Regler for Tællingen, saavidt fornødiges, blive at gennemgaa, for at mulige Tvivl angaaende disse kunne fjernes. I dette Møde overleveres hver Tæller, foruden de ovenfor nævnte Blade af Schema A, et passende Antal Exemplarer af Schema B og C samt et Exemplar af den til Veiledning for Tællerne trykte Samling af Exempler paa rigtig Udfyldning af heromhandlede Lister. Derhos bliver at træffe Aftale om, hvorledes den ovenfor paa Post 2 omhandlede Omsendelse af Schema B til de forskjellige Bosteder hensigtsmæssigst bliver at ordne.

C. Efterfølgende Arbejder.

Saasomt som samtlige Schemata i udfyldt Stand fra Tællerne ere blevne overleverede til Lensmanden, vil denne have at gennemgaa samme for at paase, at de ere fuldstændige samt behørigt udfyldte.

Denne Revision udføres paa følgende Maade:

1. Schema C sammenholdes med Schema A, idet der paasees, at samtlige de Brug, der ere opførte i Schema A og ved hvilke det ikke er anmærket, at de ere ubeboede, ogsaa ere opførte i Schema C.
2. I Forbindelse hermed gennemlæses i Schema C de enkelte Bosteders Navne, for at Lensmanden ved sit Lokalkjendskab kan blive opmærksom paa mulige Udeladelser af Rydningspladse eller andre i Matrikulfortegnelsen ikke særskilt nævnte Bosteder. Ligeledes bør paasees, at de i ethvert Tællingsdistrikt ved Aarskiftet forefindendes Tætere eller Fantefølger ere medtagne.
3. Dernæst undersøges, hvorvidt de i Schema B opførte Rubriker ere blevne behørigt udfyldte, i hvilken Henseende Opmærksomheden navnlig henledes paa, hvorvidt Opgaverne over Livsstilling ere rigtige og tilstrækkelig specificerede, samt i de Dele af Riget, hvor Befolkningen foruden af Norske ogsaa bestaar af Kvæner (Finner) eller Lapper, hvorvidt de herom forlangte Oplysninger ere blevne meddelte. Ligeledes undersøges, hvorledes Spørgsmaalet angaaende Kreaturhold og Udsæd er besvaret, (idet der for hvert Bosted enten skal være anført Tal eller ogsaa udtrykkelig være angivet, at Kreaturhold og Udsæd ikke finder Sted).

4. Endelig sammenholdes det i Schema C for hvert Bosted opførte Antal beboede Huse og Folketal med Originaloppgaverne i Schema B, hvorhos der tillige undersøges, hvorvidt det i anden Afdeling af Schema C opførte Sammendrag over særskilte Dele af Tællingskredsen er rigtigt og fuldstændigt. I Tilfælde af ufuldstændige eller feilagtige Opgaver tilbagesendes vedkommende Lister til Tælleren, for at de strax kunne blive fuldstændiggjorte og berigtigede, forsaavidt ikke Lensmanden ved Hjælp af egne Oplysninger (f. Ex. i Henseende til Rubrik 9) kan gjøre dette. Rettelsen bør gjøres saaledes, at ogsaa det oprindeligt skrevne er læseligt.

Efter endt Revision indarbejder Lensmanden det ovenfor under Post 4 nævnte Generalsammendrag (Schema D).

Endelig vil Lensmanden have at gennemgaa de af Tællerne overensstemmende med Instruksen paa sidste Side af Schema C meddelte Opgaver over den til Tællingen medgaaede Tid, over den Veilængde, de have maattet gaa, med Oplysning om Veiens Besværlighed, samt over havte Befordringsudgifter. Disse Opgaver anmodes Lensmanden om at attestere i Henhold til sit Kjendskab til Forholdene.

Efter at Listerne paa denne Maade ere blevne behandlede, afleveres samtlige Dokumenter snarest mulig til Sognepræsten, der efter at have undergivet dem en summarisk Revision indsender dem til dette Departement. Herved bør iagttages, at de Pakker, hvori Dokumenterne indsendes, gives saadan Paategning: Vedkommer Folketællingen.

For Arbejde i Anledning af Folketællingen tilkommer Lensmændene en Distgodtgjørelse, der senere vil blive at bestemme af dette Departement, hvorhos de ville erholde Skydsgodtgjørelse efter Regulativet. Der vil saaledes i Anledning af Folketællingen blive at indsende en Opgave over den for Lensmændene medgaaede Tid samt Regning over den dem tilkommende Skydsgodtgjørelse.

Til Slutning bemærkes, at forsaavidt Tællingsbestyrerne efter de ved Folketællingen indvundne Erfaringer maatte finde sig opfordrede til at fremkomme med Meddelelser angaaende, hvorledes det nuværende Folketællingsapparat virker, eller med Forslag om Forandringer, hvorom der ved Ordningen af en fremtidig Tælling kunde blive Spørgsmaal, vil det være Departementet af Interesse at modtage saadanne.

Hermed følger:

Exemplarer af Schema B.
— — C.
— — D.
— Exempelsamling.

Ubenyttede Schemata blive i sin Tid at tilbagesende. Erkjendelse for Modtagelsen af nærværende Circulære og de samme ledsagende Schemata bedes snarest muligt meddelt dette Departement.

Christiania den 26de Oktober 1875.

C. A. Selmer.

A. N. Kiær.

Forsaauidt de i nærværende Circulære nævnte Schemata m. m. ikke skulde fremkomme samtidig med Circulæret, ville de ankomme med en af de nærmest paafølgende Poster.

Til
Sognepræster og Lensmænd.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Husholdninger. (Herskrives et Ettal for hver særskilt Hus-holdning; ligeledes et Ettal for hver enslig Person. Løgerende, der spise Middag ved Familiens Bord, regnes ikke som enslige.	Personernes No.	Personernes Navne (Fornavn og Tilnavn). (Her opføres: a) alle de, der den 31te Decbr. havde Natteophold i Huset, Tilreisende derunder indbefattede; b) alle de, der sædvanlig bo i Huset, men vare fraværende den 31te December).	a) Sædvanligt Bosted for dem, der den 31te Decbr. midlertidigt havde Natteophold i Huset. (Stedet betegnes paa samme Maade som i Rubrik 11.)	Havde nogen af Bøerne sin Bolig (Natteophold) i en særskilt fra Hovedbygningen adskilt Side- eller Udhusbygning? og da i hvilken?	Kjøn. (Her sættes et Ettal i vedkommende Rubrik.) Mandkjøn. Kvindeskjøn.	Hvad Enhver er i Familien (saasom Husfader, Kone, Søn, Datter, Forældre, Tjenesteyende, Logerende, Tilreisende, osv.).	For Personer over 15 Aar: Om gift, Enkemand (Enke) eller fraskilt (derunder indbefattede, der ere fraskilte med Hensyn til Bord og Seng). Betegnes saaledes: ug., g., e., f.	a) For Personer 15 Aar og derover: Livsstilling (Næringsvei) eller af hvem forsørget? b) For Personer under 15 Aar, der have lønnet Arbejde, opgives dettes Art.
	1	a) Tilstedeværende:						
	2							
	3							
	4							
	5							
	6							
	7							
	8							
	9							
	10							
	11							
	12							
	13							
	14							
	15							
	16							
	17							
	18							
	19							
	20							
	1	b) Fraværende:	b) Kjendt eller formodet Opholdssted.					
	2							
	3							
	4							
	5							
	6							

31te December 1875.

(3die Side.)

10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Fødselsaar.	Fødested. (Byens, Sognets og Præstegjeldets Navn eller, hvis Nogen er født i Udlandet, Stedets og Landets Navn.)	Hvilken Stats Undersaat? (forsaauidt Nogen ikke er norsk Undersaat.)	Troesbekjendelse. (Forsaauidt Nogen ikke bekjender sig til den norske Statskirke, anføres her, til hvilken særskilt Troesbekjendelse Enhver henhører.)	Om Sindssvag? (herunder Vanvittige, Tungsindige, Idioter, Tullinger, Sinker o. desl.) Døvsstum? eller Blind? (Som Blind anføres den, der ikke har Gangsyn.)	I Tilfælde af Sindssvaghed og Døvsstumhed anføres i denne Rubrik, hvorvidt samme er indtraadt før eller efter det fyldte 4de Aar.	Regler for Udfyldningen af Rubrik 9.
						<p>Personernes Livsstilling bør angives efter deres væsentlige Beskæftigelse eller Næringsvei med Udelukkelse af Benævnelser, der kun betegne Beklædelse af Ombud, tagne Examina eller andre ydre Egenskaber. Forener Skatteyderen flere Beskæftigelser, der kunne ansees som væsentlige, bør han opføres med dobbelt Livsstilling, idet hans vigtigste Erhvervskilde sættes først; f. Ex. Gaardbruger og Fisker; Skibsreder og Gaardbruger o. s. v. Forøvrigt bør Stillingen opgives saa bestemt, specielt og nøiagtigt som muligt.</p> <p>Til nærmere Veiledning anføres her endel Exempler:</p> <p>Ved Benævnelserne: Arbejder, Dagarbejder, Inderst, Løsskarl, Strand-sidder eller lign. bør tilføies det Slags Arbejde, hvormed vedkommende hovedsagelig er sysselsat; f. Ex. Jordbrug, Tomtearbejde, Veiarbejde, hvilket Slags Fabrik- eller Haandværksarbejde o. s. v.</p> <p>Ved alle saadanne Tjenesteforhold, som baade kan være privat og offentligt, bør Forholdets Art opgives, t. Ex. ved Regnskabsførere, om de ere ansatte ved en privat eller ved en offentlig Indretning og da hvilken; lignende ved Fuldmægtig, Kontorist, Opsynsmand, Forvalter, Assistent, Lærer, Ingeniør og andre.</p> <p>Om Gaardbrugere oplyses, hvorvidt de ere Selvsjere, Leilendinge eller Forpagtere.</p> <p>Om Husmænd, hvorvidt de fornemmelig ernære sig ved Jordbrug eller ved andet Arbejde, og da af hvad Slags.</p> <p>Om Haandværkere og andre Industriadrivende, hvad Slags Industri de drive, samt hvorvidt de drive den selvstændigt eller ere i andres Arbejde.</p> <p>Om Tømmermænd oplyses, hvorvidt de fare tilsøgs som Skibstømmermænd, eller arbejde paa Skibsværfter, eller beskæftiges ved andet Tømmermandsarbejde.</p> <p>I Hensende til Maskinister og Fyrbødere oplyses, om de fare tilsøgs eller ved hvilket Slags Fabrikdrift eller anden Virksomhedsgren de ere ansatte.</p> <p>Ved Smede, Sædkere og andre, der ere ansatte ved Fabriker og Brug, bør dettes Navn opgives.</p> <p>For Studenter, Landbrugselver, Skoledisciple og andre, der ikke forsørge sig selv, bør Forsørgerens Livsstilling opgives, forsaauidt de ikke bo sammen med denne.</p> <p>For dem, der have Fattigunderstøttelse, oplyses, hvorvidt de ere helt eller delvis understøttede og i sidste Tilfælde, hvad de forøvrigt ernære sig ved.</p>

Bilag No. 18.

Schema B.

(1ste Side.)

Folketælling for Kongeriget Norge

den 31te December 1875.

(Rigsvaabenet.)

Hegebostads Præstegjeld, Tællingskreds No.

Liste No.

Specialliste

over

Folketallet

samt over

Kreaturhold og Udsæd m. m.

Vedkommer Matr.-Løbe-No.

Bostedet:

De i denne Liste opstillede Spørgsmaal sigte til at tilveiebringe statistiske Oplysninger om Befolkningsforholdene samt om Agerbrug og Fædrift. En Folketælling som den, der i de første Dage af 1876 vil finde Sted i alle Norges Bygder og Byer samt ombord paa de norske Skibe ude i de fremmede Havne, er et af de vigtigste Midler for et Folk til at lære dets egne Vilkaar at kjende, og enhver god Borger bør derfor gjøre sit til, at den kan blive saa nøiagtig og fuldstændig som muligt.

(Anm. Foruden Lister med vedkommende Præstegjelds Navn paatrykt blev der tilstillet Tællingsbestyrerne Lister uden Præstegjeldets Navn, hvorhos det, forsaavidt et Præstegjeld omfattede baade By- og Landdistrikt, paa nærværende Schema var tilføjet, at det alene angik Landdistriktet.)

(2den og 3die Side se S. 248 og 249.)

(4de Side.)

2. Kreaturhold den 31te December 1875.

Eiernes Navne.	Heste, Føl.		Stort Fæ og Kalve.			Faar og Lam.	Gjeder og Kid.	Svin og Grise.	Rensdyr og Renkalve.
	3 Aar gamle og derover.	under 3 Aar.	Tyre, Oxer og Stude (2 Aar og derover).	Kjører.	Ungnøt og Kalve.				

3. Udsæd i Aaret 1875.

Hvede.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Havre til Grøn-foder.	Erter.	Vikker.	Græsfrø.	Poteter.	Andre Rodfrugter.
Tønder.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Tønder.	Skaal-pund.	Tønder.	Maal Jord dertil anvendt.

Husfædre og andre Foresatte anmodes om inden den 31te December at gennemgaa de i Listen opførte Rubriker, for at de forskjellige Oplysninger, hvorom der spørges, kunne have paa rede Haand, naar Tælleren kommer for at modtage og udfylde Listen, hvilket vil ske den 3die Januar eller en af de nærmest paafølgende Dage.

Bilag No. 19.

Dette Schema, der anvendtes i de Præstegjeld, hvis Befolkning tildels bestaar af Kvæner (Finner) eller Lapper, adskilte sig kun deri fra Bilag No. 18, at Rubrik 3 var delt saaledes:

3 a.	3 b.
Personernes Navne (Fornavn og Tilnavn). (Her opføres: a) alle de, der den 31te Decbr. havde Natteophold i Huset, Tilreisende der- under indbefattede. b) alle de, der sædvanlig bo i Huset, men vare fraværende den 31te De- cember.)	Nationalitet. (Se herom den i Schema C givne Forklaring.)

Bilag No. 20.

Schema C.

Folketælling for Kongeriget Norge

(1ste Side.)

den 31te December 1875.

(Rigsvaabenet.)

..... Præstegjeld, Tællingskreds No.

Hovedliste
over
Folketallet.

Vedkommer.....

☛ Her sættes Bygdelagets eller Kredsens Navn.

NB. Skulde i enkelt Tilfælde en Tællingskreds indbefatte Dele af to forskjellige Sogne, Thing-
 lage eller Lensmandsdistrikter, bliver en særskilt Hovedliste at udarbejde for hver saadan Del. Disse
 særskilte Lister beholde da Tællingskredsens No., men faa hver sit Litera.

Bilag No. 20.
(1ste Side se S. 251.)

(2den og 3die Side.)

I. Fortløbende Uddrag af Speciallisterne.

1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.
Special- ster- nes No.	Matri- kul- Løbe- No.	Bostedets (Gaardens, Pladsens) eller Beboerens Navn.	Antal beboede Huse*).	Samlet Folke- tal (til- stede- væren- de Per- soner).	Vedkom- mende Special- listers No.	Strøgets, Øens, Bygde- lagets o. s. v. Navn.	Antal beboede Huse.	Samlet Folke- tal (til- stede- væren- de Per- soner).
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								
23								
24								
25								
26								
27								
28								
29								
	o. s. v.							
		Summa						

II. Sammendrag for særskilte Dele af Tællingskredsen saasom: tættre bebyggede Strøg, der bære eget Navn, Forstæder, Strandsteder, Øer, Bygdelaag, Grender og Fjerdinger. Ligeledes for Dele deraf.

*) Heri medregnet særskilte Side- eller Udhusbygninger, hvori nogen har Natteophold, jfr. Special-
listens Rubrik 5.

(4de Side.)

Veiledning for Tællerne.

1. Forberedende Arbejder. Naar Tælleren af Sognepræsten eller Lensmanden har modtaget de hans Kreds vedkommende Blade af Schema A (Fortegnelse over de matrikulerede Eiendomme) samt det fornødne Antal Exemplarer af Schema B (Specialliste) og C (Hovedliste), bør han først med Ledelse af Schema A opgøre sig en Plan for den Orden, hvori han skal besøge de særskilte Bosteder i Kredsen, samt ved Skolebørnenes Hjælp eller paa anden hensigtsmæssig Maade nogen Tid før Aarets Udgang besøge Speciallisterne omsendt til de Bosteder, hvorhen de uden særskilt Udgift kunne ombringes. Ved denné Omsendelse tilsigtes, at Husfædre eller andre Foresatte kunne faa Anledning til at gjen-
nemgaa de i Listerne opstillede Spørgsmaal, saa at Svarene kunne have paa rede Haand, naar Tælleren kommer for at modtage og udfylde Listerne. Forsaavidt Tælleren tror med Sikkerhed at kunne paaregne, at nogle af Husfædrene selv kunne og ville behørigt udfylde Schemaet, er det ham uforment at benytte sig af saadan Bistand, dog maa Tælleren selvfølgelig paase, at Listerne forsaavidt ere behø-
rigen og tydeligt udfyldte.

Tælleren bør gjøre sig nøie bekendt med de i Schema B givne Regler for Listens Udfyldning og, om fornødiges, derom conferere med vedkommende Præst eller Lensmand.

2. Selve Tællingen tager sin Begyndelse Mandag den 3die Januar om Morgenen, og fortsættes uafbrudt de følgende Dage, indtil den er tilendebragt, idet den fremmes saa hurtigt, som med dens Nødtælling er foreneligt. Den foregaar paa den Maade, at Tælleren gaar fra Hus til Hus for at modtage og udfylde Speciallisterne (Schema B), af hvilke en ny Liste anvendes for hvert enkelt Bosted (3: Vaaningshus med tilhørende Side- eller Udhusbygninger). Til Erstatning for bortkomne og makulerede Lister bør medtages et noget rundeligt beregnet Antal Schemata. Listerne nummereres med fortløbende Nummere i den Orden, i hvilken de indsamles, hvorhos Matr.-Løbe-Nr. og Bostedets Navn samtidig paaskrives (se Schemataets første Side). Ved Opskrivningen af Personernes Navne og de samme vedkommende Oplysninger iagttages, at der for hver enkelt Person kun anvendes en Linie, jfr. Rubrik 2. Skulde i enkelte Tilfælde en Liste ikke strække til for et Bosted, benyttes to eller flere, der heftes sammen.

Det maa nogle iagttages, at samtlige Spørgsmaal blive besvarede saa fuldstændigt som muligt. I Rubrik 10 maa Aldersaaret ikke opføres, da heraf let kunde opstaa Forvæxlinger. I Rubrik 11 vil det være tilstrækkeligt, hvor Sognets Navn er anført, at betegne Præstegjeldets ved Begyndelsesbogsstaven. Ved Siden af de i Schemataets 16de Rubrik i Henseende til Opøverne over Livsstilling eller Næringsvei gjvne Regler, skal man her endnu gjøre opmærksom paa, at den ikke sjældent forekommende Benværelse Huseier, Gaard eier ikke er tilstrækkeligt oplysende, idet der bør anføres, hvorved Vedkommende er beskjæftiget, f. Ex. Huseier og Smed, Gaardeter og o. s. v. — Forøvrigt henvises til den i selve Schematet gjvne Veiledning, idet man alene særskilt skal fremhæve den fra forrige Folketælling forskellige Regel i Rubrik 3, at samtlige de, der den 31te December i Huset havde Natteophold, skulle medtages, medens forrige Gang alene de opførtes, der i Huset havde stadig Ophold. — Forøvrigt vil det af Schematet sees, at ogsaa fraværende Personer skulle opføres, hvorved iagttages, at i 7de Rubrik for hver enkelt bemærkes, til hvilken Familie han (hen)hører.

Af den ovenanførte Regel følger bl. A., at Taterne og Fantefølger (med Anmærkning om deres omstreifende Liv i Rubrik 9) blive at medtage i Speciallisten for det Bosted, hvor de den 31te December opholdt sig om Natten.

I de Tællingskredse, hvor Befolkningen foruden af Norske for en væsentlig Del bestaar af Kvæner (Finner) eller Lapper, bliver Oplysning om Indbyggernes Nationalitet at meddele i Schemataets 3die Rubrik (efter Personernes Navn) paa den i nedenstaaende Tabel betegnede Maade.

Naar Faderens Nationalitet er:	og Moderens Nationalitet er:			
	Norsk	Kvæn	Lap	Blandet*)
Norsk, sættes	nn	nk	nl	nb
Kvæn (Fin), sættes	kn	kk	kl	kb
Lap, sættes	ln	lk	ll	lb
Blandet*), sættes	bn	bk	bl	bb

Tabellen læses saaledes:

Naar Fader og Moder ere norske sættes: nn. Er Faderen norsk og Moderen Kvæn sættes: nk. Er Faderen af blandet Nationalitet og Moderen norsk sættes: bn o. s. v.

*) Herved forstås de Personer, hvis Forældre ere af forskellig Nationalitet.

Hvor Kvæner eller Lapper alene forekommer enkeltvis, blive heromhandlede Oplysninger alene for disses Vedkommende at meddele. Forekomme de derimod mere samlet, meddeles (foruden Opgave om Nationalitet for alle Indbyggere) tillige — i Rubrik 1 — for samtlige Kvæner og Lapper og for Personer af blandet Nationalitet Oplysning om, hvilket Sprog de sædvanlig tale.

Rubrikerne paa Schemataets sidste Side maa for hvert enkelt Bosted enten udfyldes, eller ogsaa maa det udtrykkelig betegnes, at Kreaturhold og Udsæd ikke finder Sted.

3. Naar Speciallisterne ere blevne indsamlede, udarbejdes Hovedlisten (Schema C), der bestaar af 2 Afdelinger, af hvilke den første er bestemt for et fortløbende Uddrag af Speciallisten og den anden til et Sammendrag for særskilte Dele af Tællingskredsen. I Afdeling I opskrives Antallet af beboede Huse samt Folketallet for hvert Bosted efter Speciallisternes Udvisende i den samme Orden, hvorefter disse er nummererede. I Afdeling II opføres for hver enkelt af de særskilt udsøndrede Dele det samlede Antal beboede Huse og det hele Folketal, idet der i 1ste Rubrik anføres, hvilke af de i Schemataets 1ste Afdeling opførte Nummer af Speciallister der vedkomme hver enkelt Del.

Ved begge disse Uddrag bemærkes, at, da det Folketal, der i samme skal opføres, kun omfatter de den 31te December tilstedeværende Personer, bliver der altsaa forsaavidt ikke at tage Hensyn til de Fraværende.

4. I Henseende til Godtgjørelsen for Arbeidet, bemærkes, at den i Forhold til det anvendte Dagetal overhovedet vil blive ansat højere og paa den anden Maade end forrige Gang, da den udgjorde fra 48 til 80 Skilling pr. Dag, eller, naar Arbeidet var forbundet med ualmindelig Besværighed, 72 Skilling daglig. Der vil nemlig dennegang for samtlige Tællere blive anvendt et ensartet Betalingsmaatte, idet Godtgjørelsen i Almindelighed — eller hvor særskilte lokale Forholde ikke undtagelsesvis maatte findes at begrunde en højere Betaling — vil blive at beregne saaledes:

- For Gangen Hus imellem: 36 Skilling for hver tilbagelagt Mil, Veien regnet fra Hus til Hus (Milpeenge), hvorved det forudsættes, at Tælleren har valgt den kortest mulige Vei, som Tællingen udkræver.
- For selve Tællingsarbeidet: efter en vis Taxt for hver talt Person. Denne Taxt vil senere blive fastsat, naar man for en Flerhed af Præstegjeld har faaet indhentet Oplysninger om den medgaaede Tid. Forsaavidt enkelte Lister skulde være skjødesløst og ufuldstændigt affattede, forbeholder man sig en passende Nedsættelse. For Distrikter med blandet Nationalitet vil en højere Taxt blive tilstaaet.

I Tilfælde af, at Tælleren undtagelsesvis har maattet benytte Skydsbefordring, ville de nødvendige Skydsudgifter i Forbindelse med en passende Diæt for den medgaaede Tid blive ham at godtgjøre, hvorimod Milpeengene for denne Del af Veien selvfølgelig bortfalde.

Til Beregning af Godtgjørelsen maa altsaa nedenstaaende Spørgsmaal besvares:

- Hvor lang Vei har Tælleren maattet gaa i Anledning af sine Husbesøg?
- Har nogen Del af Veien været mere end almindelig besværlig?
- Hvorvidt og for hvilket Beløb har Skyds været benyttet?
- Hvormange Timer har Tælleren anvendt:
 - under selve Tællingen, heri ikke iberegnet den til Gangen anvendte Tid?
 - til Møder med Tællingsbestyrelsen og til Udarbejdelse af Hovedlisten?

Til Løttelse ved Regningernes Expedition bedes Svarene nedtagne her.

Listen er udfyldt af og afgivet den 1876
til Lensmand

Bilag No. 21.

Schema D.

Folketælling for Kongeriget Norge

(1ste Side.)

den 31te December 1875.

(Rigsaabenet.)

.....Præstegjeld.Provsti.

Summarisk Opgave over Folketallet:
a) i de enkelte Tællingskredse.

Kredsens No.	Kredsens Navn.	Tællerens Navn.	Antal beboede Huse.	Folketal (tilstedeværende Personer).
1				
2				
3				
4				
5				
6				
o. s. v.				

Summa

(2den Side.)

b) i de enkelte Sogne, samt i andre særskilte Dele af Præstegjeldet (saasom tættere bebyggede Strøg, Forstæder, Strandsteder, Øer, Bygdelaag, Grender, Fjerdinger, forsaavidt de henhøre til mere end en Tællingskreds, og derfor ikke ere tilstrækkeligt betegnede i Schema C).

Her gjøres tillige Rede for muligens stedfindende Uoverensstemmelse mellem den geistlige og den verdslige Inddeling.

Sognets, samt Strøgets, Øens, Bygdelaagets o. s. v. Navn.	Tællingskredsens No.	Antal beboede Huse.	Folketal (tilstedeværende Personer).
.....Hovedsogn			
.....Annexsogn			
..... Annexsogn			

Listen er den

1876 udfyldt af:

Bilag No. 22.

Folketælling for Kongeriget Norge

(1ste Side.)

den 31te December 1875.

(Rigsvaabenet.)

Exempler
paa Udfyldning
af

Speciallister og Hovedlister.

(2den og 3die Side se S. 256 og 257.)

(4de Side.)

II. Exempel paa Udfyldning af Hovedlisternes 2den og 3die Side.

I. Fortløbende Uddrag af Speciallisterne.					II. Sammendrag for særskilte Dele af Tællingskredsen.			
1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.
1	220	Bjerke, søndre (Iversen)	2	7	6—21	Øen Melø	17	89
2	do.	Bjerkerydningen	1	4	27—37	Herre Strandsted	21	147
3	do.	Kværndalen	1	6	40—56	en Del af Holmgrenden	11	68
4	223 b	Evjebakken (Pedersen)	1	4				
5	224	Do. (Hansen)	1	6				
6	268 a	Melø (Rasmussen)	1	7				
7	270 b	Melømoen (Johannesen)	1	8				
8	do.	Do. (Iversen)	1	4				
9	do.	Meløværket	1	6				
10	do.	Stranden	1	7				
11	269	Melø (Amundsen)	1	6				
12	270	Lomme	1	2				
13	271	Melø-Rød	1	6				
14	270 a	Sundet	1	5				
15	272	Mærdi	1	5				
16	274 b	Delingsdalen	1	3				
17	274 c	Lomme	2	6				
18	275	Allum (Iversen)	1	5				
19	276	Do. (Halvorsen)	1	8				
20	277	Do. (Ellefsen)	1	7				
21	278	Do. (Nielsen)	1	6				
22	279	Ludal	1	5				
23	280	Vestrum, nordre	2	18				
24	282	Vestrumrødningen (Svendsen)	1	5				
25	281	Vestrum, søndre	1	8				
26	282	Vestrumrødningen (Nielsen)	1	4				
27	284	Bergene (Nielsen)	1	7				
28	285	Do. (Olsen)	1	6				
29	286	Do. (Jonsen)	1	6				
		Lateris	32	177				
		Summa	63	387				

Bilag No. 22.
(1ste og 4de Side se S. 255.)
(2den og 3die Side.)

I. Exempler paa Udfyldning af Special-

Hedrum Præstegjeld, Tællingskreds No. 5, Liste No. 1. Vedkommer

1.	2.	3.	4.	5.	6.	
					Mk.	Kk.
		a. Tilstedeleværende:				
1	1	Christian Iversen			1	
	2	Johan Anton Christiansen			1	
	3	Thor Christiansen			1	
	4	Ragnhild Christiansen				1
	5	Lovise Christiansen				1
	6	Helvig Tollefsdatter				1
	7	Knud Olsen		Drengestuen.	1	
		b. Fraværende:				
	1	Hans Christiansen	paa Veien til Middelhavet.		1	

Vanse Præstegjeld, Landdistriktet, Tællingskreds No. 4, Liste No. 8. Vedkommer

1.	2.	3.	4.	5.	6.	
					Mk.	Kk.
		a. Tilstedeleværende:				
1	1	Terje Olsen			1	
	2	Ingeborg Jonsdatter				1
	3	Maren Olsdatter Svartland	Herod.			1
	4	Karen Pedersdatter Nærstad				1
	5	Peder Nilsen Moen			1	
	6	Jens Hansen Ure			1	
1	7	Jon Nilsen			1	
	8	Anne Olsdatter				1
	9	Oline Hansdatter Borge				1
		b. Fraværende:				
	1	Jon Terjesen	Mandal.		1	
	2	Ingeborg Terjesdatter	do.			1

Vadsø Præstegjeld, Landdistriktet, Tællingskreds No. 5, Liste No. 9. Vedkommer

1.	2.	3 a.	3 b.	4.	5.	6.	
						Mk.	Kk.
		a. Tilstedeleværende:					
taler:	1	Johan Abram Combola	kk.			1	
kvænsk	2	Caissa Mathisdatter Niemi	kk.				1
	3	Bertha Johansdatter Combola	kk.	Vadsø.			1
	4	Magdalene Johannesdatter Combola	kk.				1
	5	Johan Eriksen	nk.		Drengestuen.	1	
	6	Pernille Hansdatter	nn.				1
1	7	Iwan Wasiliewitsch		Archangel.		1	
		b. Fraværende:					
1	8	Niils Pedersen	nn.			1	
	9	Oline Larsdatter	nn.				1
	1	Abraham Johansen Combola	kk.	Tromsø.		1	

Iisternes 1ste, 2den og 3die Side.

Matr.-Løbe-No. 220. Bostedet: Bjerke, søndre (Iversens Gaard).

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Husfader. Søn do. Datter. do. Tjenestepige. Tjenestegut.	e. ug. ug. ug. ug. ug.	Gaardbruger, Selveier. hjælper Faderen. do. do. Budeie. Gaardsgut.	1822. 1848. 1850. 1853. 1862. 1850. 1846.	Kvelle Sogn, Hedrum do. do. do. do. Hedrum Sogn og Prgj. Kihl Sogn, Sverige.				
Søn af Christian Iversen.	ug.	Matros.	1857.	Kvelle Sogn, H.				

Matr.-Løbe-No. 27 b. Bostedet Hougén.

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Husfader. hans Kone. Tilreisende, Terje Olsens Søster. Tjenestepige. Tjenestekarl. Lægdslem.	g. g. ug. ug.	Gaardbruger og Skibsreder. Gaardmandskone. Tjenestepige. Tjenestekarl. Lægdslem, ernærer sig hovedsageligt ved at binde Sopolimer. Føderaademand. Tjenestepige.	1824. 1826. 1828. 1850. 1849. 1832. 1800. 1802. 1840.	Herod S. og Prgj. Vanse S. og Prgj. Spind, Herod. do. Aa, Lyngdal. Næs Sogn, Flekkefjord. do. do. Næs Sogn, Lyster.		Method. dist.	Blind.	
Husfader. hans Kone. Tjenestepige.	g. g. ug.	Føderaademand. Tjenestepige.	1800. 1802. 1840.	do. do. Næs Sogn, Lyster.				
Søn af Terje Olsen. Datter af Terje Olsen.	ug. ug.	Fuldmægtig ved Herre Sagbrug. Hos Forældrene.	1856. 1857.	Vanse. do.				

Matr.-Løbe-No. 10. Bostedet: Nyhavn.

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Husfader. Kone. Datter og Til- reisende. Datter. Tyende. do. Tilreisende.	g. g. ug. ug. ug. ug. e.	Fisker. Tjenestepige. Sypige. Tjenestedreng. Tjenestepige. Skipper.	1820. 1825. 1850. 1852. 1849. 1854. 1841.	Åbo, Finland. Lyngen. Vadsø Landsogn, V. do. Maasø Sogn og Prgj. Lyngen. Archangel, Rusland.		Rus- land.	Græk Ka- tholsk.	
Husfader. hans Kone.	g. g.	Føderaademand.	1847. 1852.	Hammerfest. do.				
Søn af Johan Combola.	ug.	Tømmermand (Søfarende).	1847.	Sydvaranger.				

Bilag No. 23.

Circularære.

Fra
Den Kongelige Norske Regjerings
Departement for det Indre.

Ved Kongelig Resolution af 23de d. M. er det naadigst bestemt:
— — (se Bilag No. 15).

Til lagttagelse under Tællingen gjøres opmærksom paa følgende:

I de Byer, for hvilke Forandringer med Hensyn til deres Grændser ere bestemte at skulle indtræde fra 1ste Januar 1876, lægges de den 31te December 1875 bestaaende Forhold til Grund for Tællingen, dog saaledes, at der særskilt bør oplyses, hvilke Forandringer der ville indtræde.

Tællingen foregaar paa den Maade, at der til hvert beboet Hus nogen Tid før Aarets Udgang ved Hjælp af Rodemestere eller andre Tællere bliver omdelt en Specialliste (Schema B*) med Anmodning til Husfædre og andre Foresatte om at udfylde samme inden 3die Januar, fra hvilken Dag Listernes Indsamling begynder. Tællerne ville da paa selve Stedet have at paase, at>Listerne ere blevne behørigt udfyldte og i manglende Fald selv udfylde eller rette dem.

De ovennævnte Lister blive af Magistraten før Uddelingen af paategne hver sit Numer i fortløbende Række, ligesom ethvert beboet Hus i vedkommende Kjøbstad eller Ladested maa paa Listens første Side anføres med sit Matrikulnummer, men det er ikke nødvendigt, at Matr.-Numerne ogsaa anføres i fortløbende Række, saafremt Tællingsbestyreren finder en anden Fremgangsmaade mere hensigtsmæssig, kun at det nøie paasees, at intet bliver forbigaaet. Hvis der for et Hus skulde behøves mere end et Ark, tilføies Indskudsark, der sammenheftes med Hovedarket og nummereres som dette.

Forsaaavidt Magistraten finder det hensigtsmæssigt til Tællere at antage andre end de ved Fattigvæsenet ansatte Rodemestere, bemærkes, at der helst bør antages et saa stort Antal Tællere, at hver af disse ikke faar mere end omkring 100 Huse at gjøre Rede for.

Magistraten bør meddele Tællerne nøjagtig Instruktion i Henseende til Tællingsarbeidets Udførelse. De bør i denne navnlig gjøres opmærksomme paa Nødvendigheden af, at de under Listernes Indsamling paa selve Stedet undersøge, hvorvidt disse ere blevne udfyldte overensstemmende med de i samme foreskrevne Regler, og særskilt hvorvidt Udfyldningen af Schemaets 9de Rubrik (Livsstilling) er nøjagtig og tilstrækkelig specificeret. I denne Forbindelse skal man ved Siden af de i Schemaets 16de Rubrik givne Regler særskilt tilføie, at den oftere forekommende Benævnelse „Huseier“ ikke er tilstrækkeligt oplysende, idet der bør anføres, hvorved Vedkommende er beskjæftiget eller har sin væsentlige Indtægt, f. Ex. Huseier og Kjøbmand, Huseier og Rentenist o. s. v.

I Rubrik 10 maa Aldersaaet ikke opgøres, da heraf let kunde opstaa Forvexlinger.

I Henseende til de Fraværende bør i 7de Rubrik for hver enkelt anføres, til hvilken Familie han henhører.

I de Byer, hvor Befolkningen foruden af Norske for en væsentlig Del bestaar af Kvæner (Finner) eller Lapper, bliver Oplysning om Indbyggernes Nationalitet at meddele i Schemaets 3die Rubrik (efter Personernes Navn) paa den i nedenstaaende Tabel betegnede Maade.

— — (se Bilag No. 20, 4de Side, Post 2, de 3 sidste Passus).

Forøvrigt henvises til de i selve Specialisterne givne Regler samt til den til Tællernes Veiledning udarbejdede Exempelsamling.

Saasnaart som Specialisterne ere blevne indsamlede, overleveres de til Magistraten, af hvem de dernæst blive at revidere.

Som Gjenstand for Revision fremhæves navnlig:

1. at der er indkommet Specialister for samtlige beboede Huse;
2. at Specialisterne ere blevne udfyldte paa behørig Maade, hvorved særskilt haves for Øie de ovenfor fremhævede Punkter.

Efterat Specialisterne ere blevne reviderede, udarbejder Magistraten en Hovedliste (Schema C), der bestaar af 2 Afdelinger, af hvilke den første er bestemt for et fortløbende Uddrag af Specialisterne og den anden til et Sammendrag for enkelte Sogne eller andre særskilte Dele af Byen, som Magistraten maatte finde af Interesse at udsondre. Derefter indsendes samtlige Dokumenter til dette Departement, hvorved det bør iagttages, at de Pakker, hvori Dokumenterne indsendes, gives saadan Paategning: Vedkommer Folketællingen.

Da Tællingen delvis forudsættes udført ved Hjælp af lønnede Tællere, skulde man forsaaavidt anmode Magistraten om for hver af disse at meddele Departementet Opgave over den til Tællingen medgaaende Tid i Forbindelse med Oplysning om Folkemængden i hans Distrikt samt Forslag om Godtgjørelsens Størrelse.

Ligeledes imødesees Regning over de i Anledning af Folketællingen af Magistraten havde Kontorudgifter.

Til Slutning bemærkes, at forsaaavidt Tællingsbestyreren efter de ved Folketællingen indvundne Erfaringer maatte finde sig opfordret til at fremkomme med Meddelelser angaaende, hvorledes det nuværende Folketællingsapparat virker, eller med Forslag om Forandringer, hvorom der ved Ordningen af en fremtidig Tælling kunde blive Spørgsmaal, vil det være Departementet af Interesse at modtage saadanne.

Hermed følger:

Exemplarer af Schema B.	—
—	— C.
—	Indskudsark til Schema B.
—	— C.
—	Exempelsamling.

Ubenyttede Schemata blive i sin Tid at tilbagesende. Erkjendelse for Modtagelsen af nærværende Circularære og de samme ledsagende Schemata bedes snarest muligt meddele dette Departement.

Christiania den 30te Oktober 1875.

C. A. Selmer.

A. N. Kiær.

Forsaaavidt de i nærværende Circularære nævnte Schemata m. m. ikke skulde fremkomme samtidig med Circularæret, ville de ankomme med en af de nærmest paafølgende Poster.

Til
Magistraterne i Rigets Kjøbstæder og Ladesteder.

*) Schema A vedkommer alene Landdistrikterne.

Bilag No. 24.

Schema B.

(1ste Side.)

Folketælling for Kongeriget Norge

den 31te December 1875.

(Rigsvaabenet.)

Kjøbstaden Christiania, Tællingskreds No.

Liste No.

Specialliste

over

Folketallet

samt over

Kreaturhold og Udsæd m. m.

Vedkommer Huset,

-Gade No.

Rode No.

De i denne Liste opstillede Spørgsmaal sigte til at tilveiebringe statistiske Oplysninger om Befolkningsforholdene samt om Agerbrug og Fædrift. En Folketælling som den, der i de første Dage af 1876 vil finde Sted i alle Norges Bygder og Byer samt ombord paa de norske Skibe ude i de fremmede Havne, er et af de vigtigste Midler for et Folk til at lære dets egne Vilkaar at kjende, og enhver god Borger bør derfor gjøre sit til, at den kan blive saa nøiagtig og fuldstændig som muligt.

(A n m. Schemaet for Ladestederne var aldeles som nærværende med den fornødne Forandring ovenfor (f. Ex. Ladestedet Aasgaardstrand). Foruden Lister med Byens Navn udsendes ogsaa Lister med aaben Plads for Navnet.)

(2den Side.) Denne Side var kun med Hensyn til Rubrik 5 forskjellig fra Bilag No. 18:

5.

I hvilken Etage havde Personerne sin Bolig (Natteophold)? og (forsaa vidt der under samme Husnummer maatte høre flere særskilte Bygninger), tillige: i hvilken Bygning?

(A n m. For de Byer, hvor Befolkningen tildels bestaar af Kvæner (Finner) eller Lapper, var i nærværende Schema tilføjet en Rubrik 3b, jfr. Bilag No. 19. Med Schemaet fulgte løse Indskudsark til Benyttelse, hvor Huset havde flere end 20 Beboere.)

(3die Side.) Som Bilag No. 18, 3die Side.

(4de Side.) Som Bilag No. 18, 4de Side, undtagen med Hensyn til nedenstaaende Slutningsbemærkning:

Husfædre og andre Foresatte anmodes om inden den 3die Januar at udfylde denne Liste, der vil blive afhentet samme eller en af de nærmest paafølgende Dage.

Bilag No. 25.

Schema C.

(1ste Side.)

Folketælling for Kongeriget Norge

den 31te December 1875.

(Rigsvaabenet.)

Kjøbstaden.....

Hovedliste

over
Folketallet.

Listen er den 1876 udfyldt af

(A n m. For Ladestederne samme Schema kun med fornøden Forandring af „Kjøbstaden“ ovenfor. — Med Schemaet fulgte løse Indskudsark.)

(2den og 3die Side.)

I. Fortløbende Uddrag af Specialisterne.

1.	2.	3.	4.	5.
Bydelens (Gadens, Kvarterets, Sognets eller desl.) Navn.	Husets Matr.-No.	Specialisternes No.	Antal beboede Huse*.)	Samlet Folketal (tilstedeværende Personer).
o. s. v.	Summa			

*) Heri medregnet de særskilte Bygninger, der maatte henhøre under samme Husnummer (jfr. Specialistens Rubrik 5).

(4de Side.)

II. Sammendrag for Sogne og andre særskilte Bydele.

1.	2.	3.	4.
Sognets, Bydelens Navn.	Vedkommende Specialistes No.	Antal beboede Huse*.)	Samlet Folketal (tilstedeværende Personer).

*) Se Anm. paa foregaaende Side.

Bilag No. 26.

(1ste Side.) Som Bilag No. 22, 1ste Side.

(2den og 3die Side se S. 262 og 263.)

(4de Side.)

II. Exempel paa Udfyldning af Hovedlisternes 2den, 3die og 4de Side.

I. Fortløbende Uddrag af Specialisterne (2den og 3die Side).					II. Sammendrag for Sogne og andre særskilte Bydele. (4de Side.) Christiansund.			
1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.
Tællingskreds No. 1.					a. De enkelte Tællingskredse.			
Munkedamsveien	1. 2. 3. 4a. 4b. 5. 6.	1. 2. 3. 4. 5. 6.	2. 1. 1. 2. 1. 3. 7.	15. 8. 11. 20. 14. 27. 12.	No. 1 2 3 4 5 6 7	1—97. 1—98. 1—100. 1—80. 1—101. 1—76. 1—99.	100. 98. 102. 84. 104. 78. 108.	1091. 971. 1056. 851. 1062. 809. 1052.
Engensgade	15. 16. 17. 18. 19.	98. 99. 100. 101. 102.	1. 1. 2. 1. 1.	14. 10. 19. 9. 11.	b. Særskilte Bydele.			
Ialt for Tællingskreds No. 1			120.	1317.	Kirkelandet	Kreds 1, 2 og 3 samt af 4, Li- sterne 1—45.	346.	3539.
					Nordlandet	Kreds 5 og 6.	182.	1871.
					Indlandet	Af Kreds 4, Listerne 46—80 og Kreds 7.	146.	1482.
						Ialt	674.	6892.

Bilag No. 26.

(1ste og 4de Side se S. 261.)

(2den og 3die Side.)

I. Exempler paa Udfyldning af Special-

Kjøbstaden Christiania, Tællingskreds No. 5, Liste

1.	2.	3.	4.	5.	6.	
					Mk.	Kk.
		a. Tilstedeleværende:				
1	1	Christian Iversen		1ste Etage.	1	
	2	Johan Anton Christiansen		do.	1	
	3	Thor Christiansen		do.	1	
	4	Ragnhild Christiansen		do.		1
	5	Lovise Christiansen		do.		1
	6	Helvig Pedersen		do.		1
1	7	Knud Olsen		Kjælderbekv.	1	
		b. Fraværende:				
	1	Hans Christiansen	paa Veien til Middelhavet.		1	

Kjøbstaden Bergen, Tællingskreds No. 4, Liste

1.	2.	3.	4.	5.	6.	
					Mk.	Kk.
		a. Tilstedeleværende:				
1	1	Ole Hansen		1 Etage (Hovedbygning).	1	
	2	Ingeborg Hansen		do. do.		1
	3	Maren Olsen	Stavanger.	do. do.		1
	4	Karen Pedersdatter Nærstad		do. do.		1
	5	Peder Nielsen Moen		1 Etage (Bagbygning).	1	
1	6	Jens Pedersen		2 Etage (Hovedbygning).	1	
1	7	Jon Nielsen		2 Etage (Bagbygning).	1	
	8	Anne Nilsen		do. do.		1
	9	Oline Borge	6 Rode No. 4.	2 Etage (Hovedbygning).		1
	10	John Halifax	Newport, England.	do. do.	1	
	11	Bernt Viberg	Førde S. og Prgj.	do. do.	1	
	12	Ingeborg Cathrine Akerman	Aalesund.	do. do.		1
	13	Mathias Evensen	Gjerde Sogn, Etne.	do. do.	1	

Kjøbstaden Vardø, Tællingskreds No. 2, Liste

1.	2.	3 a.	3 b.	4.	5.	6.	
						Mk.	Kk.
		a. Tilstedeleværende:					
1	1	Mads Andersen	nn.		1 Etage (Hovedbygning).	1	
	2	Marie Andersen	nn.		do. do.		1
	3	Birgitte Andersen	nn.		do. do.		1
	4	Henrik Andersen	nn.	Vadsø.	do. do.	1	
	5	Anders Matissen	ln.		do. do.	1	
	6	Marta Andersdatter	ln.		do. do.		1
tal. lappisk	7	Sara Jonsdatter	ll.		1 Etage (Bagbygning).		1
1	8	Mikkel Pedersen	nn.		2 Etage (Hovedbygning).	1	

listernes 1ste, 2den og 3die Side.

No. 1. Vedkommer Huset Akersveien No. 55.

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Husfader.	e.	Kontorist ved Hjula Væveri.	1822.	Hønefos.				
Søn.	ug.	Handelsbetjent.	1848.	Christiania.				
do.	ug.	do.	1850.	do.				
Datter.	ug.	Butikjomfru (hos en Bager).	1863.	do.				
do.	ug.	1862.	do.				
Tyende.	ug.	Tjenestepige.	1850.	Hedrum Sogn og Prgj.				
Lieboer.	ug.	Oppasser.	1846.	Kihl Sogn, Sverige.				
Søn af Christian Iversen.	ug.	Matros.	1857.	Christiania.				

No. 8. Vedkommer Huset 10de Rode No. 12.

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Husfader.	g.	Inspektør ved Sygehuset.	1824.	Bergen.				
hans Kone.	g.	1826.	Vanse S. og Prgj.				
Tilreisende.	g.	Kjøbmandskone.	1828.	Spind, Herod.				
Konens Søster.	ug.	Tjenestepige.	1850.	Birkeland S., Fane.	...	Methodist.		
Tyende.	ug.	Gaardsgut	1849.	Fjelds S. og Prgj.				
do.	ug.	1849.				
Husfader.	e.	Økonom ved Sygehuset.	1832.	Næs Sogn, Flekkefjord.				
do.	g.	Sygevogter.	1850.	Bergen.				
hans Kone.	g.	Gangkone.	1852.	do.				
Patient.	ug.	Tjenestepige.	1840.	Næs Sogn, Lyster.				
do.	ug.	Matros.	1851.	Hull, England.	...	Engelsk episcopale Kirke.		
do.	ug.	Gaardbruger, Forpagter.	1846.	Vefrings Sogn, Førde.				
do.	f.	Vaskerkone.	1837.	Gøteborg.				
do.	g.	Sergeant.	1842.	Gravens Sogn, Ulvik.				

No. 4. Vedkommer Huset Sjø-Gade No. 7.

7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Husfader.	g.	Kjøbmand.	1821.	Sydvaranger.				
Husmoder.	g.	1830.	Tanens Sogn, T.				
Datter.	ug.	Hjælper Forældrene.	1852.	Vardg.				
Søn og Tilreisende.	ug.	Styrmænd.	1855.	do.				
Tyende.	ug.	Handelsbetjent.	1857.	Sydvaranger.				
do.	ug.	Tjenestepige.	1851.	do.				
Logerende.	e.	Underholdes af M. . . ndersen.	1794.	Kuomi Sogn, Finland.	Blind.	
do.	ug.	Telegrafist.	1850.	Polmak, N.				

Bilag No. 27.

Fra Christiania Magistrat.

Folketællingen.

I Anledning af den i Begyndelsen af næste Aar forestaaende Folketælling vil der for Christiania tiltrænges et stort Antal Tællere til Listernes Uddeling, Indsamling og eventuelle Fuldstændiggjørelse.

Erfaring fra andre Lande har godtgjort, at Folketællingen bliver fuldstændigst og nøjagtigst udført der, hvor det lykkes at hverve det størst mulige Antal frivillige Tællere, der af Interesse for Sagen paataage sig det hermed forbundne Arbejde.

Fordelen herved bestaar nemlig deri, at det paa denne Maade lader sig gjøre at udstykke Byen i et særdeles betydeligt Antal Tællingskredse, saa at hver Tæller kun faar med ganske faa Huse at bestille, hvorefter Tællingen kan blive udført paa ganske kort Tid og — hvad der er af ikke ringe Betydning for dens Nøjagtighed, hvorhos hver enkelt Tæller selvfølgelig har saa meget lettere for at paase, at Listerne af Huseierne ere bleve behørigt udfyldte.

Ved den sidste Folketælling i Berlin i 1871 meldte der sig ikke mindre end 7000 frivillige Tællere, foruden 2000 Distriktskommisærere, saa at saaledes enhver Tæller alene fik med 2 a 3 Huse at gjøre.

Man har det Haab, at der ogsaa i vor Hovedstad vil vise sig saamegen Interesse for dette almennyttige Foretagende, at den heromhandlede fuldkomnere Folketællingsmethode kan komme ialfald til delvis Anvendelse. Ved Anvendelse af lønede Tællere bliver det nemlig umuligt, uden aldeles uforholdsmæssige Udgifter, at inddelle Byen i saamange Tællingskredse, som ønskeligt er, hvortil kommer, at netop den Interesse, som bringer den frivillige Tæller til at tilbyde sin Hjælp, indeholder den bedste Garanti for, at heromhandlede Hverv bliver godt udført.

Tællernes Funktion bestaar i følgende:

- 1) nogen Tid før Udgangen af indeværende Aar at fordele Folketællingslisterne saaledes, at hver Huseier i det af Tælleren overtagne Distrikt erholder et Exemplar. (Listen indeholder en Opfordring til Huseiere og andre foresatte om at udfylde samme.)
- 2) den 3die Januar og de nærmest paafølgende Dage at indsamle de udfyldte Lister og i Tilfælde af manglende Udfyldning selv indhente de fornødne Oplysninger og udfylde Listen.

Det vil lettelig indsees, at naar der til enhver Tæller anvises f. Ex. indtil 10 større eller 20 mindre Huse, bliver der alene Spørgsmaal om et forholdsvis ubetydeligt Arbejde, der imidlertid vil være af megen Betydning i Henseende til Tællings Resultater.

Man tillader sig saaledes herigjennem at opfordre Indvaanere af Christiania By til frivillig Deltagelse i den forstaaende Folketælling, idet de, der hertil ere villige, anmodes om snarest mulig at indsende Anmeldelse derom enten til Magistraten, eller ogsaa til det statistiske Kontor i Indredepartementet. Anmeldelsen bør indeholde Adresse samt Oplysning om, hvormange Huse Tælleren er villig til at overtage og i hvilket Strøg af Byen han fortrinnsvis ønsker at anvendes.

Da det er første Gang, at heromhandlede Tællingssystem her skal forsøges, og det paa Forhaand ikke kan vides, om et tilstrækkeligt Antal frivillige Tællere vil melde sig, vil der ved Siden heraf muligens ogsaa blive Spørgsmaal om Antagelsen af endel lønede Tællere for visse Dele af Byen. De, der maatte ønske Ansættelse som saadanne, anmodes om at melde sig paa Magistratskontoret.

Christiania Magistrat d. 3die Decbr. 1875.

L. A. Mastrup.

Bilag No. 28.

(1ste Side.)

Circulære fra

Den Kongelige Norske Regjerings Departement for det Indre til de forenede Rigers Consulater.

I Forbindelse med Anordningen af en almindelig Folketælling for Kongeriget Norge har det under 23de d. M. behaget H. M. Kongen at befale:

„At der ved de svenske og norske Consulater og Viceconsulater iværksættes en Tælling af Søfarende ombord paa norske Fartøier, der ved Udgangen af Aaret 1875 vare beliggende i eller paa Veien til fremmede Havne.“

Til Iværksættelse af denne Tælling har man ladet trykke vedlagte Schemata, „Liste over Søfarende“, af hvilke man herved skulde anmode Consulatet om at besørge et Exemplar tildelt hvert norsk Fartøj, der ikke allerede maatte være i Besiddelse deraf, og som enten

- 1) i Løbet af indeværende Aar udklarerer fra nogen af Consulatets Havne til saadan Tid og med saadan Bestemmelse, at Fartøjet ikke kan antages at naa Norge inden Aarets Udgang (Schematet bliver af Skibsføreren at afleverer, i Norge til Toldkammeret, i Udlandet til vedkommende Consulat) eller
- 2) den 31te December d. A. er beliggende i nogen af Consulatets Havne, eller
- 3) ankommer til nogen af disse inden medio Marts næste Aar, og som har været undervejs den 31te December.

Inden Udklareringen af de norske Fartøier, der den 31te December enten vare beliggende i nogen af Consulatets Havne eller befandt sig paa Veien til samme, bedes det næst saavidt muligt paaseet, at der for hvert af disse bliver afleveret en saadan Liste i udfyldt Stand.

Ved Midten af Marts Maaned have Viceconsulaterne at indsende saantlige modtagne udfyldte Blanketter til Hovedstationen, hvorefter de, i Forbindelse med de ved denne indsamlede Blanketter, snarest muligt indsendes til dette Departement.

For Langveisfarere, der maatte ankomme til nogen af Consulatets Havne senere end medio Marts, men inden Udgangen af Mai Maaned, og som have været fraværende fra Norge den 31te December, bliver Forespørgsel at gjøre, om hvorvidt Liste over Søfarende er afleveret ved noget andet Consulat. Hvor dette ikke har været Tilfældet, bliver saadan Liste at udfylde og gjennem Consulatet strax at indsende til Departementet.

Hoslagt medfølger, foruden de til Hovedstationen bestemte Blanketter, et Antal Exemplarer til Fordeling mellem Viceconsulationerne samt endel for disse sidste bestemte Aftryk af nærværende Circulære.

Christiania den 26de October 1875.

C. A. Selmer.

A. N. Kier.

Bilag No. 28.

(3die Side.)

(TRANSDUCTION.)

Ministère de l'Intérieur du Gouvernement Royal de Norvège.

Circulaire aux
Consuls des Royaumes Unis.

Christiania, le 26 Octobre 1875.

Monsieur

Conjointement avec l'organisation d'un recensement général pour le Royaume de Norvège il a plu à Sa Majesté d'ordonner sous date de 23 Octobre :

„Que dans les Consultats et Vice-Consultats de Suède et de Norvège il sera procédé à un recensement des équipages des navires norvégiens qui, à la fin de l'année 1875, se trouveront dans un port de l'étranger ou en route pour s'y rendre“.

Pour l'exécution de ce recensement j'ai fait imprimer les modèles ci joints de „Liste over Søfarende“ (liste de marins), dont je vous prierais de vouloir bien faire délivrer un exemplaire à tout navire norvégien qui n'en serait pas déjà en possession, et :

- 1° qui, dans le cours de la présente année, sera expédié d'un port quelconque de votre arrondissement consulaire à une époque et pour une destination qui ne permettront pas de supposer le retour du navire en Norvège avant la fin de l'année (le capitaine est tenu de remettre le modèle rempli à la douane en Norvège et au Consul à l'étranger), ou
- 2° qui, le 31 Décembre de cette année, se trouvera dans un port quelconque de votre arrondissement, ou
- 3° qui arrivera à un de ces ports avant la mi-mars de l'année prochaine, et qui aura fait route le 31 Décembre.

Avant l'expédition des navires norvégiens qui le 31 Décembre se trouveront dans un port quelconque de votre arrondissement ou en route pour s'y rendre, je vous prierais de veiller autant que possible à ce que la dite liste soit remise au consulat en état rempli pour chacun des navires.

Au milieu du mois de mars les Vice-Consuls seront tenus d'envoyer tous les exemplaires remplis au chef de l'arrondissement consulaire, qui, à son tour, aura à les envoyer à mon Département conjointement avec ceux qu'il aura reçus lui-même. Quant aux navires au long cours qui arriveraient à un port quelconque de votre arrondissement après la mi-mars, mais avant la fin de mai, et qui auraient été absents de Norvège le 31 Décembre, vous aurez à vous informer si la liste en question a été remis à un autre Consulat. En cas de réponse négative le modèle sera rempli et immédiatement envoyé à mon Département par les soins du Consulat.

Ci-joint vous trouverez, outre les modèles destinés à votre résidence, un certain nombre d'exemplaires de ces modèles ainsi que de la présente circulaire pour être distribués aux Vice-Consuls de votre arrondissement.

Bilag No. 29.

(1ste Side som Bilag No. 28.)

(3die Side.)

(TRANSLATION.)

Circular.

From the Royal Norwegian Government's Department for the Interior
to the Consuls of the United Kingdoms.

Christiania, October 26, 1875.

On the 23th instant His Majesty the King has pleased to order, in connection with the arrangement of a general census:

„That there shall be executed by aid of the Swedish and Norwegian Consuls and Vice-Consuls an enumeration of ceamen onboard Norwegian vessels lying at foreign ports or on the way thither at the end of the year 1875“.

In enclosing a number of a schedule superscribed „Liste over Søfarende“, printed on purpose of executing the enumeration aforesaid, the Department requests you to hand a copy thereof to every master of a Norwegian vessel if not possessing it:

- 1) clearing out this year from any port within your district at a time or with a destination making unprobable the vessel's arrival to Norway before the end of this year (the master shall deliver the scheme in Norway to the receiver of the customs and abroad to the Consul concerned);
- 2) or lying in any port within your district on the 31th of December this year;
- 3) or on the way on the 31th of December and arriving to any port of your district before March 15th next.

Before the clearing of any vessel lying in any port within your district or being on the way to the same on the 31th of December, you will be kind to attend to the delivery of the schedule properly filled up.

At the 15th of March next the Vice-Consuls shall transmit to their Consul all schedules filled up, and the Consuls shall forward to this Department as soon as possible all schedules collected by them.

By every master of a Norwegian vessel engaged in the trade of distant places, and arriving to your district after March 15th but before the end of May, having been abroad on the 31th of December, you will ask for a declaration, whether he has filled up and delivered schedule as before said to any other Consul. If not, the master shall be asked to fill up a schedule, which you will forward immediately to this Department.

You will find enclosed also a number of schedules and some copies of this circular to be distributed among the Vice-Consuls.

Bilag No. 30.

Circularø fra
Den Kongelige Norske Regjerings Departement for det Indre
til samtlige norske Toldkammere.

I Forbindelse med Anordningen af en almindelig Folketælling for Kongeriget Norge har det under 23de d. M. behaget H. M. Kongen at befale:

„At der ved Toldvæsenets Funktionærer iværksettes en Tælling af Søfarende ombord paa norske Fartøier, der ved Udgangen af 1875 vare beliggende i eller paa Veien til norske Havne samt tillige af Bemandingen paa de i disse ved samme Tidspunkt beliggende fremmede Fartøier.“

Til Iværksættelse af denne Tælling har man ladet trykke vedlagte Schema: „Liste over Søfarende“, af hvilket man herved skulde anmode Toldkammeret om at besørge et Exemplar tilstillet:

- 1) ethvert saavel norsk som fremmed Fartøi, der den 31te December ligger i nogen af de til Toldkammerets Distrikt hørende Havne uden at være oplagt;
- 2) ethvert fra Udlandet fra og med den 1ste Januar ankommende norsk Fartøi, der var underveis ved Aarsskiftet og som ikke allerede (i Henhold til det nedenfor anførte) deraf maatte være i Besiddelse, samt
- 3) ethvert til Toldstedet fra indenrigske Steder i Begyndelsen af 1876 ankommende norsk Fartøi, der ved Aarsskiftet var underveis og for hvilket lignende Liste ikke tidligere har været afgivet.

I Henseende til de fremmede Fartøier bør Toldkammeret anmode vedkommende Consulere om deres velvillige Mellekomst i Sagens Anledning.

For norske Dampskibe, der ved Aarsskiftet ere sysselsatte i indenrigsk Kystfart, bør Opgave meddeles af Toldkammeret paa det Sted, hvor Fartøiet hører hjemme, og Schemaet tilstilles Rederiet med Anmodning om at udfylde samme.

Toldkammeret bedes derefter at paase, at der bliver afleveret en Liste i behørig udfyldt Stand for hvert af de omhandlede Fartøier, uanset om disse har modtaget Listen gennem Toldkammeret eller gennem et af de forenede Rigers Consulater.

Listerne forudsættes i Regelen at ville blive udfyldte af vedkommende Skibsførere; i manglende Fald vil Toldkammeret have at besørge dette. I Henseende til Udfyldningen bemærkes til Forebyggelse af mulig Tvivl, at alene de Personer, der den 31te December havde Natteophold ombord, skulle medtages paa Listen (idet de, der samme Nat opholdt sig i Land, ville blive medtagne i den der stedfindende almindelige Folketælling).

De indtil Midten af Marts indkomne Lister indsendes underet til dette Departement, idet de enkelte Lister, som efter dette Tidspunkt maatte indkomme, blive at efterseende.

Da en lignende Tælling af Søfarende ombord paa norske Fartøier ogsaa skal iværksettes ved de forenede Rigers Consulater i Udlandet (hvorum nærmere Underretning vil erholdes i vedlagte Aftryk af det i Sagens Anledning udfærdigede Circularø), anmodes Toldkammeret derhos om at tilstille et Exemplar af heromhandlede Schema til hvert norsk Fartøi, der i Løbet af indeværende Aar udklareres til Udlandet og som ikke antages at ville komme tilbage til Norge inden Aarets Udgang.

Forsaaavidt Iværksættelsen af heromhandlede Tælling i enkelte Tilfælde maatte være forbunden med Omkostninger for Toldkammeret, ville disse blive erstattede efter derom indgiven Begning.

Hoslagt medfølger Exemplarer af „Liste over Søfarende“ samt endel Aftryk af dette Circularø.

Christiania den 30te October 1875.

C. A. Selmer.

A. N. Kiær.

Bilag No. 31.

Folketælling for Kongeriget Norge

(1ste Side.)

den 31te December 1875.

(Rigsvaabenet.)

Liste over Søfarende,

der ved Aarsskiftet

befandt sig ombord paa

(Skibets Navn),

hjemmehørende i

, drægtig

Com.-Læster

og ført af

Den 31te December var Skibet i (paa, ved)

og bestemt til

De i denne Liste opstillede Spørgsmaal sigte til at tilveiebringe statistiske Oplysninger over Søfarende ombord paa norske Skibe (samt paa fremmede Skibe i norske Havne) i Lighed med de Opgaver, der samtidig indsamles i alle Norges Byer og Bygder.

Listen bedes udfyldt af Skibsføreren og afleveret til det svenske og norske Consulat eller norske Toldkammer i den Havn, hvor Fartøiet er beliggende den 31te December eller hvortil det først ankommer i det nye Aar. Fra udenrigske Havne, hvor intet svensk og norsk Consulat eller Viceconsulat findes, bedes Listen i ufrankeret Brev direkte tilstillet Departementet for det Indre.

Listen er udfyldt af
til

og afleveret den

(Datum

Bilag No. 31.
(2den Side.)

Liste over samtlige i Fartøiet den 31te December ombordværende Personer.

Perso- nernes No.	Stilling ombord.	Navn (For- navn og Tilnavn).	Om ugift, gift, Enke- mand eller fraskilt.	Alder.	Hvor bosat? (Byens, Sognets og Præstegjel- dets Navn eller, hvis i Udlandet, Stedets eller Landets Navn.)	Hvor født? (Byens, Sognets og Præstegjel- dets Navn eller, hvis i Udlandet, Stedets eller Landets Navn.)	Hvilken Tro- esbekjendel- se? (for- saavidt han ikke bekjen- der sig til den norske Stats- kirke.)
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							
24							
25							
26							
27							
28							
29							
30							

Bilag No. 32.

<u>Ugifte.</u>		(Sort Tryk.)
		Herred No. <u> </u>
Tællingskreds No.		Liste-No.
3 b. Nationalitet		
3. Midlertidigt nær-fra-værende?		
4. Bosted, Opholdssted		
5. Bygning (Etagé)		
7. Stilling i Familien		
9. Livsstilling		
do. Forsørgers eller Husfaders		
10. Fødselsaar		
11. Fødested		
12—15. Anmærkninger		

<u>Gifte.</u>		(Violet Tryk.)
		Herred No. <u> </u>
Tællingskreds No.		Liste-No.
3 b. Nationalitet		
3. Midlertidigt nær-fra-værende?		
4. Bosted, Opholdssted		
5. Bygning (Etagé)		
7. Stilling i Familien		
9. Livsstilling		
do. Hustruens		
10. Fødselsaar		
11. Fødested		
12—15. Anmærkninger		

(For Kvinder i Rubrik 9 tilføjet
do. Forsørgers eller Husfaders
Rubrik 10 Fødselsaar.)

<u>Enkemænd.</u>		(Grøn Tryk.)
		By No. <u> </u>
Tællingskreds No.		Liste-No.
3 b. Nationalitet		
3. Midlertidigt nær-fra-værende?		
4. Bosted, Opholdssted		
5. Bygning (Etagé)		
7. Stilling i Familien		
9. Livsstilling		
do. Forsørgers eller Husfaders		
10. Fødselsaar		
11. Fødested		
12—15. Anmærkninger		

<u>Enker.</u>		(Grøn Tryk.)
		Herred No. <u> </u>
Tællingskreds No.		Liste-No.
3 b. Nationalitet		
3. Midlertidigt nær-fra-værende?		
4. Bosted, Opholdssted		
5. Bygning (Etagé)		
7. Stilling i Familien		
9. Livsstilling		
do. Forsørgers eller Husfaders		
10. Fødselsaar		
11. Fødested		
12—15. Anmærkninger		

Bilag No. 33.

Hermed 1 Bilag.

Folketælling for Kongeriget Norge

den 31te December 1875.

Instruktion No. 2.

- I. De Speciallister (Schema B), der udleveres, maa behandles omhyggeligt og forblive liggende i samme Orden som ved Modtagelsen.
- II. For hver i Speciallisterne opført Person bliver at udfylde en Seddel; af Sedlerne benyttes hvidgule for Mænd, blåa for Kvinder. Øverst tilvenstre er paatrykt, hvorvidt Seddelen er bestemt for Ugifte, Gifte eller Enkemænd (Enker), ligesom der for hver af disse Klasser er brugt respektive sort, violet og grøn Tryk. Det maa selvfølgelig nøie paseses, at man vælger de rette Sedler; Sedler for hver Klasse bør man derfor have liggende foran sig i en bestemt Orden.
For Fraskilte benyttes de for Enkemænd (Enker) bestemte Sedler, der dog blive at mærke med et Kors + foran Ordet Enkemænd (Enker).
- III. Øverst tilhøire anføres Byens eller Herredets No. (der er noteret udenpaa Pakken). Ligeledes anføres i Seddelens dertil bestemte Linie Tællingskredsens og Specialistens No. (NB. ikke at forveksle med Husets Gade-No. eller Bostedets Matrikul-Løbe-No.)
Forøvrigt bemærkes med Hensyn til Sedlernes Udfyldning:
ad 3 b. For endel Tællingsdistrikter, i hvilke der findes Kvæner (Finner) eller Lapper, ere Speciallisterne saaledes indrettede, at der mellem Rubrikkerne 3 og 4 findes en egen Rubrik (3 b) for Nationaliteten.
For hver i saadanne Lister opført Person, med Undtagelse af de rent Norske, udskrives — foruden den almindelige Seddel — tillige en Extraseddel, paa hvilken anføres baade de almindelige Oplysninger og derhos Oplysninger om Nationaliteten, betegnet paa samme Maade som i Speciallisten (jfr. Veiledning for Tællerne paa sidste Side af Schema C for Landdistrikterne).

- I 1ste Rubrik af de omhandlede Lister er tilføjet, hvilket Sprog hver Person taler. Dette anføres i Extraseddelen ved Siden af Nationaliteten, idet disse to Anførsler adskilles ved en Streg. Extrasedlerne udsendes fra de øvrige Sedler, saaledes at Kvæner (Finner) lægges for sig, Lapper for sig, Blandinger for sig.
- ad 3. Naar der i Listerne findes opført midlertidigt tilstedeværende eller midlertidigt fraværende Personer, bliver dette her at betegne saaledes, at det Ord i Seddelen, som ikke passer, overstryges (i første Tilfælde „fra“, i sidste „nær“).
- For midlertidigt fraværende Personers Vedkommende bliver det fulde Navn at anføre øverst paa Seddelen.
- For midlertidigt nærværende Personer bliver — foruden den almindelige Seddel — endvidere at udfylde en Extraseddel, der øverst forsynes med Vedkommendes fulde Navn.
- ad 4. For midlertidigt nær- eller fraværende Personer bliver her at udfylde respektive deres sædvanlige Bosted og deres Opholdsteds. Det Ord i Seddelen, som ikke passer, overstryges.
- ad 5. Her bliver Intet at udfylde, naar Specialistens Rubrik 5 ikke er udfyldt. De forskellige Etager behøve blot at betegnes med Tallene.
- ad 7. Her benyttes følgende Forkortelser: Hf. for Husfader, Hm. for Husmoder (Kone), S. for Søn, D. for Datter, Sz. for Sønnesøn, Ds. for Dattersøn, Sd. for Sønnedatter, Dd. for Datterdatter, Bb. for Barnebarn, T. for Tyende, L. for Logerende.
- Det vil forsvigt ofte inddræfte, at Listerne ere urigtigt udfyldte, saaledes at der i Rubrik 7 istedetfor Stilling i Familien er anført Livsstilling (Rubrik 9). Det maa da iagttages, at Livsstillingen ikke skrives ved Seddelens No. 7, men ved No. 9. Saavel i saadanne Tilfælde som naar der i Rubrik 7 Intet er anført, vil Vedkommendes Stilling i Familien ofte med Lethed kunne sees af Navn, ægteskabelig Stilling og Fødselsaar (Rubrikerne 3, 8 og 10) og udfyldes derefter.
- For Husfaderen (Husmoderen) — eller i Tilfælde af dennes Fravær den først opførte tilstedeværende Person af den sædvanlige Husstand — anføres paa dette Sted af Seddelens:
- hvor mange Personer af Husstanden, der ved Tællingen var faktisk tilstede,
 - hvor mange af de Tilstedeværende kun midlertidigt vare nærværende, og
 - hvor mange af Husstanden midlertidigt vare fraværende. Dette betegnes saaledes:
- (7. Stilling i Familien.) Hf. 5 ÷ 1 + 2.
 (Altsaa nærværende 5 Personer, hvoraf 1 kun midlertidigt tilstede, medens 2 af Familiens Medlemmer vare midlertidigt fraværende.)
- eller: Hm. 6 + 2.
 (altsaa nærværende 6 Personer, hvoraf Ingen midlertidigt; fraværende 2 Personer.)
- Ved en slige Personer sættes her et Eftal.
- Ved de Lister, som angaa Hoteller, militære Kaserner, Hospitaler, Sygehuse, Sindssygeasylter, Strafarbejdsanstalter, Fattighuse, Børnehjem, Opdragelsesanstalter o. s. v., bliver ved nærværende Post (7) Følgende at iagttage:
- Der skjælnes mellem:
- de i saadanne Anstalter optagne Personer (Reisende, kasernerede Militære, Hospitalslemmer, Fanger o. s. v.) og
 - andre Indvaanere (hovedsagelig Hotelværtter, Opsynsmænd o. s. v. med Familie og Tjenere).
- For Sidstnævnte (Post 2) bliver Fremgangsmaaden ved Udfyldningen af Seddelens No. 7 aldeles som sædvanlig, idet der alene er at mærke, at der til vedkommende Husfaders Husholdning ikke regnes de i Anstalten „optagne Personer“, men alene hans egen Husstand.
- For samtlige de „optagne Personer“ bliver derimod (ved Seddelens No. 7) at betegne, i hvilket Slags Anstalt Vedkommende er optagen, f. Ex. saaledes: „Logerende i Hotel“, „Patient i Sindssygeasyll“, „Lem i Hospital“ o. s. v. (Dette behøver da ikke at gjentages ved No. 9, Livsstilling, saaledes som foreskrevet i Instruktions Side 2, øverst.)
- Derhos bliver for den i Specialisten først opførte Person af de i Anstalten Optagne (men kun for denne) at tilføje Anstaltens Navn samt hvor mange Personer der i det Hele er optaget i Anstalten, f. Ex. „Patient i Møllendals Sindssygeasyll, 40.“
- ad 9. Her bruges Forkortelser overensstemmende med hofølgende Bilag til nærværende Instruktion.

(ad Bilag No. 33.)

Bilag til Instruktion No. 2.

Folketælling den 31te December 1875.

Forkortelser.

Agronom	Agr.	Brændevinshandler	Brvindh.
Arbejder	Arb.	Bundtmager	Bundtm.
(Ligesaa i Ordforbindelser	arb.)	Bygmester	Bygm.
Baadbygger	Baadb.	Dampskibsexpeditør	Dmpexp.
Bergværksarbejder	Bergvarb.	Dyrlæge	Dyrl.
—betjent (i Ordforbindelser)	betj.	Expeditør	Exp.
Blikkenslager	Bliksl.	Fabrikant	Fabr.
Bogbinder	Bogb.	Fabrikarbejder	Fabrabr.
Bogtrykker	Bogtr.	Fattiglem	Fatl.
Bogtrykkersvend	Bogtrsv.	„Understøttes af Fattigvæsenet“,	
Brandkonstabel	Brkonst.	„har Fattigunderstøttelse“	fat.

Fisker	Fi.	Postexpeditør	Postexp.
Folgemand	Folgem.	Restauratør	Rest.
Formand	Form.	Rettighedsmand	Ret.mand
Forpagter	Forp.	Sadelmager	Sadelm.
Forvalter	Forv.	Sagarbejder, Sagbrugsarbejder	Sagarb.
Fotograf	Fot.	Sagfører	Sagt.
Frihandler	Frih.	Sagmester	Sagm.
Fuldmægtig	Fuldm.	Seminarist	Sem.
Fyrbøder	Fyrb.	Sjober	Sj.
Føderaadsmænd	Fødm.	(Ligesaa i Ordforbindelser)	sj.)
Gaardbruger, Gaardmand	G.	Skibafører	Skibsf.
Gaardmandssøn	G. s.	Skibareder	Skibsr.
Handelsbetjent	Hdlbetj.	Skibatømmermand	Sktømm.
Handelsfuldmægtig	Hdlfuldm.	Skipper	Skip.
Handlende	Hdl.	Skolelærer	Skoll.
Hattemager	Hatm.	Skomager	Skom.
Hjulmager	Hjulum.	Skrædder	Skræd.
Husmand	H.	Snedker	Sn.
Husmand med Jord	H. m. J.	Sognepræst	Spræst.
Husmandssøn	H. s.	Stenarbejder	Stenarb.
Inderst	Ind.	Stenbryder	Stenbr.
Inspektør	Insp.	Strandsidder	Strands.
Jernbanearbejder	Jbanearb.	Student	Stud.
Kaarmand	Kaarm.	Styrmand	Styrm.
Kandidat	Kand.	—svend (i Ordforbindelser)	sv.
Kapellan	Kap.	—søn (i Do.)	s.
Kirkesanger	Kirkes.	Telegrafist	Tel.
Kjøbmand	Kjbm.	Tjener	T.
Kopist	Kop.	Tyende	T.
Landhandler	Landh.	Tømmermand	Tømm.
Leilending	Leil.	Urnager	Urm.
Lensmand	Lm.	Værftsarbejder	Vftarb.
Maskinist	Mask.	Værksarbejder	Vksarb.
Matros	Mat.	Ølbruggør	Ølbr.
Mekaniker	Mek.	Ølhandler	Ølhdl.
Postbud	Postb.		

Anm. I de Tilfælde, hvor et i Speciallisten Rubr. 9 brugt Ord paa ovenanførte Maade er bleven forkortet, maa de øvrige Oplysninger om Livsstillingen ligefuldt medtages. Hvor der f. Ex. staa: „Lensmand og Gaardbruger“, eller „Husmand, gjør Træsko, har Fattigunderstøttelse“, eller „Tømmermand, farer tilsøs“, maa paa Seddelen skrives saaledes:

Lm. og G.
H., gjør Træsko, fat.
Tømm., farer tilsøs.

Andre Forkortelser end de ovenfor anførte maa ikke gjøres uden efter Konferencen.

Heller ikke maa Ord af tilsyneladende samme Betydning (f. Ex. „Sømand“ og „Matros“, „Snedkersvend“ og „Snedkerarbejder“, „Mekaniker“ og „Mekanisk Arbejder“) ombyttes, men overalt de i Specialisterne selv brugte Ord gjengives med de Forkortelser, hvortil der ovenfor er givet Anvisning.

Bilag No. 34.

(1ste Side.)

Fra

det statistiske Centralbureau's
Afdeling for Folketællingen.

Ved hosløgt at oversende Specialister, i Anledning af hvilke nærmere Oplysninger udfordres, skal man anmode om, at disse — saavidt muligt — maa blive meddelte.

Den schematiske Opgave paa omstaaende Side viser, hvilke Oplysninger der ønskes tilveiebragte for de enkelte Listers Vedkommende. I Opgaven er der henvist til Tællingskredsens og Listens No.; istedetfor Personernes Navne er det No., de indtage i Listerne, anført saavel for tilstedeværende som for fraværende. De Opgaver i Specialisten, angaaende hvilke Oplysningerne udkræves, ere betegnede med vedkommende Rubrikers Numere i Specialisten.

Besvarelserne bedes meddelte med den Grad af Nøjagtighed, hvortil der for Tilfældet maatte være Anledning, og tilføiede i Specialisterne, der — tilligemed nærværende Skrivelse — snarest muligt ønskes tilbagesendte hertil.

Bilag No. 34.

(3die Side.)

Opgave over de Personer,
for hvis Vedkommende der i Anledning af Folketællingen udfordres nærmere Oplysninger.

Tællingskredsens No.	Specialistens No.	Personernes No.		Vedkommende Rubriks No. i Specialisten.	Anmærkninger.	Tællingskredsens No.	Specialistens No.	Personernes No.		Vedkommende Rubriks No. i Specialisten.	Anmærkninger.
		a) tilstedeværende.	b) fraværende.					a) tilstedeværende.	b) fraværende.		

Bilag No. 35.

Instruktion No. 4.

1. Forsaauidt det under Seddelens No. 11 er anført, at Vedkommende er født i et Landdistrikt, skrives øverst tilhøre paa Seddelen Numeret paa det Fogderi, inden hvilket Fødestedet ligger, overensstemmende med Inddelingen i det dertil bestemte Exemplar af de trykte foreløbige Resultater af Folketællingen.

Er Fødestedet en By i Norge skrives Intet.

Er Vedkommende født i Udlandet, sættes: Udl.

Er Fødestedet ikke anført eller uforstaaeligt, sættes et Spørgsmaaltegn; saadanne Sedler lægges tilside og afgives særskilt ved Indleveringen til Kontoret.

2. Fra Kontoret udelveres et Hefte indeholdende Angivelse af Livsstillingers Klassifikation. Derefter paaføres paa Sedler for Personer 15 Aar og derover, saavel Mænd som Kvinder, tilvenstre foran No. 9 den angivne Livsstillings Litera og Numer.

3. For alle gifte Husbødre, for hvilke ingen særskilt Livsstilling er anført, sættes H. Ere de opgivne som vanvittige, sættes derimod F. 12.

4. Naar der for Sønner og Døtre samt Paarørende og Fosterbørn, der er 15 Aar og derover, ikke er anført, at de have en egen Livsstilling, eller at de forsørges af Andre (F. 12), antages de i Landdistrikterne at hjælpe dem, i hvis Hus de fast opholde sig; de blive derfor at nummerere under C. 20. Ere de 70 Aar og derover, sindssvage, døvstumme eller blinde, henføres de under F. 12, medmindre det udtrykkelig er anført at de hjælpe (i hvilket Fald ogsaa for dem sættes C. 20).

Paa samme Maade klassificeres i Byerne, dog saaledes, at der — naar det ikke udtrykkelig staa, at Vedkommende hjælper, og man altsaa kun forudsætter, at dette er Tilfældet — paa Seddelen sættes C. 20.0.

5. Forsaauidt der for Personer under 15 Aar (hjemmehørende, altsaa ikke midlertidig nærværende men midlertidig fraværende) i Rubrik 9 er anført noget om deres Beskæftigelse, udskrives Sedler, i hvilke Herredet eller Byens No., Tællingskreds og Liste No., det ved 3 b (i Tilfælde), 7, 9 og 10 anførte samt Forsørgers eller Husfaders Livsstilling udfyldes. Forsørgers eller Husfaders Livsstilling bliver i de nye Sedler, der udskrives, at klassificere efter det trykte Hefte. De Sedler, der udskrives, lægges for sig selv og samles for hvert Herred eller hver By. Personer, for hvis Vedkommende ved Sedlens No. 9 kun er anført, at de hjælpe Forældre, Fader, Moder, hjemme, i Huset, paa Gaarden o. Lign., medtages ikke, og Sedler udskrives altsaa ikke for dem, medmindre det ved Sedlens No. 7 er betegnet, at de ere Tjenere (Tyende); ligeledes udskrives Sedler, naar det er anført, at de hjælpe med Andet end Gaards- eller Husstel, f. Ex. som Smed, Skomager, ved Fiskeri o. dsl.

6. Hvor Forsørgers eller Husfaders Livsstilling er udfyldt, sættes ogsaa hans Livsstillings Litera og Numer tilvenstre.

7. Hvor flere Livsstillinger ere opgivne, tages den første, forsaauidt den ikke hører til dem, der bortfalde i Forbindelse med andre og over hvilke en Fortegnelse meddeles fra Kontoret. Falder den første bort, tages den næste o. s. v.

Skulde samtlige de anførte Livsstillinger efter Fortegnelsen bortfalde, lægges Seddelen tilside og afgives særskilt ved Indleveringen til Kontoret.

8. De Sedler, paa hvilke Livsstillingen efter det trykte Hefte bliver at mærke med G, samles for sig og afgives ligeledes særskilt ved Indleveringen til Kontoret. (G maa ikke skrives for stort.)

9. Forsaauidt det, naar Forsørgers eller Husfaders Livsstilling skal nummereres (se Post 6), ikke af Seddelen for vedkommende Bipersoner med Sikkerhed kan afgøres, om den først anførte Livsstilling skal forsvinde eller ikke, maa Hovedpersonens Seddel opsøges, før Nummerering foregaa.

10. Skulde det findes, at det i Sedlerne Anførte tiltrænger nærmere Undersøgelse i Specialisterne (f. Ex. naar der — for Personer 15 Aar og derover — som Livsstilling kun er anført, at de ere delvis understøttede af Fattigvæsenet, „fa“), maa saadanne Sedler lægges tilside og afgives særskilt med fornøden Forklaring.

11. Naar det sees, at ved Seddelens No. 10 (Fødselsaar) Intet eller Spørgsmaalstegn er tilføjet, bør Seddelen lægges tilside til nærmere Undersøgelse i Kontoret.

12. Naar der for nogen Person er anført flere Livsstillinger, bliver yderst tilhøre (lige ud for Stilling i Familien) at sætte et Kors med Blæk.

Dette gøres dog kun paa Personens egen Seddel, ikke paa de ham vedkommende Bipersoners Sedler.

13. Forsaauidt der for Føderaadfolk under 70 Aar tillige er anført en anden Livsstilling, lægges Sedlerne tilside eller Bestemmelse indhentes om Klassifikationen.

Bilag No. 36.

Fra
det statistiske Centralbureau.
Vedkommende Folketællingen.

Som det vil erindres, blev der i de til Brug ved sidste Folketælling udsendte Specialister med Hensyn til Sindssvage og Døvstumme, hvad de første angaar til nærmere Forklaring af den abnorme Tilstands Beskaffenhed (virkelig Sindssyge i Modsætning til Idioter og desl.), i Rubrik 15 begjært Oplysning om, hvorvidt den nævnte Tilstand var indtraadt før eller efter det fyldte 4de Aar.

Forsaauidt det fremsatte Spørgsmaal gjælder Døvstumme, er det i de allerfleste Tilfælde bleven besvaret; hvor det undtagelsesvis ikke er skøet, antages den manglende Oplysning endnu at ville kunne blive meddelt.

Derimod er den nævnte Rubrik, hvad de Sindssvage angaar, uheldigvis ikke bleven udfyldt i mange af de indkomne Lister, hvilket for en væsentlig Del tør have sin Grund deri, at Spørgsmaalet i Henseende til Aldersgrænse har faaet en altfor bestemt Afætning. For dette Tilfælde, altsaa forsaavidt Sagen ikke kan oplyses saa nøjagtigt, maa man derfor nu stille Spørgsmaalet saaledes, om hvorvidt den abnorme Tilstand allerede er bleven bemærket i de første Barneaar, eller om den først har aabenbaret sig senere, hvilket er stemmende med den Maade, hvorpaa man fremgik ved Tællingen af 1865. Man tænker sig imidlertid Muligheden af, at der i visse Tilfælde, navnlig paa Grund af manglende Bekjendtskab med Vedkommendes tidligere Forhold, heller ikke kan svares saavidt bestemt. I saa Fald vil det efter Omstændighederne være ønskeligt at erholde en Forklaring om, hvorvidt Individet efter de Oplysninger, som derom findes, bør henføres til Klassen Sindssyge (med erhvervet Sygdom) eller til Klassen Idioter og deslige.

I Henhold til Foranførte tillader man sig at udbede sig de forønskede nærmere Oplysninger betreffende efternævnte Personer i

Christiania den

1877.

I. N. Mohr.

Til

Bilag No. 37.

Cirkulære.

Fra
det statistiske Centralbureau.
Vedkommende Folketællingen.

Idet man hoslagt oversender 1 Exemplar af den i 1876 udgivne foreløbige Opgave over Folkmængden ifølge sidste Folketælling, tillader man sig at anmode Hr. Provsten om at meddele, hvorvidt de forskellige Sogne inden Deres Provsti ere opførte med de rette Navne, hvorvidt der ved Udgangen af Aaret 1875 i Provstiet fandtes Kapeller, der ikke ere medtagne i Opgaven, samt hvorvidt noget Kapel i denne er henført til et urigtigt Sogn.

Forsaauidt der efter 1ste Januar 1876 maatte være tilkommet noget nyt Kapel, eller Hr. Provsten forøvrigt maatte finde Noget ved Opgaverne at bemærke, turde man bede Oplysning derom særskilt tilføjet.

Christiania den 30te Januar 1878.

A. N. Kiær.

Til

Provsten

Provsti.

Opgave

over
Udgifterne ved Folketællingen i Byerne.

Byer.	Kontor- udgifter og for- skjellig Assi- stance m. V.	Tæl- lere.	For- skjelli- ge Ud- gifter.	Ialt.	Byer.	Kontor- udgifter og for- skjellig Assi- stance m. V.	Tæl- lere.	For- skjelli- ge Ud- gifter.	Ialt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Fredrikshald	80.00	352.00	—	432.00	Transport	1 846.00	2 309.16	537.84	4 693.00
Fredriksstad	40.00	152.00	—	192.00	Østerrisør	9.60	86.40	—	96.00
Sarpsborg	—	240.00	—	240.00	Tvedestrand	—	32.00	—	32.00
Moss	60.00	140.00	—	200.00	Arendal ¹⁾	—	—	—	—
Drøbak	30.00	92.00	—	122.00	Grimstad	—	72.00	—	72.00
Soon	—	40.00	—	40.00	Lillesand	—	36.67	—	36.67
Hølen	—	16.00	—	16.00	Kristianssand	30.53	271.60	—	302.13
Hvitsten	—	12.00	—	12.00	Mandal	—	120.00	—	120.00
Kristiania ¹⁾	700.00	359.40	471.57	1 530.97	Farsund	—	80.00	—	80.00
Kongsvinger	—	80.00	—	80.00	Flekkefjord	14.00	48.00	—	62.00
Hamar	24.00	48.00	2.40	74.40	Sogndal	16.00	24.00	—	40.00
Gjøvik	36.00	—	—	36.00	Ekersund	64.00	56.00	—	120.00
Lillehammer	14.00	48.00	—	62.00	Sandnæs	24.00	56.00	—	80.00
Hønefos	—	28.00	—	28.00	Stavanger	200.00	496.00	—	696.00
Kongsberg	20.00	188.00	4.67	212.67	Kopervik	36.80	—	—	36.80
Drammen	340.00	—	40.00	380.00	Skudsmøshavn	—	58.80	—	58.80
Holmsbo	—	8.00	—	8.00	Haugesund	40.00	126.40	—	166.40
Svelvik	18.00	52.00	—	70.00	Bergen	672.00	—	73.93	744.93
Holmestrand	32.00	96.00	—	128.00	Florø	—	12.00	—	12.00
Horten	30.00	15.00	—	45.00	Aalesund	60.00	195.00	—	255.00
Aasgaardstrand	—	24.00	—	24.00	Molde	—	20.00	—	20.00
Tønsberg ²⁾	120.00	—	19.20	139.20	Kristiansund	100.00	318.00	—	418.00
Sandefjord	32.00	88.00	—	120.00	Trondhjem	120.00	164.80	42.40	327.20
Laurvik	46.00	169.16	—	215.16	Stenkjær	—	—	—	—
Skien ³⁾	144.00	—	—	144.00	Levanger	—	48.80	—	48.80
Porsgrund	20.00	—	—	20.00	Namsos	24.00	48.00	—	72.00
Brevik	—	16.00	—	16.00	Bodø	40.00	57.60	—	97.60
Stathelle	60.00	12.00	—	72.00	Mosjøen	20.00	12.00	—	32.00
Langesund	—	33.60	—	33.60	Tromsø	80.00	288.00	—	348.00
Kragerø ³⁾	—	—	—	—	Hammerfest	40.00	200.00	—	240.00
	1 846.00	2 309.16	537.84	4 693.00	Vardø	—	40.00	1.00	41.00
					Vadsø	24.00	140.00	1.00	165.00
					Tilsammen	3 460.93	5 391.23	655.17	9 507.33

1) Mest frivillige Tællere.

2) Frivillige Tællere.

3) Næsten udelukkende frivillige Tællere.

1) 23 frivillige Tællere og 6 Rodemestere.

Opgave

over
Udgifterne ved Folketællingen i Landdistrikterne.

Landdistrikter amtsvis.	Lensmændene.				Tællerne ¹⁾ .	Ialt.
	Diætgodt- gjørelse.	Skydsgodt- gjørelse.	Udlæg.	Tilsammen.		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Smaalenene	750.40	102.12	0.00	852.52	2 933.03	3 785.55
Akershus	732.00	99.92	14.13	846.05	4 050.63	4 896.68
Hedemarken	788.00	99.72	21.73	909.45	5 322.97	6 232.42
Kristians	840.00	189.22	30.40	1 059.62	4 539.17	5 598.79
Buskerud	774.40	226.44	8.53	1 009.37	3 112.67	4 122.04
Jarlsberg og Laurvik	668.00	73.27	7.86	749.13	2 381.57	3 130.70
Bratsberg	580.00	106.53	0.00	686.53	2 891.55	3 578.08
Nedenæs	679.20	202.93	9.60	891.73	2 667.00	3 558.73
Lister og Mandal	648.00	128.17	12.80	788.97	2 158.03	2 947.00
Stavanger	912.00	169.40	0.00	1 081.40	3 406.50	4 487.90
Søndre Bergenhus	1 196.00	174.75	20.00	1 390.75	4 991.45	6 382.20
Nordre Bergenhus	956.00	261.10	33.97	1 251.07	3 896.08	5 147.09
Romsdal	966.00	234.39	3.20	1 203.59	3 924.13	5 127.72
Søndre Trondhjem	896.00	250.17	33.80	1 179.97	4 126.00	5 305.97
Nordre Trondhjem	744.00	174.07	8.00	926.07	3 716.57	4 642.64
Nordland	1 116.80	247.15	76.53	1 440.48	6 603.67	8 044.15
Tromsø	558.40	133.95	0.00	692.35	3 367.96	4 060.31
Finmarken	600.80	374.70	12.00	987.50	4 855.23	5 842.73
Tilsammen	Kr. 14 406.00	Kr. 3 248.00	Kr. 292.55	Kr. 17 946.55	Kr. 68 944.15	Kr. 86 890.70

1) Specifikation af det Tællerne anviste Beløb er meddelt i Bilag No. 40.

Specificeret Opgave
vedkommende
Udførelsen af Folketællingen i Landdistrikterne.

Landdistrikter amtsvis.	Tilstede- værende Folke- mængde.	Antal Tæl- lings- kredse.	Antal Tæl- lere.	Antal Mile gaaet.	Deraf besvær- lig Vei. Mile.	Skyds benyt- tet. (Land- vei og Søvei.) Mile.	Timer anvendt til:		Godt- gjørelse for Tællings- arbejdet.	Milepenge med Tillæg.	Skyds- og Diætgodt- gjørelse.	Yderligere Godtgjøl- relse.	Ialt anvist til Tællerne ¹⁾ .
							selve Tællingen.	Møder, Ud- arbejdelse af Lister m. V.					
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Smaalenene	80 615	174	172	858	73	64	5 814	2 028	Kr. 1 342.63	Kr. 1 059.13	Kr. 121.07	Kr. 410.20	Kr. 2 933.03
Akershus	113 148	202	201	1 193	90	84	7 988	2 727	- 1 875.46	- 1 467.50	- 157.10	- 550.57	- 4 050.63
Hedemarken	117 489	262	246	1 476	282	339	9 133	3 792	- 1 958.10	- 1 893.10	- 594.07	- 877.70	- 5 322.97
Kristians	113 212	222	222	1 024	143	342	9 975	4 485	- 1 888.84	- 1 297.10	- 607.50	- 745.73	- 4 539.17
Buskerud	77 604	169	282	888	159	95	7 118	2 899	- 1 294.73	- 1 128.60	- 161.50	- 527.84	- 3 112.67
Jarlsberg og Laurvik	62 998	140	135	618	45	72	5 844	1 849	- 1 050.17	- 758.97	- 181.73	- 390.70	- 2 381.57
Bratsberg	65 945	217	110	924	163	83	5 828	3 010	- 1 101.03	- 1 174.60	- 168.02	- 447.90	- 2 891.55
Nedenæs	62 547	163	260	703	161	52	6 222	2 847	- 1 042.20	- 908.90	- 103.10	- 612.80	- 2 687.00
Lister og Mandal	56 400	174	175	577	129	31	4 987	2 663	- 935.36	- 744.07	- 68.80	- 409.80	- 2 158.03
Stavanger	81 452	242	126	753	149	257	7 537	3 905	- 1 357.23	- 963.57	- 485.77	- 599.93	- 3 406.50
Søndre Bergenhus	119 303	339	230	888	221	410	12 135	5 540	- 1 991.00	- 1 153.97	- 833.95	- 1 012.53	- 4 991.45
Nordre Bergenhus	85 705	262	350	617	169	523	8 350	4 193	- 1 430.20	- 811.27	- 969.72	- 684.83	- 3 896.02
Romsdal	101 694	275	262	708	129	364	9 404	8 901	- 1 697.36	- 901.17	- 656.07	- 669.53	- 3 924.13
Søndre Trondhjem	94 652	215	210	879	205	396	7 584	2 693	- 1 570.07	- 1 137.07	- 811.63	- 607.23	- 4 126.00
Nordre Trondhjem	78 360	181	173	985	205	273	6 313	2 077	- 1 305.57	- 1 293.93	- 515.40	- 601.67	- 3 716.57
Nordland	101 858	212	211	944	343	885	8 614	2 683	- 1 584.20	- 1 286.94	- 2 680.73	- 1 051.80	- 6 603.67
Tromsø	48 610	89	88	444	144	469	4 669	1 388	- 810.23	- 590.73	- 1 361.50	- 605.50	- 3 367.96
Finmarken	18 888	82	66	294	110	900	2 640	1 437	- 300.40	- 396.70	- 3 332.53	- 825.60	- 4 855.23
Tilsammen	1 480 480	3 640	3 519	14 773	2 920	5 639	130 215	54 117	Kr. 24 534.78	Kr. 18 967.32	Kr. 13 810.19	Kr. 11 631.86	Kr. 68 944.15

1) Jfr. Side 220 fg.

Trykfeil og Rettelser.

Side 45, Linie 10 f. o. staar: 1881; skal være: 1801.

— 160, — 6 f. n. staar: det mere udviklede Forhold; skal være: de m. u. F.

Rettelser i de tidligere udgivne Resultater af Folketællingen.

1ste Hefte.

Side 36: Mellem VII og IX indskydes:

VIII. Bratsbergs Amt.

Grandsherred Grandsherreds Sogn af Grandsherreds H. 1 398
Tinn Tinn Herred og Hovin S. af Grandsherreds H. 3 464

Side 44, Spalte 1, Rubrik 1, staar: Jondalen 189, skal være: 517, Flesberg 2 692, skal være: 2 540.

— - Spalte 3, Rubrik 1 staar: Grandsherred 1 398, skal være: 1 222.

2det Hefte.

Side 73, Rubrik 1 og 2: Riget staar: 284 871 og 259 779, skal være: 285 248 og 260 156.

— - - 14: Riget staar: 341 202, skal være: 341 806.

— - - 1 og 2: Rigets Bygder staar: 255 367 og 232 716, skal være: 255 744 og 233 093.

— - - 14: Rigets Byer staar: 62 778, skal være: 63 382.

— - - 1 og 2: Bygderne amtsvis: 18. Nordland staar: 15 497 og 14 020, skal være: 15 874 og
14 397.

— 74, — 1 og 2: Bygderne fogderivis: 50. Lofoten og Vesteraalen staar: 3 565 og 3 280, skal
være: 3 942 og 3 657.

— 83, — 1 og 2: 30. Borge staar: 64 og 59, skal være: 441 og 436.

— 85, — 14: Byerne stiftsvis: 3. Kristianssands Stift staar: 15 069, skal være: 15 673.

— - - 14: Byerne amtsvis: 10. Lister og Mandal staar: 3 232, skal være: 3 834.

— - - 14: 36. Kristianssands K. staar: 1 732, skal være: 2 336.

3die Hefte.

Side 285: I Klassifikationen af Livsstillingerne er for de mindre Byer under „Skibsførere“ ogsaa indbefattet „Jægteførere“, medens dette ikke er Tilfældet for Bygderne herredesvis (Side 247 fgg.).

— 292: Overskriften over Rubrik 20 „Ved Landtransport sysselsatte Næringsdrivende“ skal staa over Rubrik 21 „Skibsredere, Jægteeiere“ og omvendt.*)

— 305: Rubrik 70: I Overskriften tilføies: „Frihandlere og andre Handelsmænd paa Landet“.

*) Er tildels rottet ved Paaklæbning.

Indhold.

	Side.
Indledende Bemærkninger.	
§ 1. Folketællingernes Betydning for Statistiken. Historiske Oplysninger om Folketællinger i ældre og nyere Tider. Nærværende Arbeides Plan	1
Første Afsnit: Befolkningens samlede Størrelse og dens geografiske Fordeling.	
§ 2. Befolkningens samlede Størrelse. Den hjemmehørende og den hjemmевærende Folkemængde. Midlertidigt nærværende og midlertidigt fraværende Personer	5
§ 3. Den relative Folkemængde pr. Kvadratkilometer i Norge og andre Lande	8
§ 4. Folkemængdens geografiske Fordeling i Norge. De mere og de mindre vel befolkede Strøg	9
§ 5. Folkemængdens Fordeling efter Længde- og Breddegrader	15
§ 6. Byernes Folkemængde i Norge og i andre Lande	19
Andet Afsnit: Befolkningens Fordeling i Huse og Husholdninger.	
§ 7. Husene og Husholdningerne som Led i den sociale Organisme	23
§ 8. De beboede Huse og disses Art	24
§ 9. Husholdningernes samlede Antal, Familiehusholdninger, enslige Personer, Fælleshusholdninger	31
Tredie Afsnit: Befolkningens Fordeling efter Kjønn, Alder og ægteskabelig Stilling.	
§ 10. Befolkningens Fordeling efter Kjønn	36
§ 11. Befolkningens Fordeling efter Alder	41
§ 12. Befolkningens Fordeling i ægteskabelig Henseende	52
Fjerde Afsnit: Befolkningens Fordeling efter Livsstilling og Næringsvei.	
§ 13. Den arbejdende og den ikke arbejdende Del af Befolkningen	65
§ 14. Hovedgrupper af Livsstillinger	68
§ 15. Hovedgruppernes enkelte Bestanddele	78
§ 16. De ikke arbejdende Samfundsllemmer	94
§ 17. Det samlede Antal Personer, der leve af de forskellige Næringsveie	95
§ 18. Sammenligning med tidligere Aar	99
§ 19. Sammenligning med andre Lande	105
§ 20. Sammenligning mellem Norges Bygder og Byer	116
§ 21. Sammenligning mellem de forskellige Landsdele amtsvis	124
§ 22. Aldersforhold ved de forskellige Livsstillinger	130
§ 23. Forholdet mellem Ugifte og Gifte i de forskellige Livsstillinger	138
Femte Afsnit: Befolkningens Fordeling efter Nationalitet og Fødesteder.	
§ 24. Den lappiske og den finske Befolkning	144
§ 25. Den udenrigsfødte Befolkning i Norge og den norskfødte Befolkning i Udlandet	155
§ 26. De indenrigske Omflytninger	163
§ 27. Udvandringen fra Fødestederne samt Overskudet af Udflytning eller af Indflytning	171
Sjette Afsnit: Befolkningens Fordeling efter Trossamfund.	
§ 28. Antal Personer, der hørte til Statskirken og de forskellige frikirkelige Samfund, samt Antallet af de ikke-kristne Dissentere	177
Syvende Afsnit: Blinde, Døvstumme og Sindssyge.	
§ 29. Om Samfundssygdomme i Almindelighed	183
§ 30. De Blinde	184
§ 31. De Døvstumme	189
§ 32. De Sindssyge	192
Oplysninger angaaende Fremgangsmaaden ved de i Norge i Aarene 1769—1876 afholdte 9 almindelige Folketællinger.	
§ 1. De ældre Folketællinger	205
§ 2. Den i Januar 1876 afholdte Folketælling	210
Bilage	225
Trykfeil og Rettelser	275